

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYSK ALMANAK

2009

SØNDERJYDSK SKOLEFORENING

GRÆNSEFORENINGEN

- *for en åben danskhed*

For max. 150 kr. om året kan du blive medlem af Grænseforeningen. Så modtager du seks gange om året bladet GRÆNSEN samt Grænseforeningens smukke Årbog.

Ring eller skriv efter Grænseforeningens brochure:

Grænseforeningen

Peder Skrams Gade 5

Postboks 9074

1022 Kbh. K

Telefon: 33 11 30 63. Internet: www.graenseforeningen.dk

Du er også velkommen til at kontakte din lokale formand:

Tønder Amt

Svend Kristiansen
Østerbyvej 32
6280 Højer
tlf. 74 78 32 15

Haderslev Vesteramt

Sigrid Andersen
Rangstrupvej 20
6534 Agerskov
tlf. 74 83 31 56

Haderslev Østeramt

Erik Heissel
Venbjerg 33
6100 Haderslev
tlf. 74 57 52 87

Sønderborg

Ivan Skjoldager
Grundtvigs Alle 6
6400 Sønderborg
tlf. 74 43 19 41

Aabenraa Amt

Jørn Ulrik Larsen
Farverhus 112
6200 Aabenraa
tlf. 74 62 62 23

SØNDERJYSK ALMANAK 2009

16. ÅRGANG

Udgivet af Sønderjydsk Skoleforening

Sønderjysk Almanak

16. udgave

Udgivet af Sønderjysk Skoleforening

Redaktion: Inger Rahbek Andersen, Anders Schaltz Andersen, Andreas Andresen,
Georg Bendix, Uffe Bjerre, Hanne Clausen, Lis Mikkelsen, Hans-Ole Mørk,
Lisbet Skau og Hans-Jørgen Thomsen (ansvarshavende).

Ekspedition: Hans-Ole Mørk, Farverhus 21, 6200 Aabenraa.

Tlf. 74 62 80 62

E-mail: hmoerk@gmail.com

Pris i boghandel kr. 95

Abonnement: kr. 85 + porto

Abonnement kan tegnes ved henvendelse til

Hanne Clausen, Møllevvej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder, tlf. 74 73 81 87.

Forside: Musik og Teaterhøjskolen i Toftlund

ISBN-nr. 87-988609-3-3

EAN 97887798860945

Indholdsfortegnelse

Forord

Forord.....	5

Almanak

Kalenderen	7
Solens op- og nedgang	32
Højvande ved vestkysten	33
Stjernesked	34
Formørkelser i året 2008	35

Artikler og digte

Inger Rahbek Andersen: Prolog 2008	38
Lis Mikkelsen: For 50 år siden	40
Jørn Buch: Brun sovs og frikadeller	55
Mimi Fogh: Da Vedsted Landbohjem blev sprængt i luften	60
Inge Gillesberg: Ud i naturen - der er plads nok!	65
Lis Mikkelsen: Dan Thuesen	70
Chris Jørgensen: En Udvandrer Erindringer	74
Hanne Seeberg: SASO bliver til	79
Susanne og Ole Friis: Lidt om juletræet pynt	86
Christian Heick: Libyen	90
Bodil M. Grau: Digterinden Anna	96
Martin Hermansen: Udbjerg Præstegård	100
Birte Blønd: Mit Sønderjylland	103
Meta Lund: Julekirken på Årø	110
Ragnhild Laumark: Den nye højskolesangbog	114
Marie Nissen: Om at komme "på græs" i Sønderjylland	117
Stine Refslund Søndergaard: Ung i Sønderjylland	120
Andreas Frehr: En sønderjysk landsby i frontlinjen	123
Leif Hommel Nielsen: Europæisk samarbejde	131
Thyra Feil: Om det "internationale militærtribunal" i Nürnberg	135
Signe Andersen: Mit liv med Flensborg Avis	141
Kirsten Grau Nielsen: Tanker og sprog og nationalitet	144
Sprogforeningen	147
Sønderjysk Skoleforening: Formandens beretning 2007	150

Mindeord

Anne-Helene Michelsen, Aabenraa	156
Niels Thomsen, Tønder/Abild	158
Dagny B. Rasmussen, Bevtoft	159
Konsulent Aksel Pedersen, Tønder	160
Georg Fücksel, Tønder	161
Bahne Nicolaisen, St. Jyndeved	162
Arne G. Larsen, Øster Lindet	163
Sophie B. Jensen, Flensborg	164
Børge L. Barløse, Århus	166

Håndbog og vejviser

Det danske kongehus	170
Regeringen Anders Fogh Rasmussen II	171
Valg i Sydslesvig	172
6-mandsudvalget	173
Statsforvaltningen Syddanmark	174
Region Syddanmark	175
Sønderjyske regionsrådsmedlemmer 07-09	175
Regionalforsamlingen for Region Sønderjylland-Schleswig	176
Kommuner i Sønderjylland	177
Foreninger, organisationer, institutioner m.v.	178
Kirkelige foreninger og organisationer	182
Fonde	182
Danske og frisiske foreninger og institutioner i Sydslesvig	183
Musik, teater og kunst	189
Lokalhistoriske foreninger, arkiver og samlinger	191
Biblioteker	199
Frie skoler	201
Kirkemusikskoler	205
Erhversskoler	205
Gymnasier og voksenuddannelsescentre	205
Videregående uddannelser	206
Turistforeninger	207
Vandrerhjem	208
Museer m.v.	209
Museer m.v. i Sydslesvig	213
Forbrugerorganisationer	219
Husholdningsforeninger	219
Landboforeninger	220
Familielandbrug	221
Land- og skovbrug	221
Haveselskaber	222
Husdyrbrugsorganisationer	223
Slagterier	224
Handel	226
Erhvervsråd og håndværker- og industriforeninger	227
Finansiering	228
Jagt- og vildtforvaltninger m.v.	229
Vildtforvaltningsområder og vildt- konsulenter i Sønderjylland	229
Uddrag af Lov om jagt- og vildtforvaltning	230
Jagttider og fredningsbestemmelser	231
Den obligatoriske jagtprøve og riffelprøve	234
Ferieplan for skolerne i Sydslesvig m.v.	235
Flagregler	235
Officielle civile flagdage 2007	237
Notater	238

Forord

Sønderjysk Almanak udkommer i år for 16. gang som landsdelens almanak og opslagsbog med gode og nyttige oplysninger til foreninger, organisationer og andre, som ønsker information om sønderjyske forhold.

Forsidemotivet er Musik og Teaterhøjskolen i Toftlund.

Skolen er indrettet i tidligere mejeribygninger. Den blev officielt indviet 24. november 1984 og fylder således 25 år i 2009. Kapaciteten er på 56 elever. Som navnet siger, er det aktiviteter som musik-, sang-, danse-, lydteknik- og teaterlinje, der er højskolens foretrukne. Forstander er Karsten B. Dressø.

Almanakken indeholder en række artikler og indlæg med relation til Sønderjylland og sønderjyske forhold.

Almanakken udgives en gang om året i november måned. Redaktionen ser det som en væsentlig opgave, at der bringes indlæg, der er egnede til at skabe eller bidrage til debat rundt om i landsdelen og i det hele taget videregive oplysninger om den tid vi er en del af.

Sønderjysk Almanak har fyldige kalenderoplysninger med sol- og højevandskalender m.m.

Vejviser med adresser og telefonnumre på bl.a. foreninger, organisationer og skoler i Sønderjylland og Sydslesvig forbedres og udbygges løbende. Forslag hertil modtages gerne af redaktionen.

Almanakken rummer mindeord over kendte, afdøde personer fra Sønderjylland eller med tilknytning til landsdelen.

Almanakken har part i Sønderjydsk Skoleforenings hjemmeside. Almanakkens hjemmeside er på: www.sønderjyskalmanak.dk

Sønderjydsk Skoleforening vil gerne her rette en varm tak til de mange, som støtter Almanakken. Det gælder annoncører, det gælder de mange, der beredvilligt har bidraget med indlæg og idéer, og det gælder foreningens tilidsmænd og medlemmer, der med praktisk indsats og opbakning har støttet arbejdet.

Sønderjydsk Skoleforening og redaktionen ønsker med Almanakken en glædelig jul og et godt nytår 2009.

SYDSLESVIGSK
FORENING

Den danske hverdag i Sydslesvig laves i SYDSLESVIGSK FORENING

**TEATER, BØRNETEATER, KONCERTER,
FOREDRAG, FILM OG MANGE ANDRE
AKTIVITETER.**

**Info-bladet KONTAKT hver torsdag i Flensborg
Avis og dagsaktuel information via foreningens
hjemmeside www.syfo.de**

Bliv medlem af mindretallets forening!

Det første kalenderår er medlemskab gratis. Og fra 1. januar koster det kun 20 EUR om året at være medlem eller 30 EUR for en husstand. Men medlem bliver du ikke automatisk. Du skal melde dig ind. Optagelsesblanket på SSFs hjemmeside www.syfo.de eller ring til Dansk Generalsekretariat på tlf. 0(049)461-144 08-0.

**Styrk mindretallet
Bliv medlem af
SYDSLESVIGSK FORENING
www.syfo.de**

Haderslev

Besøg Haderslev Kommunes Borgerservice

Haderslev Rådhus

Gåskærgade 26
6100 Haderslev
Telefon 74 34 03 00

Åbningstider:

Mandag-onsdag: 10-15
Torsdag: 10-17
Fredag: 10-13

Vojens Bibliotek

Rådhuscentret 5
6500 Vojens
Telefon 74 34 34 34

Åbningstider:

Mandag-onsdag: 11-16
Torsdag: 11-17
Fredag: 11-16

Gram Bibliotek

Østergade 10
6510 Gram
Telefon 74 34 77 30

Åbningstider:

Mandag: 13-19
Tirsdag: 13-17
Onsdag-torsdag: 10-17
Fredag: 10-16

Haderslev Kommune informerer på www.haderslev.dk

Klik på: > 'Borgerservice' > 'Borgerinformation fra ugeavisen'

ALMANAK

JANUAR 2009

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 timer 4 min. og tiltager i månedens løb 1 time 29 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
To. 1	Nytårsdag	Vega kulm. midn. m.n. Solens radius 16' 16"	UGE 1	08.41	15.45	10.36	21.33
	<i>Jesu navn. Luk 2,21</i>						
Fr. 2	Abel			08.41	15.47	10.44	22.52
Lø. 3	Enoch	Sirius kulm. midn.		08.41	15.48	10.51	-
Sø. 4	Hellig 3 kongers søndag	Methusalem. ☉ F. kv. 12.56 Jorden nærmest solen Merkur st. østl. elong.		08.40	15.49	11.00	00.13
	<i>De vise mænd. Matt. 2,1-12</i>						
Ma. 5	Simeon		UGE 2	08.40	15.51	11.11	01.38
Ti. 6	Hellig 3 konger			08.39	15.52	11.26	03.08
On. 7	Knud, hertug	Tusmørket varer 48 min.		08.39	15.54	11.50	04.41
To. 8	Erhardt			08.38	15.55	12.28	06.12
Fr. 9	Julianus			08.37	15.57	13.29	07.29
Lø. 10	Paul eremit	☾ nærmest jorden		08.36	15.59	14.54	08.23
Sø. 11	1. s.e.h. 3 k.	Hyginus. ☉ F.M. 4.27 <i>Den tolvårige Jesus i templet. Luk. 2,41-52 el. Jesus velsigner de små børn. Mark. 10,13-16</i>		08.36	16.00	16.33	08.57
Ma. 12	Reinhold		UGE 3	08.35	16.02	18.12	09.18
Ti. 13	Hilarius			08.34	16.04	19.48	09.32
On. 14	Felix	Tusmørket varer 47 min. Venus st. østl. elong.		08.33	16.05	21.18	09.43
To. 15	Maurus			08.31	16.07	22.43	09.52
Fr. 16	Marcellus	Castor kulm. midn.		08.30	16.09	-	10.00
Lø. 17	Antonius	Procyon kulm. midn.		08.29	16.11	00.07	10.09
Sø. 18	2. s.e.h. 3 k.	Prisca. ☉ S. kv. 03.46 Pollux kulm. midn. <i>Brylluppet i Kana. Joh. 2,1-11</i>		08.28	16.13	01.28	10.19
Ma. 19	Pontianus		UGE 4	08.27	16.15	02.49	10.33
Ti. 20	Fabian og Sebastian			08.25	16.17	04.08	10.52
On. 21	Agnes	Tusmørket varer 45 min.		08.24	16.19	05.22	11.20
To. 22	Vincentius			08.22	16.21	06.25	12.01
Fr. 23	Emerentius	☾ fjernest jorden		08.21	16.23	07.14	12.58
Lø. 24	Timotheus			08.19	16.25	07.47	14.07
Sø. 25	3. s.e.h. 3 k.	Pauli omv. <i>Officeren i Kapernaum. Matt. 8,1-13</i>		08.18	16.27	08.10	15.24
Ma. 26	Polycarpus	☉ N.M. 08.55	UGE 5	08.16	16.29	08.26	16.44
Ti. 27	Chrysostomus			08.14	16.31	08.37	18.03
On. 28	Fred. 6.s. føds.	Carolus Magnus Tusmørket varer 44 min.		08.13	16.33	08.46	19.22
To. 29	Chr. 7.s. føds.	Valerius		08.11	16.36	08.54	20.41
Fr. 30	Adelgunde			08.09	16.38	09.01	22.00
Lø. 31	Vigilius			08.07	16.40	09.09	23.23

JANUAR 2009

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
To.	1	05.25	17.48
Fr.	2	05.58	18.24
Lø.	3	06.37	19.06
Sø.	4 Hellig 3 konger	07.23	19.55
Ma.	5 2	08.15	20.51
Ti.	6	09.15	21.53
On.	7	10.23	23.05
To.	8	11.40	-
Fr.	9	00.21	13.00
Lø.	10	01.34	14.13
Sø.	11	02.37	15.15
Ma.	12 3	03.33	16.09
Ti.	13	04.21	16.57
On.	14	05.07	17.40
To.	15	05.50	18.20
Fr.	16	06.32	19.00
Lø.	17	07.15	19.42
Sø.	18	08.01	20.28
Ma.	19 4	08.52	21.21
Ti.	20	09.49	22.22
On.	21	10.53	23.28
To.	22	-	12.00
Fr.	23	00.33	13.03
Lø.	24	01.32	14.00
Sø.	25	02.24	14.49
Ma.	26 5	03.08	15.30
Ti.	27	03.45	16.06
On.	28	04.16	16.36
To.	29	04.44	17.04
Fr.	30	05.12	17.33
Lø.	31	05.42	18.04

FEBRUAR 2009

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 8 timer 37 min. og tiltager i månedens løb 1 time 59 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Sø. 1	Sidste s.e.h. 3. k.	Brigida Solens radius 16' 14'' <i>Forklaren på bjerget. Matt. 17,1-9</i>	08.05	16.42	09.19	-	
Ma. 2	Kyndelmisse	Deneb kulm. midn. m.n. UGE 6	08.03	16.44	09.32	00.49	
Ti. 3	Blasius	☉ F. kv. 00.13	08.01	16.46	09.51	02.19	
On. 4	Veronica	Tusmørket varer 42 min.	08.00	16.48	10.21	03.49	
To. 5	Kprs. Mary	Agathe	07.58	16.51	11.09	05.10	
Fr. 6	Dorothea		07.55	16.53	12.21	06.12	
Lø. 7	Richard	☾ nærmest jorden	07.53	16.55	13.52	06.54	
Sø. 8	Septuagesima	Corintha <i>Arbejderne i vingården. Matt. 20,1-16</i>	07.51	16.57	15.31	07.20	
Ma. 9	Apollonia	☉ F.M. 15.49 UGE 7	07.49	16.59	17.09	07.37	
Ti. 10	Scholastica		07.47	17.02	18.42	07.49	
On. 11	Euphrosyne	Tusmørket varer 41 min.	07.45	17.04	20.12	07.59	
To. 12	Eulalia		07.43	17.06	21.39	08.08	
Fr. 13	Benignus	Merkur st. vestl. elong.	07.41	17.08	23.04	08.16	
Lø. 14	Valentinus		07.38	17.10	-	08.26	
Sø. 15	Seksagesima	Faustinus <i>Sædemanden. Mark. 4,1-20</i>	07.36	17.12	00.28	08.39	
Ma. 16	Juliane	☉ S. kv. 22.37 UGE 8	07.34	17.15	01.50	08.56	
Ti. 17	Findanus		07.31	17.17	03.07	09.21	
On. 18	Concordia	Tusmørket varer 40 min.	07.29	17.19	04.15	09.57	
To. 19	Ammon	☾ fjernest jorden Venus lyser klarest	07.27	17.21	05.10	10.48	
Fr. 20	Eucharias		07.24	17.23	05.48	11.53	
Lø. 21	Samuel		07.22	17.25	06.15	13.08	
Sø. 22	Fastelavn	Quinquagesima <i>Esto mihi</i> Peters stol <i>Jesu dåb. Matt. 3,13-17</i>	07.20	17.28	06.33	14.26	
Ma. 23	Papias	UGE 9	07.17	17.30	06.46	15.46	
Ti. 24	Hvide tirsdag	Matthias Regulus kulm. midn.	07.15	17.32	06.56	17.06	
On. 25	Aske onsdag	Victorinus Tusmørket varer 39 min. ☉ N.M. 02.35	07.12	17.34	07.04	18.26	
To. 26	Inger		07.10	17.36	07.12	19.47	
Fr. 27	Leander		07.08	17.38	07.20	21.09	
Lø. 28	Øllegård		07.05	17.40	07.29	22.35	

FEBRUAR 2009

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Sø.	1	06.18	18.41
Ma.	2	6	07.00 19.23
Ti.	3	07.49	20.14
On.	4	08.47	21.15
To.	5 Kronprinsesse Mary	09.56	22.29
Fr.	6	11.22	23.57
Lø.	7	-	12.52
Sø.	8	01.19	14.06
Ma.	9	7	02.25 15.06
Ti.	10	03.20	15.55
On.	11	04.07	16.38
To.	12	04.49	17.15
Fr.	13	05.28	17.49
Lø.	14	06.05	18.23
Sø.	15	06.42	18.57
Ma.	16	8	07.21 19.37
Ti.	17	08.04	20.24
On.	18	08.55	21.20
To.	19	09.57	22.28
Fr.	20	11.09	23.44
Lø.	21	-	12.24
Sø.	22 Fastelavn	00.53	13.27
Ma.	23	9	01.50 14.20
Ti.	24	02.38	15.05
On.	25	03.18	15.42
To.	26	03.53	16.15
Fr.	27	04.24	16.45
Lø.	28	04.54	17.15

MARTS 2009

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 10 timer 40 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 19 min.			SOL		MÅNE	
			OP	NED	OP	NED
Sø. 1	1. s. i fasten	Quadragesima. Invocavit Solens radius 16' 8'' <i>Jesus fristes i ørkenen. Matt. 4,1-11</i>	07.03	17.42	07.41	-
Ma. 2	Simplicius	UGE 10	07.00	17.45	07.58	00.04
Ti. 3	Kunigunde		06.58	17.47	08.24	01.33
On. 4	Tamperdag	Adrianus. ☉ F. kv. 08.46 Tusmørket varer 39 min.	06.55	17.49	09.04	02.56
To. 5	Theophilus		06.52	17.51	10.05	04.04
Fr. 6	Gotfred		06.50	17.53	11.27	04.51
Lø. 7	Perpetua	☾ nærmest jorden	06.47	17.55	13.00	05.22
Sø. 8	2. s. i fasten	Reminiscere Saturn i opp. til solen <i>Den kana'ænske kvinde. Matt. 15,21-28</i>	06.45	17.57	14.35	05.42
Ma. 9	40 riddere	UGE 11	06.42	17.59	16.09	05.56
Ti. 10	Ædel		06.40	18.01	17.40	06.06
On. 11	Fred. 9.s føds.	Thala. ☉ F.M. 03.38 Tusmørket varer 39 min.	06.37	18.03	19.07	06.15
To. 12	Gregorius		06.35	18.05	20.34	06.24
Fr. 13	Macedonius		06.32	18.07	22.00	06.34
Lø. 14	Eutychius		06.29	18.09	23.24	06.46
Sø. 15	3. s. i fasten	Oculi Zacharias <i>Jesus uddriver en uren ånd. Luk. 11,14-28</i>	06.27	18.11	-	07.01
Ma. 16	Gudmund	UGE 12	06.24	18.13	00.45	07.23
Ti. 17	Gertrud		06.22	18.16	01.59	07.54
On. 18	Fred. 3.s. føds.	Alexander Tusmørket varer 39 min. ☉ S. kv. 18.47	06.19	18.18	03.00	08.39
To. 19	Joseph	☾ fjernest jorden	06.16	18.20	03.45	09.39
Fr. 20	Gordius	Jævn døgn 12.44	06.14	18.22	04.16	10.50
Lø. 21	Benedictus		06.11	18.24	04.37	12.07
Sø. 22	Midfaste	Lætare Paulus <i>Jesu bespiser 5000. Joh. 6,1-15</i>	06.09	18.26	04.52	13.26
Ma. 23	Fidelia	UGE 13	06.06	18.28	05.03	14.46
Ti. 24	Ulrica		06.03	18.30	05.12	16.05
On. 25	Mariæ bebudelsesd.	Tusmørket varer 39 min.	06.01	18.32	05.21	17.26
To. 26	Gabriel	☉ N.M. 17.06	05.58	18.34	05.29	18.49
Fr. 27	Kastor		05.56	18.36	05.38	20.15
Lø. 28	Ingrid	Eystachius	05.53	18.38	05.50	21.45
Sø. 29	Mariæ bebudelsesd.	Judica. Jonas Sommertid begynder <i>Englen Gabriel bebuder Jesu fødsel. Luk. 1,26-38</i>	06.50	19.40	07.06	-
Ma. 30	Quirinus	UGE 14	06.48	19.42	07.29	00.16
Ti. 31	Fred. 5.s. føds.	Balbina	06.45	19.44	08.05	01.43

MARTS 2009

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Sø.	1	05.27	17.45
Ma.	2	10	06.02 18.18
Ti.	3	06.43	18.58
On.	4	07.31	19.48
To.	5	08.30	20.51
Fr.	6	09.46	22.12
Lø.	7	11.21	23.47
Sø.	8	-	12.48
Ma.	9	11	01.07 13.55
Ti.	10	02.09	14.49
On.	11	03.02	15.33
To.	12	03.47	16.12
Fr.	13	04.27	16.46
Lø.	14	05.03	17.17
Sø.	15	05.36	17.46
Ma.	16	12	06.07 18.17
Ti.	17	06.41	18.52
On.	18	07.20	19.35
To.	19	08.07	20.27
Fr.	20	09.05	21.31
Lø.	21	10.17	22.47
Sø.	22	11.37	-
Ma.	23	13	00.03 12.47
Ti.	24	01.07	13.44
On.	25	02.00	14.32
To.	26	02.45	15.13
Fr.	27	03.24	15.49
Lø.	28	04.00	16.23
Sø.	29	Sommertid begynder	05.36 17.54
Ma.	30	14	06.12 18.27
Ti.	31	06.50	19.02

APRIL 2009

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 timer 3 min. og tiltager i månedens løb 2 timer 9 min.			SOL		MÅNE			
			OP	NED	OP	NED		
On.	1	Hugo	Tusmørket varer 40 min. Solens radius 16' 0"	06.43	19.46	09.00	02.56	
To.	2	Theodosius	☉ F. kv. 16.34 ☾ nærmest jorden	06.40	19.48	10.15	03.49	
Fr.	3	Nicætas		06.37	19.50	11.43	04.24	
Lø.	4	Ambrosius		06.35	19.52	13.16	04.47	
Sø.	5	Palmesøndag <i>Jesu indtog i Jerusalem. Matt. 21,1-9</i>	Irene	06.32	19.54	14.47	05.02	
Ma.	6	Sixtus	UGE 15	06.30	19.56	16.16	05.14	
Ti.	7	Egesippus		06.27	19.58	17.43	05.24	
On.	8	Chr. 9.s føds.	Janus Tusmørket varer 41 min.	06.25	20.00	19.08	05.33	
To.	9	Skærtorsdag <i>Nadveren. Matt. 26,17-30</i>	Procopius. ☉ F.M. 16.56	06.22	20.02	20.33	05.42	
Fr.	10	Langfredag <i>Korsfæstelsen. Matt. 27,31-56 el. Mark. 15,20-39</i>	Ezechiel	06.19	20.04	21.58	05.53	
Lø.	11	Leo		06.17	20.06	23.21	06.07	
Sø.	12	Påskedag <i>Jesu Kristi opstandelse. Mark. 16,1-8</i>	Chr. 4.s føds. Julius	06.14	20.08	-	06.26	
Ma.	13	2. påskedag <i>Vandringen til Emmaus. Luk. 24,13-35</i>	Justinus	UGE 16	06.12	20.10	00.39	06.53
Ti.	14	Tiburtius		06.09	20.12	01.46	07.33	
On.	15	Chr. 5.s føds.	Olympia Tusmørket varer 42 min. Spica kulm. midn.	06.07	20.14	02.38	08.28	
To.	16	Margrethe 2.s fødsel	Mariane ☾ fjernest jorden	06.04	20.16	03.14	09.35	
Fr.	17	Anicetus	☉ S. kv. 15.36	06.02	20.18	03.39	10.49	
Lø.	18	Eleutherius		06.00	20.20	03.57	12.06	
Sø.	19	1. s. e. påske <i>Den tvivlende Thomas. Joh. 20,19-31</i>	Quasimodo. Daniel	05.57	20.22	04.09	13.25	
Ma.	20	Sulpicius	UGE 17	05.55	20.24	04.19	14.43	
Ti.	21	Florentius		05.52	20.26	04.28	16.02	
On.	22	Cajus	Tusmørket varer 44 min.	05.50	20.28	04.36	17.24	
To.	23	Georgius		05.47	20.30	04.46	18.48	
Fr.	24	Albertus		05.45	20.32	04.56	20.18	
Lø.	25	Mark. evang.	● N.M. 05.23	05.43	20.34	05.11	21.50	
Sø.	26	2. s. e. påske <i>Den gode hyrde. Joh 10,11-16</i>	Misericordia Domini. Cletus Merkur st. østl. elong.	05.40	20.36	05.32	23.22	
Ma.	27	Charl. Amalie	Ananias Arcturus kulm. midn.	05.38	20.38	06.04	-	
Ti.	28	Vitalis	☾ nærmest jorden	05.36	20.40	06.53	00.43	
On.	29	Peter martyr	Tusmørket varer 46 min.	05.34	20.42	08.04	01.44	
To.	30	Severus		05.31	20.44	09.30	02.25	

APRIL 2009

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
On.	1	07.33	19.45
To.	2	08.25	20.36
Fr.	3	09.29	21.43
Lø.	4	10.51	23.09
Sø.	5 Palmesøndag	-	12.21
Ma.	6 15	00.37	13.36
Ti.	7	01.49	14.35
On.	8	02.48	15.24
To.	9 Skærtorsdag	03.39	16.07
Fr.	10 Langfredag	04.24	16.45
Lø.	11	05.03	17.18
Sø.	12 Påskedag	05.37	17.48
Ma.	13 2. påskedag 16	06.08	18.15
Ti.	14	06.36	18.44
On.	15	07.06	19.17
To.	16 Dronning Margrethe	07.43	19.57
Fr.	17	08.28	20.47
Lø.	18	09.24	21.45
Sø.	19	10.30	22.53
Ma.	20 17	11.45	-
Ti.	21	00.07	12.59
On.	22	01.16	14.01
To.	23	02.15	14.54
Fr.	24	03.07	15.40
Lø.	25	03.54	16.21
Sø.	26	04.37	17.00
Ma.	27 18	05.19	17.37
Ti.	28	06.00	18.15
On.	29	06.44	18.54
To.	30	07.32	19.41

MAJ 2009

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 timer 17 min. og tiltager i månedens løb 1 time 44 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Fr.	1	Voldermisse	Solens radius 15' 52'' ☉ F. kv. 22.44	05.29	20.46	11.03	02.51
Lø.	2	Athanasius	Venus lyser klart	05.27	20.48	12.34	03.09
Sø.	3	3. s. e. påske	Jubilate. Korsmisse <i>Jesus forbereder disciplene på sin bortgang til Faderen.</i> Joh. 16,16-22	05.25	20.50	14.02	03.22
Ma.	4	Florian	UGE 19	05.23	20.52	15.28	03.32
Ti.	5	Danmarks befrielse	Gothard De lyse nætter begynder	05.20	20.54	16.51	03.41
On.	6	Johannes ante portam	Tusmørket varer 48 min.	05.18	20.55	18.14	03.50
To.	7	Flavia		05.16	20.57	19.38	04.01
Fr.	8	Bededag	Stanislaus <i>Johannes Døber i Judæas ørken. Matt. 1,2-10</i>	05.14	20.59	21.00	04.13
Lø.	9	Caspar	☉ F.M. 06.01	05.12	21.01	22.20	04.30
Sø.	10	4. s. e. påske	Cantate <i>Sandhedens ånd. Joh. 16,5-15</i>	05.10	21.03	23.31	04.55
Ma.	11	Mamertus	UGE 20	05.08	21.05	-	05.30
Ti.	12	Pancratius		05.06	21.07	00.29	06.19
On.	13	Ingenuus	Tusmørket varer 51 min.	05.04	21.09	01.11	07.22
To.	14	Kristian	☾ fjernest jorden	05.03	21.11	01.40	08.34
Fr.	15	Sophie		05.01	21.12	02.00	09.50
Lø.	16	Sara		04.59	21.14	02.15	11.06
Sø.	17	5. s. e. påske	Rogate. ☉ S. kv. 09.26 <i>Bøn i Jesu navn. Joh. 16,23b-28</i>	04.57	21.16	02.26	12.23
Ma.	18	Erik	UGE 21	04.56	21.18	02.35	13.40
Ti.	19	Potentiana		04.54	21.20	02.43	14.59
On.	20	Angelica	Tusmørket varer 54 min.	04.52	21.21	02.52	16.20
To.	21	Kr. Himmelfart	Helene <i>Missionsbefalingen. Mark. 16,14-20</i>	04.51	21.23	03.02	17.46
Fr.	22	Castus		04.49	21.25	03.14	19.17
Lø.	23	Desiderius		04.48	21.26	03.32	20.50
Sø.	24	6. s. e. påske	Exaudi. Esther ☉ N.M. 14.11 <i>Åndens vidnesbyrd. Joh. 15,26-16,4</i>	04.46	21.28	03.59	22.19
Ma.	25	Urbanus	UGE 22	04.45	21.29	04.41	23.31
Ti.	26	Kpr. Frederik	Beda ☾ nærmest jorden	04.43	21.31	05.45	-
On.	27	Lucian	Tusmørket varer 57 min.	04.42	21.33	07.09	00.21
To.	28	Vilhelm		04.41	21.34	08.44	00.53
Fr.	29	Maximinus		04.40	21.35	10.18	01.14
Lø.	30	Vigand		04.39	21.37	11.49	01.29
Sø.	31	Pinsedag	Petronella. ☉ F. kv. 05.22 Antares kulm. midn. <i>Helligåndens komme. Joh. 14,22-31</i>	04.37	21.38	13.16	01.40

MAJ 2009

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Fr.	1	08.27	20.36
Lø.	2	09.33	21.44
Sø.	3	10.49	23.01
Ma.	4	19	- 12.04
Ti.	5 Danmarks Befrielse	00.18	13.09
On.	6	01.24	14.06
To.	7	02.22	14.55
Fr.	8 Bededag	03.13	15.39
Lø.	9	03.59	16.20
Sø.	10	04.39	16.55
Ma.	11	20	05.15 17.26
Ti.	12	05.45	17.54
On.	13	06.12	18.21
To.	14	06.41	18.51
Fr.	15	07.15	19.30
Lø.	16	07.58	20.15
Sø.	17	08.49	21.08
Ma.	18	21	09.48 22.08
Ti.	19	10.55	23.14
On.	20	-	12.05
To.	21 Kr. Himmelfartsdag	00.22	13.12
Fr.	22	01.29	14.12
Lø.	23	02.30	15.06
Sø.	24	03.25	15.54
Ma.	25	22	04.17 16.40
Ti.	26 Kronprins Frederik	05.06	17.24
On.	27	05.54	18.07
To.	28	06.42	18.52
Fr.	29	07.33	19.41
Lø.	30	08.26	20.35
Sø.	31 Pinsedag	09.24	21.36

JUNI 2009

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 timer 3 min. og tiltager derefter indtil den 21., hvor den er 17 timer 27 min. Herefter og til månedens ende aftager dagen 5 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Ma. 1	2. pinsedag	Nikomedes Solens radius 15' 46'' <i>Verdens frelser. Joh. 3,16-21</i>	UGE 23	04.36	21.40	14.40	01.50
Ti. 2	Marcellinus			04.35	21.41	16.02	01.59
On. 3	Tamperdag	Fred. 8.s føds. Erasmus Tusmørket varer 60 min.		04.34	21.42	17.24	02.09
To. 4	Optatus			04.34	21.43	18.46	02.20
Fr. 5	Grundlovsdag	Kong Hans' føds. Bonifacius Venus st. vestl. elong.		04.33	21.44	20.06	02.36
Lø. 6	Norbertus			04.32	21.45	21.20	02.57
Sø. 7	Trinitatis	Jeremias. ☉ F.M. 20.12 <i>Jesus og Nikodemus. Joh. 3,1-15</i>		04.31	21.46	22.22	03.28
Ma. 8	Medardus		UGE 24	04.31	21.47	23.09	04.13
Ti. 9	Primus			04.30	21.48	23.42	05.11
On. 10	Onuphrius	Tusmørket varer 62 min. ☾ fjernest jorden		04.30	21.49	-	06.21
To. 11	Prins Henrik	Barnabas apostel		04.29	21.50	00.05	07.36
Fr. 12	Basilius	Capella kulm. midn. m.n.		04.29	21.51	00.21	08.52
Lø. 13	Cyrillus	Merkur st. vestl. elong.		04.28	21.52	00.33	10.08
Sø. 14	1. s. e. trin.	Rufinus <i>Den rige mand og Lazarus. Luk. 16,19-31</i>		04.28	21.52	00.42	11.24
Ma. 15	Valdemarsdag	Vitus	UGE 25	04.28	21.53	00.51	12.40
Ti. 16	Tycho	☉ S. kv. 00.15		04.28	21.53	00.59	13.58
On. 17	Botolphus	Tusmørket varer 64 min.		04.28	21.54	01.08	15.20
To. 18	Leontius			04.28	21.54	01.19	16.46
Fr. 19	Gervasius			04.28	21.55	01.34	18.16
Lø. 20	Sylverius			04.28	21.55	01.55	19.47
Sø. 21	2. s. e. trin.	Albanus Solhverv 07.45. Længste dag <i>Det store festmåltid. Luk. 14,16-24</i>		04.28	21.55	02.29	21.08
Ma. 22	10.000 martyrer	☉ N.M. 21.35	UGE 26	04.28	21.55	03.22	22.10
Ti. 23	Paulinus	☾ nærmest jorden Pluto i opp. til solen		04.28	21.55	04.38	22.51
On. 24	Skt. Hansdag	Tusmørket varer 64 min.		04.29	21.55	06.12	23.17
To. 25	Prosper			04.29	21.55	07.50	23.34
Fr. 26	Pelagius			04.30	21.55	09.26	23.47
Lø. 27	Syvsoverdag			04.30	21.55	10.57	23.57
Sø. 28	3. s. e. trin.	Carol. Amalie. Eleonora <i>Det tabte får. Luk. 15,1-10</i>		04.31	21.55	12.25	-
Ma. 29	Petrus Paulus	☉ F. kv. 13.28	UGE 27	04.32	21.54	13.49	00.07
Ti. 30	Lucina			04.32	21.54	15.12	00.17

JUNI 2009

			Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)		
Ma.	1	2. pinsedag	23	10.27	22.41
Ti.	2			11.32	23.48
On.	3			-	12.33
To.	4			00.53	13.31
Fr.	5	Grundlovsdag		01.52	14.24
Lø.	6			02.46	15.12
Sø.	7	Prins Joachim		03.36	15.57
Ma.	8		24	04.19	16.36
Ti.	9			04.57	17.11
On.	10			05.30	17.40
To.	11	Prins Henrik		05.57	18.06
Fr.	12			06.25	18.35
Lø.	13			06.56	19.09
Sø.	14			07.34	19.48
Ma.	15	Valdemarsdag	25	08.19	20.36
Ti.	16			09.11	21.29
On.	17			10.09	22.28
To.	18			11.12	23.34
Fr.	19			-	12.21
Lø.	20			00.45	13.30
Sø.	21			01.56	14.34
Ma.	22		26	03.03	15.32
Ti.	23			04.03	16.25
On.	24	Skt. Hansdag		04.58	17.15
To.	25			05.49	18.01
Fr.	26			06.37	18.47
Lø.	27			07.24	19.33
Sø.	28			08.11	20.22
Ma.	29		27	09.00	21.14
Ti.	30			09.52	22.11

JULI 2009

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 timer 20 min. og aftager i månedens løb 1 time 21 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
On.	1	Chr. 2.s føds.	Fred. 2.s føds. Theobaldus Tusmørket varer 63 min. Solens radius 15' 44"	04.33	21.54	16.34	00.28
To.	2	Mariæ besøg.		04.34	21.53	17.55	00.42
Fr.	3	Cornelius	Vega kulm. midn.	04.35	21.53	19.11	01.02
Lø.	4	Ulricus	Jorden fjernest solen	04.36	21.52	20.17	01.29
Sø.	5	4. s. e. trin. <i>Vær barmhjertige. Luk. 6,36-42</i>	Anshelmus	04.37	21.51	21.08	02.09
Ma.	6	Dion	UGE 28	04.38	21.50	21.45	03.03
Ti.	7	Villebaldus	☉ F.M. 11.21. ☾ fjernest jorden	04.39	21.50	22.11	04.09
On.	8	Kjeld	Tusmørket varer 60 min.	04.40	21.49	22.28	05.23
To.	9	Sostrata		04.41	21.48	22.41	06.40
Fr.	10	Knud, konge		04.42	21.47	22.51	07.56
Lø.	11	Josva		04.44	21.46	23.00	09.12
Sø.	12	5. s. e. trin. <i>Peters fiskefangst. Luk. 5,1-11</i>	Henrik	04.45	21.45	23.08	10.27
Ma.	13	Margarethe	UGE 29	04.46	21.44	23.16	11.43
Ti.	14	Bonaventura		04.48	21.42	23.26	13.01
On.	15	Apostl. deling	Tusmørket varer 57 min. ☉ S. kv. 11.53	04.49	21.41	23.38	14.23
To.	16	Susanne		04.51	21.40	23.56	15.49
Fr.	17	Alexius		04.52	21.39	-	17.18
Lø.	18	Arnolphus		04.54	21.37	00.22	18.43
Sø.	19	6. s. e. trin. <i>Kristi nye lov. Matt. 5,20-26</i>	Justa	04.55	21.36	01.04	19.53
Ma.	20	Elias	UGE 30	04.57	21.34	02.07	20.44
Ti.	21	Evenus	☾ nærmest jorden Altair kulm. midn.	04.58	21.33	03.33	21.16
On.	22	Maria Magd.	☉ N.M. 04.35 Hundredagene beg. Tusmørket varer 54 min.	05.00	21.31	05.11	21.38
To.	23	Apollinaris		05.02	21.30	06.51	21.53
Fr.	24	Christina		05.03	21.28	08.27	22.05
Lø.	25	Jacobus		05.05	21.26	09.59	22.15
Sø.	26	7. s. e. trin. <i>Zakæus. Luk. 19,1-10</i>	Anna	05.07	21.24	11.28	22.25
Ma.	27	Martha	UGE 31	05.09	21.23	12.54	22.36
Ti.	28	Aurelius		05.10	21.21	14.19	22.49
On.	29	Oluf	Tusmørket varer 51 min. ☉ F. kv. 00.00	05.12	21.19	15.41	23.07
To.	30	Abdon		05.14	21.17	17.00	23.31
Fr.	31	Germanus		05.16	21.15	18.10	-

JULI 2009

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
On.	1	10.49	23.12
To.	2	11.50	-
Fr.	3	00.16	12.51
Lø.	4	01.19	13.51
Sø.	5	02.19	14.46
Ma.	6	28	03.13 15.36
Ti.	7	04.01	16.20
On.	8	04.42	16.57
To.	9	05.18	17.29
Fr.	10	05.46	17.55
Lø.	11	06.12	18.21
Sø.	12	06.40	18.51
Ma.	13	29	07.12 19.25
Ti.	14	07.51	20.06
On.	15	08.35	20.55
To.	16	09.27	21.51
Fr.	17	10.25	22.55
Lø.	18	11.34	-
Sø.	19	00.10	12.51
Ma.	20	30	01.33 14.09
Ti.	21	02.49	15.15
On.	22	03.54	16.13
To.	23	04.50	17.03
Fr.	24	05.39	17.50
Lø.	25	06.22	18.33
Sø.	26	07.03	19.15
Ma.	27	31	07.43 19.58
Ti.	28	08.24	20.44
On.	29	09.09	21.33
To.	30	10.00	22.30
Fr.	31	11.00	23.35

AUGUST 2009

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 timer 56 min. og aftager i månedens løb 2 timer 6 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Lø.	1	Peters fængsel	Solens radius 15' 46"	05.18	21.13	19.06	00.07
Sø.	2	8. s. e. trin.	Hannibal	05.19	21.11	19.47	00.56
<i>De falske profeter. Matt. 7,15-21</i>							
Ma.	3	Nikodemus	Deneb kulm. midn,	05.21	21.09	20.16	01.59
Ti.	4	Dominicus	☾ fjernest jorden	05.23	21.07	20.36	03.11
On.	5	Osvaldus	Tusmørket varer 48 min.	05.25	21.05	20.50	04.27
To.	6	Kristi forkl.	☉ F.M. 02.55	05.27	21.03	21.01	05.44
Måneformørkelse							
Fr.	7	Donatus	De lyse nætter ender	05.29	21.01	21.10	07.00
Lø.	8	Ruth		05.31	20.59	21.18	08.16
Sø.	9	9. s. e. trin.	Romanus	05.32	20.57	21.26	09.32
<i>Den uærlige godsforvalter. Luk. 16,1-9</i>							
Ma.	10	Laurentius		05.34	20.54	21.35	10.49
Ti.	11	Herman		05.36	20.52	21.46	12.09
On.	12	Chr. 3.s. føds.	Clara. Tusmørket varer 46 min.	05.38	20.50	22.01	13.32
To.	13	Hippolytus	☉ S. kv. 20.55	05.40	20.48	22.23	14.58
Fr.	14	Eusebius	Jupiter i opp. til solen	05.42	20.45	22.57	16.22
Lø.	15	Mariæ himmelf.		05.44	20.43	23.48	17.37
Sø.	16	10. s. e. trin.	Rochus	05.46	20.41	-	18.35
<i>Jesus græder over Jerusalem. Luk. 19,11-48</i>							
Ma.	17	Anastatius	Neptun i opp. til solen	05.48	20.38	01.02	19.14
Ti.	18	Agapetus		05.50	20.36	02.33	19.40
On.	19	Sebaldus	Tusmørket varer 44 min.	05.52	20.34	04.11	19.57
☾ nærmest jorden							
To.	20	Bernhard	☉ N.M. 12.02	05.53	20.31	05.49	20.11
Fr.	21	Salomon		05.55	20.29	07.25	20.22
Lø.	22	Symphorian		05.57	20.26	08.56	20.32
Sø.	23	11. s. e. trin.	Zakæus	05.59	20.24	10.26	20.43
Hundredagene ender							
<i>Farisæeren og tolderen. Luk. 18,9-14</i>							
Ma.	24	Bartholomæus	Merkur st. østl. elong.	06.01	20.22	11.54	20.56
Ti.	25	Ludvig		06.03	20.19	13.20	21.12
On.	26	Irenæus	Tusmørket varer 42 min.	06.05	20.17	14.42	21.34
To.	27	Gebhardus	☉ F. kv. 13.42	06.07	20.14	15.57	22.06
Fr.	28	Lovise	Augustinus	06.09	20.12	16.59	22.51
Lø.	29	Joh. halsh.		06.11	20.09	17.46	23.49
Sø.	30	12. s. e. trin.	Benjamin	06.13	20.07	18.19	-
<i>Jesus helbreder en døvstum. Mark. 7,31-37</i>							
Ma.	31	Bertha	☾ fjernest jorden	06.15	20.04	18.42	00,58

AUGUST 2009

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Lø. 1		-	12;06
Sø. 2		00.44	13.15
Ma. 3	32	01.50	14.18
Ti. 4		02.49	15.12
On. 5		03.40	16.00
To. 6		04.24	16.39
Fr. 7		05.00	17.12
Lø. 8		05.30	17.39
Sø. 9		05.57	18.05
Ma. 10	33	06.23	18.32
Ti. 11		06.51	19.04
On. 12		07.24	19.42
To. 13		08.03	20.27
Fr. 14		08.49	21.21
Lø. 15		09.46	22.27
Sø. 16		10.57	23.48
Ma. 17	34	-	12.23
Ti. 18		01.21	13.51
On. 19		02.40	15.00
To. 20		03.43	15.58
Fr. 21		04.35	16.48
Lø. 22		05.19	17.32
Sø. 23		05.58	18.12
Ma. 24	35	06.35	18.51
Ti. 25		07.09	19.29
On. 26		07.45	20.09
To. 27		08.24	20.52
Fr. 28		09.09	21;43
Lø. 29		10.05	22.46
Sø. 30		11.14	-
Ma. 31	36	00.01	12.32

SEPTEMBER 2009

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 timer 45 min. og aftager i månedens løb 2 timer 12 min.			SOL		MÅNE	
			OP	NED	OP	NED
Ti. 1	Ægidius	Solens radius 15' 51"	06.17	20.01	18.58	02.13
On. 2	Elisa	Tusmørket varer 41 min.	06.18	19.59	19.10	03.30
To. 3	Seraphia		06.20	19.56	19.20	04.46
Fr. 4	Juliane Marie	Theodosia ○ F.M. 18.03	06.22	19.54	19.28	06.03
Lø. 5	Regina		06.24	19.51	19.37	07.19
Sø. 6	13. s. e. trin.	Magnus <i>Den barmhjertige samaritaner. Luk. 10,23-37</i>	06.26	19.49	19.46	08.36
Ma. 7	Louise	Robert UGE 37 Fomalhaut kulm. midn.	06.28	19.46	19.56	09.56
Ti. 8	Mariæ føds.		06.30	19.43	20.10	11.18
On. 9	Gorgonius	Tusmørket varer 40 min.	06.32	19.41	20.29	12.43
To. 10	Burchhardt		06.34	19.38	20.58	14.07
Fr. 11	Hillebert		06.36	19.36	21.42	15.24
Lø. 12	Guido	● S. kv. 04.16	06.38	19.33	22.46	16.27
Sø. 13	14. s. e. trin.	Cyprianus <i>De ti spedalske. Luk. 17,11-19</i>	06.40	19.30	-	17.11
Ma. 14	† ophøjelse	UGE 38	06.41	19.28	00.08	17.41
Ti. 15	Eskild		06.43	19.25	01.40	18.02
On. 16	Tamperdag	Euphemia Tusmørket varer 39 min. (nærmest jorden	06.45	19.22	03.16	18.16
To. 17	Lambertus	Uranus i opp. til solen	06.47	19.20	04.50	18.28
Fr. 18	Chr. 8.s. føds.	Titus. ● N.M. 20.44	06.49	19.17	06.22	18.39
Lø. 19	Constantia		06.51	19.15	07.53	18.50
Sø. 20	15. s. e. trin.	Tobias <i>Vær ikke bekymrede. Matt. 6,24-34</i>	06.53	19.12	09.22	19.02
Ma. 21	Matthæus	UGE 39	06.55	19.09	10.51	19.17
Ti. 22	Mauritius	Jævn døgn 23.19	06.57	19.07	12.17	19.37
On. 23	Linus	Tusmørket varer 39 min.	06.59	19.04	13.37	20.05
To. 24	Tecla		07.01	19.01	14.46	20.45
Fr. 25	Cleophas		07.03	18.59	15.40	21.39
Lø. 26	Chr. 10.s. føds.	Adolph ● F. kv. 06.50	07.05	18.56	16.18	22.45
Sø. 27	16. s. e. trin.	Cosmus <i>Enkens søn fra Nain. Luk. 7,11-17</i>	07.07	18.54	16.45	23.58
Ma. 28	Venceslaus	(fjernest jorden UGE 40	07.09	18.51	17.03	-
Ti. 29	Skt. Michael		07.10	18.48	17.17	01.14
On. 30	Hieronymus	Tusmørket varer 39 min.	07.12	18.46	17.28	02.30

SEPTEMBER 2009

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ti.	1	01.15	13.42
On.	2	02.18	14.40
To.	3	03.11	15.29
Fr.	4	03.57	16.11
Lø.	5	04.35	16.45
Sø.	6	05.07	17.16
Ma.	7	37	05.35 17.44
Ti.	8	06.02	18.13
On.	9	06.30	18.45
To.	10	07.00	19.22
Fr.	11	07.36	20.07
Lø.	12	08.22	21.03
Sø.	13	09.20	22.12
Ma.	14	38	10.34 23.42
Ti.	15	-	12.08
On.	16	01.15	13.35
To.	17	02.27	14.42
Fr.	18	03.24	15.38
Lø.	19	04.12	16.26
Sø.	20	04.54	17.09
Ma.	21	39	05.30 17.48
Ti.	22	06.04	18.24
On.	23	06.36	18.57
To.	24	07.07	19.33
Fr.	25	07.42	20.11
Lø.	26	08.23	20.57
Sø.	27	09.14	21.54
Ma.	28	40	10.18 23.08
Ti.	29	11.35	-
On.	30	00.28	12.51

OKTOBER 2009

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 11 timer 29 min. og aftager i månedens løb 2 timer 14 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
To.	1	Remigius	Solens radius 15' 59"	07.14	18.43	17.37	03.46
Fr.	2	Ditlev		07.16	18.41	17.46	05.02
Lø.	3	Mette		07.18	18.38	17.55	06.20
Sø.	4	17. s. e. trin.	Franciscus ○ F.M. 08.10 <i>Jesus som gæst hos farisæeren. Luk. 14,1-11</i>	07.20	18.35	18.05	07.39
Ma.	5	Placidus	UGE 41	07.22	18.33	18.19	09.02
Ti.	6	Fred. 7.s. føds.	Broderus Merkur st. vestl. elong.	07.24	18.30	18.37	10.27
On.	7	Fred. 1.s. føds.	Amalie Tusmørket varer 39 min.	07.26	18.28	19.03	11.53
To.	8	Ingeborg		07.28	18.25	19.42	13.13
Fr.	9	Dionysius		07.30	18.23	20.40	14.20
Lø.	10	Gereon		07.32	18.20	21.56	15.10
Sø.	11	18. s. e. trin.	Fred. 4.s føds. ● S. kv. 10.56 <i>Det store bud. Matt. 22,34-46</i>	07.34	18.18	23.23	15.43
Ma.	12	Maximilian	UGE 42	07.36	18.15	-	16.06
Ti.	13	Angelus	☾ nærmest jorden	07.38	18.12	00.55	16.22
On.	14	Calixtus	Tusmørket varer 39 min.	07.40	18.10	02.26	16.35
To.	15	Hedevig		07.42	18.08	03.56	16.46
Fr.	16	Gallus		07.44	18.05	05.25	16.57
Lø.	17	Florentinus		07.46	18.03	06.53	17.09
Sø.	18	19. s. e. trin.	Lukas evang. ● N.M. 07.33 <i>Den lamme i Kapernaum. Mark. 2,1-12</i>	07.49	18.00	08.21	17.22
Ma.	19	Balthasar	UGE 43	07.51	17.58	09.48	17.40
Ti.	20	Felicianus		07.53	17.55	11.12	18.05
On.	21	11.000 jomfruer	Tusmørket varer 40 min.	07.55	17.53	12.27	18.40
To.	22	Cordula		07.57	17.51	13.28	19.29
Fr.	23	Søren		07.59	17.48	14.13	20.31
Lø.	24	FN dag	Proclus	08.01	17.46	14.44	21.42
Sø.	25	20. s. e. trin.	Crispinus Sommertid slutter <i>Kongesønnens bryllup. 22,1-14</i>	07.03	16.44	14.06	21.57
Ma.	26	Amandus	● F. kv. 01.42 ☾ fjernest jorden UGE 44	07.05	16.41	14.22	23.12
Ti.	27	Sem		07.07	16.39	14.34	-
On.	28	Marie Sophie Frederikke	Simon og Judas Tusmørket varer 41 min.	07.09	16.37	14.44	00.27
To.	29	Narcissus		07.11	16.35	14.53	01.43
Fr.	30	Absalon		07.14	16.32	15.02	02.59
Lø.	31	Reform. beg.	Louise	07.16	16.30	15.12	04.17

OKTOBER 2009

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
To. 1		01.36	13.55
Fr. 2		02.33	14.48
Lø. 3		03.21	15.33
Sø. 4		04.02	16.13
Ma. 5	41	04.38	16.48
Ti. 6		05.10	17.22
On. 7		05.40	17.56
To. 8		06.11	18.31
Fr. 9		06.43	19.12
Lø. 10		07.21	19.59
Sø. 11		08.09	20.57
Ma. 12	42	09.09	22.11
Ti. 13		10.26	23.39
On. 14		11.55	-
To. 15		01.00	13.14
Fr. 16		02.05	14.18
Lø. 17		02.58	15.13
Sø. 18		03.45	16.01
Ma. 19	43	04.26	16.45
Ti. 20		05.03	17.23
On. 21		05.36	17.57
To. 22		06.06	18.28
Fr. 23		06.35	19.00
Lø. 24	FN-dag	07.06	19.34
Sø. 25	Sommertid slutter	06.45	19.16
Ma. 26	44	07.32	20.09
Ti. 27		08.28	21.12
On. 28		09.33	22.26
To. 29		10.46	23.39
Fr. 30		11.56	-
Lø. 31		00.42	12.57

NOVEMBER 2009

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 9 timer 10 min. og aftager i månedens løb 1 time 45 min.					SOL		MÅNE	
					OP	NED	OP	NED
Sø. 1	Alle helgens s.	Alle helgen Solens radius 16' 7'' <i>Saligprisningerne. Matt 5,1-12</i>						
Ma. 2	Alle sjæle	☉ F.M. 20.14	UGE 45	07.20	16.26	15.41	07.04	
Ti. 3	Hubertus			07.22	16.24	16.05	08.31	
On. 4	Otto	Tusmørket varer 42 min.		07.24	16.22	16.40	09.56	
To. 5	Malachias			07.26	16.20	17.33	11.10	
Fr. 6	Leonhardus			07.28	16.18	18.45	12.06	
Lø. 7	Engelbrecht	☾ nærmest jorden		07.30	16.16	20.11	12.45	
Sø. 8	22. s. e. trin.	Claudius <i>Den gældbundne tjener. Matt. 18,21-35</i>		07.33	16.14	21.42	13.11	
Ma. 9	Theodor	☾ S. kv. 16.56	UGE 46	07.35	16.12	23.13	13.29	
Ti. 10	Luther			07.37	16.10	-	13.42	
On. 11	Morten bisp	Tusmørket varer 43 min.		07.39	16.08	00.41	13.54	
To. 12	Torkild			07.41	16.06	02.08	14.04	
Fr. 13	Arcadius			07.43	16.04	03.33	14.16	
Lø. 14	Frederik			07.45	16.03	04.59	14.28	
Sø. 15	23. s. e. trin.	Leopold <i>Skattens mønt. Matt. 22,15-22</i>		07.47	16.01	06.25	14.44	
Ma. 16	Othenius	☉ N.M. 20.14	UGE 47	07.49	15.59	07.49	15.06	
Ti. 17	Anianus			07.51	15.58	09.07	15.37	
On. 18	Hesychius	Tusmørket varer 45 min.		07.53	15.56	10.14	16.20	
To. 19	Elisabeth			07.55	15.54	11.06	17.18	
Fr. 20	Volkmarus			07.57	15.53	11.43	18.26	
Lø. 21	Mariæ ofring			07.59	15.52	12.08	19.40	
Sø. 22	Sidste s. i kirkeåret	Cecilia ☾ fjernest jorden <i>Når Menneskesønnen kommer. Matt. 25,31-46</i>		08.01	15.50	12.26	20.55	
Ma. 23	Clemens		UGE 48	08.03	15.49	12.39	22.10	
Ti. 24	Chrysogonus	☾ F. kv. 22.39		08.05	15.47	12.50	23.24	
On. 25	Catharina	Tusmørket varer 46 min.		08.07	15.46	12.59	-	
To. 26	Conradus			08.09	15.45	13.08	00.38	
Fr. 27	Facundus			08.10	15.44	13.18	01.54	
Lø. 28	Sophie Magd.			08.12	15.43	13.29	03.12	
Sø. 29	1. s. i advent	Saturninus <i>Jesus i Nazarets synagoge. Luk 4,16-30</i>		08.14	15.42	13.44	04.35	
Ma. 30	Chr. 6.s føds.	Andreas	UGE 49	08.16	15.41	14.04	06.01	

NOVEMBER 2009

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Sø.	1	01.36	13.50
Ma.	2	45	02.24
Ti.	3	03.06	15.21
On.	4	03.45	16.02
To.	5	04.21	16.42
Fr.	6	04.57	17.24
Lø.	7	05.34	18.09
Sø.	8	06.17	18.59
Ma.	9	46	07.07
Ti.	10	08.07	21.07
On.	11	Morten Bisp	09.18
To.	12	10.35	23.32
Fr.	13	11.47	-
Lø.	14	00.33	12.50
Sø.	15	01.27	13.46
Ma.	16	47	02.16
Ti.	17	03.00	15.21
On.	18	03.39	16.01
To.	19	04.14	16.36
Fr.	20	04.44	17.06
Lø.	21	05.12	17.33
Sø.	22	05.42	18.04
Ma.	23	48	06.16
Ti.	24	06.57	19.29
On.	25	07.47	20.24
To.	26	08.43	21.26
Fr.	27	09.45	22.34
Lø.	28	10.52	23.42
Sø.	29	-	12.00
Ma.	30	49	00.45

DECEMBER 2009

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 timer 23 min. og aftager derefter indtil den 21., hvor den er 6 timer 56 min. Herefter og til månedens ende tiltager dagen 6 min.				SOL		MÅNE	
				OP	NED	OP	NED
Ti.	1	Arnold	Solens radius 16' 13"	08.17	15.40	14.34	07.28
On.	2	Bibiana	Tusmørket varer 48 min. ○ F.M. 08.30 Aldebaran kulm. midn.	08.19	15.39	15.20	08.49
To.	3	Svend		08.20	15.38	16.26	09.55
Fr.	4	Charlotte Frederikke	Barbara ☾ nærmest jorden	08.22	15.38	17.51	10.42
Lø.	5	Sabina		08.23	15.37	19.23	11.13
Sø.	6	2. s. i advent <i>De 10 brudepiger. Matt. 25,1-13</i>	Nikolaus	08.25	15.36	20.57	11.34
Ma.	7	Agathon	UGE 50	08.26	15.36	22.28	11.49
Ti.	8	Mariæ undf.		08.28	15.35	23.56	12.02
On.	9	Rudolph	Tusmørket varer 49 min. ☾ S. kv. 01.13	08.29	15.35	-	12.13
To.	10	Judith		08.30	15.35	01.21	12.23
Fr.	11	Damasus	Rigel kulm. midn.	08.31	15.34	02.46	12.35
Lø.	12	Epimachus	Capella kulm. midn.	08.32	15.34	04.10	12.50
Sø.	13	3. s. i advent <i>Zakarias' lovsang. Luk. 1,67-80</i>	Lucia	08.34	15.34	05.33	13.09
Ma.	14	Crispus	UGE 51	08.35	15.34	06.52	13.36
Ti.	15	Nikatus		08.36	15.34	08.03	14.15
On.	16	Tamperdag	Lazarus Tusmørket varer 49 min. ● N.M. 13.02	08.36	15.34	09.00	15.07
To.	17	Albina		08.37	15.34	09.42	16.12
Fr.	18	Lovise	Merkur st. østl. elong.	08.38	15.35	10.11	17.24
Lø.	19	Nemesius		08.39	15.35	10.31	18.39
Sø.	20	4. s. i advent <i>Han bør vokse, men jeg forringes. Joh 3,25-36</i>	Abraham ☾ fjernest jorden	08.39	15.35	10.46	19.54
Ma.	21	Thomas	Solhverv 18.47 Korteste dag UGE 52	08.40	15.36	10.57	21.08
Ti.	22	Japetus	Betelgeuze kulm. midn.	08.40	15.36	11.07	22.21
On.	23	Torlacus	Tusmørket varer 49 min.	08.41	15.37	11.16	23.35
To.	24	Juleaften	Alexandrine Adam ☾ F. kv. 18.36	08.41	15.38	11.25	-
Fr.	25	Juledag <i>Ordet blev kød. Joh 1,1-14</i>		08.41	15.38	11.35	00.50
Lø.	26	2. juledag <i>Ikke fred, men sværd. Matt 10,32-42</i>	Skt. Stephan	08.42	15.39	11.47	02.08
Sø.	27	Julesøndag <i>Flugten til Ægypten. Matt 2,13-23</i>	Joh. evang.	08.42	15.40	12.04	03.31
Ma.	28	Børnedag	UGE 53	08.42	15.41	12.28	04.56
Ti.	29	Noah		08.42	15.42	13.05	06.20
On.	30	David	Tusmørket varer 49 min. ○ F.M. 20.13	08.42	15.43	14.00	07.35
To.	31	Sylvester	Måneformørkelse	08.42	15.44	15.18	08.31

DECEMBER 2009

		Højvande ved Vidåslusen (se s. 33)	
Ti. 1		01.42	14.02
On. 2		02.34	14.55
To. 3		03.21	15.45
Fr. 4		04.04	16.33
Lø. 5		04.47	17.20
Sø. 6		05.30	18.06
Ma. 7	50	06.15	18.56
Ti. 8		07.04	19.48
On. 9		07.59	20.46
To. 10		09.00	21.49
Fr. 11		10.06	22.54
Lø. 12		11.14	23.56
Sø. 13		-	12.19
Ma. 14	51	00.54	13.19
Ti. 15		01.48	14.13
On. 16		02.36	15.02
To. 17		03.20	15.44
Fr. 18		03.58	16.20
Lø. 19		04.30	16.49
Sø. 20		04.57	17.15
Ma. 21	52	05.24	17.42
Ti. 22		05.53	18.15
On. 23		06.29	18.55
To. 24	Juleaftensdag	07.12	19.42
Fr. 25	Juledag	08.01	20.36
Lø. 26	2. juledag	08.56	21.36
Sø. 27		09.58	22.42
Ma. 28	53	11.07	23.53
Ti. 29		-	12.21
On. 30		01.02	13.32
To. 31		02.04	14.36

Alle oplysninger i denne kalender er meddelt af Københavns Universitet, bortset fra højvandtiderne (se side 33). De i kalenderen angivne tidspunkter for solens og månens opgang og nedgang er beregnet for disse himmellegemers centre og gælder for København. Alle klokkeslæt i denne kalender er i perioden fra 29. marts til 25. oktober angivet i sommertid, som er en time mere end mellemeuropæisk tid, der er normalt i Danmark.

Solens opgang og nedgang

Korrektioner for Sønderjylland

De i kalenderen angivne klokkeslæt for Solens opgang og nedgang gælder for Københavns horisont. Ved hjælp af de i nedenstående tabel anførte korrektioner er det muligt at udregne tidspunkterne for henholdsvis Aabenraa og Slesvig.

Tabellen anvendes på følgende måde: I tabelens første kolonne opsøges tidspunktet på året, idet de efter månederne anførte romertal I og II betegner henholdsvis første og sidste halvdel af den pågældende måned. De ud for måned-

halvdelen anførte tal i de følgende kolonner er det antal minutter, der skal lægges til kalenderens klokkeslæt for henholdsvis solopgang og solnedgang for at få klokkeslættet for vedkommende lokalitet.

I landsdelens vestlige egne indtræder de omhandlede begivenheder yderligere op til 3 minutter senere, ved østkysten 1-2 minutter tidligere.

Eksempel: Solopgang i Højer den 7. juli. Kalenderen angiver 04.39. Hertil lægges ifølge tabellen for juli I for Aabenraa 17 minutter, hvorved man får 04.56. Da Højer ligger ved vestkysten lægges yderligere 3 minutter til. Resultat: 04.59.

Det bemærkes, at tabellen ikke kan anvendes til korrektion af tidspunkterne for månens op- og nedgang.

MÅNED	AABENRAA		SLESVIG	
	Solopgang	Solnedgang	Solopgang	Solnedgang
December II	+ 8	+ 17	+ 4	+ 20
Januar I – December I	+ 9	+ 17	+ 5	+ 19
Januar II – November II	+ 9	+ 16	+ 6	+ 18
Februar I – November I	+ 10	+ 15	+ 8	+ 16
Februar II – Oktober II	+ 11	+ 14	+ 9	+ 15
Marts I – Oktober I	+ 12	+ 13	+ 11	+ 13
Marts II – September II	+ 13	+ 13	+ 12	+ 12
April I – September I	+ 14	+ 12	+ 13	+ 11
April II – August II	+ 15	+ 11	+ 15	+ 9
Maj I – August I	+ 16	+ 10	+ 17	+ 7
Maj II – Juli II	+ 16	+ 9	+ 18	+ 6
Juni I – Juli I	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4
Juni II	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er i kalenderen beregnet for Vidåslusen. Udgangspunktet er højvandet ved Havneby som angivet i Farvandsvæsenets tidevandstabel. Tidsangivelserne er mellemeuropæisk tid med hensynstagen til dansk sommertid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end ved Vidåslusen, må man ved:

Nordslesvig

Havneby, Rømø.....	trække 23 min. fra
Lakolk	trække 1 t. og 3 min. fra
Koldby.....	trække 3 min. fra
Ballum sluse.....	trække 18 min fra
Rejsby sluse	trække 3 min. fra

Vester Vedsted	trække 13 min. fra
Fanø	
Nordby	lægge 2 min. til
Sønderho	trække 43 min. fra

Sydslesvig

Dagebøl	
(forb. til Fjør)	trække 28 min. fra
Schlüttsiel (forb.	
til Halligerne).....	trække 48 min. fra
Husum (forb. til	
Pellworm m.v.).....	trække 48 min fra
Frederiksstad	lægge 56 min. til
Tønning	lægge 2 min. til
Wyk	trække 38 min. fra
St. Peter	trække 1 t. og 31 min. fra
Westerland.....	trække 1 t. og 45 min. fra

Formørkelser i året 2009

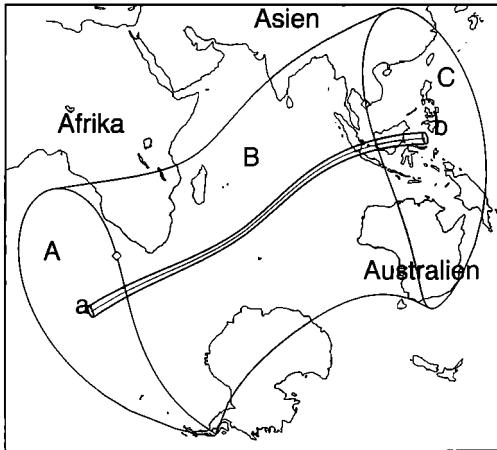
1) 26. januar, ringformet solformørkelse.

Ikke synlig i Danmark.

2) 22. juli, total solformørkelse.

Ikke synlig i Danmark.

Ringformet solformørkelse 26. januar 2009

Formørkelsernes synlighedsområder fremgår af kortene. I område **B** vil formørkelsen være synlig i hele sin udstrækning. I område **A** vil formørkelsen være påbegyndt ved solopgang, og i område **C** vil solen gå ned, før formørkelsen er afsluttet. Formørkelserne går i retning fra **a** til **b** langs kurven **a-b**.

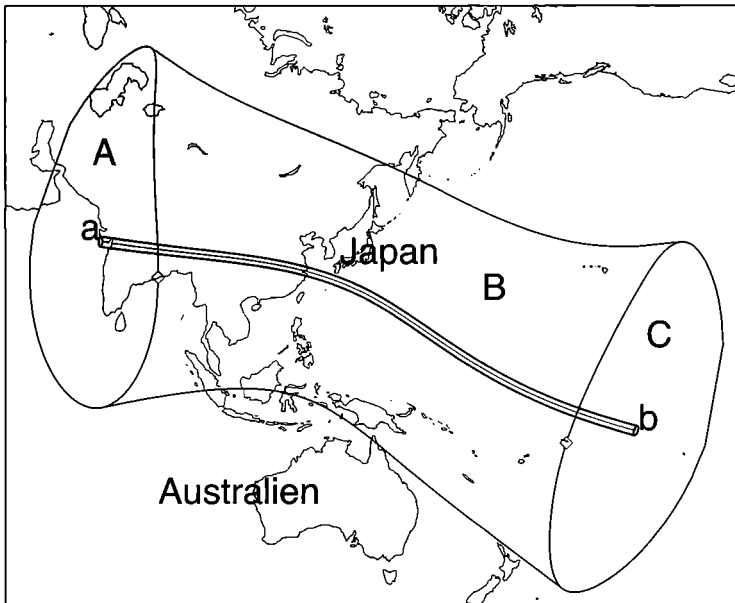
3) 6. august, penumbral måneformørkelse.

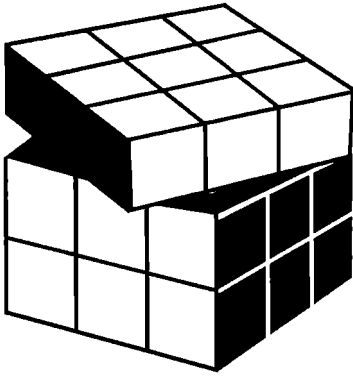
I København begynder den penumbrale fase af formørkelsen den 6. februar kl. 00.01 og slutter kl. 04.17. Ved formørkelsens midte kl. 02.39 vil månen set fra København stå 16° over horisonten.

4) 31. december, partiel måneformørkelse.

I København begynder den penumbrale fase kl. 18.15 og ender kl. 22.30. Den partielle fase begynder kl. 19.52 og ender kl. 20.54. Ved formørkelsens midte kl. 20.23 vil månen set fra København stå 37° over horisonten.

Total solformørkelse 22. juli 2009

Radgivning – vi vender
og drejer mulighederne

www.ey.com/dk

ERNST & YOUNG

Quality In Everything We Do

Spikergade 19, 6270 Tønder. Tlf. 73 42 32 32. E-mail: ey.toender@dk.ey.com

Profiter også du
af vores personlige
& kompetente
service!

Udover kontoføring tilbyder vi individuelle
finansierings- & investeringsmuligheder:

- lønkonti
- grænsependlerkonto
- finansiering af bil & ejendom
- værdipapirer
- investmentsfonds
- netbank
- ... og meget mere

Tal med os - vi rådgiver gerne på dansk og tysk!

Union-Bank AG
Große Straße 2 / 24937 Flensburg
Telefon +49 461 8414-0 / Telefax +49 461 8414-290
info@unionbank.de / www.unionbank.de

I din lokale bank

ARTIKLER OG DIGTE

Prolog 2009

En *coach* – sån jen må vi endle ha
 te og fortæl' vos, hva det er vi ska
 og te og vis vos hva vej vi ska gå
 og te og forklar' det, vi it ka forstå
 og det er der møj af i den her ti.
 Det he'e nu it me'e, at naue er forbi,
 Nej nu er'et u'efaset, når det er væk.
 Vi leve i en ti med møj *high-tech*.

En *time-manager* ka vi slet undvæ'e
 (med minde vi altså er lidt sæ'e)
 for u'en sån jen ka'et it la sæ gøe
 og ve'e hvorhen' og hvornår en ska møe
 og hvis en så richte er med å æ *trend*,
 så stille en jo, når der er en *event*
 og så er æ *look* jo virkle vichte.
 Æ *design* å æ tøj, det ska væ'e richte.
 En komme jo it bar sån i et par baus
 for det er yt og gammeldaus,
 en buks – det er det, som en nu teje å.
 Er æ *out-fit* i orden, så ska'et nok gå.
To be or not to be – hel forfejlet...
 det er endda godt, vi nu ka bliv' *stylet*.

Og sæfølle ska vi befind vos godt
wellness – det er i dau galt *hot*
 - elle osse så er'et måske snarere *cool*.
 Tænk og ligge og *heal* ved en *pool*.
 Det er het og kims' af og kom' u'e og das'
 å en *charter* ferie å *businessclass*.
 Jo, sån og kom' æ lidt u'e og rejs'
 det er *trendy* - det er *super-nice*.
 Og let er'et – det er bar og beslut:
 vi vil u'e og ha æ lidt ny *input*
boarding-pass, airport, seat-belt, check in
 det er bar en *situation-win-win*.

Hotdogs og burgere blive så skivt u'e
med pizza og pasta å sån en tu'e.
Og ællivel er *grill-party* hjem' å æ terasse
outstanding – når elles æ vejr det passe.

On-line det er vi æ hele ti,
it naue ska gå vo nejs forbi
så folk ka nærmest væ'e hel opslugt
af sån en bærbar PC – ja, *hooked*.
Desværre for dem ka en *hacker* jo saut
gi sån en *computer* et plusle *black out*.
Lidt virus te et *link* og ingenting du'e.
Det er altså lich te en *smiley* – en su'e.
Head-hunter – sån jen ku'en så godt vant'
men det er nu vistnok naue hel hel andt...

Brand, discount, housewarming, hint,
airbag, dress-code, download, print...

Engelsk er *in* - det ka vi godt li.
Det ligne jo entle lidt den ti,
da en mand han snakket fransk med sin kuen
(nu arber'e hun – måske ved æ kommun')
da æ tjene fik beské å tysk
(nu må æ mand så sjel lav' sit snysk).

Kun te æ hund – et lille pjok
vå dansk godt nok.
Og sån er'et så gon hen og blevn
igen – og det er it engang levn.

*Inger Rahbek
Andersen*

For 50 år siden...

Af Lis Mikkelsen

Det stod i Hejmdal Tørkeår

1959 huskes af mange - især landmænd - som tørkeåret. Konsulent Have fra Toftlund udtaler til avisen, at året er trøstesløst og at der er frygtelige udsigter for høsten. Man prøver at kompensere ved at fodre dyrene med kraftfoder, men det er dyrt. Svineslagtingerne slår rekord. I alt eksporteres 225.000 t bacon til England. Det er mere end nogensinde før, men dansk landbrug er også med på noderne og reklamerer i britisk fjernsyn. Også skinkekød på dåse er en fremragende forretning. Man kan således få 151 kr. mere for en gris blot den er puttet på dåse først.

De 6 og De 7

H. C. Hansen er statsminister og J. O. Krag udenrigsminister. Den sidste gifter sig i 1959 med skuespillerinden Helle Virkner under stor mediebevågenhed. Den berømte professor Thorkil Kristensen også kaldet Thorkil Livrem holder møder mange steder i landet og er meget kritisk over for sit parti Venstre. Det ender med, at han sidst på året melder sig ud af partiet.

Professor Thorkil Kristensen

I Europa er der opstået 2 handelsblokke, og politisk er man meget optaget af, om Danmark skal melde sig ind i De 6 (Tyskland, Frankrig,

Lis Mikkelsen

Spanien, Holland, Belgien, Luxemburg) også kaldet "Fællesmarkedet" eller De 7 (England, Østrig, Schweiz, Portugal, Danmark, Sverige, Norge). Landbruget er i et vanskeligt dilemma, da man eksporterer lige meget til begge parter. Okse, kalv, fjerkræ og ost går til De 6 og bacon til De 7. Man vælger De 7, men der er hele tiden forhandlinger i gang for at få aftale med de andre. Grækenland søger om optagelse i De 6 og får det.

Der er 40.000 arbejdsløse i landet, men alligevel er der mangel på medhjælpere i landbruget og i huset. Karlens sommerløn er ellers steget til ca. 3.000 kr. for et halvt år, men end ikke den høje løn kan lokke flere til landbruget. Pristallet giver nye, store lønstigninger til danskerne. Målet er at få ledighedsprocenten under 8. Samfundet er ved at forandre sig.

Den kolde krig – russerne i førertrøjen

Den kolde krig raser, og Vestberlin ligger som en enklave i Østeuropa. Willy Brandt er overborgmester i Vestberlin og han har sit hyr med at få plads til alle dem, der flygter fra Øst. I 1959 flygter i alt 3 mio. østtyskere til Vestberlin. Den britiske premierminister MacMillan forhandler i Berlin for at få en aftale i stand med østblokken, men han må rejse tomhændet hjem.

I Vesttyskland genvælges den 83-årige Adenauer til kansler. Han tilbyder at anerkende

Østtyskland, hvis Berlin bliver frizone. Natos generalsekretær Paul-Henri Spaak siger, at et diplomatisk nederlag om Berlin kan føre til en opløsning af Nato, men han tror dog ikke, det vil udvikle sig til en 3.verdenskrig. Udenrigsminister Foster Dulles har ført alle forhandlinger omkring Berlin, så det er lidt af en katastrofe, da han dør efter kort tids sygdom. Russerne lægger en jernring rundt om Vestberlin og for lige at understrege, hvem der har magten, opfører de mange russiske kaserner ved adgangsvejen til Vestberlin.

Stemningen er spændt, og man er bange for en atomkrig. I Danmark vil kirkeklokker og sirener advare befolkningen mod radioaktivt nedfald.

Ambassaderåd fra Bonn, Ejnar Blechingberg, anklages for spionage til fordel for østblokken, og han idømmes 8 års fængsel.

Sovjetunionen fejrer store triumfer i verdensrummet. Det lykkes at få en satellit "Cosmic" sendt rundt om månen. Den har en fart på 40.000 km i timen. Det er et klart bevis på de russiske videnskabsmænds overlegenhed, når det gælder forskning i brændstof. Amerikanerne har gjort 4 forsøg på at nå Månen, uden at det er lykkedes. Det er første gang, man får billeder hjem fra Månens bagside, der opkaldes efter forskellige berømte videnskabsmænd.

Amerikanerne kan ikke matche russerne, men de formår dog at opsende en abe i verdensrummet. Det lykkes dem også at få aben hjem igen. Den vender hjem med god appetit.

Nikita Krustjev

Krustjev er generalsekretær i USSR. Han er frygtet for sit temperament og sin ubeherskede optræden. Da det kommunistiske parti holder sin 21. kongres, taler han i 6 timer, hvor han især skælder ud på Tito fra Jugoslavien, der rejser rundt i østen og fejrer store triumfer.

Finland har følere ude for at se, om de kan følge de andre skandinaviske lande ind i De 7, men Krustjev er straks på pletten. Han inviterer den finske Kekkonen til at komme til Leningrad. Kekkonen har 16 timers varsel, og det ligger mellem linjerne, at han gør klogest i at komme. Han vil blive modtaget med kunstoplevelser ud over det sædvanlige – fx balletopførelser – forsikres det. Aviserne kalder det et nyt eksempel på Krustjevs "turistdiplomati".

Egentlig skulle Krustjev have været på officielt besøg i Danmark, men han aflyser det, da danskerne samarbejder med de 7. Det fører til en del kritiske avisskrivelser, og russerne sender noter til Norge, Sverige og Danmark. Heri står, at landene nu er på Sovjetunionens "sorte liste" på grund af den fjendtlige presse.

Vicepræsidenten fra USA, Richard Nixon, bliver sendt til Moskva for at se, om han kan rede trådene ud. Tilsyneladende går det ret civiliseret for sig. Nixon og Krustjev skal besøge en udstilling med møbler og kunsthåndværk, men her hører det civiliserede op. Krustjev mister aldeles beherskelsen og bliver så rasende, at han smider rundt med de udstillede kunsthåndværkgenstande. Daily Mail er med på rejsen, og en reporter skriver hjem: "*Krustjev udviste en opførsel, der hører hjemme på en havneknejspe ved Sorte-havet!*" Heldigvis er Nixon mere diplomatisk. Han gør gode miner til slet spil, eller rettere, han fortrækker ikke en mine. Mange frygter, at han vil afbryde sit besøg efter den voldsomme behandling, men det gør Nixon ikke. Tværtimod lykkes det ham at gennemføre programmet og at forpligte Krustjev på et genbesøg i USA.

Genbesøget finder sted i september og det bliver langt - fra den 12.-26. Alle holder vejret af spænding. Aviserne kalder besøget "århundredets begivenhed". Eisenhower modtager Krustjev, der overrasker alle ved at have hele familien med og ved at optræde behersket og i pænt, mørkt tøj. Han holder sig i skindet, og

besøget forløber så godt, at han ligefrem, da han rejser videre til Peking, bliver omtalt som "Eisenhowers talsmand".

Kina et problembarn i verden

Også i 1959 var der problemer med kinesernes behandling af Tibet. Dalai Lama er på flugt, og ingen ved, hvor han befinder sig. Kineserne prøver at fange ham. Inderne med Nehru i spidsen tilbyder Dalai Lama asyl i Indien, men ingen ved, hvor han er. Fra sit skjulested sender han en gribende bøn til FN og beder om beskyttelse af tibetanerne mod udslettelse. I FN kommer det til en ophidset drøftelse af det tibetanske spørgsmål. Sovjets viceudenrigsminister må kaldes til orden for sine ophidsede bemærkninger.

En af de kinesiske ledere Chou-en-Lai udtaler, at Kina snarest vil befri Formosa.

Der er oprør i Belgisk Congo, hvor "spydbevæbnede negre er i aktion" som der står i avisen. Kommunistlederen Patrice Lumumba er arresteret og da den belgiske kong Baudouin lander i Stanleyville angribes han i lufthavnen. Politiet må bruge tåregasbomber for at splitte oprørerne. Der går rygter om, at kongen vil sætte Lumumba fri.

Når talen er om Afrika, har avisen en sprogbrug, man ikke ville se i dag. Man fortæller fx at "en 70-årig etnograf kommer hjem fra besøg hos de vilde!"

På Cypren fester man, da al terror nu vil høre op. Der er nemlig forsoning mellem tyrkere og grækere. Kun underskrifterne mangler i den endelige aftale.

England og Ægypten forsones efter Suez-krisen.

Katastrofer

To skibskatastrofer sætter deres præg på 1959. Den 30. januar kl. 17 sker der et frygteligt forlis. Grønlandsfærgen "Hans Hedtoft" støder mod et isbjerg 30 sømil sydøst for Kap Farvel. Der er nødsignaler fra skibet, men de hører snart op, og først den 4. februar finder man de første vragele, som man tror er fra skibet. Den 7. februar erklæres Hans Hedtoft forlist. Først den 9. oktober driver der en redningskrans i land på Island, hvor der står "Hans Hedtoft".

Den anden store skibskatastrofe er ulykken på Haderslev Dam, hvor 55 turister mister livet på en udflugt fra Damende til Haderslev.

Udvikling

De mange biler gør det nødvendigt at udbygge vejnettet, og man planlægger en udvidelse for 1800 mio. kr. Et svimlende beløb. Et forslag om at begrænse farten i byerne til 50 km/t forkastes. Årets populæreste bil er Opel Rekord, der slår alle rekorder!

Opel Rekord

Nogle steder vokser hele nye samfund op. Det gælder fx på Nordals, hvor ca. 10.000 nye indbyggere tilhører Danfoss-familien. Også BW udvider for i alt 150 mio. kr.

Danmarks Radio

Venstremanden Poul Hartling sætter spørgsmålstegn ved, om Danmarks Radio skal vedblive at have monopol. DR har et overskud på 887.000 kr. i 1959. Den eneste trussel mod DR er Radio Merkur. Der er rigtig mange, der har fået fjernsyn. I alt er der solgt 225.000 fjernsyn i Danmark.

LL Fjernsyn

En af de kendteste speakere er Klaus Toksvig.

Det er stadig Kvit eller Dobbelt, der optager sindene. Selv skuespilleren Mogens Wieth deltager som ekspert i tyrefægtning og vinder 10.000 kr. Han må imidlertid give afkald på pengene, da dyrevenner protesterer. Også en sønderjyde vinder 10.000 kr. Se mere om det senere i artiklen. Aviserne udtaler sig efterhånden lidt kritisk om den dyre quiz, der nu har kostet DR en kvart million kroner. Det synes man er for galt, men man får andre ting at skrive om, da den populære quizmaster Svend Petersen bliver syg og må forlade jobbet. Han afløses af redaktør Overgård Nielsen.

En anden udsendelse som er meget populær er doktor Ingvald Lieberkinds dyreudsendelser. *"Mine udsendelser skal få folk væk fra deres problemer en tid"*, udtaler dr. Lieberkind.

Der er kritiske røster fremme om, at fjernsynet vil ændre folks læsevaner, og at fjernsynsskigge vil gå ud over bibliotekerne. Bibliotekerne foretager dog et modtræk, idet der foreslås fra bibliotekarside, at man skal kunne låne musik på bibliotekerne.

Efter mange forhandlinger mellem Dansk Idrætsforbund og Statsradiofonien bliver der endelig givet grønt lys for at vise sport i tv.

Danmarksmesteren i cykelløb Ole Krøyer tilstår at have brugt opkvikkende midler, men han hævder hårdnakket, at han ikke er den eneste, der har gjort det!

Dansk Tipstjeneste har 10 års jubilæum. Man udtaler i anledning af jubilæet, at man ville ønske, man kunne sætte en stopper for det tyske Lotto, der tager mange kunder fra danske tip.

Den danske folkeskole

Den nye skolelov indføres i 1959. Det skoleår, der begynder 1. april 1959 vil først slutte 1. juli 1960, så det er altså et meget langt skoleår. Haderslev Private Realskole bruger den ekstra tid på at indføre en skemafriv ugedag, hvor man bl.a. vil lære eleverne at læse avis. Skoleloven afstedkommer håb om et farvel til den forhadte karakterbog.

Eleverne deles efter 5. kl. og her indfører man engelsk. Der er optagelsesprøve for at komme i realskolerne Det bekyrrer lidt, at der tilsyne-

ladende er flest piger, der består optagelsesprøverne. Mange kommuner indfører nu eksamensskole.

Kulturlivet

Nina og Frederik begejstrer alle med deres dejlige stemmer og inciterende calypso-numre. Da de i 1959 indspiller en film og en plade med Louis Armstrong er deres berømmelse slået fast også uden for Danmarks grænser.

Louis Armstrong og Nina og Frederik

Gitte og farmand spiller rundt omkring i landet, og Osvald Helmuth turnerer med "Ebberrød Bank" af Axel Frische. Operettehelten Hans Kurt fylder 50.

Karen Blixen er på reklamefremstød i USA, og der er megen omtale af hendes møde med Marilyn Monroe. Frank Jæger kåres til "årets forfatter" bl.a. for Poeten og Lillemor. Elisabeth Schwarzkopf giver koncert i Danmark. Billetprisen er 5,50 kr. Poul Bundgård skulle have haft debut på Det Kgl. Teater, men debuten bliver udsat.

På filmlærredet er det Birgitte Federspiel og Preben Lerdorff-Rye der vækker opsigt. De medvirker i filmen "En fremmed banker på", der får i alt 3 priser, men som også giver skandale på grund af sine dristige billeder. Storfilmene "Krig og fred" vises over hele verden, men herhjemme er publikum mere begejstret for "Far til fire-" og "Soldaterkammerater-" filmene.

Emil Nolde bliver repræsenteret på Statens Museum for kunst med maleriet "Den hellige nat". På Det Kongelige teater raser en bitter

strid mellem forhenværende balletmester Harald Lander og teatrets personale og to direktører. Lander har forladt teatret, men skal i 1959 sætte "Etude" op. Danserne nægter at arbejde under ham. Det hele går op i en spids, da danserne trues med afsked. De må hver især forklare deres stilling for direktionen.

1959 er året, hvor musicalen "My fair Lady" går sin sejrsgang overalt. Det er planen, at den skal have premiere i Danmark 2. juledag med Mogens Wieth som professor Higgins og Ingeborg Brahms som Eliza. Ingeborg Brahms bliver imidlertid syg lige før premieren. Gerda Gilbo springer ind i sidste øjeblik og overtager rollen. Premieren udsættes til nytårsdag 1960.

Kvindesyn

Kvinderne er for alvor ved at komme ud på arbejdsmarkedet. Mange prøver at holde igen på udviklingen, men forgæves. Det hjælper ikke, at konsulent Fogtman udtaler: "Mange tusinde kroner spares i hjemmet af den dygtige kone. Det er vigtigere, end at hun har dem med, når man gifter sig med hende!" De vil hverken have pengene med eller spare dem hjemme, kvinderne. De vil ud at tjene dem selv.

Også biskop Baun, Viborg, har sit hyr med de fremmasende kvindemennesker. Han nægter at indsætte Helga Jensen - den første kvindelige præst i stiftet. Kirkeminister Bodil Kock gør sit bedste for at komme om ved den genstridige bisp. I bakspejlet er det mærkeligt at tænke på, at det kun er 50 år siden.

Royalt stof

De kongelige rundt om i Europa er som altid godt stof. Kong Frederik er syg i begyndelsen af året og deltager derfor ikke i nytårskuren.

For første gang bruges der røntgen på Amalienborg, da kongen røntgenfotograferes. Kongens sygdom varer helt til den 26. februar, hvor han giver årets første audiens. 11. marts 1959 fylder kong Frederik IX 60 år.

Tronfølgeren prinsesse Margrethe er blevet 19 år og bliver student, og prinsesse Benedikte konfirmeres.

I England er der problemer med den kongelige børneopdragelse. Prins Charles står under

Kong Frederik IX

en regnfuld baldakin og hører på kedelige taler, da han ser, at vandet har samlet sig i en sø over talerens hoved. Han kan ikke dy sig, og med sin paraply får han vandet til at plaske ned. Dronning Elisabeth sender ham strikse miner, men forsamlingen kan næsten ikke holde latteren tilbage.

Danmark har for første gang besøg af shahen fra Persien, og der er rygter om, at shahens trone vakler. Der er også rygter om, at shahen vil gifte sig igen efter sin skilsmisse. Den udvalgte er den unge arkitektstuderende Farah Diba. Senere på året deklarerer forlovelsen.

Rygtesmedene har som altid travlt. Den græske kronprins Konstantin kører hemmelige ture sammen med den svenske prinsesse Desiré. De er begge gæster på Fredensborg Slot.

Fyrst Rainier fra Monaco suspenderer Nationalrådet og tager selv magten.

Videnskabens triumfer

Videnskaben har travlt. Det lykkes at opfinde et system, der giver mulighed for at få elektricitet direkte fra atomkraften. En amerikansk elektronhjerne kan oversætte russisk faglitteratur til engelsk. Den kan oversætte et ord ad gangen, men man venter meget af den.

I slutningen af året fylder Churchill 85 og general Marshall dør. Statsminister H.C. Hansen sygemeldes.

Årets gang

3.januar: Ulkebøl Sogns Ungdomsforening fylder 50 år. Den er en af landets største med 544 medlemmer. Slagterinoteringen siger 4,33 kr. pr. kilo.

4.januar: Rester af kapel fundet ved Ensted kirke.

6.januar: Rig udvikling for skolen i Vojens. Fra januar vil skolen have 26 klasser og 25 lærere.

7.januar: De slesvig-holstenske kommuner har økonomiske problemer.

8.januar: Professor Thorkil Kristensen holder foredrag i Haderslev med titlen: "Skatten er ikke et middel til at udjævne indkomsten!" Ca. 300 overværede mødet. Gråsten Håndværkerforening fylder 40 år.

10. januar: Mariasminde på Åstrupvej i Haderslev solgt til Landboforeningen. Pastor Moos, Åbenrå, død 95 år gammel.

12.januar: Gdr. Bonefeld, Vester Sottrup vinder 2.500 kr. i Kvit eller Dobbelt om Trankebar-mønterne. Han vinder også publikums sympati.

13.januar: Jørgen Bukdahl holder foredrag om det nedrevne og genrejste Askov.

16.januar: Licitation over stor ombygning af Bolderslev skole til 5-600.000 kr. Nye fløje med klasseværelser og gymnastiksal. Vekselstrøm på Rønmø, hvis 350 forbrugere slutter sig til.

17. januar: Slogs Herreds Landboforening slår fast: "Om få år er der ikke unge nok til de bestående landbrug."

19.januar: Bitter kirkestrid på Broagerland.

21.januar: Den store øvelse "Kongeå" giver voldsomme kampe om Gramå-linjen. Mulighed for eksamenskole i Felsted. Måske også realskole i Arnum? "Filmproducenterne skal bort fra det sexede," siger biografdirektør Demuth.

22.januar: De nødvendige 700.000 kr. til en ny ungdomsskole i Agerskov er sikret.

24. januar: Store oversvømmelser ved Ballum. Sluseportene er lukket. Måneskiftet betyder fare for springflod. Sønderjyske selvbindere fra JF-fabrikken eksporteres til Kenya. Genrealfor-samling i Bredebro Landboforening, "De unge vil ikke arbejde så hårdt som deres forældre", oplyser formanden, Niels Lund.

26.januar: Gårdejer Bonefeld helt til tops og vinder 10.000 kr. i Kvit eller Dobbelt.

det farlige våben, og en af fest- da ellers så sjovt!
agerne så alvorligt, at han måt-

Gårdejer Bonefeld og Svend Petersen

Jejsing ny skole indvies.

27.januar: Hidtil største møde i Løgumkloster-kredsen. 900 mennesker hører Aksel Kristensen og Frederik Heick. Mens mange forsamlings-huse klager over manglende tilslutning, melder Brede forsamlingshus, at de unge slutter op om huset. Der er brug for flere hjemmeværnsfolk i landsdelen.

29.januar: Når Sønderborg snart de 20.000 indbyggere?

30.januar: De første bygninger til Refugiet i Løgumkloster er støbt. I Sønderborg amt laves det bedste smør i landet.

Løjtninger med ved Hans Hedtofts forlis

3.februar: Berthel Hohlmann fra Sillehoel var bådsmænd på det forulykkede skib. Købmand Filskov fra Møgeltønder død 82 år gammel.

5. februar: Radiodiskussion fra Vedsted Landbo-hjem. Nyt forsamlingshus i Skrydstrup vil koste 220.000 kr. Wandy Tworek skaffer penge til Stadionklubhus i Sønderborg.

6. februar: Klipleve-præsten Svend Zachariassen skriver bog om Rembrandt. Ny campingplads under bygning ved Fynshav.

7. februar: 10 % af telefonabonnenterne i Åben-råområdet afbrudt, da der er is på ledningerne. Planer om dambrug ved Runde Mølle. Redaktør Jacob Kronika udtaler, at der ikke vil blive tale om en tysk genforening de første mange år.

9. februar: Hollænderne køber alle de muslinger, der kan skaffes fra Højer havn. Ejsbøludgrav-ninger fortsætter. De mest betydningsfulde

fund i nyere tid.

10. februar: Forhenværende forstander Hans Hansens jordefærd. Der afholdtes en smuk højtidelighed på Gråsten Landbrugsskole. "Afstemningsdagen er Danmarks største festdag", siger forstander J. Rosendahl.

14. februar: Stationsleder Sinnerup har været 25 år hos Falck.

16. februar: Formand for Statens Egnsudviklingsråd, Skatt Rørdam udtaler: "Det ligger til Tønders egne borgere at tage initiativet til udvikling. Det er formålsløst at vente på, at de stegte duer skal komme flyvende af sig selv." Lille Kolstrupgård bliver landsdelens yngste museum. Omkring 400 er uden lejlighed i Sønderborg.

17. februar: 482 elever i Broager Skole.

19. februar: Tønder og omegns husmoderforening fylder 25 år. Det hidtil største år for Rødding Andelsslagteri.

20. februar: Gårdejer Alfred Bergholdts gård i Arrild nedbrændt.

21. februar: Jet fra Skrydstrup styrtet ved Vejle. Piloten slap uskadt. 25 boksekampe ved stort juniorstævne i Åbenrå.

23. februar: Stor jazzkoncert i Sønderjyllands-hallen. George Lewis og hans 5 jazzmusikere begejstrede. Walter Kleemann genvandt sit mesterskab i brydning.

De små skolers fremtid er truet

25. februar: "Vi skal gøre, hvad vi kan for at holde børnene hjemme i vor egen skole", siger skoleleder Hartvig Nilsen, Endrupskov.

26. februar: "Forældrene bliver hjemme ved fjernsynet, så det ender med, vi må lukke ungdomsafdelingerne", siger formanden for Sønderborg Boldklub. Vodder-Roager Andelsmejeri moderniseres for 205.000 kr.

27. februar: Foreningen Norden, Tønder fylder 40 år. Postmester Kristoffersen, Løgumkloster, fejrer 40 års jubilæum ved postvæsenet. Han har været ansat 53 forskellige steder. Postbud Nissen, Toftlund, fylder 70.

2. marts: Samtale med Hardy Knudsen, St. Jyndeveds nye forstander.

3. marts: Fabrikant Mathias P. Høeg, Toftlund,

Hardy Knudsen og frue, St. Jyndeved

fylder 70. Sundeved Ungdomsskoles nybyggeri vedtaget.

4. marts: Såning om få dage hvis vejret holder. Tropisk uvejr over Sønderjylland. Voldsomme lynnedslag, men ingen brande.

7. marts: Rundbordssamtale i Rødding. "Enten vi piber eller synger, kommer vi med i "de seks", siger folketingsmand. Pastor Åge Jæger ny sognepræst i Mjolden/Randerup.

9. marts: Maleren Kaj Trier holder udstilling i Kolding. Han har tidligere på året udstillet på Sønderborg Slot.

10. marts: Socialloven tilbyder uddannelsesmuligheder for enlige mødre. Så godt som ingen fra Haderslev tager imod dem. "Er det mon viljen der mangler?" spørges der. Carnegiefonden belønner Peter Nielsen, Døstrup, der reddede en dreng fra at blive kørt ned af toget og Teodor Vestergård, Roager, der reddede en blytækker fra at styrte ned fra spiret på Agerskov Kirke.

13. marts: 192 ansøgninger til Sønderjysk Skoleforening.

14. marts: Aabenraa Andelsvaskeri slår alle rekorder. 700 til den første auktion i Gråsten. Det er en god start for "Grænseegnens Landboauktioner".

16. marts: Pastor Skovgård-Petersen, Felsted, på orlov i USA i 4 måneder.

17. marts: Nationalmuseet finder mange urner i skovene ved Aabenraa. Dyrlæge Carl Petersen, Klovtoft, fylder 95. Han læser hver dag i Bibelen på hebræisk.

18. marts: Købmændene vil ikke knægtes af

storkapitalen og vil opretholde enkeltbutikssystemet. Centralskole i Frifelt til 880.000 kr.

Ringe forståelse fra hovedstaden

19. marts: "Man bør tolerere risikoen og ikke ændre Højer slusen", siger ministeriets tilsynsførende.

20. marts: Viceinspektør Chr. Winther også kaldet "Tarzans og Fantomets skræk", Rødning, fylder 70 år.

21. marts: Bernadottemonumentet er ved at være klar til at flytte til mindelunden i Kruså. Jordlovsudvalget overtager Frørupgård til udstyknig.

1. april: Lastbiler må ikke længere parkere i den ene side af hovedgaden i Aabenraa.

2. april: Frederik Heick overtager posten som direktør for Det Danske Hedeselskab. Tønder har den højeste skatteprocent i Sønderjylland.

4. april: Nato fylder 10 år. Arkitekt Callesen, Aabenraa, gør sig talsmand for et projekt, der skal placere alle Jomfru Fannys samlinger i Jomfru Fannys hus. Den nye auktionshal i Skærbæk indviet.

6. april: Over 1.000 mand til hjemmeværnsfest i Aabenraa. Som paddehatte skyder sommerhusene op på Rønmø. Gigtsanatoriet i Graasten udvides med en ny afdeling.

10. april: Fru Ellen Arkil, Haderslev, foreslås som ny spejderchef.

Ellen Arkil

Efter Helsingør har Aabenraa Danmarks søfartsmuseum nr. 2. Sønderborg er nu størst i Sønderjylland. Byen har 65 indbyggere flere end Haderslev.

13. april: 200 folkedansere til opvisning i Sønderjyllandshallen. Der er nu 14.000 aabenraaere.

16. april: Stort politisk møde i Vester Sottrup. Markedsplaner og forsvar til debat.

Vandværksvand til beboerne i Tøndermarsken

17. april: Jyllands bedste smør fra Sønderborg. Ny skibrute mellem Gråsten og Lycksborg. Endelig kan beboerne i Tøndermarsken få vandværksvand. De har søgt om det i 40 år.

18. april: Arthur Peteren, Terkelsbøl, gør sensationelt fund. Han har gennemsgt en mark og fundet tusindvis af ting fra stenalderen. Storkøpar bygger rede i Bolderslev. Wandy Tworek giver koncert i Aabenraa.

21. april: Enstedværket er landets billigste. Grænsekorpsets første sønderjyde, H. C. Henriksen, lægger kasketten efter 40 år som grænsebetjent. Penge til CF-skolen i Tinglev bevilget i finansudvalget. Undervisningsminister Jørgen Jørgensen til skolemøde i Løgumkloster.

22. april: Selvstændig amatørscene på trapperne i Sønderborg. Stor jazz-konkurrence i Skrydstrup. Sønderjyllands bedste jazz-band bliver "The Stormy Sextet" fra Åbenrå.

The Stormy Sextet

25. april: Handelsstandsforeningen i Gråsten fylder 25 år. Kommuneskolen får ny skolefløj til 1,2 mio. kr. Opræk til natlig storbrand på Risehus.

27. april: Kirkerestaurering og ny præst i Grå-

sten. Pastor Rasmussen tager afsked med sin menighed. Mejeribestyrelsen kan fejre 25 års jubilæum som mejeribestyrelse i Rangstrup. 29. april: Hele sognet indbudt til indvielse af den nye skole i Vodder. Kongens fodregiment i Tønder fejrer 302 års fødselsdag.

1.maj: Gårdejer Jens Skau, Nygaard, fylder 60. JF-fabrikken har nu oprettet en spansk og en engelsk afdeling.

4. maj: 6000 samlet til lysfest på Haderslev kaserne. Børstetræsfabrikken Vidaa indvies i Højer.

Børstetræsfabrikken i Højer

9. maj: Smuk fremgang for Venstre i Løgumklosterkredsen. Komponisten August Enna fylder 100 år. Gårdejer Simon From, Fjelstrup, ny kandidat efter Frederik Heick. Sjældent bibel skænket til kirken i Bov.

12. maj: Skolestrid i Jels. Skal Grønnebæk Skole nedlægges? Tønderhallen planlagt som vinterbyggeri.

13. maj: Direktør H. Lyck kan som den første herhjemme fejre 50 års jubilæum som bankdirektør. Hans bank, Folkebanken for Als og Sundved, fejrer samtidig jubilæum. Løgumklosters største virksomhed, Centralvaskeriet, fejrer 10 års jubilæum. I Haderslev kritiseres Domkirken lysstofrør og højttaler. 3 dages missionsudstilling i Skærbæk.

Teatersal på Bovrup Ungdomsskole

15. maj: Bovrup Ungdomsskole udvides med sal med scene. Grønt lys for St. Marie kirkes restaurering. Surbækreguleringen fra Nr. Hostrup til Hellevad slut.

19. maj: Jordfordelingsarbejder i Haderslev Amt. Det største finder sted i Bovlund, hvor

200 ha skifter ejer.

24. maj: Pastor Johs. Enggaard Stidsen indsættes som hjælpepræst ved Sct. Nicolai i Aabenraa. Søgård Skole solgt for 75.000 kr. til KFUM. Aabenraa havn slår alle tidligere rekorder.

Planer om fjernvarmeanlæg i Rødekro.

25. maj: Aabenraa Karosserifabrik får store ordrer. Søren Beier, Ravsted, fylder 80 og fortæller om, hvordan han slog i bordet for landråden.

26. maj: Aabenraa by køber Kolstrupgård for 1,3 mio. kr. Skoleindvielse i Visby. Den gamle skole indrettes til bibliotek og ungdomshus.

Fremgang for Grænseforeningen. 2. etape af det store sygehusbyggeri i Tønder er i gang. Økonomien i Aabenraa Musikforening er anspændt. Alt er optaget i Sønderborgs børnehaver. Ung haderslever, Jørgen Reher Langberg, har enestående succes i engelsk modeverden.

1.juni: Vollerup Forsamlingshus fylder 25 år.

11 nye husmandsbrug i Løgumkloster. Nej til ensrettet trafik i Tønder bymidte!

4. juni: Rise Frivillige Brandværn fylder 25 år.

5.juni: Store grundlovs møder ved Urnehoved og Skibelund. Over 25.000 deltagere i årsmøderne i Sydslesvig.

9. juni: Katastrofebrand på Rønmø. 1.600 tønner land brændt. Brandårsagen var defekte, nedfaldne ledninger. Nedgravet tysk ammunition sprængtes af branden. Skoleudvidelse og 22 nye huse i Bov sogn.

13. juni: De sønderjyske husmænd til sendemandsmøde i Rødding. Der er brug for 600 lejligheder mere på Als.

Maleri solgt for en formue

15. juni: Noldemaleriet "Frødammen" solgt for 28.000 kr. Trang til en ny færge mellem Assens og Årøsund.

17. juni: 45 % stemte for bevarelse af Øster Terp Skole. Der krævedes 80 %. Indvielsen af vanføres sommerhus på Løjtland. Møde om afvanding af Tinglev Sø. "Ordblindhed kan helbredes!" siger dr. Volf, Sønderborg.

19. juni: "Skal Haderslev nu have en pige-garde?" spørger turistchef Nielsen. Kartoffelmølsfabrikken i Toftlund skifter formand. Der er mange indlæg i avisen om, hvorvidt et stopforbud i hovedgaden i Aabenraa er til at leve med.

Mads Clausen bliver eneforhandler i Skandinavien af flytypen Aero Commander.

24. juni: "Statsskolen i Aabenraa rutter ikke med karaktererne til studentereksamen", siger rektor Buchreit i dimissionstalen. "Man får karakter som forskyldt!" Tørken truer den sønderjyske høst, oplyses det fra landbrugets side. Katastrofen kan overgå tørken i 1947.

25. juni: Det sønderjyske Fællesskue markerer landbrugets voldsomme udvikling. 15.000 besøgende. Christian Demuths skuespil "Jord" turnerer i landsdelen opført af Odense Teater.

Ny generalkonsul i Flensborg

29. juni: Professor Troels Fink bliver dansk generalkonsul i Flensborg.

*Professor
Troels Fink*

1.juli: Bovlund ramt af 52 mm regn på en time. Hans og Anni Bogh nyt forstanderpar på Højer Ungdomsskole.

4.juli: For første gang er en sønderjysk by vært ved et atletiklandsholdsstævne. Landskampen mellem Norge og Danmark udkæmpes på Haderslev Stadion. Der er hedebølge over Europa. 7.juli: 8.000 mennesker til sommerfest i Jels.

Katastrofen på Haderslev Dam

9.juli: Den store damkatastrofe i Haderslev. Udflugtsbåden til Damende bryder i brand og over 50 af de 70 passagerer omkommer.

10.juli: Mindeandagt i Haderslev Domkirke over de nu i alt 54 omkomne. Radioens Pigekor

Damkatastrofen

synger i domkirken. Damende-båden havde kun lov til at medtage 35 passagerer.

11.juli: Offer nr. 55 for katastrofen findes. Det er en ukendt 11-årig pige.

13.juli: Mindegudstjenester i Haderslevs 5 kirker.

14.juli: Der er stadig politivagt ved bredden af Haderslev Dam.

Arkæologiske fund

15.juli: Porto Novo missionen holder årsmøde i Bovlund.

16.juli: Omfattende udbygning af skolen i Bolderslev.

18.juli: Nye luksusværelser på Grand Hotel i Aabenraa. Pastor Wulff, Bovlund, fylder 60 og fortæller om sin præstegerning i Danmark og Amerika. Nye fund i Ejsby Mose. Rekordspydspids på 54 cm udgravet af Haderslev Museum.

20. juli: Ringridning i Gråsten med 200 ryttere.

22.juli: Stort kapel på 17 gange 17 m fundet i Årup ved Aabenraa. Fundet er ganske uden sidestykke.

23. juli: Centralskole med 4 lærerboliger afløser Fjelstrup sogn gamle skole.

25. juli: Festlig genåbning af Kosmorama i Sønderborg.

27.juli: 1100 D.S.K.'er til årsmøde i Sønderjyllands hallen. Carla Schibler tager bevæget afsked med Højer Ungdomsskole.

29. juli: Sillerup Mølle har malet korn i 100 år. De 98 i familien Freeses eje.

30.juli: Prinsesse Margrethe dukker uventet op på Årø. Hun er ferietur med greve Ahlefeldt Laurvig fra Tranekær i dennes lystyacht og anløber tilfældigt Årø, hvor hun besøger alle øens forretninger.

31.juli: Fjelstrup kirke har et af Sønderjyllands smukkeste kirkerum og genåbnes efter restaurering. Førstelærer J. Jensen, Halk, pensioneres efter 40 år.

Har husmanden en fremtid?

3.august: "Jeg tror på husmandens fremtid!" siger Jens Peter Jensen, Agerskov, der fylder 60.

6.august: Åbenrå Skyttelaug fejrer 225 års fødselsdag med deltagelse af kong Frederik IX.

Kongen og Skyttelaug

10.august: Fjernsynet nedbringer bibliotekernes udlån – særlig i Sønderjylland. Direktør Jantzen, Haderslev, opfinder en skibsskrue i glasfiber. Foreløbig ordre på 600 skrue til Venezuela. Malerskolen flyttes fra Toftlund.

13. august: Danmarks ældste lotte, Auguste Lorentzen, Sønderborg, fylder 80. Sogneindsamling i Ensted for at bevare kapelfundet i Årup, så det kan blive en turistattraktion.

15.august: Kongefamilien overværer det store bryllup på Schackenborg, da dronning Ingrid hofdame, Karin Birgitte Schack, bliver gift.

17.august: "Inden længe har også højskoleeleverne bil!" hævder højskoleforstander. Kongeparret til præsteindsættelse i Gråsten og Adsbøl.

18. august: Ostefabrikken Perfora bygger ny montagehal. Løveapoteket i Aabenraa fylder 250 år.

24. august: Skole til 900.000 kr. indviet i Ballum.

25. august: Enighed om fiskerihavn på Rømø.

1. september: Røde Kro Andelsmejeri fylder 70 år. Store partier i Vojens jævnes med jorden for at give plads til jernbanen.

3.september: Sønderborg havn har et overskud på 102.000 kr. Skærbæk Realskole fylder 40 år. Centralskole i Bedsted til 720.000 kr. Danmarks mest moderne tyrestation er indrettet på Brøstrupgård.

7.september: De sønderjyske brandværn udgør en styrke på 1907 mand.

12.september: Jels Mølle fylder 100 år. Den gamle grænsebro i Foldingbro rives ned. Carlsberg skænker en scene til Sundeved Ungdomsskole.

16.september: 5 mejerier nedlægges i Sønderborg amt. Den trøstesløse tørke gør, at jorden er som cement, og at vintersæden ikke kan sås. 12-årige Arne Hansen, Stenderup, har lært en kvie at gå i seletøj, så den kan forspændes en gig. Nyt bibliotek i Padborg til 450.000 kr. indvies.

Arne Hansen

21.september: Fritidsklubben i Tønder har mange medlemmer, og den kan sagtens klare sig mod fjernsynet.

22.september: Flensborg Avis fylder 90 år. Foredragsforeningen i Sønderborg har 50 års jubilæum.

30. september: Ny handelsskole til 1,5 mio. kr. i Aabenraa. Gårdejer Thomas Thodsen, Tumbøl, fylder 90, men er dårligt tilpas uden sit daglige arbejde på gården.

3.oktober: Sønderjylland tager afsked med Ingeborg og Frederik Heick.

Ingeborg og Frederik Heick

9.oktober: Teglværkerne "Grønland" har 40 års jubilæum.

12.oktober: Hellevad marked genoplives.

Vojens Ungdomsskole planer om udvidelse

13.oktober: Christian Speggers, Mjang, formand for mejeriforeningerne. Vojens Ungdomsskole har 20 års jubilæum og står foran udvidelser. Forstander Hagelsø fortæller om planerne.

15.oktober: Højskolernes Håndarbejde udstiller på Folkehjem. Menighedsrådet i Løjt opløser sig selv.

16.oktober: Tønder Kommuneskole bygger fløj til 1,4 mio. kr.

17.oktober: Hovslund Forsamlingshus fylder 25 år. Sønderjyllands ældste brandværn i Tønder fylder 90 år. Sprogforeningens Almanak afholder novellekonkurrence. Den vindes af Gudrun Gregersen, Sønderborg.

21.oktober: Elever og lærere ved Jels Skole bruger efterårsferien som arkæologer. De udgraver gravplads ved søen. Den nye Rønmøvej tager form. Der er nu 12.000 fjernseere i Sønderjylland.

24.oktober: Landvindingsarbejderne i Tønder går bedre end ventet. I alt vil Sønderjylland blive 4.000 ha større.

27.oktober: 50 års jubilæum i Jejsing Forsamlingshus. Ungdomsforeningerne i Sønderborg frygter, at de nye Ungdomsnævn, hvor lederne får betaling skal udkonkurrere Ungdomsforeningerne. Vojenslæreren Åge Gram udnævnes til sparekonsulent. Langvarige byplanmøder om Åbenrå rutebilstation. 25 års jubilæum i Sofiedal forsamlingshus. Nye opgaver tages op i Arnum. Planer om campingplads og læge i byen.

31.oktober: Hver anden gårdejer i Barsmark er ungkarl! 328 nye kolonihaver i Åbenrå. Rutebilselskabet i Åbenrå nægter at flytte. Jørgen Gram, Gabøl, har været 50 år på Ankergård.

Jørgen Gram

2.november: 25 års jubilæum i Nr. Hostrup forsamlingshus. Statsadvokaten får Damendsagens akter. Var Trelborg ved Vedsted en gammel vikingeborg?

3. november: Henrik Jørgensen, Nustrup, er musemager. Han har opfundet en lille træmus, som er sat i produktion. Foreløbig har den fået 70.000 unger.

5. november: Dalai Lamas søster søger om opholdstilladelse til et ophold på Rødding Højskole. Burkal forsamlingshus 25 år.

9. november: Indvielse af den nye markedshal i Rødekro. Gårdejer Nis R. Nielsen og hustru, Hjartbro, får overrakt Hedeselskabets store sølvbæger.

10. november: "5 bryllupper må være nok" siger Andreas Henriksen, Varnæs, der fejrer krondiamantbryllup. Millionarbejde på Tinglev CF- skole.

12. november: Overbanemester Mathias Andresen begyndte som murerlærling, men har nu 40 års jubilæum ved DSB. Festlig indvielse på Sundeved Ungdomsskole med tale af magister Danstrup.

14. november: Skelde skole indvies. Sidste etape af byggeriet kostede 225.000 kr. Grand Hotel Åbenrå udvider. Henry Hansen, Toftlund, vælges til sekretær i Det jyske Venstre.

Besøg af kirkeministeren

17. november: Kirkeminister Bodil Koch holder veloplagt foredrag i Sønderborg.

19. november: Det sidste damplokomotiv forsvinder fra Åbenrå-Rødekro banen. Redaktør Hans Madsen, Rødding, fylder 70. Anders Conradsen, Fuglbækgård ved Lintrup, blev nr. 2 ved danmarksmesterskabet i pløjning og går videre til verdensmesterskabet i Italien.

21. november: Rødding frimenighedskirke har bestået i 50 år. Menighedsrådet i Løjt atter sprængt. 1959 er det hidtil største byggeår i Sønderborgs historie. Ketting går i skoleforbund med Augustenborg.

25. november: Planer om cykelvej mellem Krusaa-Bov-Padborg.

26. november: Frode Kristoffersen tildes årets "Æresrumlepotte" for sin rolle som Phileas Fogg.

Frode Kristoffersen
som Phileas Fogg

3 års arbejde med restaurering af Dybbøl kirke forbi. Ny storindustri med produktion af plastik-skibsskrue sikret for Haderslev.

28. november: Skovrider Fromsejer fortæller om 40 års plantning i Sønderjylland.

Nissejul i Toftlund

1. december: Kom til Toftlund- så skal du se nisser!

2. december: Gårdejer Holmgård Jensens gård, "Løbækgård", i Ørderup tages i brug som demonstrationsbrug for kvæg.

8. december: Stor lærermangel i Tønder amt. Dronningen til juleuddeling i Åbenrå. 2500 familier modtager julegaver fra Sønderjysk Hjælpefond.

12. december: Alle må købe Sprogforeningens Almanak- 40 år efter genforeningen. De præmierede noveller er med.

19. december: Der bygges atter kloster på Guds sted. Refugiets millionbyggeri i Løgumkloster er under tag.

21. december: Forstander og medlem af Radiorådet, Fog Pedersen, udtaler: "De unge i dag vil have oplysning, - ikke fraser og gamle talemåder."

Arne Fog Pedersen, Højskoleforstander og medlem af Radiorådet

29. december: Førstelærer M. Christian Clausen fejrer 40 års jubilæum som lærer. Heraf har han de 39 år været ved Oksenvad skole. Den bedste hønsejagt i Danmark er i Hellevad.

31. december: Sønderjyllands Investeringsfond har hidtil udlånt 1 mio kr.

Indtryk fra min Tøndertid

Af Erna Margrethe Husum, datter af tegnelærer K.E. Christiansen

1. august 1940 blev min far fast ansat som
L. tegnelærer ved seminariet i Tønder.

Derfor flyttede vi til Tønder fra Esbjerg, hvor min far havde virket som kommunelærer i 20 år.

Jeg var dengang 7 år og skulle begynde i 1. klasse på Øvelsesskolen – så det blev således starten på min tid i Tønder, hvor jeg skulle opholde mig de næste 15 år – altså hele min barndom og ungdom – en tid jeg mindes med største glæde, selvom min første skoledag faldt lidt uheldigt ud. – Uvidende som jeg var, kom jeg nemlig til at benytte drengenes wc. – Det fandt de andre børn hurtigt ud af og drillede mig rigtig fælt. Heldigvis havde den rare pedel Fransen været vidne til min fadæse, så han trøstede mig med en tut bom (mit første sønderjyske ord).

Som klasselærer fik vi den navnkundige Claus Eskildsen, og det var, i hvert fald i begyndelsen, ikke nogen succes. – Jeg var nærmest lidt bange for ham og hans noget iltre temperament. – Jeg husker, han engang imellem knaldede pegepinde ned i katederet for at få ro, eller han for ned mellem rækkerne og slog ud til højre og venstre. – Det skræmte mig, – den slags var jeg bestemt ikke vant til hjemmefra.

Men heldigvis fik jeg nogle dejlige lege-kammerater, bl.a. min sidekammerat Lisbeth Bredsdorff, som jeg har bevaret forbindelse med gennem alle årene.

Da vi rykkede op i 2. kl. fik vi en ny klasselærer, Otto Helkiær, som jeg blev meget glad for. – Han var en grundig og dygtig pædagog og havde vældig orden i sagerne. Han styrede os med en fast og retfærdig hånd, min første (og eneste) lussing fik jeg således af ham, (husker ikke hvorfor). – Spanskrøret lå oven på skabet, som det var den tids skik, og det blev da også brugt i ny og næ. – Helkiær var leder af FDF i Tønder og rigtig god til at læse op for os, hvilket han altid gjorde lørdag i sidste time, – hvis vi altså havde været ”artige”.

Erna Margrethe Husum

5A, 1941

Det var en rigtig god og velfungerende klasse, jeg var havnet i, og jeg husker vi ofte blev brugt, når sem.elever skulle til praktikeksamen. – Drilleri var et ukendt fænomen, og jeg oplevede aldrig at blive mobbet i skolen, fordi min far var lærer. – Måske var det, fordi der var 3 andre lærerbørn i klassen – Frede Hansens Bodil, Graugaards Erik og som før omtalt Lisbeth B. –

For øvrigt havde vi flere dejlige kammerater – tydeligt husker jeg én, der hed Jørgen – vi kaldte ham Skipper – en herlig kammerat. Han havde en blind lidt ældre bror, Hans, som sommetider

besøgte os i timerne og læste for os af sin bog med blindskrift, hvilket vi var meget imponerede over.

Af andre lærere husker jeg overlærer Brahm, som vi havde i historie/religion – han var en glimrende fortæller, og hos ham lærte vi adskillige sange, som "Mellem brødre kaldt den lille", "Til sagn og sange og eventyr" og mange andre. - Brahm ledede desuden skolens børnekor, hvortil han "tvangsudskrev" sangere fra de forskellige klasser.- Det var ikke altid med lige stor begejstring, når jeg onsdag efter skoletid sad i festsalen og varmede stemme op med "Alt hvad som fuglevinger fik".

Ude i verden rasede 2. verdenskrig – en bombe smidt over for banegården i Tønder, hvor den dræbte lærer Povl Larsens kone og lille barn, gjorde krigen uhyggeligt nærværende.- Det skete, mens vi var på sommerferie, og jeg kan endnu se mine forældres forfærdelse, da de læste om det i avisen.

På det daglige plan mærkede vi mest krigen ved, at tyskerne rykkede ind på seminariet, så al videre undervisning skulle foregå i Schweitzerhalle på Ribelandevej. Der blev vi så undervist, lige til krigen sluttede i 1945.

Seminariet blev lavet om til lazaret for de mange sårede tyske soldater, der kom fra fronten, og der gik en makaber historie om amputerede arme og ben, der blev smidt ud af festsalens vinduer og ned i en hestevogn nedenfor. – Forstander Bredsdorff fik dog standset den trafik.

Hvad der skete ude i verden, forstod vi børn ikke så meget af. Vi havde jo i mange henseender en beskyttet tilværelse. Men nattens luftalarmer kunne ikke undgå at præge dagliglivet. Ofte blev vi jaget i kælderen, når vi sov allerbedst, og det var fast procedure, at varmt kældertøj blev lagt frem hver aften. – Min ældre bror, Herluf, var spejder og havde sanitetstjeneste på sygehuset, når alarmen lød.

Ved befrielsen i 1945 var alt i kaos også inden for skolevæsenet. Herluf, der skulle op til studentereksamen, kunne dårligt finde ud af, hvor eksamen foregik. Da en hestevogn ikke var til at opdrive, kørte han som student rundt i byen i en engelsk tank pyntet med bøgegrene.

Studenter 1945

Lige kort efter 5. maj standsede en lastbil uden for Provst Petersensvej 5, og en hel vrimmel af frihedskæmpere med våben og armbind invaderede vores hus. –Naboerne var ved at falde ud af vinduerne. – Hvad mon Christiansen havde bedrevet? Var han mon stikker? Mine forældre blev naturligvis også temmelig forskrækkede, men heldigvis var det kun nogle af fars tidligere elever fra Esbjerg, som gerne ville hilse på deres gamle lærer, så det endte i fryd og gammen. -

Vi havde 2 engelske soldater indkvarteret: Charlie Sass og Jack Kampmann. Sidstnævnte var allerede da en anerkendt maler, så min far og han havde meget at tale om.

Jack Kampmann

Charlie var egentlig belgier, ganske ung faldskærmsoldat med mange spændende oplevelser bag sig. – Han fortalte bl.a., at han var blevet smidt ned bag fjendens linier midt om natten og var dumpet lige gennem stråtaget ned i sengen hos 2 gamle mennesker, der naturligvis blev

helt chokerede. Jeg husker ikke, hvad der videre skete! – Det var kun én af hans oplevelser, der var mange flere, som jeg ikke fik fat på, da samtalen naturligvis foregik på engelsk.

En aften, da jeg skulle kalde ham ned til aftenmad, opdagede jeg, at han sad med et åbent skrin, og selvom han smækkede låget hastigt i, havde jeg set, det var fyldt med guldsmykker – gad vide, hvor han havde dem fra? –

Jeg syntes, han var en spændende og rar person, og han gav mig beredvilligt en tur på sin motorcykel op og ned ad P.P.vej.

Han ville også låne min bror sin pistol, men det satte far nu en stopper for. Ligeledes ville han forære min far én af de mange biler, tyskerne havde efterladt, men far betakkede sig. Han håbede vel også, at hans nye Opel Olympia, som vi nu havde haft klodset op i 5 år, kunne komme i gang igen.

Efter sommerferien begyndte jeg så på Stats-skolen, og det var unægtelig en overgang.

Nu var vi ”de små ” og janteloven gjorde sig gældende. – Pædagogikken var det så som så med, udenadslæren, kæft, trit og retning, og den kvartalsvise karakterbog var omdrejningspunktet. Jeg kan endnu se rektor Randrup komme trippende ind i klassen, lægge karakterbøgerne i en sirlig bunke på katederet og begynde at dele dem ud efter nr. ledsaget af henholdsvis formående eller rosende ord.

Men bortset fra de omtalte minuser fandt jeg mig hurtigt til rette i l. mellem. En del af kammeraterne fra underskolen var fulgt med, bl.a. husker jeg Erik Stenholdt, som jeg tit fulgtes med om morgenen. Han var en rigtig lun fyr. Han havde den vane at tøjre sin taske til skolebordet, og da frk. Simonsen forundret spurgte ham hvorfor, svarede han: ”Den vil så gerne hjem!”.

Selvom vi nu havde flere lektier, blev der tid til at lege, og egnen omkring Tønder bød på mange forskellige muligheder. Ofte strejfede vi ud ad digerne, badede, sejlede, fiskede og legede indianere med liv og sjæl.–

Én oplevelse gjorde et uudsletteligt indtryk på mig, da købmand Meyers lille søn, Bent, faldt i åen og druknede kun 8 år gammel. Kun hans fiskestang lå tilbage på den hvide bro. – Åen

blev delvis tømt for vand, og Falck fandt ham et par dage senere.

Om vinteren kom skøjterne frem, og Blegen blev omdannet til den herligste skøjtebane. Mange vinterdage til langt ud i mørkningen, har vi tilbragt der.

Lektor Sieverts, som kunne slå de flotteste herresving, blev min dansklærer. Alle hans timer blev indledt med en sang, – han havde en stemme, der var en operasanger værdig, og man var aldrig i tvivl om, i hvilket klasseværelse han befandt sig. – Specielt husker jeg digtet om Søren Kanne ”Der blæste en storm udi Kattegat”.

Siverts havde fundet ud af, den kunne synges på menuetten fra ”Elverhøj” – så vi sang den hver dansktime en måned – i træk! – Det var nu hans måde at lære os noget udenad på!

Vores engelsklærer, frk. Simonsen, brugte altid vendingen ”and then tell me”, derfor blev hun aldrig kaldt andet end ”tell me”, og i øvrigt var hun uhyre pertentlig og umådelig kedelig.

Anderledes var frk. Henriksen, vi havde til gymnastik og fransk, – et rigtigt livstykke med sin røde fez og gode humør. Altid smilende, et festligt indslag i hverdagen – vi kunne snakke hende til hvad som helst, og hendes karaktergivning var ret tilfældig.

Vores tysklærer, dr. Arndt, derimod var en dygtig og effektiv lærer, Ordnung muss sein – uha! At møde uforberedt til hans timer var nærmest en katastrofe!! – ved den mindste vaklen i lektien uddelte han med gavmild hånd strafarbejde, – jeg mindes endnu en solskinseftermiddag, hvor jeg sad og nedskrev ”kasserollebøjningen” – 100 gange! –Jeg fik den altså lært!!!

Vinteren 46 – 47 var usædvanlig streng. Åen var bundfrossen, og for en gangs skyld fik vi lov at skøjte på den, hvilket normalt var strengt forbudt. – Men så kom foråret med et brag, – is og sne smeltede hurtigere, end vandet kunne ledes væk. Diget brød sammen, og broen over åen blev kvast til pindebrænde. – Midt om natten vækkede militæret hele Provst Petersensvej og advarede os om, at vandet om kort tid ville oversvømme hele området. – Vi fik travlt med at redde fra kælderen, hvad reddes kunne, men måtte ellers se passivt til, mens vandet langsomt

steg op ad vores kældertrappe. -

Heldigvis standsede vandet lige under vores stuegulv. – Værre gik det i lektor Kiørboes hus i Carstengsgade. Vandet stod op til tangenterne på hans flygel, og både han og hans kone måtte reddes ud af vinduet på 1. sal af hjemmevernens gummibåd. – Det var ikke muligt at komme i skole det næste par dage; Statsskolen havde også fået vand i nederste etage, men det var jeg nu ikke så ked af.

Hele det forår gik med at få tørret hus, tøj og møbler, og heldigvis blev det et dejligt tørt vejr, så alt var igen ved det gamle, da min konfirmation stod for døren.

Efter mellemskolen fortsatte jeg i 1.g sproglig – vi var kun 4 elever, men havde flere timer sammen med de 8 matematikere. – Flere af mine kammerater var fra tysksprogede hjem, men det voldte aldrig nogen problemer. Der var nu blevet ansat en del nye yngre lærere, en tiltrængt fornyelse efter den støvede fortid i mellemskolen. Hos adjunkt Fanø fik vi en dygtig og kompetent undervisning specielt i Sønderjyllands historie, og adjunkt Kastbjerg gjorde både dansk og religionsundervisningen til spændende timer. Han forventede nu nok lidt meget af os, gav os opgaver, som lå i overkanten af vores formåen. Jeg husker den første stil, som lød "Revolution contra Evolution". – Ikke noget under at han smed stilehæfterne på katederet med et suk "En ren ørkenvandring".

Dr. Arndt, som vi nærmest var lidt bange for i mellemskolen, oplevede vi nu som meget mere menneskelig og forstående. (Måske var vi blevet lidt mere modne?) -

Hans evne til at føre os ind i tysk litteratur var formidabel, og vi havde mange spændende diskussioner med ham.

I klassen havde vi et utrolig godt sammenhold. Selvom der var kommet flere nye til udefra, fungerede vi godt sammen. –

Min sidekammerat var Sonja Bock fra Løgumkloster, og vi fulgtes ad i alle tre gymnasieår. Hun blev min gode ven, og jeg har stadig bevaret forbindelsen med hende. -

Jeg var glad for min tid på Statsskolen, og det var med vemod, vi skulle tage afsked med skolen og kammeraterne. Desværre havde jeg

samtidig den store sorg at miste min far, han blev syg, mens jeg gik i 3.g og døde i nov. 1952.

Min mor sad nu enke i sit store hus, og jeg bestemte mig derfor til at blive i Tønder, indtil jeg havde gennemført uddannelsen som lærer. Det var derfor naturligt at søge optagelse i den nye studenterklasse, som netop skulle startes august 1953.

Seminarieret, det var næsten som at komme hjem igen. Hver en krog kendte jeg fra mine første skoleår. Men desværre havde mange af de gode lærere forladt skolen, – Graugaard og Glenstrup var flyttet til Århus. Min far, tegnelæreren, var som sagt død året før, så i stor udstrækning blev vi undervist af ret tilfældige vikarer mere eller mindre kompetente.

Da vi skulle gennem uddannelsen på kort tid, var fagene skåret meget ned. Humanistiske fag, som dansk, historie, litteratur var der ikke tid til. Et åndehul var religionstimerne hos pastor Høgel, som virkelig forstod at formidle religionsundervisningen på en tankevækkende måde. – Schoubye var akademikeren, der skulle sætte os ind i Didrichsens grammatik, og den var ærlig talt noget tør. I virkeligheden var han nok mere interesseret i sit museumsarbejde. – Han spillede for øvrigt skak med min far og tog det næsten som en personlig fornærmelse, hvis han blev erklæret skakmat. – Anderledes med organist Toft, som var en rigtig spasmager – han lagde en legetøjspistol ved siden af skakbrættet og sagde: "Christiansen!– hvis De vinder igen, bliver De skudt!".

Vores klasse var meget uhomogen, den eneste jeg kendte på forhånd var min ven fra gymnasiet Edith Høgel (som jeg netop har besøgt). Flere af mine medstuderende havde måske ikke udpræget lyst til at blive folkeskolelærere, men var lokket af den korte uddannelse. – Fin Christensen, vores geografilærer, kom da også med en spids bemærkning: "Det er jo en fed fidus at få en embedseksamen på 2½ år".

Enemarks gymnastiktimer var legendariske. Hun mente bestemt ikke, at studenter kunne blive gode gymnaster, måske var det derfor, at hun hersede rundt med os, så vi var mere eller mindre ødelagte i de følgende timer/dage. -

Men seminarietiden fik da en ende, og endnu

inden vi var helt færdige, stod skoleinspektører fra hele landet klar til at tilbyde os en stilling. – Læremanglen var på det tidspunkt katastrofal.

Min tid i Tønder var nu forbi: Det var på tide at flyve hjemmefra og skabe min egen tilværelse.

Men jeg mindes med stor glæde og taknemlighed alle de gode oplevelser jeg havde, alle de mennesker jeg lærte at kende og frem for alt alle de gode venner, jeg fik i min Tøndertid.

*Margrethe Husum f. i Esbjerg 1933
gift med Thomas Husum 1957.
Fra 1985-1997 ansat som indvandrerlærer
ved sprogskolen i Haderslev*

Tønder, malet af K.E. Christiansen

Æ Synnejysk Forening

Erik Haase

Store regioner – mere synnejysk
Er det synnejysk sprog gået tabt efter at Sønderjyllands Amt er blevet nedlagt?

I gennem de sidste 20 år har vores samfund ændret sig dramatisk. Amterne er blevet nedlagt, og kommunerne er lagt sammen. Man bor ikke længere i en radius af 20 km fra sit fødested. Nu flytter man gerne til en storby, hvis det er der uddannelsesstedet eller drømmejobbet er. Danmark er ikke kun et selvstændigt land, men en del af Europa. Internettet har gjort, at selv små virksomheder kommer i kontakt med kunder fra hele verden. En udvikling, som vi ikke kan stoppe. Det er heller ikke en udvikling, som bør stoppes. I kraft af denne internationalisering, som samfundet bevæger sig i udvandes de regionale forskelle. Der er ikke længere den store forskel på Sønderborg, Kolding, Århus, Aalborg eller Odense. Eller er der?

Umiddelbart skulle man tro, at efter amterne er blevet lagt sammen og Sønderjyllands Amt er blevet en del af Region Syddanmark, at vi har glemt at være sønderjyder. Det er ikke tilfældet. Jo større enheder vi får, jo mere har vi behov for at vise, hvor vi kommer fra. En sønderjyde vil ikke sættes i samme skuffe som én fra Kolding eller Fyn. Derfor kan man sagtens fra politisk side fusionere amterne og kommunerne. Det ændrer ikke ved den sønderjyske identitet. Vi vil forsat spise kålpølser og grønlangkål til nytår. Der vil stadig være ringridning i det meste af Sønderjylland. Vi vil stadig spise solæg og drikke Fuglsang og Bommerlunder snaps (oprindeligt fra byen Bommerlund ved Frøslev). Men sproget er straks værre.

Folkeskolen

Da jeg i 1980 startede i Hjordkær Skole, var der kun ganske få, som kunne tale rigsdansk. De fleste snakkede synnejysk uanset om de var i skolen eller der hjemme. Efter nogle års skolegang ændrede vores sprog sig. Der var kommet flere

Erik Haase

rigsdanske ord ind i sproget. Det var en naturlig udvikling, der fandt sted. Påvirkningen af sproget kommer uden tvivl fra TV og ikke mindst de lærere, som skal tale rigsdansk til eleverne.

Efter 10 års skolegang var det tydeligt, at vores sprog var ændret til at blive mere rigsdansk. Efterfølgende tog nogle til Århus og København for at læse videre. Nogle ændrede deres sprog efter få måneder i "storbyen" til at være rigsdansk. Det var ikke blot en ændring af sproget, det var også et farvel til den sønderjyske identitet. De glemte, hvor de kom fra, og lagde synnejysk på hylden. En trist udvikling, som man kunne have forudset i et moderne samfund. Efter min mening er det heller ikke meningen at synnejysk skal bruges døgnet rundt. Naturligvis skal man tilpasse sig de omgivelser, man er i. Men det er ikke ensbetydende med at sproget fuldstændigt skal lægges på hylden. Der er mange, som vælger at skifte sproget afhængigt af, hvor de befinder sig. Hvis de er på arbejde, taler de rigsdansk. Når de kommer hjem, snakker de synnejysk med konen og rigsdansk til børnene. Således skifter vi kasket afhængigt af, hvor vi

befinder os, og hvem vi snakker med. Det er helt naturligt, at man prøver på at tilpasse sig de omgivelser, man befinder sig i. Hvor tit oplever vi ikke, at man automatisk slår over i tysk, hvis en tysker spørger om vej? Man vil naturligvis gøre sig forståelig, således at der ikke skal spørges 5 gange før budskabet er forstået. Derfor vil de fleste sønderjyder også slå over i rigsdansk, hvis man bliver tiltalt på rigsdansk. Det virker dog ret kunstigt, at to sønderjyder "taler" rigsdansk til hinanden, når de nu både kan sproget og kan forstå sproget. Derfor er det også tankevækkende, hvor mange der slår over i rigsdansk, når de skal tale til deres børn. Hvorfor må de ikke lære synnejysk? Er vi flove over at være sønderjyder? Skal de ikke have muligheden for at bære sproget videre?

Begrundelsen lyder ofte fra forældre, at de ikke skal mobbes, når de kommer i skole. Endvidere er der en udbredt opfattelse blandt forældre, at børn lærer hurtigere at skrive ved kun at tale rigsdansk. Alle undersøgelser viser dog, at synnejysk ligger så fjernt fra rigsdansk, at børn sagtens kan skelne mellem de to sprog. Derfor har disse undersøgelser også vist, at dialekttalende og rigsdansktalende lærer lige hurtigt at skrive. Det er derfor synd, at der er sådanne fordomme om synnejysk.

I visse tilfælde er der et ønske blandt de sønderjyske forældre, at børnene skal lære synnejysk. Det ender dog med at børnene sætter dagsorden for sproget. Det vil sige, at de taler rigsdansk, som de har lært i børnehaven og forældrene svarer på rigsdansk.

Æ Synnejysk Forening

I Æ Synnejysk Forening har vi igennem de sidste 8 år kæmpet for bevarelsen af sønderjysk sprog og kultur. Ideen til foreningen kom, da jeg i 1995 flyttede til København, hvor jeg skulle arbejde på Christiansborg som sekretær.

På Christiansborg stod alle ansatte og folketingsmedlemmer fra Sønderjylland sammen. Det gav sig blandt andet udtryk i foreningen Sønderjyske Allgemeine. To gange årligt mødtes vi til en hyggelig komsammen i det sønderjyske værelse. Foreningen var oprindeligt stiftet i en tid, hvor politikerne ikke kunne tage hjem til

Sønderjylland hver dag med enten tog eller fly. Således spillede man ofte kort i Snapstinget til de sene aftenstunder. Det var i det Sønderjyske Allgemeine, at det sønderjyske blev meget mere bevidst for mig. Alle de ting som jeg betragtede, som en naturlig del af at være sønderjysk, blev dyrket i foreningen. Vi fik nogle kasser Fuglsang øl fra Haderslev sendt over til vores møder. Kålpølser og gule ærter hørte med til traditionerne og var altid på menukortet.

Vi var en beskeden flok på knap 20 mand, men hyggeligt var det. Efter knap 3 år på Christiansborg tillod jeg mig at invitere en god bekendt, Peter Asmussen fra Aabenraa, til en aften i Sønderjyske Allgemeine. Han syntes, at det var så hyggeligt, at det fik sat gang i en ide. Peter mente, at hvis jeg engang skulle vende tilbage til Sønderjylland, så ville vi lave en tilsvarende forening.

Jeg flyttede til Tønder i 1999 og startede et IT-firma. Knap 3 måneder efter holdt Peter og jeg et planlægningsmøde omkring foreningen. I de tre måneder havde jeg allerede kunnet konstatere, at børn fra børnehaven alle talte rigsdansk uanset, hvor i Sønderjylland jeg var. Denne udvikling drøftede Peter og jeg. Rent faktisk irriterede det os meget. Specielt når det er de kommende generationer, som skal bære sproget videre. Vi lagde hovederne i blød, og fandt på en masse ideer til, hvad man kunne gøre for at bevare sproget. Det resulterede i, at vi den 27. januar 2000 holdt den stiftende generalforsamling i Æ Synnejysk Forening. Ugerne inden generalforsamlingen havde vi fået en massiv medieomtale i både aviser, radio og TV. Rygtet om, at vi ville bevare vores sønderjyske sprog

Besøg i DR 1

og kultur var slået igennem lyduren. Ikke mindre end 90 personer var fremmødt til generalforsamlingen på Agerskov Kro.

Æ Synnejysk Forening voksede kraftigt i de efterfølgende år. I dag (2008) er der over 2300 medlemmer, og dermed også Danmarks største dialekt/sprogforening.

Vi har gennem årene fået udgivet to børnebøger på synnejysk samt en CD-boks. Formålet med bøgerne har været at give unge sønderjyder muligheden for at læse synnejysk på en nem måde. Endvidere har det skullet være med til at få de kommende generationer til at bære sproget videre. Det har været en sej kamp gennem årene, da en forening af denne størrelse kræver en del arbejde. Heldigvis har opbakningen gennem årene lettet en del på det store arbejde. Det har blandt andet været en fornøjelse at deltage i den årlige gudstjeneste å synnejysk, hvor pastor Christa Hansen og pastor Poul Møller har stået for prædiken. Rekordens har indtil videre været på 550 mand i Aabenraas Skt. Nikolai kirke. Ikke mindst har vores tidligere bestyrelsesmedlem Alfred Petersen stået for en synnejysk sangaften i Sønderjyllandshallen i Aabenraa. Her deltog ikke færre end 830 personer. Det er en speciel oplevelse at opleve 830 synge i kor med et stort orkester.

I 2007 arrangerede vi en koncert med Per Nielsen i den nye koncertsal i Alsion i Sønder-

Koncert i Alsion

borg. Vi regnede med at der ville komme 300 personer, men vi blev 900 !

Naturligvis har vi også haft arrangementer i noget mindre forhold, hvor vi blandt andet har

genoplivet traditionen om sønderjysk kaffebord. Sjovt nok har medlemmer taget godt for sig af stopkach, brødtort, skumtort, striftort, pumle (boller) å småkache.

Vi har i foreningen ikke kun kæmpet for det sprog vi snakker, men også at skrive på synnejysk. I mange henseender er synnejysk ikke et skriftsprog, men alligevel har vi altid haft det princip i vores blad, "Æ Blaj", at skrive primær på synnejysk. Ikke mindst vores hjemmeside www.synnejysk.dk har altid været skrevet på synnejysk, hvilket var banebrydende.

Prins Joachim får "Synnejysk Historie" overrakt af Erik Haase og Jørn Buch

Efter 8 år som formand har jeg valgt at trække mig. Jeg havde allerede 1½ år inden meddelt at jeg ville gå af som formand. Efterhånden var der blevet en del bøvl med nogle få medlemmer, som i lind strøm truede med advokat og retssag pga. en momsfejl i vores regnskab. Fejlen var fundet i regnskabet og blev checket af Ernst & Young igennem en periode på 6 år. De konstaterede at der ikke var noget at sætte en finger på. Trods dette kørte historien over et par uger i JydskeVestkysten på forsiden. Nu er tiden kommet hvor der skal nye kræfter til at drive foreningen. Der er blevet valgt en bestyrelse, som vil tage sig godt af foreningen og vil kæmpe for æ sproch å kultue.

Erik Haase, født 1973. Medstifter af Æ Synnejysk Forening. Bor i Broager, men kommer oprindeligt fra Sdr. Ønlev ved Hjordkær. Arbejder til dagligt i Sydbank i Aabenraa

For godt år og fred

Af Nis Hardt

Julen er vores største højtidsfest, og sådan har det været, længe før juleevangeliet blev forkyndt i Norden, og julen fik sin kristne iklædning. Hvad begrebet jul står for, er det endnu ikke lykkedes at finde en entydig forklaring på. Sikkert er, at jul på en eller anden måde betyder fest, og at højtidsfesten, der blev fejret omkring midvintersolhverv, var årets vigtigste fest. Derfor blev begrebet jul ad åre synonym for denne fest. Ja, julefesten var så vigtig endda, at den siden blev en af kristendommens vigtigste højtider og endda blev sat i forbindelse med Jesu fødsel.

Det nordiske samfund var et udpræget landbrugsamfund. Året gik sin gang og jordens afkast og husdyrenes frugtbarhed var afgørende for menneskenes ve og vel. Misvækst og sygdomme ved kvæget kunne få skæbnsvangre følger for både dyrehold og mennesker, når sult og elendighed kom til at plage landsbyboerne. Det var derfor vigtigt at stå sig godt med guderne og forny alliancen mellem guder og mennesker ved årligt tilbagevendende fester som for eksempel høstgildet og julen.

De gamle guder Frej, Njord og måske Thor var knyttet til julen. Frej og Njord var af vanerne, de gamle frugtbarhedsguders slægt og den stærke Thor en af nordboernes største og mest påkaldte guder, der beskyttede menneskene mod ondt, når han slyngede sin hammer mod menneskers guders værste fjender og ikke mindst hersker over vejrlig og torden. Det kan derfor ikke undre, at netop disse guder blev sat i forbindelse med årets vigtigste fest, når der skulle takkes for året, der gik og bedes for alt godt i det kommende år. Thor hørte lige som Odin til asernes slægt. Odin var asernes øverste gud og ansvarlig for mangt om meget og han havde derfor mange tilnavne, der hver især fortæller om

Nis Hardt

hans betydning og ansvarsområde. Et af hans tilnavne, Jólnir, viser at Odin må have haft en endda ganske betydelig rolle i forbindelse med afholdelse af julefesten. Det kan vel aldrig skade at påkalde de øverste guder, men måske skal forklaringen herpå søges i nogle af overgudernes særegne karaktertræk. Ifølge de oldnordiske skriftkyndige er navnet Odin afledt af det gamle nordiske begreb ðǫr, der både betyder digt, men også raseri og ekstase og i videre forstand også rus. Som det vides fra antikke og andre religioner, skulle der til forskellige fester drikkes og skåles sammen med venner og frænder. Driken, der blev sat frem skulle selvsagt deles med de højere magter. På denne måde blev pagten mellem guder og mennesker bekræftet på ny. Under festen var det for en gangs skyld menneskene, der delte med guderne og ikke omvendt. Og menneskene kunne på denne måde komme tæt på de ellers utilnærmelige guder.

Ved en sådan fest, hvor så meget stod på spil, kan det ikke undre, at bonden satte det bedste som huset formåede på bordet i form af mad og drikke. Intet måtte mangle under festlighederne. Steg og sulemad, markens afgrøder i form

af grød, brød og øl selvfølgelig, det ypperste oldtidsbonden formåede at fremstille af markens gyldne kærner.

Mjød, den gærede honningdrik, bare lige for at nævne det, har sikkert hørt til festens udsøgte lækkerier. Men det er øl, markens afgrøde i sin ypperste nydelsesform, som bonden havde gødet og pløjet marken for. Derfor var øl det gamle landbrugssamfunds vigtigste drik og drikning af øl, der havde vigtige funktioner i de religiøse riter ved alle sociale sammenkomster. Rigelig nydelse af drikken forbandt guder og mennesker med usynlige bånd i en fælles guddommelig rus, hvor hverdagens genvodigheder for en stund trådte i baggrunden. Alt til guders og menneskers velbehag. Man drak for godt år og fred.

Drikkehorn

Med år menes i denne oldnordiske sammenhæng godt år for korn og græsvekst samt selvfølgelig også fiskeri, thi mange hentede til livets ophold af havets utømmelige afgrøder. Med fred mentes fred mellem venner og frænder. Men fred havde oprindeligt også et seksuelt indhold og både menneskets og dyrenes frugtbarhed var indeholdt i begrebet.

Århundreder efter at kristendommen var kommet til Norden holdt man fast i denne gamle juletradition. Drikkeskikken holdt sig i den kristne jul, ved middelaldergildernes fester og ved bøndernes jul langt op i 1800-tallet. Om end meningen med skikken selvfølgelig forandrede sig i tidens løb, vedblev skåldrikningen på en måde at være julens højtidelige øjeblik. Navne havde i århundredernes løb skiftet klang. Nu

drak man ikke længere Odins og Thors skål. Julebryggen var velsignet i Vorherre Kristi og Marias navn, og man drak fortsat med gode ønsker for godt år og fred. Men i øvrigt kan der ikke herske tvivl om, at fremgangsmåden med drikkeskikken nærmest var forblevet uforandret siden hedenold. Før julenadveren var til ende og bordbønnen læstes, ihukom man den gamle skik. Husbonden udbragte Kristi skål og det nye års skål. Som al skåldrikning foregik dette på den måde, at den der udbragte skålen, efter at have sagt hvad han havde på hjertet, rakte drikkekarret til sin sidemand, som så atter med lignende ord tiltrak sin sidemand osv. En sidste rest af skikken var endnu tilbage på Ludvig Holbergs tid i udtrykket "singot" som Jakob Skomager tilskåler sin svirebror Jeppe på Bjerget med og i udsagnet "god Tår". Begge udtryk hidrører jo fra juleskålens alvorlig mente "signe Gud" og "godt år".

At fejre jul er at drikke jul, blev det stående udtryk gennem tiderne. Den drik, hvori Kristi og det nye års skål blev drukket, var i regelen øl. Men der blev også drukket en del mjød. Derimod synes man ved denne højtidelighed, at have undgået at drikke vin. Det var som i tidernes morgen gårdens egne produkter, der tilkom denne høje ære i drikkeskikken. Øl og mjød gårdens egne produkter havde århundreders forret ved denne lejlighed. Om forholdene i midten af 1800-tallet hedder det sig: "Når suppen og gåsen er fortæret, kommer æbleskiverne. Hertil drikkes mjød både af mænd og kvinder. Måske enkelte steder får manden også en snaps brændevin, men de fleste steder bliver der denne aften ikke drukket synderlig brændevin, men som i oldtiden mjød og godtøl".

Drikkekar til mjød

Heller ikke i dag må det gode julebryg mangle på julefrokostbordet. Til de traditionelle juleretter så som grønlangkål, stegt and, flæskesteg med rødkål og surrib m. m., må der nødvendigvis også serveres det bedste bryggerierne kan levere af det gode julebryg. Hvert bryggeri med respekt for sig selv, brygger godt stærkt øl til julefesten. Og det store repertoire af ølflasker med glanspapiretiketter med kulørte kirkeruder og flettede hjerter tænder julelysene i øjnene på nutidens ølentusiaster. Hvad der i dag først og fremmest gælder som nydelsesmiddel, var i gamle dage en naturlig del af den daglige kost. Øl udgjorde bybefolkningens og alle velstillede hoveddrik i middelalderen og renessancen. Man begyndte dagen med en øl, drak øl til måltiderne, mellem måltiderne og afsluttede dagen med en tår natøl. Det skal dertil siges, at saltholdig kost og ofte udrikkeligt brøndvand nærmest nødvendiggjorde et stort forbrug af øl. Det daglige øl var ikke stærkt, men havde for det meste et lavt alkoholindhold og blev drukket af alle aldersgrupper. Øl skulle der til og der var jævnlig gang i bryggeriet i hus og gård. Ikke alt, hvad der blev brygget, fandt nåde for den kræsne gane. I 1500-tallet gjaldt dansk øl for at være den sletteste af alle sorter og øllet blev inddelt i kategorierne "almindelig dansk øl" og "det som værre er".

De som havde råd, drak øl fra de tyske hansesteder eller det berømte kakkellilleøl fra Eckernförde, og til jul skulle det ikke skorte på de bedste og stærkeste bryg, der kunne fås for penge.

Ret beset er grødkogning, brødbagning og ølbrygning tre sider af samme sag. Nemlig en forarbejdning af kornet, der er nødvendig for at gøre de hårde og ufordøjelige kærner velegnede som føde for mennesker. Det ringeste øl er stort set ikke andet end tynd vælling, der har fået lov til at stå og gære. Øllets nærende indhold var derfor lige så vigtig og skattet som drikkens tørstslukkende egenskaber. Ølbrygning har en lang tradition her hjemme og har sandsynligvis været kendt siden agerbrugets indførelse i stenalderen.

Germanerne var berømte for deres velsmagende øl og berygtede for deres tørst. Flere

romerske forfattere beskrev de germanske stammefolks drikkevaner og lokale brygspecialiteter, der flød i lunde strømme ved kultiske ceremonier og selvfølgelig heller ikke måtte mangle ved nogen form for selskabelighed. Kulturgeografen Publius Cornelius Tacitus skriver omkring 100 e. Kr. om det germanske øl: "Som drik har de en væske, der er fremstillet af byg eller hvede og er gæret således, at den får nogen lighed med vin".

Øl er ikke lig med øl og som vore dages undergærede pilsnerøl, har det gamle godtøl ikke smagt. Øllets styrke og farve afhænger hovedsagelig af maltens egenskaber, smagen især af de tilsatte smagsstoffer i form af forskellige urter. Man satte kulør på smagen med ingredienser som porse, enebær, eller egebark, hvis man ønskede en bitter drik, og honning eller søde bær, hvis man tilsigtede et lifligt og stærkt bryg. Disse ingredienser kendes fra middelalderlige og nutidige opskrifter på øl. Humlen, der sætter smag på størstedelen af det øl, der drikkes i dag, begynder så småt at vinde langsomt indpas i vikingetiden, men bliver først i løbet af middelalderen og renessancen almindelig. I en tid hvor ingen havde kendskab til selv elementære mikrobiologiske processer, kan det ikke undre at øllets gæring måtte overlades til tilfældigheden eller guderens velvilje. Vildgær forekommer så at sige overalt og sætter før eller senere en spontan gæring i gang, der omdanner maltens sukkerindhold til alkohol. Det er i øvrigt den måde den belgiske ølspecialitet lambic fremstilles på. Tilsættes gær, var det udelukkende gærkulturer af den type, der svømmer oven på øllet. Man bryggede altså overgæret øl. Desuden indeholdt sådan fremstillet øl en del mælkesyre, der opstod under brygningen og gav øllet en syrlig smag, noget hen i retningen af de tyske ølspecialiteter kölsch og altbier.

Måltidet juleaften varede længe, og langt op i tiden var det i mange egne skik at lade bordet stå dækket hele julen igennem. Husmor bar stadig retter ind, når bordet truedes med at blive afspist. Der skulle stå mad på bordet såvel for fattig som for rig. For ingen gæst skulle nødigt "bære julen ud af huset". Selv de usynlige ånder kunne jo tænkes at tage for sig af retterne, når alle sov. Især den gamle husvætte, gårdboen,

Bette Nis eller nissen, også kaldet Nis Puk har om natten puslet rundt om bordet i selskab med mus og rotter, hvis han som mange steder ikke blev betænkt med sit eget måltid bestående af julemad og bryg. Som for eksempel mangelsteds i Norge, hvor der traditionen tro hver juleaften blev sat en ølbolle (ølskål) ud til gårdboen.

Norsk ølbolle, den var i almindelig brug i slutningen af 1800-tallet. Et par liter er et almindeligt mål

Mon ikke vi især her mere end aner en omskrivning af tidligere tiders gamle offerskikke. Mad og drikkevarer henstillet til de gamle guder og værneånder som det blev praktiseret i førkristen tid? For sjov skyld skal det lige nævnes, at omtalte Nis Puk i det sydvestlige Sydslesvig i midten af af 1800-tallet beskrives som en gammel skægget mandsling med et stort hoved, lange arme og små kloge øjne. Han har røde strømper på fødderne, og en lang grå eller grøn dvælgjakke på kroppen, og så bærer han en rød spids lue på hovedet. Julenissen som vi fra barnsben af kender så godt fra gamle julekort og bedstemors fortællinger.

Hvilke magter, guder eller vætter oldtidsbonden skænkede op til på ofte for mennesker utilgængelige steder kan vi ikke vide med bestemthed. En landmand på Skodborgeggen fandt i 1890 to store horn, da han gravede tørv i sin mose. Hornene kom den gang på museum i Berlin, hvor de blev undersøgt af arkæologer og naturvidenskabsmænd. Begge horn var forsynede med beslag, der viste, at der var tale om drikkehorn fra tiden omkring 150 e. Kr. Hornenes indersider var furede og fulde af revner, der til alt held stadig gemte rester af det, hornene i sin tid var blevet fyldt med. I det ene horn fandt man rester af emmerhvede og gær. Et sikkert tegn på, at hornet havde indeholdt hvedeøl, (hvitøl). Det andet indeholdt en mængde blom-

sterpollen, der er typisk for honning. Så mon ikke dette horn har været fyldt med en gærende drik lavet af honning nemlig mjød. Hornene var ca. 40 cm lange, men stammede ikke som forventet fra en urokse men derimod fra en visent, den europæiske bisonokse, der stadig lever i de store skove syd for Østersøen.

Skikken med at skænke drikke op i horn, synes at være særegen for Sønderjylland en skik der holdt sig i flere århundreder. Formodentlig har også guldhornene fra Gallehus oprindeligt indeholdt et drikkeoffer. Danmarks fornemste guldfund fra germansk jernalder hensat som drikkeoffer til guderne, en tolkning der synes besnærende. I denne sammenhæng virker en lang række drikkeoffer langt mere ydmyge, som f.eks. et helt sæt lerbægre fra en offergrube i Rantrum, ved Husum eller en enkelt lille lerkop, som jernalderbonden havde stillet til de usynlige magter i et stolpehul, da han byggede sin gård i Guderup på Nordals. Også i disse sammenhænge var øl og mjød væsker, der var de gamle guder værdige. Og mon ikke drikken har vist sin virkning, når det gjaldt om at blive hørt af forfædre og stemme guderne milde. Drikkekarrenes beskaffenhed har måske spillet en mere underordnet rolle. Et horn af guld har jo ikke været hver mands eje. En lerkop har selvfølgelig også kunnet bruges.

Flot drikkehorn

Drikkekarrene, der i senere tider benyttedes til juleskålen, var ikke nødvendigvis de kostbarste, men derimod gerne de ældste og ærværdigste som befandt sig i husets eje. Juleøllet blev ej heller længere serveret og drukket af skåle, hvoraf netop udtrykket at drikke en skål for, eller det at sige skål hidrører fra. For længst var man gået over til at drikke øl af bægre, glas eller krus, men ved denne særlige lejlighed

kunne endog gamle drikkehorn finde vej ind på det veldækkede julebord. Den gamle jul er ikke hvad den har været, men rester af den gamle nordiske jul findes endnu ikke bare under de gamle gårdes stråtag. Også i byernes moderne villakvarterer kan man få et glimt af julens gamle gråskæg. Tilbage på loftet sidder nissen med sin julegrød og spytter i sin søde børnevenlige nisseøl. Det er også alt, hvad der er blevet tilbage af den fordums tiders hedenske offerfest.

Gammel er Julefesten og måske er det derfor, alt for mange tror, at julenissen er ved at gå i barndom. Næ, gammel Nis, han vil garanteret hellere have grønkål, godt med sul og pølse til og et stort krus skummende julebryg, der er de gamle guder værdigt.

Godt år og fred!

Nis Hardt

Største koloni af danske udvandrere

Rapport fra en rejse i 2007 til den dansk-argentinske verden

Af Christian Heick

Jeg savner altid de argentinske vaner, når jeg er i Europa. Mate-teen. En god asado. Og solen.

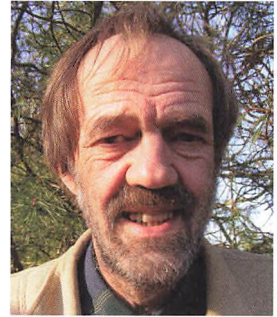
Pablo Flensburg er omkring de 40 år og fortæller lidt om, hvad der holder ham hjemme.

Pablo Flensburg med sin mate-kop, som er helt nødvendig for ham i hans argentinske tilværelse

Som hans navn antyder er der både dansk og spansk i det, det vil sige argentinsk. Omgivelserne er også meget argentinske. Vi befinder os i den velplejede park på estanciaen Moctezuma ude på pampas'en – en halv times kørsel på markveje fra byen La Dulce og cirka 60 km. fra den ene af de tre danske hoved-byer, Necochea, i provinsen Buenos Aires ude ved Atlanterhavet. De to andre byer er Tandil, den første og største af byerne, samt Tres Arroyos.

Der bor mange efterkommere efter danske indvandrere i La Dulce. Det mærkes i dagliglivet i byen, hvor de danske efterkommere blandt andet gør sig gældende i den lokale brugsforening med mere. En haglskadeforsik-

Christian Heick

ring blev også etableret på initiativ af de danske indvandrere, der fik brug for at gardere sig mod naturens luner.

Kirken, der er smukt indrettet, har i dag været rammen om en børnegudstjeneste, som de danske kirker og børnegrupperne i byerne Necochea, San Cayetano og La Dulce arrangerer i fællesskab, inklusive den efterfølgende udflugt ud til Moctezuma. Navnet kommer fra Mexico, men hovedbygningen er et lille fortryllende slot, bygget i 1927 og opført af en indvandret dansk familie, Christiansen. Slægten er nu spredt over hele den vestlige halvkugle, og kun sjældent besøges stedet ved La Dulce.

Moctezumas park genlyder én dag om året af lyden fra mange søndagsskolebørn, der leger. I midten foran palmen pastor Steen Lerfeldt, der er overdommer i tovtrækningskonkurrencen

Overalt i den store park høres de mange børn, der leger – skattejagt, bide til bolle, det vil sige æbler i vandbade med mere, organiseret af de voksne frivillige, der hjælper til med søndagsskolerne i de respektive byer. Højdepunktet er badeturen i et stort bassin beregnet til opsamling af vand. Højdepunktet af alle højdepunkter er pastoren, der hopper i vandet og genner børnene op. Sådan er traditionen, skabt af pastoren selv. Første gang Steen Lerfeldt var med til dette årlige søndagsskoletræf sprang han nemlig i vandet for at få ungerne op. De er meget begejstrede for traditionen. I løbet af eftermiddagen er pastoren i vandet tre-fire gange under stor jubel hos de unge.

Steen Lerfeldt, der sammen med fru Gullan i 1971 kom til Necochea mere eller mindre for oplevelsens skyld og derfor havde en kort kontrakt, blev så glade for tilværelsen i det fjerne land på den anden side Ækvator, at ægteparret stadigvæk fungerer i Argentina og Necochea. Steen Lerfeldt i øvrigt med en del af sin opvækst som barn i Toftlund, hvor hans far, Svend Halfdan Lerfeldt, var præst fra 1934 til 1943, hvorefter familien flyttede til Frederikssund på Sjælland. Lisbet Skau, formand for Almanakudvalget, fortæller, at hun blandt mange andre blev døbt af sognepræst Lerfeldt i Toftlund.

Steen Lerfeldt i vandet sammen med børnene

Ind imellem turene i vandbassinet i Moctezuma-parken fortæller Steen Lerfeldt, at de fleste af børnene i søndagsskolen starter i 6-7 års alderen, men henimod konfirmationsalderen dropper de ud til fordel for andre interesser.

Sådan er det, men det er ikke til skade for kirken. Kontakten er der fortsat om ikke andet så

på familieplan, hvilket vi senere vender tilbage til. Der er brug for kirken senerehen i livet.

La Plata

Pablo Flensborg, der som forældre er med på udflugten til Moctezuma, er opdraget også med det danske sprog, som er blevet finpusset til det perfekte under længere ophold i Danmark, dels på Idrætshøjskolen i Viborg, og dels som medhjælper i landbruget på Bregentved Gods på Sjælland.

Det er meget få blandt de danske familier, der anvender dansk i det daglige. Langt de fleste taler spansk indbyrdes. I én forstand er dansk et fremmedsprog og bruges som sådan. Trods alt møder dansk-argenterne ikke dansk i dagligdagen, eksempelvis på arbejde.

Familien Flensborg, der kom til Argentina omkring 1900, var lidt usædvanlig i invandringssammenhængen. De kom en stor familie på én gang.

- I min bedstefars pas blev det noteret, at de var ankommet til Republiken La Plata, fortæller Pablo Flensborg.

Men det gængse mønster var, siger Steen Lerfeldt, at der kom en person, en mand, alene i første omgang. Alt efter, hvordan han klarede sig eller fik det hele arrangeret kunne der efterhånden komme flere - kone, kæreste og andre slægtninge og bekendte.

Juan Fugl

Den danske udvandring til Argentina og hvad derefter fulgte afspejler en periode over 160 år.

Jeg kan ikke give nogen udtømmende forklaring på, hvorfor folk udvandrede og i den enorme skala, det foregik. Vi taler om, at de søgte sig en bedre tilværelse i det fremmede.

For så vidt angår Argentina møder man ikke sønderjyder eller slesvigere i den mest anvendte litteratur omkring emnet. Hverken før eller efter 1920. Men ellers kom danskerne til Argentina fra stort set hele landet: Lolland, Møn, Sjælland, Fyn og Jylland. Sønderjylland er dog med i den sammenhæng, om end ikke righoldigt. Såvel fra landet som fra de store byer rejste vores landsmænd ud. Staterne i Nordamerika og Sydamerika, Australien og New Zealand tilbød store

muligheder for immigranter og de greb chancen.

I Danmark kunne interesserede læse om det i avisen, og det var hvad den første store indvandrer til Argentina, Hans Fugl, gjorde i Berlingske Tidende.

Han blev født 1811 i Horslunde på Vestlolland og var lærer i Stege på Møn. Sammen med et lægeægtepar og en anden ung mand drog han i 1844 til Buenos Aires med en Aabenraa-skipper, der sejlede fra Hamborg, fortæller Gunnar Kjær i sin bog "Landet bag hav".

Juan Fugls virke i Tandil, der nu er en driftig universitetsby, blev legendarisk og han er blevet hædret med en statue. Hans Fugl arbejdede i Argentina i 30 år, hvorefter familien vendte hjem og levede resten af deres dage i Danmark. Såvel praktisk som organisatorisk kom Hans Fugl til at spille en stor rolle i Tandil.

Nogle tog hjem

Ifølge Den Store Danske Encyklopædi (bind 4, side 456) udvandrede der fra Danmark i årene fra 1869 til 1914 ca. 285.000 personer. Af disse satte 255.000 kursen mod USA. Det danske Udvandrerarkiv mener ifølge hjemmesiden, at det drejer sig om 394.000 udvandrere for årene 1869 – 1908. Så mange er registreret via billet salg i Danmark. De der ikke behøvede billet, som for eksempel søfolk, er ikke talt med. Ej heller de udvandrere, der ordnede rejseformaliteterne uden for landets grænser.

Ifølge en bog, der udkom i 2007 – "Indvandernes paradys" af Adil Erdem kom der i perioden 1860 til 1930 knap 13.000 danske indvandrere til Argentina. Oplysningen og andre statistiske fakta i det følgende stammer fra journalisten Rune Vitus Hærrishøj, der medvirker i bogen. Fra 1890 til 1930 handlede det om godt 11.000, hvoraf de 4.504 rejste hjem igen – eller i hvert fald ud af Argentina.

I første bind af Politikens Verdenshistorie under redaktion af Erling Bjøl fortælles det (side 85), at mellem 1821 og 1932 udvandrede 50 millioner fra Europa. 18 millioner englændere. 10 millioner fra Italien. 5 millioner fra Tyskland. I forhold til befolkningens størrelse var udvandringen størst fra Irland. Derefter fulgte Norge.

USA modtog de fleste indvandrere. 32 millio-

ner. Herefter fulgte Argentina, Canada, Brasilien og Australien. Erling Bjøl fortæller, at der fra en "befolkningskedel" som Kina også skete en stor udvandring, men det var mest mod syd til Indonesien og Bagindien. Bjøl konstaterer, at det blev europæerne, der tog sig af hvad han benævner som "de folketomme områder".

De blev argentinerer

Størstedelen af de danske indvandrere kom til landbruget i den danske trekant indrammet af byerne Tandil, Necochea og Tres Arroyos - et område på størrelse med Fyn. Men den solide uddannelsesmæssige baggrund havde de danske indvandrere ikke ifølge Rune Vitus Hærrishøj:

- Tyende og land- og byarbejdere udgjorde 93 procent af udvandrerne til Argentina i perioden 1869-1925.

Mange af danskerne blev bogstavelig talt anbragt midt på pampas'en og der var langt til naboerne. Kom man som single mand kunne den slagne vej være som følger: Ansættelse på en dansk farm, hvilket kunne være aftalt, inden karlen forlod Danmark. Efter et år eller to kunne der oprettes en forpagterordning eller et samarbejde med en etableret landmand, der lagde jord, redskaber og såsæd til. Karlen havde sin arbejdskraft at sætte ind i projektet. Han blev chacarero. Når høsten var i hus delte de overskuddet og så fremdeles indtil karlen kunne få foden under eget bord og sikre familien.

At etablere det sidste var ikke helt ligetil. Argentina som helhed - og den danske koloni adskilte sig ikke fra det - var klart mandsdomineret. I 1895 var forholdet mellem kvinder og mænd 100:354 stigende til 100:504 i 1925.

Dette forhold påvirkede også ægteskaberne. De danske indvandrere var ikke forskellige fra andre landes immigranter. Forbindelsen med modersmål og nationalitet spillede en stor rolle for trygheden i det fremmede. De danske kvinder var rimelig ombejlede. I Tandil blev ni ud af ti kvinder dansk gift i perioden 1889 til 1930. Tallene er noget mindre for danske mænd. Fra 1910 til 1930 blev to ud af ti danske mænd dansk gift.

I dag handler det ikke om dansk og Danmark længere som det gjorde dengang – andre natio-

naliteter ikke at forglemme. Ifølge Harritshøj var det en tendens, der for alvor kunne mærkes i det argentinske samfund fra 1930. I dag er man argentinerer slet og ret i rollen som samfundsborger. Men som alle er klar over er Argentina et indvandrerland, så det er ikke underligt, at nogen dyrker den europæiske baggrund.

- Vi er jo med i en dansk kirke, men vi vil gerne være det på spansk, som Steen Lerfeldt formulerer det lidt finurligt.

Det ændrer ikke ved, at nogen fra Argentina med dansk baggrund også vil opleve den danske side af sagaen og dobbeltslægtskabet tværs over Atlanten. De er udvandret tilbage til Danmark enten alene eller som par og bor og arbejder iblandt os.

En bid brød

De fleste af de danske indvandrere klarede sig i det nye land, en del endda ovenud godt. Slægterne er faldet til.

Men for nogen kom det til at gå mindre godt. Det kan næppe overraske. De, der udvandrede, gjorde det i stor udstrækning uden sikkerhedsnet. For nogen var konfrontationen med den nye virkelighed så stor, at de i afmagt forlod denne verden.

Andre var lidt mere sagtmødige derved, at de endte som landstrygere. De cirklede rundt i samfundet og fik almisser her og der, hvilket tidligere også var kendt på landet i Danmark.

Alligevel er der et citat hos Rune Vitus Harritshøj, der indgyder en vis form for varme og stolthed over vore danske landsmænds pligtfølelse i det fremmede:

- Det var fattige mennesker, der plejede at komme til vor gård for at spørge min far om arbejde. De satte sig til bords med os, og da de var danskere kunne vi ikke nægte dem en bid brød.

Historien bekræftes af Steen Lerfeldt, der både har kendt og begravet en del af disse landsmænd.

Erik Dybdal Møller, sognepræst i Århus, født i Necochea og præst i såvel Tandil som på Mols, udgav 2007 bogen "Danskere som indvandrere" og heri fortæller han blandt andre om Englen fra La Dulce, Karen Jensen, der sammen med en med-engel, sørgede for, at de omvandrede

alkoholikere, som de benævnes, fik en værdig begravelse, når tiden var inde til det.

Danskerne i Argentina har været gode til at hjælpe hinanden. For eksempel blev der ifølge Gunnar Kjær i 1928 oprettet en "Dansk Skoleforening". Formålet var at støtte blandt andet familier, der boede "ude i campen" som det kaldes. Skolegangen var dyr, når børnene på grund af de store afstande måtte bo indlogeret i byerne. Skole, kirke og foreningslivet blev der kæmpet bravt for, men den tosprogede og kulturelle linie kunne ikke holde i længden. Men for kirken er det dog lykkedes at tilpasse sig. Samarbejdet med de katolske præster fungerer udmærket. Det hænder, at to præster er fælles om en kirkelig handling som for eksempel et bryllup.

I Buenos Aires blev der i 1892 oprettet en Dansk Hjælpeforening for danskerne i landets store hovedstad. Senere blev den suppleret med en Hospitalsforening, der i realiteten var en sygekasse. Det fortæller Erik Dybdal Møller.

I 1931 blev der bygget en dansk kirke i Buenos Aires. Den ligger ved en gade i San Telmo, der fører ned til det oprindelige havnekarver, nu omdannet til aldeles nydelige lejlighedskomplekser.

Inde i kirken er der over alteret anbragt dette

At færdes på pampas'en bringer nogen gange erindringer om marsklandet frem. Blandt andet på grund af det flade landskab og "la tranquera" - markleddet. Erik Dybdal Møller har i sin bog denne kærlige omtale: "Markleddet, omkranset af eukalyptustræer, blev hurtigt et lige så vigtigt billede for dansk-argentinere på pampasletten som en dansk landsbyidyl med bindingsværkshuse." Dette foto fra egnen nord for Concordia giver en idé om, hvad Dybdal Møller har i tankerne

beroligende citat fra Markus-evangeliet, kapitel 8, vers 3: ”Dersom jeg lader dem fare fastende hjem, vil de vansmægte undervejs; nogle af dem er kommet langvejs fra”.

Et godt citat, der bestod sin prøve, da vi besøgte kirken for at overvære gudstjenesten, der denne gang var på dansk. Til stede var også to ældre kvinder, der var kommet tilrejsende fra New York. De ønskede at gense kirken, som de besøgte jævnligt medens de som unge boede i Buenos Aires.

Den danske kirke i Buenos Aires med Jesu ord gengivet i Markus-evangeliet

Præsten hedder Andrés Albertsen, dansk-argentiner, der taler perfekt dansk, hvilket han har gjort fra barnsben af. Han er blevet uddannet på et teologisk tværfagligt fakultet i Buenos Aires, og på Århus Universitet blev denne eksamen accepteret som ligeværdig med en dansk embeds-eksamen i teologi.

Hvis man er dansk præst i udlandet kan afstandene være store, og Andrés Albertsens og Steen Lerfeldts arbejdsmark strækker sig helt til Sao Paulo i Brasilien. Begge rejser et par gange om året til Sao Paulo for at holde danske gudstjenester.

Den svenske præst i den skandinaviske kirke

i Sao Paulo er også ordinær præst i den svenske kirke i Buenos Aires. Han er der imidlertid kun fire gange om året, så resten af året er Andrés Albertsen tilknyttet den svenske kirke som spansksproget præst og passer i øvrigt denne kirke også.

Finnerne i Oberá

Det er naturligvis noget spredt, hvad der er af danske kirkemuligheder og nordiske.

Den danske præst ved kirken i Buenos Aires, Andrés Albertsen

De danske kirker i Buenos Aires og Necochea har dansktalende præster, hvor antallet af spanske gudstjenester er i overtal. I Tandil og Tres Arroyos taler præsterne kun spansk.

Helt mod nordøst, i byen Oberá, findes en svensk-finsk menighed, også den med spansk som det anvendte sprog – og med en kvindelig præst. Her var vi – på rejsens allervarmeste dag – til gudstjeneste den første søndag i advent.

Oberá er grundlagt af svenskere i 1926. 100 km. mod nord, også i provinsen Misiones, på vej mod Iguazú-vandfaldene ligger byen Eldorado, der er etableret med danskeres medvirken.

Finnerne, der kom til Misiones, var for en stor del finlandssvenskere. Nogle af dem havde motiver der vækker en del genkendelse i Sønderjylland. De finske udvandrere, der var godt uddannet i alt andet end praktisk arbejde i junglen, tog blandt andet af sted af frygt for repressalier efter mordet på Bobrikov, den russiske statholder, 1904. Gerningsmanden, der hed Eugen Schaudman, tog straks sit eget liv og var i øvrigt i den finske by Viborg skolekammerat med lederen for de finske indvandrere, Arthur Thesleff.

Med undtagelse af det politisk betonedede mord kunne situationen i Finland minde noget om von Köller-tiden i Sønderjylland.

Kirke i fremgang

De danske indvandrere og deres efterkommere i trekanten på pampas' en betegnes som den største danske udvandrerkoloni overhovedet.

Steen Lerfeldt er den sidste danske præst, der er sendt ud via det daværende DKU, nu slået sammen med sømandskirkerne til DSUK. Det er en meget stor kirkelig organisation omfattende omkring 50 præster, heraf godt halvdelen i Sydslesvig. DSUK er aktiv i Nordamerika, Sydamerika, Asien, snart også i Kina, og Europa, herunder Sydslesvig.

Der er en forbindelse mellem DSUK og menighederne i Argentina, nemlig med tilsynet med kirkerne, hvilket nu er delt ud til flere biskopper, og det er selvfølgelig en frivillig ordning. Sydslesvig er tilknyttet bispemissionen i Haderslev. Resten af Europa, inklusive en såkaldt trækfuglekirke i Spanien, er et ærinde for Københavns biskop. Resten af verden klarer biskoppen over Lolland-Falsters stift.

Den store pengepung er fremme, når der er tale om kirkelige aktiviteter for danskere, der er udstationeret, som for eksempel sømændene er.

- Når der er tale om emigrantkirker som i Nord- og Sydamerika er det noget andet. Folk der vælger at leve under et andet flag og skattevæsen må selv betale. Men det kirkelige samkvem er heldigvis stort, fortæller formanden for DSUK, tidligere kirkeminister A. O. Andersen, Haslev.

Lidt tilskud kan det blive til hist og pist. Og lidt danske bidrag finder vej til den danske kirke i Necochea. For eksempel er der besøg af en dansk rejsegruppe samtidig med vores besøg i kirken. De besøgende lægger spontant en skilling til kirken. Efter gudstjenesten fortæller Steen Lerfeldt på nabogrunden, hvor der er en dejlig have og menighedssal, om udvandrerne, deres efterkommere og deres situation.

Som præst i menigheden er han glad. Der er medlemstilgang: Der kommer flere ind end der går ud.

De danske gæster har netop oplevet det. Ved

dagens gudstjeneste, der egentlig skulle være foregået på dansk måtte der laves et kompromis, så det meste blev gentaget på spansk.

Anledningen var en barnedåb, og det opleves som noget af en rørende begivenhed. Det foregår på spansk, men i en kirke, der følger dansk skik og brug.

Udover sproget er det præcis som i en kirke i Danmark. Familien er mødt frem i stort tal for at overvære dåbshandlingen, og således lever et eller andet videre, som vores forfædre tog med sig ud i den store verden. Noget vi kender.

Barnedåb i den danske kirke i Necochea forrettet af pastor Steen Lerfeldt. En kær handling for præsten, for menigheden vokser støt for tiden

Fjelstrup

Forbindelsen til Argentina er en del af vores historie og kulturhistorie. At båndene mellem det lille land i nord og det store land i syd aldrig er blevet helt kappet mærkes tydeligt på den årlige fest som Dansk Argentinsk Forening holder ved Snoghøj, hvor der er etableret en mindre park ned til Lillebælt. Stævnet i 2008 havde en særlig betydning for det markerede 100 året for det første stævne.

Og så dukkede der tilkendegivelser op om, at sønderjyder også havde været en del af udvandringen til Argentina. Ved stævnet var der mulighed for at kigge i et meget flot billedværk: "Danskernes Album – samlet og udgivet af F. Andersen i tiden fra 1920-22". Bogen vrimler med billeder af danske indvandrere, der har slået sig ned på pampas'en og det ses tydeligt, at danskernes ejendomme er plantet på den bare og flade slette.

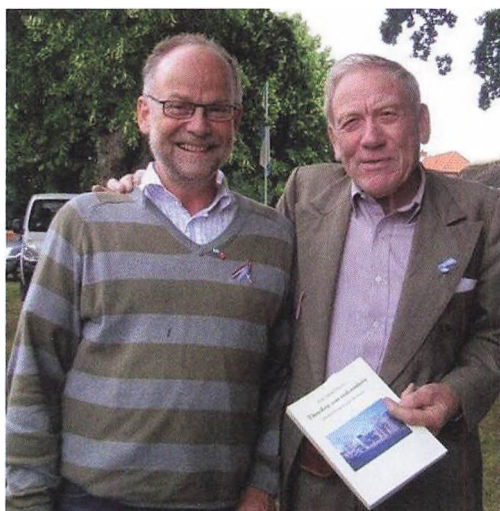
Hr. *Eskild Marius Jensen*, som kom her til Landet 1912, er født i Fjelstrup, Sønderjylland, 27-1-1886. Fru *Alvilda Maria Jensen* er født i Tandil 28-9-1892. Hr. Jensen er Chacarero ved Est. Las Mostazas.

Eskild Jensen og Alvilda Jensen

chacarero ved est. Las Mostazas”.

Det betyder, at Eskild Marius Jensen er engageret i den særlige forpagtningsordning, der var så udbredt, og at han virkede i nærheden af stationen Las Mostazas, som således bliver brugt som referencepunkt. Jernbanerne nu har langt fra den betydning, som var helt afgørende i tidligere tider. Las Mostazas ligger nordvest for Bahia Blanca et halvt hundrede km. fra byen Coronel Pringles.

Inger Søndergård i Kolding har kigget i databasen i Det Danske Udvandrerarkiv i Aalborg.

Således mødte vi Eskild Marius Jensen. Født i Fjelstrup, Sønderjylland, den 27. januar 1886. Han blev gift med Alvilda Maria Jensen, født i Tandil den 28. september 1892. Der er et foto af parret samt denne oplysning:

”Hr. Jensen er

Resultatet synes at bekræfte, at udvandringen fra Sønderjylland til Argentina har været beskeden. En hurtig net-surfing tyder på, at sønderjyderne som immigranter er søgt de steder hen, hvor de andre er draget hen.

Sønderborg blev der plads til på jubilæumsfesten. Den nu afdøde lærerinde Anni Iversen, der kom fra Sønderborg, var omkring 1930 elev på Gymnastikhøjskolen Snoghøj. Hun fik breve fra sin barndomsveninde Claudia – ”Claus” – Larsen fra Christiano Muerto, mellem Necochea og Tres Arroyos. Det fortalte byrådsmedlem i Fredericia John Bech Hansen, da han ønskede tillykke med dansk-argentinernes jubilæum.

Der er et foto af parret samt denne oplysning: ”Hr. Jensen er Chacarero ved est. Las Mostazas”.

Det betyder, at Eskild Marius Jensen er engageret i den særlige forpagtningsordning, der var så udbredt, og at han virkede i nærheden af stationen Las Mostazas, som således bliver brugt som referencepunkt. Jernbanerne nu har langt fra den betydning, som var helt afgørende i tidligere tider. Las Mostazas ligger nordvest for Bahia Blanca et halvt hundrede km. fra byen Coronel Pringles.

Inger Søndergård i Kolding har kigget i databasen i Det Danske Udvandrerarkiv i Aalborg.

Kun én af dem talte ikke dansk, fortæller Helga og Børge Larsen, der naturligvis også har været på besøg i Argentina.

De driver ikke maskinstation længere, men det hænder stadigvæk, at der kommer en bekendt fra Argentina og hilser på.

Christian Heick er født 1947 på Store Jyndeved Forsøgsstation, søn af Ingeborg og Frederik Heick. Gift med Gunilla fra Vasa i Finland. En søn, Pål, der sammen med Mette har sønnen Linus og datteren Lova.

Uddannet journalist på Vestkysten i Rødding, Tønder, Varde og Esbjerg. Diverse universitetsstudier med bopæl i Århus, Lund, Malmø, København og Albertslund.

Ansæt på Albertslund Posten og derpå, fra 1979, ved Dagbladet på Sjælland, først i Store Heddinge. Derpå i Faxe og Haslev. Efterlønner siden maj 2007. Bosat i Faxe Ladeplads.

Alle fotos er taget af Gunilla Heick.

Fra Dansk Argentinsk Forenings 100 års jubilæumsfest ved Snoghøj. Til venstre Erik Dybdal Møller, argentinsk født og præst i Århus. Til højre er det Børge Olsen, 82 år, landmand og bosat i Argentina nær Bahia Blanca

Jord under neglene og kartoffelhøtte

Om kolde hænder og varm kaffe, kineserkopper, en fremsynet lærer og mellemlægspapir i udstødningsrøret

Lis Holdt Jensen, Anne-Grethe Petersen, Laura Troelsen, Jenny Clausen, Christiane Konstmann og Hans Christian Hansen i samtale med Lis Mikkelsen

For ikke så mange år siden var børn på landet en vigtig arbejdsreserve, der måtte give en hånd med, når sæsonen krævede det. Det skete hvert år i kartoffeltiden.

"Det har altid været sjovere at arbejde for andre og få løn end at arbejde hjemme gratis!" Det er kartoffelsjakkets rørende enige om.

Engang hed børnenes efterårsferie kartoffelferien. Det var der en god grund til. I Stenderup ved Toftlund samlede børnene fra 4.-7. kl. hvert år kartofler. Ja, det vil sige, børnene samlede spisekartofler, fabrikskartoflerne var der et hold voksne koner, der tog sig af.

I Stenderup Skole regerede lærer Wind. Han bestemte suverænt, hvad børnene skulle lave. Hans skemaer og planer var meget afvekslende og han sørgede for at eleverne fik en bred dannelse mæssig baggrund. Både piger og drenge havde sløjd i en tid, hvor det ellers var forbeholdt drengene. Det musiske spillede en vigtig rolle. De fleste af børnene i skolen spillede blokfløjte. Hver morgen skrev Wind noderne til dagens sang op på tavlen. Børnene skrev noderne af og spillede derefter sangen. De skiftedes til at akkompagnere morgensangen. Wind spillede på sin violin og nogle af børnene spillede blokfløjte. Hvis lærer Wind fik en ide, var der ikke langt fra ide til handling.

Var vejret godt, kunne eleverne starte en

time før normalt og så komme i friluftsbadet. Det kunne også ske, at skolen lejede en bus, og Wind kørte så med alle børnene til dagens udflygtsmål.

Det vakte nogen opsigt, da gymnasieelever i en af de nationale tests for nylig viste sig at være uvidende om hvor Maribo og Hirtshals ligger. Det havde været helt utænkeligt i Stenderup Skole. Her vidste alle elever hvor Danmarks byer lå.

Stenderup Skole 1957

Børnene havde et årstalshæfte, som en af kartoffelpigerne er sikker på, hun sov med under hovedpuden for at få de genstridige årstal ind i hovedet. De arbejdede seriøst med botanik og kendte den danske fauna, og de havde drama på skoleskemaet med jævne mellemrum.

På mange måder var undervisningen langt forud for sin tid.

I efteråret i 4. klasse kom gårdejer Jørgen Ludvigsen, der også var nabo til skolen, ind i skolestuen, klappede i hænderne og sagde: "Snart!"

Så vidste lærer og børn, at kartoffeltiden var ved at være inde. Tiden for efterårsferien var ikke fastlagt i årsplanen. Når Jørgen Ludvigsen anmeldte kartoffeltidens begyndelse, var børnene klar over, at de skulle i skole fra 8-12 og derefter samle kartofler hver eftermiddag fra 13-17.

Børnene følte det som lidt af en ære, at de nu var store nok til at samle kartofler.

Først når de var færdige med at samle kartofler, bestemte lærer Wind, at der skulle være efterårsferie. Det ville være for hårdt for børnene at skulle samle kartofler hele dagen. Og Wind mente nok, de kunne trænge til en ferie bagefter. Lærer Wind var en meget fremsynet pædagog, der altid talte børnenes sag.

Kartoffelsjakket fra dengang har ikke været samlet siden. En del af dem mødtes i efteråret 2007 for at genopfriske kartoffelminderne. Udenfor var der klar septemberhimmel. Jorden duftede af grøde og overskud. Rigtig dejligt kartoffelvej.

Holdet fra dengang bestod af lutter piger og en enkelt dreng. Hans Christian Hansen var ene hane i kurven med 7 piger, og det kunne nok kræve sin mand. Da H. C. Hansen var blevet statsminister i 1955, faldt det helt naturligt, at pigerne altid titulerede Hans Christian som H. C. Statsminister! De var nemlig ikke mundlamme pigerne. Det er de stadig ikke.

Jenny, Anne-Grethe og Hans Christian

Og som Hans Chr. siger: "Pigerne var så dygtige, at de altid havde svaret, før jeg fik tænkt mig om, så jeg behøvede ikke komme så tit i skole, for jeg fik alligevel ikke lov til at sige en hel masse!"

Minderne kommer i halen på hinanden. Anne-Grethe har klare erindringer fra kartoffeltiden:

"Først var det skoletid. Så var det hjem for at spise og skifte tøj. Nogle af de mest fremmelige elever skulle lige have en cigaret bag ved skolen, før de var klar til at gå i kartoflerne.

Hos Jørgen Ludvigsen holdt de to heste og kartoffelvognen klar fra kl. 12.50. Der var et stort ur i gårdspladsen, der tydeligt viste tiden. Præcis kl. 13 skulle alle være på vognen. Så kørte hesten med forkarlen Hans Frederik på bukken. Han kørte os ud i marken hvor kartoffeloptagerne havde været i gang fra om formiddagen.

Hans Frederik skulle have været pædagog. Hver dag lykkedes det ham at få os til at slide som bæster for at få vognen fuld før kaffetid. Når vognen var fuld, måtte vi lege, indtil kaffen kom. Det viste sig hver eneste dag, at kaffevognen kom, netop som vognen var fuld, så der blev aldrig tid til at lege. Næste dag hoppede vi på den igen. Vi puklede løs for at blive færdige før kaffetid, og der er ingen tvivl om, at Hans Frederik har moret sig over det. Vi gennemskuede ham aldrig!

Kl. 15 præcis kom kaffevognen. Der var ingen af os, der var kaffedrikkere derhjemme, men nu var vi store og i kartoflerne, så vi drak alle kaffe med meget mælk i. Vi havde mad med, og vi var sultne. Nogle gange var der også saftvand, men det var jo tit koldt, så vi ville hellere have kaffe. Når vi var ved at være færdige med hele arbejdet, var serveringen saftvand og kringle."

Kartoffelholdet

”Vi skulle helst drikke af kineserkopperne” siger Christiane. ”Når kaffekurven kom, var det alle de skårede og ukurante kopper fra Enggården, der var med. Nogle af dem var flade, røde og hvide i tyndt porcelæn. Dem kaldte vi kineserkopperne, og det var særlig attraktivt at få fingre i en af dem! Kaffen smagte allerbedst af en kineserkop!”

Lis Holdt Jensen tænker også på kartoffeltiden som en lidt hård tid:

”Da vi gik i 4. klasse, kunne vi kun klare en række ad gangen. Derfor var lønnen ikke så stor. Vi fik 10 kroner for en hel eftermiddag- eller 2 kr. i timen. Det skulle de lige prøve at byde børn i dag! Senere kunne vi tage lidt mere med og lønnen blev lidt større.

Jeg kan tydeligt huske, hvordan hænderne havde det efter en kold dag i marken. Vi havde ikke handsker på, og selv om det ofte var høj, blå septemberhimmel som i dag, så var der også dage med kold blæst og smusregn. Hænderne kunne være helt ødelagte, når vi nåede til aften. Jeg husker, at jeg måtte have hænderne i varmt vand, når jeg kom hjem.”

”Kan I huske,” siger Laura Troelsen, ”det var kartoffelsjakkets skyld, at der kom et skolebibliotek på Stenderup Skole”. På de store skoler i sognet var der oprettet skolebiblioteker, og lærer Wind kunne godt tænke sig, at det også skete på Stenderup Skole, men det var der ikke penge til. Lærer Wind var god til at tage sagen i egen hånd, så da det ikke kunne lade sig gøre på den ene måde, fandt han på en anden. Han fik kartoffelsjakkets til at arbejde en eftermiddag i kartoffelmarken og så give deres løn til skolen. Han ville selv samle kartofler sammen med børnene, og hans løn skulle naturligvis også gå til bogindkøb.

Kartoflerne skulle samles hos Jørgen Ludvigsen, og da han hørte om det gode formål, tilbød han at doble timelønnen.

Spændingen var stor, da vi i en konvolut fik overrakt en check, som skulle gives videre til lærer Wind. Vi kunne bare ikke lade være med i kigge i kuverten på vejen hjem. Vi så på det store beløb og regnede hurtigt sammen. Hvor mange timer havde vi alle været i gang? Vi gangede og lagde sammen. ”Lærer Wind har

samlet kartofler for 300 kroner!” sagde den kvikkeste regner.

Så blev der købt bøger ind, og skolebiblioteket kunne blive en realitet.”

”Ja,” tilføjer Anne-Grethe, ”og da boghandler Ejlf Johansen hørte om initiativet, lagde han yderligere bøger til oven i handelen. Det var vældig godt købmandsskab af lærer Wind!”

I begyndelsen var kartoffelsjakkets kun to steder i Stenderup. Senere kom der yderligere 3 steder til, og da var det strengt. Da strakte kartoffeltiden sig mindst over tre uger, og vi var glade, når sæsonen nærmede sig sin afslutning.”

”Vi var slet ikke altid så flinke!” siger Lis Jensen. ”Den ene af de gamle bønder, vi samlede for, var et kapitel for sig.”

”Ja, det er rigtigt” indskyder Hans Christian. ”Han gik altid lige bag efter os i rækkerne og sparkede til de kartofler, vi havde glemte. ”I samler dem ikke godt nok med!” sagde han. Hvis det tog lidt for lang tid, sagde han: ”Pas på kartoflerne ikke begynder at spire i hånden på dig!”

”Men vi tog en grusom hævn”, ler Lis Jensen. ”Når han vendte ryggen til os, smed vi kartofler efter ham. Han kunne ikke se, hvem der havde skudt. Det var ikke pænt af os, men han var selv ude om det.”

”Ja,” samstemmer Laura, ”han var selv ude om det, og det var han også om, at vi puttede vores mellemlægspapir i traktorens udstødningsrør. Når han så skulle starte den, ville den ikke!”

Anne-Grethe husker alle afregningerne!

”Vi blev snydt hvert eneste år!” konstaterer hun. ”Og så sagde vi til hinanden: ”Vi vil aldrig mere samle kartofler!” - men næste år var vi klar igen!”

Jenny har lige en kommentar til det med afregningen.

”Kan I huske,” siger hun, ”at der var et år, hvor maskinen gik i stykker, så vi pludselig alle stod der en eftermiddag uden kartofler. Da vi fik afregningen, viste det sig, at den tid, hvor maskinen havde stået stille, var trukket fra vores løn. Det blev min far vred over, så han ringede og forlangte, at vi skulle have løn for al den tid, vi havde været i kartoffelmarken. Vi kunne jo ikke gøre for, at der ingen kartofler var at samle.

Det endte med, at vi fik en ekstra konvolut, men en af drengene åbnede den med det samme og sagde: "Jeg vil fandeme have mere!" Vi piger syntes, han var fræk, men han havde jo ret i det."

"Det sjoveste var det årlige kartoffelhøtte. Det blev holdt hos Eskild Hansens, og vi havde det bare så sjovt. Vi legede sanglege og fik kaffe-bord. Vi så lysbilleder fra Canada, og vi havde en virkelig god eftermiddag. Når vi så skulle hjem, fik vi afregningen med i en kuvert."

"Det var lidt forskelligt, hvad vi fik udbetalt. Jeg har fået mellem 90 og 300 kr."

"Det var i hvert fald mange penge dengang".

"Jeg købte en kommode!" siger Christiane.

"Det skulle man jo have, når man skulle ud at tjene!"

"Jeg købte et ur for mine første kartoffelpenge," siger Anne-Grethe. "Jeg var frygtelig stolt af det og cyklede hen for at vise min bedstemor det. Hun sagde bare: Det havde sandelig været klogere om du havde sat pengene i Sparekas-sen!"

"Jeg købte en grammofon - sammen med min bror," siger Lis Jensen. "Jeg har da grammofonen endnu!"

"Kan I huske, at en plisseret nederdel i terylene var højeste mode?" spørger Laura. "Jeg ville så gerne have en, men den var dyr. Den kostede 100 kr. Da jeg fik mine første kartoffelpenge, blev de sat i en plisseret nederdel."

"Jeg købte også et år en vinterfrakke", siger Jenny.

"Hvordan går det, Hans Christian," spørger en af pigerne drillende "Får du spillet noget rundbold?"

"Det er for lidt" indrømmer H.C. Statsminister.

"Du var ellers god til at slå" siger Anne-Grethe. Når du ramte bolden fløj den så langt væk, at hele holdet kunne nå at komme i mål!"

Snakken går lystigt videre. Om en tid, hvor skolen var det lille samfunds fælles omdrejningspunkt. Om en tid, hvor børn på landet havde en funktion i samfundet. I hvert fald i de 14 dage-3 uger, hvor der blev samlet kartofler. Om en tid, hvor børn var knap så forvante som i dag.

Lis Mikkelsen

Sønderjyllands Erhvervsråd 1950-1970

Af Morten Andersen

Den 1. januar 2007 blev Sønderjyllands ErhvervsCenter nedlagt, som en følge af kommunalreformen. Sønderjyllands ErhvervsCenter var et regionalt erhvervsråd, der arbejdede for udvikling og vækst i de sønderjyske virksomheder og for etablering af nye virksomheder i landsdelen. Med nedlæggelsen af ErhvervsCentret var en 56-årig sønderjysk historie afsluttet. Denne artikel handler om Sønderjyllands Erhvervsråds oprettelse og virksomhed 1950-70.

Sønderjyllands Erhvervsråds oprettelse 1947-51

Sønderjyllands Erhvervsråd, der senere ændrede navn til Sønderjyllands ErhvervsCenter, blev officielt stiftet den 25. november 1950. Men allerede i 1947 blev der dannet en organisation, der siden skulle munde ud i Sønderjyllands Erhvervsråd. Bag initiativet lå et ønske om en mere positiv økonomisk udvikling. Sønderjylland var blevet genforenet med Danmark i juni 1920 og havde været en del af Danmark i 27 år. Genforeningen med Danmark havde været en glædelig begivenhed for de dansksindede sønderjyder, men indlemmelsen i Danmark og omstillingen til dansk økonomi havde vist sig vanskeligere end forventet i 1920, trods massive investeringer i den sønderjyske infrastruktur og i det sønderjyske erhvervsliv. Afslutningen af den Anden Verdenskrig var et signal om nye tider, også i Sønderjylland. Det gav blandt andet det nyvalgte folketingsmedlem for Venstre og forstander for den statslige jordbrugsforsøgsstation i St. Jydevad, Frederik Heick udtryk for i sin jomfrutale i Folketinget i november 1946 med ordene: "*Vi staar ved Slutningen af en negativ Periode i Grænselandet. Det har været en nødvendig Periode, men nu skulde vi gerne over i en positiv Udvikling. Vi øjner i Dag ingen klar politisk Fremtidslinie for Sydslesvig, vi har*

Morten Andersen

endnu kun Haabet, men Forholdene baade nord og syd for den nuværende Grænse opfordrer til en stærk erhvervsmæssig Udbygning af Landet umiddelbart nord for den nuværende Grænse."

Årene 1945-47 var præget af Sydslesvigsspørgsmålet. Men da Sydslesvigsspørgsmålet så småt fortonede sig i 1947, tog Frederik Heick et initiativ med henblik på den økonomiske udbygning af Sønderjylland. Heick bad formanden for den nordslesvigske Fælleslandboforening, Mads Thuesen, om at indkalde til et møde om eventuelle udvidelser af industrielle foretagender i Sønderjylland. Mødet blev afholdt den 27. maj 1947 på Folkehjem i Aabenraa. Til stede var blandt andet direktør for Sønderjyllands Højspændingsværk i Aabenraa, Jes Christiansen, kontorchef i Tønder amt, Viggo Florander, det socialdemokratiske folketingsmedlem fra Sønderborg kredsene, Frede Nielsen og det socialdemokratiske landstingsmedlem fra Bylderup-Bov, Alfred Kristensen. Diskussionen på mødet drejede sig om mulighederne for at trække industri til landsdelen og for at stimulere en befolkningsvækst i de tyndt befolkede egne. Som referatet af mødet i Fælleslandboforeningens forhandlingsprotokol beretter: "*Alle*

talerne var præget af en stærk interesse for at få den tyndt befolkede landsdel stærkere befolket... vi må holde et vågent øje for at benytte enhver chance for at øge folketallet.."

Deltagerne på mødet var enige om, at der måtte nedsættes et udvalg, der kunne holde et vågent øje med, hvad der måtte opstå af erhvervsmæssige chancer i den nærmeste fremtid. Dette udvalg blev formaliseret på et opfølgende møde den 23. juni 1947 på Sønderjyllands Højspændingsværks kontor i Aabenraa. Her blev det besluttet at udvalgets navn skulle være "Udvalget til Fremme af Erhvervsmulighederne i Sønderjylland." Udvalgets opgave skulle være at fremme og udvide erhvervsmulighederne i Sønderjylland, hovedsagelig på grundlag af bestående råstoffer. Frederik Heick foreslog, at udvalget ansatte en sekretær, men Jes Christiansen tilbød i stedet, at Højspændingsværkets personale kunne udføre det nødvendige kontorarbejde. Jes Christiansen påtog sig samtidig formandsposten i udvalget, mens Frederik Heick blev næstformand. Endelig blev udvalgets opgaver drøftet. Her var der enighed om, at intet medlem af udvalget måtte stræbe efter lokalpatriotiske interesser, med hensyn til at få virksomheder placeret i særlige egne af Sønderjylland. Udvalget skulle tjene hele landsdelens interesser. Efterfølgende blev en række mulige initiativer vedrørende erhvervsmæssige indsatser drøftet, heriblandt henvendelser til spritfabrikkerne og FDB, om mulige placeringer i Sønderjylland. Alfred Kristensen foreslog desuden, at udvalget tog fat på en udstykning og opdyrkning af arealer i marsken, efter hollandsk mønster. Trods de fremsatte ønsker og synspunkter kunne Udvalget til Fremme af Erhvervsmulighederne i Sønderjylland ikke for alvor sætte initiativer i værk i tiden der fulgte. Der blev rettet henvendelse til Statens Jordlovsudvalg i Sønderjylland angående opdyrkingen af marsken og der blev holdt en række møder derom, uden at der kom realiteter bag ordene.

I det sene forår og sommeren 1949 kom der fornyet fokus på sagen, da den landsdækkende presse, med *Nationaltidende* i spidsen, satte Sønderjylland på dagsordenen. Søndag den 22. maj 1949 kunne læsere af *Nationaltidende*

således læse forsideartiklen "Grænselandet må sikres mod flygtningepresset." Artiklen gjorde læserne opmærksom på, at Nordslesvigs befolkning på 205.000 indbyggere stod overfor Sydslesvigs 680.000 indbyggere. Slesvig-Holsten havde i krigens slutning oplevet en massiv indvandring af flygtninge fra det østlige Tyskland, folk på flugt fra den røde hær og Sovjetunionen. En del af disse flygtninge rejste væk igen, men Slesvig-Holsten forblev væsentlig tættere befolket end Sønderjylland. Det blev nord for grænsen anset for nyt tryk på grænsen, der måtte imødegåes. Svaret på denne udfordring gav Frederik Heick i et interview i *Nationaltidende* den 25. maj 1949 med ordene: "Den bedste grænsevagt er et stærkt pulserende økonomisk liv."

Artikel om det tyndt befolkede Sønderjylland i *Nationaltidende* den 22. maj 1949. *Nationaltidendes* avis-kampagne gav Erhvervsrådet fornyet liv

Kampagnen gav det sønderjyske erhvervsudvalg fornyet liv, og i juni 1949 udnævnte statsminister Hans Hedtoft (Soc.dem) det sønderjyske folketingsmedlem og kirkeminister Frede Nielsen til koordinator mellem regeringen og det sønderjyske erhvervsudvalg.

Selvom Udvalget til Fremme af Erhvervsmulighederne i 1948 havde optaget direktør Aage Gram fra Vojens og grosserer Traugott-Møller fra Sønderborg i udvalget, som repræsentanter for det sønderjyske erhvervsliv, var man enige om, at udvalget måtte formaliseres yderligere, hvis der skulle komme resultater ud af anstrengelserne. I sommeren 1949 rettede udvalget derfor henvendelse til de sønderjyske amter og

købstæder om økonomisk støtte til et sekretariat. Der kom positive tilsagn fra de fire borgmestre, der dog betingede, at amterne og staten deltog i udvalgets finansiering. I februar 1950 blev borgmester Johan J. Paulsen, Tønder, taget med på råd med henblik på udvalgets formalisering. Johan J. Paulsen, der også var direktør for Tønder Landmandsbank, udarbejdede i løbet af foråret og sommeren 1950 forslag til en omorganisation og til nye vedtægter for erhvervsudvalget. Forslaget indebar, at udvalget ændrede navn til *Sønderjyllands Erhvervsråd*, og at Erhvervsrådets medlemmer, de sønderjyske amts- og bykommuner samt interesserede organisationer i Sønderjylland, finansierede et sekretariat. Sekretariatets opgave var at fremme enhver mulighed for at aktivere erhvervslivet, oprette nye og vejlede bestående virksomheder. På et møde den 25. november 1950 kunne udvalget konstatere, at alle amts- og bykommuner havde givet tilsagn om støtte. På det grundlag kunne man stifte Sønderjyllands Erhvervsråd og vedtage de af Johan J. Paulsen udarbejdede vedtægter. Erhvervsrådets formål blev beskrevet i §1: "*Sønderjyllands Erhvervsraads Formaal er at fremme sønderjysk Erhvervsliv for derigennem at skabe Eksistensmuligheder for en større Befolkning i de sønderjyske Landsdele.*" Jes Christiansen fortsatte som formand for Erhvervsrådet, mens borgmester Johan J. Paulsen blev næstformand og Frederik Heick kasserer. Amtskommunerne skulle bidrage med 10 øre pr. indbygger, mens købstæderne skulle bidrage med 20 øre pr. indbygger. En række erhvervsorganisationer blev dertil anmodet om at udpege et medlem til Erhvervsrådet mod at yde et årligt bidrag på 100 kroner til Erhvervsrådets drift. På den måde blev Sønderjyllands Kreditforening, Sønderjyllands Højspændingsværk, Handelsstandsforeningerne, De sønderjyske håndværksforeninger, Fælleslandboforeningen, Husmandsforeningerne samt Arbejdernes sønderjyske Landsforening medlemmer af Erhvervsrådet. Den 1. april 1951 blev cand. oecon Peter Groth Bruun ansat som sekretær for Erhvervsrådet. Samtidig rettede Erhvervsrådet henvendelse til regeringen, med henblik på at få knyttet en mand fra Handelsministeriet til Erhvervsrådet.

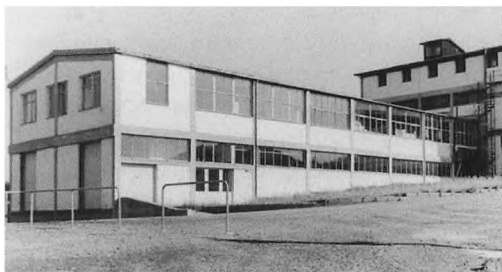
Frederik Heicks forbindelse til den nye statsminister Erik Eriksen, Venstre, var formentlig en væsentlig årsag til, at fuldmægtig Ib Frederiksen fra Handelsministeriet blev udstationeret til Tønder Amt i et tidsrum af 2 år fra den 1. oktober 1951. Ib Frederiksen skulle herfra stå til rådighed for Erhvervsrådet. Dermed var Sønderjyllands Erhvervsråds organisation på plads. Nu var det så tid til at sætte handling bag ordene om at fremme det sønderjyske erhvervsliv.

Sønderjysk Erhvervsfremme 1950-58

Sønderjyllands Erhvervsråds første 20 år falder sammen med den mest intensive højkonjunktur landsdelen og Danmark nogensinde havde oplevet. Det var især industrien, der bar denne vækst. I Sønderjylland var der én virksomhed, der mere end nogen anden prægede udviklingen. Danfoss i Elsmark voksede fra 200 ansatte i 1945 til 1000 ansatte i 1953, 2000 i 1954, 5000 i 1960 og 7000 ansatte i 1970. Det havde Sønderjyllands Erhvervsråd ikke den store andel i, men Danfoss gav til gengæld landsdelen og Erhvervsrådet en tro på, at med de rette forhold og den rette mand ved roret kunne meget lade sig gøre. Som i den øvrige vestlige verden var 1950-60'erne præget af en stærk optimisme og tro på udvikling og økonomisk vækst.

Men den økonomiske vækst var skævt fordelt. Det var langt fra alle egne af landet, der oplevede en industriel vækst a la Danfoss. I Sønderjylland var der, traditionen tro, stor forskel på den økonomiske udvikling i øst og vest. Det var her, at Sønderjyllands Erhvervsråd kom ind i billedet. Erhvervsrådets arbejde skulle dreje sig om iværksætterstøtte af både finansiel og rådgivningsmæssig karakter. Med hensyn til den finansielle støtte blev der netop i 1950 skabt en særlig mulighed for at skaffe kapital til investeringer i industrien. Ved lov af 27. maj 1950 om udlån til industri- og håndværksvirksomheder blev der stillet 75 millioner kroner til rådighed for udlån til igangsættelse, udvidelse eller modernisering og rationalisering af erhvervsvirksomheder inden for industri og håndværk, herunder til opførelse af fælles industri- og værkstedsbygninger, til hoteller samt til

rederier. De 75 millioner kroner var en del af de såkaldte modværdimidler, som var blevet indsat på en specialkonto i Nationalbanken, som en modydelse for de gaveydelse Danmark modtog fra USA med Marshall-hjælpen. Sønderjyllands Erhvervsråd kunne i den forbindelse være behjælpelig med udarbejdelsen af virksomhedernes låneansøgninger.

Samdens fabriksbygning i Ensted ved Aabenraa. Samden var den første nye virksomhed, hvis oprettelse Erhvervsrådet var involveret i

Den første større virksomhed, hvis oprettelse Sønderjyllands Erhvervsråd var impliceret i, var Sønderjyllands Andels Mælkekondensering a.m.b.a. også kaldet Samden. Andelselskabet blev stiftet den 18. december 1951 af Den Sønderjyske Mejeriforening og påbegyndte produktionen i 1954. Selskabet fik støtte af Erhvervsrådets sekretariat i forbindelse med fabrikkens finansiering og etablering. Sekretariatet deltog blandt andet i møder med Handelsministeriet angående et Marshall-lån, og Samden opnåede som følge heraf et lån på 1,5 millioner kroner. Mælkekondenserings-fabrikken var et mønster-eksempel på Erhvervsrådets strategi om at udnytte landsdelens råstoffer og landbrugsproduktion i nye industrivirksomheder. Samden producerede mælkepulver til eksport frem til sommeren 2006, hvor fabrikken blev lukket. Sønderjyllands Erhvervsråd var i flere tilfælde involveret i udarbejdelsen af låneansøgninger. Sekretariatet hjalp blandt andet J. Freudendahl, JF-fabrikken, med opnåelsen af et Marshall-lån på 100.000 kroner til finansiering af en maskin- og montagehal. Smedemester Hans Wilkens

i Bovlund, Bovlund Plovfabrik, fik hjælp til opnåelse af et Marshall-lån på 30.000 kroner, til opførelsen af en fabriksshal. Komfirmaet J.S. Christensen, Haderslev, fik hjælp til opnåelse af et Marshall-lån på 175.000 kroner. Erhvervsrådet kunne i oktober 1952 opgøre antallet af tildelte Marshall-lån i Sønderjylland til 75 på i alt 5 millioner kroner. Heraf var 0,6 millioner kroner gået til håndværket, 2,3 til industrien, 0,2 til eksporthandelen og 1,8 millioner kroner til hotelbyggeri.

Ideen om en bedre udnyttelse af landsdelens råstoffer og ressourcer var også baggrunden for Erhvervsrådets arbejde med marskområderne. I sommeren 1952 arrangerede Erhvervsrådet i samarbejde med Tønder amtsråd en række møder om iværksættelsen af et forsknings- og forsøgsarbejde i marsken. Tønder amtsråd bevilgede et tilskud på 200.000 kroner fordelt over 5 år til at sætte dette arbejde i gang, og der blev rettet henvendelse til Landbrugs- og Fiskeriministeriet om støtte til sagen. Den 24. februar 1952 meddelte Landbrugsministeriet, at ministeriet havde nedsat et udvalg, Marskkommissionen, der skulle samordne forsknings- og forsøgsarbejdet i marsken og komme med forslag om nye foranstaltninger med henblik på indvinding og udnyttelse af marsklandet. Frederik Heick blev Erhvervsrådets repræsentant i udvalget, mens amtmand M.J. Clausen og amtsrådsmedlem Alfred Kristensen, der i sin tid havde taget marskspørgsmålet op i Erhvervsrådet, repræsenterede Tønder amtsråd. I 1957 blev Erhvervsrådets oprindelige plan om en forsøgsstation på gården Hohenwarte ved Højer realiseret. Til gengæld kom der aldrig kommercielle resultater ud af forsøgene i marsken, der til dels viste gode dyrkningsbetingelser, men blev bremset af afsætningsmæssige overvejelser. Marsken forblev primært et græsningsområde forbeholdt landbruget.

I december 1952 nedsatte landbo- og husmandsforeningerne, på Erhvervsrådets foranledning, et myremalmsudvalg, der skulle undersøge mulighederne for at udvinde og eksportere myremalm fra Sønderjylland. Også her var der tale om at udnytte landsdelens råstoffer. I juli 1954 bevilgede finansudvalget på Christians-

borg 60.000 kroner til en undersøgelse af myremalmsforekomsterne i Sønderjylland. Denne undersøgelse viste, at der endnu var 50.000 ton manganholdig myremalm i landsdelens undergrund. Der var på samme tid, i 1952, blevet oprettet en mangansulfatfabrik ved Bolderslev, der skulle udnytte myremalmsforekomsterne i Sønderjylland til mangansulfatproduktionen. I 1953 var Erhvervsrådet denne fabrik behjælpelig med ansøgningen om et eksportkreditlån på 250.000 kroner, der satte virksomheden i stand til at effektuere en ordre på 450 ton mangansulfat til Sverige. Mangansulfatfabrikken fik i 1957 bevilget et lån på 500.000 kroner fra Handelsministeriet, med henblik på at bryde og oplagre de resterende 50.000 ton sønderjyske myremalmsforekomster. At mangansulfatfabrikken var en kilde til alvorlig forurening af jorden omkring fabrikken var der ikke mange, der skænkede en tanke i starten af 1950'erne.

Trods vanskelighederne ved at få noget ud af planerne om marskens opdyrkning, stod ophjælpningen af erhvervslivet i det vestlige Sønderjylland stadig højt på Erhvervsrådets prioritetsliste. På grund af de gunstige besæjlingsforhold havde der i årenes løb ofte været ideer fremme om at bygge en havn ved Havneby på Rømø. Den danske regering havde i årene før 1864 også arbejdet med planer om at anlægge en eksporthavn på Rømø. Tabet af hertugdømmerne i 1864 gjorde en ende på dette og i stedet blev eksporthavnen placeret ved Esbjerg. I 1939 iværksatte regeringen bygningen af Rømdæmningen for at fremme beskæftigelsen i Vestsønderjylland. Dæmningen stod færdig i 1948 og det gav planen om en havn på Rømø ny luft. Civilingeniør Otterstrøm fra Statens Vandbygningsvæsen havde under besættelsen påbegyndt en projektering af havnen af egen vilje og i 1946 nedsatte Tønder amt et havneudvalg, der bad Otterstrøm om at udarbejde et havneprojekt til ca. 40 fiskefartøjer. Det tog dog nogen tid, før projektet kunne realiseres. Sønderjyllands Erhvervsråd støttede havneplanerne, og var havneudvalget behjælpelig med kontakten til regeringen. I december 1955 fremlagde havneudvalget sagen for finansminister Viggo Kampmann, der lovede at støtte havneudvalget og at undersøge

mulighederne for statsstøtte. På grundlag af en af havneudvalget udarbejdet betænkning om de beskæftigelses- og erhvervsmæssige forhold og muligheder ved en fiskerihavn på Rømø, kunne Sønderjyllands Erhvervsråd og Tønder amt i september 1959 anmode regeringen om at anlægge en statsfiskerihavn ved Havneby. Den 18. maj 1960 vedtog Folketinget loven om en havn på Rømø, og den 19. august 1964 blev den nye havn indviet. Fiskeriet fra Havneby forblev dog relativt beskedent, men Havneby er i dag stadig udgangspunkt for rejefiskeri i Vadehavet. Havnens største aktiv blev færgeruten mellem Rømø og Sild.

Rømø Havn, der blev indviet den 19. august 1964. Sønderjyllands Erhvervsråd havde stor andel i realiseringen af Rømø Havn

Endelig fik Erhvervsrådet i 1955 optaget en film om sønderjyske erhvervsforhold i samarbejde med Dansk Kulturfilm. Filmen blev instrueret af Albert Mertz og produceret af Gunnar Wangel Film. Filmens titel var "Sønderjylland i dag og i morgen", der havde premiere den 4. juni 1955 ved et særligt arrangement i København. Statsminister H.C. Hansen deltog i arrangementet og udtalte i den forbindelse: "Jeg vil gerne udtale mit håb om, at filmen må komme til at virke efter sin hensigt, og at den må være medvirkende til i og uden for landsdelen at skabe videre interesse for de sønderjyske befolknings- og erhvervsproblemer til gavn ikke alene for Sønderjylland, men for det fælles danske samfund." Filmen skulle præsentere Sønderjylland og landsdelens erhvervsliv og

skabe interesse for landsdelen blandt et bredt publikum. Filmen blev siden vist ved foredrag og på skoler. I september 1956 arrangerede Erhvervsrådet en stor sønderjysk erhvervsudstilling i Sønderjyllandshallen i Aabenraa med 130 udstillere og 40.500 besøgende gæster. Her blev filmen "Sønderjylland i dag og i morgen" vist som et led i udstillingen.

Investeringsfond og egnsudviklingsstøtte

I november 1955 besluttede Sønderjyllands Erhvervsråd, at forelægge regeringen et forslag om oprettelse af en sønderjysk investeringsfond. På et møde med Erhvervsrådet den 29. august 1956 foreslog økonomiminister Jens Otto Krag og finansminister Viggo Kampmann, at der kunne overføres midler fra Lånekassen for Sønderjylland til en investeringsfond. Lånekassen for Sønderjylland var blevet oprettet i 1920, som et kreditinstitut, der skulle yde driftslån til handlende, håndværkere og landbrugere, der ikke kunne stille sikkerhed for almindelige kredit- og banklån. Lånekassen var oprindeligt ment som en midlertidig institution, men i 1956 eksisterede Lånekassen stadig. For at komme videre måtte Erhvervsrådet komme med mere konkrete planer for en investeringsfonds virksomhed. Først i sommeren 1958 kom der skred i sagen, da Johan J. Paulsen fik tilslutning fra andre sønderjyske og danske banker om et samlet indskud på 1 million kroner i en investeringsfond. Den 19. juni 1958 mødtes Johan J. Paulsen med finansminister Viggo Kampmann, der accepterede Paulsens forslag om et statsligt indskud på 4 millioner kroner. Det svarede til halvdelen af det beløb, som Lånekassen for Sønderjylland lå ulånt inde med, og som derfor kunne overføres til investeringsfonden. I marts 1959 gav Folketingets finansudvalg tilslutning til finansministerens forslag. Dermed kunne Sønderjyllands Erhvervsråd og Finansministeriet som stiftere af Sønderjyllands Investeringsfond underskrive fondens vedtægter. Investeringsfondens formål var beskrevet i §3: *"Fondens formål er at yde støtte til nye eller bestående erhvervsvirksomheder i Sønderjylland, som skønnes at kunne styrke den industrielle og befolkningsmæssige udvikling, navnlig*

i de tyndt befolkede egne i landsdelen." Fonden kunne yde støtte i form af lån, garantier for lån eller ved tegning af aktier eller andelskapital. Den 17. juni 1959 holdt Investeringsfondens bestyrelse sit første og konstituerende møde. Amtmand M.J. Clausen, Tønder, blev formand for Investeringsfonden mens Jes Christiansen blev næstformand. Fondens formand, Amtmand Clausen, blev året efter erstattet af Tønder amts nye amtmand Tyge Haarlov. At Sønderjyllands Erhvervsråd og Sønderjyllands Investeringsfond var meget tæt sammenknyttet fremgik af, at cand. oecon Peter Groth Bruun var sekretær for begge institutioner. Den 7. juli 1959 bevilgede bestyrelsen fondens første lån på 25.000 kroner til etableringen af en fiskestangsfabrik i Tønder. I investeringsfondens første driftsår frem til den 1. april 1960 bevilgede bestyrelsen 21 lån på i alt 1,5 millioner kroner. I 1962 blev fondens indskud forhøjet fra 5 til 10 millioner kroner. Dermed blev Investeringsfondens virksomhed også forlænget, som det skete flere gange siden. Da man nåede frem til 1984 havde Investeringsfonden ydet 705 lån med en oprindelig hovedstol på 78 millioner kroner. Heraf havde jern- og metalindustrien modtaget 44%, mens tekstilindustrien havde modtaget 17% og træindustrien 14% af lånene.

Sønderjyllands Investeringsfond blev oprettet samme år som vedtagelsen af den første danske egnsudviklingslov i 1958. Egnsudviklingslovens formål var at ophjælpe produktiv beskæftigelse i områder, der med hensyn til industriel udvikling stod tilbage for det øvrige land. Med egnsudviklingsloven blev der nedsat et egnsudviklingsråd, der kunne yde forskellige former for bistand, som anlægslån, anlægsgarantier, investeringstilskud og lån til industrihuse. Egnsudviklingsrådets direktør K. Skat Rørdam rettede umiddelbart efter rådets oprettelse henvendelse til Erhvervsrådet med henblik på et gensidigt orienterende møde, der blev afholdt den 17. september 1958. På mødet blev Egnsudviklingsrådets og Erhvervsrådets arbejde drøftet og der var bred enighed om, at de to organisationer havde gensidig nytte af hinanden. Skat Rørdam fandt Erhvervsrådets arbejde med Rømhø Havneby for et skoleeksempel på en egnsudviklingsopgave

og var yderligere interesseret i de sønderjyske erfaringer med landvindingsprojekter.

Sønderjyllands Erhvervsråd blev Egnsudviklingsrådets primære samarbejdspartner i Sønderjylland og egnsudviklingsstøtten blev et af Erhvervsrådets primære beskæftigelsesområder. Erhvervsrådet var, som ved Marshall-lånene, sønderjyske virksomheder behjælpelig med udformningen af låneansøgninger og med kontakten til Egnsudviklingsrådet. Der blev også ydet en betydelig støtte til det sønderjyske erhvervsliv gennem egnsudviklingsstøtten. I årene fra 1958 til 1975 blev der bevilget statsgarantier til anlægsinvesteringer på i alt 44 millioner kroner, der blev ydet 18 investeringstilskud på i alt 21,5 millioner kroner, anlægslån på i alt 29,8 millioner kroner og lån til 15 industrihuse for i alt 7,7 millioner kroner. Sammenlagt var der givet egnsudviklingsstøtte til Sønderjylland for 103 millioner kroner. Erhvervsfremme kan imidlertid ikke udelukkende subsidieres udefra, men skal have grund i en selvstændig og lokal iværksættertrang. Det var her, at Sønderjyllands Erhvervsråd gjorde en forskel. Da Erhvervs-

rådet i 1968 fik udarbejdet en analyse af de sønderjyske erhvervsforhold i samarbejde med det økonomiske institut på Aarhus Universitet, fik Erhvervsrådet følgende omtale: "*Sønderjyllands Erhvervsråd har i en årrække ydet bistand til og været rådgivende for en stor del af de virksomheder, der allerede er flyttet til landsdelen. Udvalget finder anledning til at fremhæve den positive værdi, denne bistand har haft for den stedfundne erhvervsudvikling.*" Sønderjyllands Erhvervsråd løste ikke problemet med den skæve økonomiske udvikling, der den dag i dag har aktualitet for landsdelen. Men Erhvervsrådet var med sin iværksætterstøtte og politiske kontakter et erhvervsmæssigt aktiv for landsdelen, der ydede et ikke uvæsentligt bidrag til landsdelens økonomiske udvikling.

Morten Andersen er født 1973 og opvokset i Agerskov. Student fra Tønder Gymnasium 1993. Cand. mag i historie og økonomi ved Syddansk Universitet 2001. Ph.d i historie ved Syddansk Universitet og Statens Arkiver 2006. Arkivar og forsker ved Landsarkivet for Sønderjylland siden 2006. Bosat i Dalby ved Kolding

Højt til himlen

Af Lauge Jepsen

- egnsspil med historisk perspektiv

Sådan begyndte det

I begyndelsen af 1990'erne var der god struktur på lokalhistorien. Der blev samlet, skrevet og snakket, men der var problemer med at sælge varen. Landsdelen var, som andre udkantsområder, ved at miste sin identitet. Den rivende strukturudvikling truede med at rive de historiske klenodier omkuld. Der blev tit talt nedsættende om den vestlige del af Sønderjylland. Det var en afkrog af landet med befolkningstilbagegang, dårlige uddannelsesmuligheder, for små kommuner, for langsom erhvervsudvikling osv.

Mange dukkede nakken, men lokalhistorikere og kulturpersonligheder havde et stik i ærmet til at forbedre eller ligefrem skabe en identitet, der kunne være et positivt modstykke til de mange negative signaler. Turistboder og pølsevogne er meget flygtige bekendtskaber for folk, der besøger vor egn. Forfatter Jens Rosendal pegede i en samtale på kulturaksen Trøjborg, med Peter Rantzau og K. L. Knudsen, Randerup, med Hans Adolph Brorson og Forballum med Kristen Kold. Alle steder ligger i lokalområdet. Det kunne såvel befolkningen her, som vore gæster have glæde af at kende mere til.

Nu var luntentændt.

Trøjborg

I begyndelsen af 1990'erne var Trøjborg Hovedgård med ca. 140 ha tilliggende til salg. Bygningerne var i dårlig stand, og kun jorden var et umiddelbart aktiv for en køber. Lokalhistorikere frygtede, at såvel stuehus som de gamle staldbygninger ville blive revet ned og fyldt i voldgraven. Idealister var bl.a. på Tørning Mølle for at høre om, hvordan de havde rejst midler til at redde bygningerne. En delegation var på Nationalmuseet for at høre om mulighederne for at redde de historiske bygninger og fik faktisk midler stillet til rådighed til en opmåling.

Lauge Jepsen

Umiddelbart derefter blev det offentliggjort, at Trøjborg Hovedgård var solgt til Johanne og Søren Degn Clausen, ikke for jordens skyld alene, men også for at de ville tage bolig i stuehuset og kombinere landbrugsmæssige interesser med en bevarelsesplan for bygningerne.

Dansende piger på Trøjborg

Nu var der ekstra grund til at sætte fokus på Trøjborg og stedets historie. Lokalhistoriker Knud Schmidt Nielsen, Visby, gjorde det med bogen "Trøjborg – borg og mennesker", som udkom i 1997, og egnesspillene, der startede på Trøjborg i 1999, var i støbeskeen.

Mediet "teater" som historiefremidler

Initiativtagerne havde absolut ingen erfaring med historiske egnesspil, men der foregik noget på Cathrinesminde på Broager Land, og det store grænseespil på Dybbøl i 1995 var netop afviklet med stor succes.

Der blev nedsat et forretningsudvalg bestående af forhenværende sognepræst Uffe Bjerre, den senere borgmester Vagn Therkel Pedersen og Lauge Jepsen med sidstnævnte som formand. Vi drak mange kopper kaffe hos Anna og Arne Aabenhus i Gråsten, der velvilligt stillede deres mange erfaringer til rådighed. Der tegnede sig efterhånden et billede af en serie på 4 spil på et niveau med professionel dramatiker og instruktør, men med amatørskuespillere. Det skulle være et folkeligt projekt med mange medvirkende. Scenen skulle sættes på åstederne for de historiske begivenheder. Spillene skulle være underholdning for nutidsmennesker i alle aldre såvel fra lokalområdet som udefra. Billetpriserne skulle være overkommelige for alle.

Formålet var, med god underholdning, at bidrage til en historisk identitet af Vesteregnet.

Den yderste grænse

Forfatter Jacob Clausen, Haderslev, var dramatiker på alle fire spil. Han formåede at skabe en rød tråd i hele projektet, så det første spil kom til at handle om LOV OG RETFÆRDIGHED, det andet om DET RELIGIØSE, det tredje om UDDANNELSE og det fjerde om DA

DEMOKRATIET BLEV FØDT. Således opstod der i årene nogle synergier, som vi ikke havde drømt om på forhånd. Spillene kom faktisk til at handle om hele det danske folks historie, fortalt af amatørskuespillere fra Vesteregnet. Ingen tvivl om at det også var en stor og god oplevelse for de ca. 100 personer, der deltog i hvert spil.

Mand i forklædning

Turtelduer

De 4 spil blev overværet af ca. 7.000 tilskuere, og det udviklede sig til en årligt tilbagevendende begivenhed, som tiltrak såvel lokalt publikum som publikum fra det meste af Danmark. Problemet med en serie egnesspil er, at hvert spil skal være endnu bedre end det forrige, og i forretningsudvalget havde vi besluttet, at det kunne vi klare i max 4 år. Konceptet må have været bæredygtigt, for vi fik tilstrækkelige midler fra vidt forskellige fonde, ikke kun lokale. Og det på trods af at behovet for midler udefra nærmede sig 200.000 pr. spil. Vi satte en ære i ikke at være afhængige af kommunale tilskud. De givne underskudsgarantier blev aldrig brugt.

Seks nye egnesspil på vej

Faktisk genererede vi et samlet overskud på 90.000 kr., der i henhold til vedtægterne skulle gives til en fond, der tilgodeser kulturelle aktiviteter på Vesteregnet. I 2006, inden pengene var doneret til en fond, udspandt der sig en ide om at bidrage til det folkelige fællesskab i den ny Tønder Kommune ved at opføre et egnesspil i hver af de 6 gamle kommuner: Bredebro, Højer, Løgumkloster, Nørre-Rangstrup, Skærbæk og Tønder. De lokalhistoriske foreninger blev opfordret til at fremkomme med forslag til historiske begivenheder i deres område, der kunne være egnet til dramatisering og samtidig give hele den nye kommune et indblik i den historie, området bragte med ind i det nye fællesskab. Den ide fængede, og egenkapitalen blev startkapital for projektet.

Et væsentligt element er, at spillene skal op-

føres på åstedet for de historiske begivenheder, og det bringer publikum til unikke steder. Det første spil i den nye serie "Ud i de grønne enge" af Steen Kaalø blev opført på Nørrevold ved Arrild i Nørre-Rangstrup gamle kommune. Det var egentlig vanvittigt, eftersom det sted ligger midt i ådalen mellem Arrild og Roost. Det viste sig da også at give store problemer, da vejret i begyndelsen af september blev både koldt og meget vådt. Publikum måtte køres i kreaturvogne trukket af store traktorer ned til spillepladsen, men det viste sig at blive en ekstra oplevelse.

I dagene 20.-24. juni i år opførtes "Den yderste grænse" ved Vidåens bred i Rudbøl. Det handler om grænsedragningen i Rudbøl i 1920, og det blev mesterligt fremført, i vid udstrækning af amatørskuespillere, hvis forældre og bedsteforældre har levet i spændingsfeltet mellem dansk og tysk. Nu var tiden moden til at præsentere den historie som et skuespil. Det blev overværet af 1700 tilskuere. Forfatter Jacob Clausen havde lavet et rigtigt godt manuskript, og Niels Damkjær stod for instruktionen. Resultatet blev igen en solid succes.

I 2009 er det Skærbæks tur. Forfatter H. E. Sørensen er i gang med dramatiseringen af et spil om den navnkundige pastor Jacobsen, der var præst i Skærbæk i årene 1884-1904. Det får titlen: "For Gud og kejseren".

Forfatterens kunstneriske frihed gør egnesspil til god underholdning

Mellem de "store" historier er der også mange små, dagligdags og tidløse, som fortæller om

Den yderste grænse

almindelige menneskers liv i tidens strøm.

Det store teaterprojekt handler om mennesker i et hjørne af Danmark, hvor levevilkårene set i det historiske perspektiv på mange måder er en del af den udvikling, der har fundet sted i resten af landet. Derfor henvender forestillingerne sig også til andre end lokalbefolkningen. Skuespillerne er udformet, så de kan opleves af et publikum med stor aldersmæssig spredning.

Det brede, folkelige engagement er et afgørende element i projektet. Entusiastiske historikere, amatørskuespillere og et stort antal frivillige hjælpere under professionel ledelse gør det til en god oplevelse at deltage.

Lauge Jepsen er tidligere direktør for lintræsfabrikken i Bredebro og i en årrække var han borgmester i Bredebro. Lauge Jepsen er formand for bestyrelsen bag egns-spillene: "Højt til himlen"

WWW.MUSIKOGTEATER.DK

LYST TIL ET BESØG ELLER OPHOLD?
- DU ER ALTID VELKOMMEN

lyst

Musik & teater

HØJSKOLEN

På Musik og Teaterhøjskolen får du oplevelser for livet, bliver fagligt udfordret og inspireret. En højskole, der skaber mulighed for din personlige udvikling, livsglæde og positive livssyn gennem musik, sang, teater, dans og lydteknik. Højskolen tilbyder kurser fra 12 til 23 uger. Læs mere på www.musikogteater.dk

Herrestedgade 6-8 · 6520 Toftlund · Tlf. 74 83 01 04 · kontor@musikogteater.dk

Højskolerne
Det du ikke lærer andre steder

Fra ingenting - til det dobbelte

Af Leif Maibom

Historien om Sønderborg Sommer Revy

Den 1. juli 1982 var der premiere på den første af nu 27 revyer i Sønderborg med undertegnede som chef.

Idéen om at lave en professionel revy i Sønderborg opstod mens vi lavede amatørrevyer på Sydals. En reklamemand vi kendte lidt foreslog et samarbejde og det resulterede i en aftale med det daværende Teaterhotel i Sønderborg.

Holdet bestod af tre skolelærere, en børnehavepædagog, en landmand og en kok. Hvordan vi kunne finde på at kalde det for en professionel sommerrevy er en gåde, men det var vel under devisen: - Vi regner med at vi skal have penge for det.

Det fik vi også. Overkuddet på i alt 19.527 kr. blev fordelt mellem aktører og bagmænd.

En del af udgifterne gik til indkøb af mange, mange spraydåser med friskluft, som vi forgæves sprøjtede med under scenen, hvor byens vilde katte holdt til.

Vi spillede 11 forestillinger, hvoraf de 2 var ekstraforestillinger, så det var succes fra starten, og der var ingen tvivl: Revyen skulle fortsætte.

Teaterhotellet lukkede imidlertid som hotel og teatersal, men vi var friske, så vi lejede salen af de nye ejere, og således blev vi også restauratører med rengøring, spiritusbevilling, servering m.v.

Også denne sæson gik flot. De 15 planlagte forestillinger blev til 17 og det samlede tilskuertal blev på 3.034.

Sønderborg Statsskole

På baggrund af de to første års revyer i Sønderborg besluttede jeg mig i efteråret 1983 for at søge orlov fra mit lærerjob på Lysabild Skole med start 1.1. 1984. Jeg mente nu at jeg skulle have mere tid til revyarbejdet, og jeg ville gerne prøve om det kunne bære - om vi kunne leve af det.

Når jeg ser tilbage på den beslutning, må jeg

Leif Maibom

sige, at det var utrolig modigt - grænsende til det vanvittige. Men heldet må have været med mig, og det - sammen med en stor flittighed og så vel også lidt talent - har gjort, at jeg har levet af at skrive og lave revy/underholdning lige siden.

Teaterhotellet var nu under ombygning, så vi måtte finde et nyt spillested.

Det blev til festsalen på Sønderborg Statsskole, hvor vi var de næste 4 år.

Holdet var stort set stadig det samme. Vi forsøgte i 1985 at ansatte en professionel skuespiller. Det gik ikke så godt. Få dage efter premieren måtte han melde fra på grund af psykiske problemer. Vi andre 4 omstrukturerede forestillingen på en dag og fortsatte hele sommeren, hvor DR TV for første gang fik øjnene op for os, og bragte et pænt uddrag.

I de fire år på Statsskolen steg tilskuertallet fint hvert år, og i 1987 spillede vi for 6.700 tilskuere.

Samme år blev min kone Johnna og jeg hyret til at medvirke i en efterårsrevy på Møllekroen i Thy. Dette medførte at jeg de næste 11 år spillede efterårsrevy deroppe, og ret hurtigt blev kunstnerisk leder af revyen.

Kongelig Hofleverandør

Sønderborg fik sit nye teater og hotel i 1987, og i sommeren 1987 besøgte regentparret Sønderborg og skulle bl.a. se det nye teater. Men man kan jo ikke vise et tomt teater frem, så Stiftsamtmanden rettede henvendelse til mig: - Er der et par numre, vi kan være bekendt at vise Dronningen og Prinsen?

Det var der. Faktisk havde vi intet mindre end to royale numre, og de fandt begge nåde for Stiftsamtmandens strenge blik. Vi lavede også et større pensionistnummer, så det blev til i alt tre numre fra revyen, som vi spillede på byens nye teater.

Jeg hilste ved den lejlighed på Hoteldirektør Jesper Rosanes, der spurgte om min revy ikke ville have det bedre hos ham end på Statsskolen.

Jeg tænkte over idéen og fandt den meget interessant.

På Statsskolen var vi jo stadig restauratører med alt det arbejde, det indebærer, og det var ikke lige der vore hjerter lå.

Jeg udarbejdede derfor i løbet af efteråret et oplæg til samarbejde med Scandic Hotel Sønderborg. Men jeg ville ikke spille revyen i den nye teatersal. Jeg var bange for, at den var en for stor mundfuld for os, så jeg foreslog at vi byggede en scene, der kunne stilles op i Sønderborgsalen, og at det så skulle være en revy, hvor man sad ved borde og kunne nyde en revy-menu før revyen.

Og sådan blev det, og sådan lavede vi revy der i de næste 14 år!

Vi startede med at have plads til 256, men efterspørgselen gjorde at vi satte bordene tættere og tættere, så vi faktisk endte med at have plads til 308. Men så sad de også tæt. Meget tæt. Men det gav en fantastisk stemning i lokalet, og gæsterne kunne sidde med en kop kaffe eller en øl under forestillingen.

Så vi nød det. Vi mente nu, at vi havde fundet det helt rigtige spillested.

Der var selvfølgelig meget arbejde hvert år med at bygge scenen op og tage den ned igen.

Men et fast hold af gode, gamle venner mødte trofast op og gjorde alt det grove arbejde.

Faktisk er det de samme frivillige, vi stadig trækker på i forbindelse med opbygning og

nedpakning af revyen.

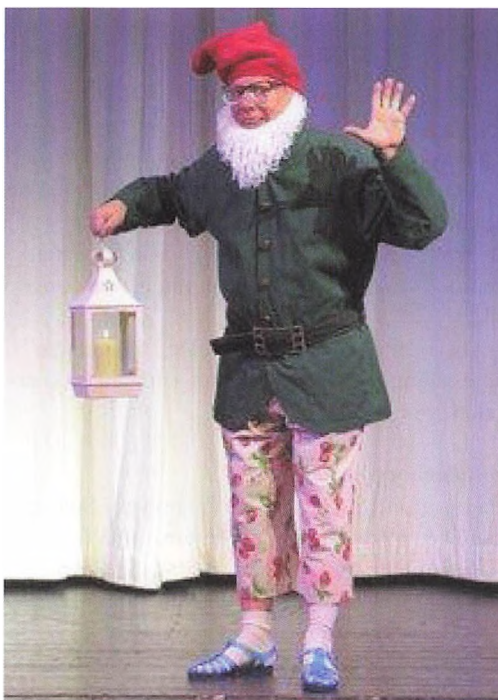
Mit revyarbejde om efteråret i Thy gjorde, at jeg nu kom i kontakt med andre skuespillere. Professionelle skuespillere. Bl.a. spillede jeg i 1988 sammen med Anne Karin (kendt fra bl.a. Melodi Grand Prix) og Sir Benny, en dansk artist, der havde rejste meget i udlandet. Sir Benny er gift med skuespillerinden Lone Lau, der på det tidspunkt var en meget anerkendt revyskuespiller. Det resulterede så i, at jeg i 1989 ansatte både Sir Benny og Lone Lau i revyen, der altså nu for første gang havde virkelig professionelle kræfter på holdet.

Samarbejdet blev godt og det varede faktisk i 5 år, hvor vi også sammen fortsatte til revyen i Thy og sørme også lavede 5 års julerevy i Odense som afslutning på revyåret.

Thorleif

Jeg bryder lige kronologien et øjeblik og putter Thorleif ind. For ham kommer jeg nok ikke uden om.

I år står jeg på scenen i Sønderborg og laver den 25. udgave af Thorleif. Han var nemlig ikke

Thorleif

med fra starten. I hvert fald ikke som Thorleif, men der var nok et par forstadier til ham. Men i 1984 skulle det danske fodboldlandshold til EM i Frankrig, og det mente jeg, vi på en eller anden måde skulle have med i revyen. Det blev så til en fynsk, naiv fyr, som jeg kaldte Thorleif. Nummeret gik så godt, så jeg fandt på at bruge den samme figur året efter i 'Thorleif på Skovtur'. Og så lå det ligesom i luften, at det skulle fortsætte. Og det gør det så. Vel lige så længe som jeg selv fortsætter i denne branche.

Thorleif lagde i 2000 navn til en fond, der hvert år uddeler en check på kr. 5.000 til en person, der har gjort noget særligt for den danske revy.

ÅRETS THORLEIF 2001

Simon Rosenbaum

Hjertelig TIL LYKKE - du er hermed tildelt

'Årets Thorleif 2001'
- på kr. 5.000,00

for dit enestående arbejde for den danske revy.

Kit Eichler *Henrik Krogsgaard* *Lone Rødbroe*

Årets Thorleif

Farvel til de gamle kræfter

Og så tilbage til den kronologiske revyhistorie.

I 1991 spillede vi 10-års jubilæumsrevyen og det blev samtidigt et farvel til de sidste lokale kræfter. Min kone Johnna og Inger Lolby takkede af efter 10 års tro tjeneste. Johnna trak sig dog ikke længere tilbage end til kontoret, hvorfra hun suverænt styrer billetsalg og økonomi.

Nu skulle der findes nye kræfter. Det blev til navne som Dario Campeotto, Anne Karin, Jan Schou, Lise-Lotte Lohmann, Ib Frændø, Tacha Elung m. fl.

Det var så afgjort revyens hårdeste periode. Ved 10-års jubilæet toppede revyen med et tilskuertal på over 10.000, men de følgende år dykkede tallet noget.

Revyen skulle ligesom finde sin nye stil efter de første 10 år med et næsten helt fast hold.

Men vi holdt ved og troede stædigt på, at vi igen kunne fylde salen hver aften. Og det gik

også bedre og bedre igen. Samtidig begyndte den landsdækkende presse nu også at få øje på revyen.

Jeg havde igennem alle de første mange år kæmpet en næsten håbløs kamp for at få lidt pressebevågenhed fra andre end de lokale aviser og blade.

Og det lykkedes efterhånden. På godt og ondt. For det var ikke altid, at de landsdækkende avisers anmeldere fandt revyen særlig god. Der blev uddelt drøje hug til revyen og ikke mindst til mig selv.

Men det blev også efterhånden bedre, og faktisk blev jeg i 1995 for første gang kåret som 'Årets Revyforfatter' ved Revyernes Revy i København.

Det var selvfølgelig et stort skulderklap og gav igen blod på tanden, og de følgende år begyndte det igen at gå flot fremad for revyen. I 1997 passerede vi igen de 10.000 tilskuere.

Nye veje

Og så var det tiden til fornyesle. I 1998 skiftede vi stort set hele revyholdet incl. orkester ud.

Vi satsede ret voldsomt på et hold bestående af virkelig anerkendte skuespillere og musikere.

Det betød bl.a. at vi fik Henrik Krogsgaard som kapelmester. Et job han bestred i de næste 6 år.

Endvidere fik vi Pia Rosenbaum, Tacha Elung og Karsten Jansfort med på holdet.

Der er ingen tvivl om, at Henrik Krogsgaards medvirken i revyen har påvirket den i meget positiv retning. Han lagde et nyt musikalsk fundament, og de dygtige spillere gav revyen et ordentligt ryk opad.

Vi spillede 38 totalt udsolgte forestillinger, og DR TV lavede en hel times uddrag fra revyen, så der var dømt succes over hele linien.

I de næste 6 år var det som sagt Henrik Krogsgaard, der sad ved klaveret og nu gik det bare flot fremad igen. År for år steg tilskuertallet. Dygtige kendte skuespillere kom med på holdet. Bl. a. Tom Jensen, der var der 8 år i træk. Af andre navne kan nævnes: Tina Christiansen, Kit Eichler, Bente Eskesen og i de sidste år er Lone Rødbroe, Søren Hauch-Fausbøll, Katja Holm og Marie Askehave kommet med.

I 2000 blev jeg igen kåret som 'Årets Re-

Revyholdet 2008

vyforfatter', og i 2001 fejrede vi revyens 20. sæson. Vi spillede 44 udsolgte forestillinger og nåede 13.028 tilskuere.

Hvad så?

Det skal ikke være nogen hemmelighed, at jeg i de år gik med nogle tanker om at flytte revyen. Der var et par andre revybyer, der var interesserede, og jeg var på en eller anden måde ved at køre træt i mit eget koncept. På trods af, at det nu igen gik fremragende.

Men der var gang i både overvejelser og forhandlinger med andre revyer, men da det jeg helst ville, ikke kunne lade sig gøre, besluttede jeg mig for at give mig selv nogle nye udfordringer i Sønderborg.

Jeg besluttede mig for, at revyen skulle rykke ind i Teatersalen.

Ingen tvivl om at det var en stor beslutning. Vi skulle pludselig ind i en teatersal med plads til 500 hver aften. Vi skulle spille på en scene, hvor vores gamle scene kunne ligge mange, mange gange. Vi skulle stille helt andre krav til scenografi, lysætning, lyd m.v.

Men beslutningen blev taget, og det var den rigtige beslutning.

Nu var der igen højt til loftet. Der var plads til nytænkning, til yderligere publikumsfremgang, til større revyhold, større orkester m.v.

Men der var dog også gode venner, der sagde: - Hvad vil du dog der. Det går da ikke. Publikum er jo vant til at sidde ved borde osv, osv..

Men det gik.

Mit succeskriterium var, at der aldrig måtte

sidde under 300 tilskuere i salen. Det var, hvad vi kunne have i den gamle sal. Og det har der aldrig gjort.

Vi satte faktisk ny publikumsrekord i 2002 det første år i den nye sal.

Men det var da ikke uden problemer. Vi havde f.eks. store lydproblemer, der bl.a. resulterede i at JydskeVestkysten trak en stjerne fra deres anmeldelse.

På vej mod de 20.000 tilskuere

Revyen fortsatte selvfølgelig i teatersalen, hvor vi stadig spiller. Vi fik styr på den store scene, vi udvidede revyholdet, vi arbejdede seriøst på en flottere og flottere scenografi og lyd- og lysætning, så revyen udover at være en revy nu også er et flot, flot show.

Orkestret blev også fornyet. Henrik Krosgaard takkede af, og en af orkestrets musikere -Thomas Pakula - overtog kapelmesterposten. Med stor succes.

Han formåede at give musikken en endnu større betydning for revyen, så det nu også er for det musikalske, at revyen får ros.

Thomas sidder naturligvis ved klaveret endnu, og kan i år fejre sit 10-års jubilæum i revyen.

Så vi må med stor glæde konstatere, at vi åbenbart har fat i den rigtige ende, for vores publikumstal stiger stadigt. Faktisk er vi vokset fra at være en af de mindste revyer til at være den 3. største i landet. Kun overgået af Cirkusrevyen og Nykøbing F-revyen.

Ved revyens sølvbrillup - den 25. revy i 2006 - spillede vi for 19.856 tilskuere og i skrivende stund, hvor den 27. revy netop har haft premiere, ser det ud som om, vi for første gang kan passere de 20.000.

Og vi har også fået mange skulderklap for kvaliteten i revyen. Kapelmester Thomas Pakula er blevet kåret som 'Årets Revykomponist'. Vi har i flere år i træk været nomineret som 'Årets Bedste Revy', og i 2007-sæsonen var jeg igen nomineret som 'Årets Revykunstner' og 'Årets Revyforfatter'.

Hvorfor er det så gået så godt?

Tjah, kan man svare på det spørgsmål, så kan man jo til enhver tid sætte en revy op et hvilket

som helst sted i landet. Og det kan man faktisk ikke. Ikke med succes i hvert fald.

Så mit bud på successen er noget med: kontinuitet, flid, stædighed, flid, tykhovedhed, talent, gå-på-mod, flid, gode kolleger, opbakning fra publikum og sponsorer og sidst men ikke mindst: flid.

Vil man læse mere om revyen kan jeg henviser til den jubilæumsbøger, vi udgav i 2006. Den kan bestilles via revyens hjemmeside www.sommerrevy.dk.

Bogen indeholder foruden historien om revyen en masse sjove fotos samt hilsener fra kendte og desuden er der masser af sjove Thorleifcitater samt en sang med noter fra hver af de første 25 revyer

Om digteren Marcus Lauesen

Af Birte Blønd

På et gammelt fotografi sidder læsehesten, min far, i sin dybe lænestol med en bog i hånden; om hans mund spiller et fornøjet smil, der bekræfter hans engagement i det, han læser. Det kan have været "Og nu venter vi på skib", den berømte roman, der er skrevet af en ung sønderjyde på 23 år. Som en komet er han skudt op på den litterære danske himmel i 1931. Far kan lige nå at læse et par kapitler, inden han igen sætter bogen på plads i reolen og derefter haster af sted til det aftenmøde, som er en del af hans hverdag.

Det var ikke kun i hans reol, at romanen var at finde. I adskillige sønderjyske hjem i Gråsten havde den også sin plads, og i mange år efter bogens udgivelse blev der talt meget om den.

Hvem var han, denne unge sønderjyde, Marcus Lauesen?

Han var født i 1907 i Løjt Kirkeby som sidste barn af brændhuggeren, vejformand Niels Lauesen og hans kone, syersken Bothilde Juel. Når jeg i dag kan fortælle om ham, skyldes det, at Nils Lauesen, digterens søn, har stillet materiale til rådighed for mig, og at forfatteren Bjarne Nielsen Brovst har skrevet en biografisk fortælling om Marcus, lykkebarnet fra Løjt. Den udkom på digterens 100års fødselsdag den 22. november 2007 og blev præsenteret på Folkehjem i Aabenraa, hvor Lauesens 99årige hustru, Ansch, var til stede.

Opvækst

Da Marcus blev født, var faderen næsten 70 år. Han havde været enkemand i 11 år, inden han giftede sig med sin 25 år yngre husholderske. De fik senere tre børn; den yngste var Marcus.

Det var et fattigt, men varmt hjem, der sluttede op om de mange børn fra to ægteskaber. Marcus skrev to bøger om sine forældre; den første havde titlen "Den rige vandring", men i en senere udgave på Gyldendal hed den "Far".

Birte Blønd

Fortællingen udkom i 1940, netop da en ny tysk krig mod Europa havde taget sin begyndelse.

Marcus Lauesens far, Niels Lauesen (1839-1927)

Marcus Lauesens far, Niels, var krigsveteran fra 1864, og i bogen er alt set og oplevet med hans øjne. Om ordren til tilbagetog fra Dannevirke fortæller faderen: "Det var på vejen mellem Isted og Skovby kro, at jeg knækkede sammen. Jeg havde fået noget at spise, som jeg ikke kunne tåle, og jeg havde været rigtig elendig det sidste døgn i Dannevirke. Men jeg gad ikke melde mig til lazarettet, for Gud vidste,

hvor man så kom hen. Jeg ville nok have været hjem; Johan var syv måneder dengang, og Katrine (Niels' første hustru) skrantede. Men gå på lazarettet for at blive sendt hjem, det ville jeg ikke. Jeg troede jo, hvad for resten alle troede, at vi snart skulle til rigtig at slås med prøjserne. Og så kom den svineordre, at vi skulle rømme Dannevirke..."

Niels Lauesen brød sammen under tilbagetoget til Dybbøl, syg som han var af sin feber, og blev bragt til Mariekirkens lazaret i Flensborg; her blev han restitueret og kæmpede siden ved Dybbøl. Han overlevede slaget og kom hjem til sin kone Katrine og den lille søn Johan.

De fik gode år.

Men en altoverskyggende ulykke ramte familien: Katrine og to små døtre døde samtidig.

Niels reflekterer i "Den rige vandring" over sit liv; det havde ikke været en nem tilværelse, men han var en stærk mand, der stod de genvordigheder igennem, som han var blevet udsat for. Han led den tunge skæbne at måtte begrave seks af sine børn, inden han som 87årig selv gik bort. Da var Marcus 20 år.

Første verdenskrig

Sammenholdt med bogen "Mor" giver "Den rige vandring" et gribende billede af de sønderjyske forhold i tyskertiden (1864-1920); i disse fortællinger beskrives den fattigdom og sult, der udmarvede befolkningen under den tysk-franske krig (1870-71) og særlig under den store krig (1914-18). I begge krige var unge dansksindede mænd i tysk krigstjeneste.

"Mor" har samme fortællestruktur som "Den rige vandring". Nu er det hende, der fortæller løst og fast om deres liv. Og ikke mindst om sin store kærlighed til ægtemanden; det er gennem ham, at hendes tilværelse får glæde og værdi. De kæmper en hård kamp for det daglige brød på en lille gård, som de hæger om i den tro, at den er deres, for det løfte har de fået. Men kun mundtligt! De mangler det afgørende bevis for, at ejendommen tilhører dem.

Den unge kone bliver mor til tre børn. Den ældste søn udvandrer til Amerika, som også Niels' sønner af første ægteskab har gjort det. Og savnet af den ældste dreng er svært at bære.

Ægteparret har også en datter, som kommer ud at tjene som 12årig. Hendes skæbne bliver afgjort af de dårlige levevilkår. Herom senere. Sidst, men ikke mindst, er der "drengen", deres store glæde. Det må være Marcus.

Bothilde Lauesen, Hans, Mette, Marcus og Niels Lauesen, ca. 1914

Mor beretter videre. Værst af alt var angsten. Angsten for at have mistet et nærtstående menneske under Første Verdenskrig, når tabslisterne over de faldne og sårede blev offentliggjort. Men også den daglige angst for gendarmene. "Gendarmens blanke pikkelhue levede altid som et spøgelse og en trussel for os. Før eller senere ville far nok ende i kachotten". For far udtrykte sig meget uforbeholdent om tilstandene i landsbyen og gjorde i øvrigt, hvad der passede ham. Gendarmen endevendte hjemmene efter forråd af mad og korn og fandt undertiden en røget flæskeside. At slagte var heller ikke tilladt, men når det alligevel skete, fandt slagtingen sted ved nattetide. Efter høsten samlede familierne aks på markerne, som i den fransk-tyske krig, og malede dem i smug i kaffemøllerne. Eller ristede dem til kaffe. Hvis da ikke gendarmen snuppede de ulydige og satte dem i kachotten.

Det var en tid, hvor kvinderne måtte sørge for arbejdet på gårdene; de blev hjulpet af tyskernes krigsfanger – for mændene var i felten.

Men ind imellem er der opløftende stunder, som for eksempel pinsefesten: De danske i landsbyen har sluttet sig sammen til en udflugt ved pinsetid. Skrædderen er en af dem, der er den ivrigste talsmand for turen; og han skal sy tøj til deltagerne. Anden pinsedag drager så en

halv snes familier af sted med madpakker og saftevand, ud til skov og strand. Turen går ned til den lille ø i bugten (Kalvø), hvor de skal drikke kaffe og dase og lege og synge efter behov.

Men samme dag holder de tyske fest ved Bismarckstårnet. De er mange. I samlet trop, i trit og takt, med trommer og fløjter marcherer de frem, mens de synger "Schleswig-Holstein me-erumschlungen". Den lille danske flok trasker af sted. At synge de dristige, danske sange vover de ikke, men 'Flyv fugl, flyv', den går vel an? Først da de holder rast på øen og er trygge, efter de har bestukket toderen med en flaske rum, stemmer de i med slagsangen 'Det haver så nyligen regnet', og derefter følger de andre elskede, danske sange.

Skrædderen mener, "at vi er en fuldgod forsamling til at råbe et hurra for det, vi ved nok. Og lige idet han rækker armen i vejret for at dirigere hurraråbet, sker der noget – hans fine sorte frakke falder fra hinanden, de to rygstykker flager til hver sin side, og det dæmpede leveråb, som skulle have lydt, går under i en storm af latter. – Herregud, den gode skrædder havde haft så travlt både nat og dag for at få de andres pinsetøj færdigt, så han havde glemt, at hans egen frakke kun var riet sammen!"

Hjemmet rammes af en alvorlig katastrofe: Gården, som er lovet ægteparret, bliver testamenteret til anden side. Og de har intet papir på det løfte, de fik. De må flytte. Far får arbejde som mælkekusk hos mølleren, og begge ægtefæller må slide hårdt. Han skal op klokken tre om natten; hun kan blive liggende et par timer, inden hun står op og laver mad til deres egne. Desuden har hun 18 krigsfanger på kost, for hun skal tjene penge til afvikling af familiens gæld.

En mørk skygge glider ind over deres liv: Datteren, der har været ude at tjene, kommer forpint hjem. Hun lider af en alvorlig mavesygdom og gennemgår fire svære operationer uden held. Mor plejer sin syge datter gennem 20 år, til hun dør som 38 årig. Det er det værste.

Men slemt står det også til med fars rastløse, irritable sind, da han begynder at handle med kvæg. Det går slet ikke, for han er for ærlig til at kunne forstå handelens særlige principper.

Hans hustru ved, at hans pirrelighed skyldes, at han ikke ejer sin egen gård.

Dette er drengen Marcus' baggrund, læst ud fra Lauesens to fine værker, "Den rige vandring" og "Mor".

Skolen

Den følsomme og begavede dreng kommer i skole som seksårig den 1.maj 1914. I sine erindringer betegner han sig selv som en fej dreng, men han var nok nærmere angst og konfliktsky. Han siger selv, at han aldrig var aktiv i slagsmål, hverken som barn eller voksen, men prygl, det har han fået mange gange!

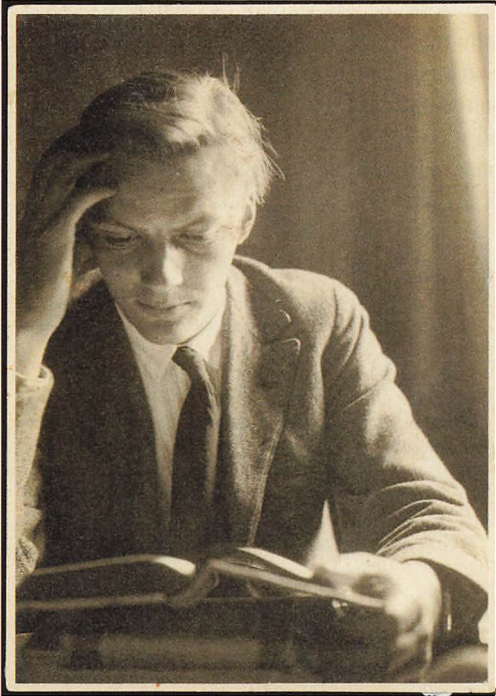
Til skolens begyndelse bliver der anskaffet en tavle, en Griffelkasten (penalhus), en svamp og en fibel (ABC).

Imens går krigen sin meningsløse gang. For befolkningen som for soldaterne ved fronten er det et traume, som vi ikke kan forestille os i dag. Bortset fra sult og nød, som er omtalt, sker der en mental ændring i befolkningen under alle de afsavn, de lider.

Mor fortæller: "Mødre, der var vant til at synge under arbejdet, blev tavse af bekymringer, unge enker blev gråhårede af sorg, andre druknede deres sorg i en vagtmands favn...- naboersker, som fra barnsben havde været venner, kunne pludselig blive bitre på hinanden, fordi den enes mand kom på orlov, mens den andens blev sendt til fronten...- tit kom en soldat på orlov og fandt en anden mand, undertiden en soldat, undertiden en russisk fange, i konens seng. En gav konen en dragt prygl, en anden rejste forsagt tilbage og meldte sig til sit kompagni, en tredje, som med nød og næppe var undsluppet døden ved fronten, gik ud og søgte selv døden i en af de dybe moser."

Det er stærke billeder fra en tid, jeg ikke har oplevet, men efter endt læsning kommer jeg tættere på den katastrofale krig. Soldaterne fortalte ikke meget om den. Det ville være for svært for de hjemvendte unge mænd, eller for de ældre for den sags skyld. Og hvem kunne sætte sig ind i de ufattelige lidelser, som de havde gennemgået ved fronten?

Det er to mesterværker, Marcus Lauesen har skrevet.

Marcus Lauesen

Afstemningen

Der kom en ende på krigen, der kom en afstemning, der kom en sønderjysk genforening med Danmark. Det var den største dag i de danske sønderjyders liv.

Det har jeg fra pålidelig kilde: Min mor.

Den kvikke dreng Marcus blev hjulpet videre frem af præsten og af skolelæreren i Løjt og senere af den berømte sønderjyde H. P. Hanssen, som blev hans mæcen. Marcus fik studentereksamen i 1926. Allerede i fjerde mellem havde han forelsket sig i Anna-Sophie Kirschstein, kaldet Anshi. Men i pigens velsituerede familie var denne alliance ikke velset. Kun farmoderen så med blide øjne på "proletaren", og inviterede ham hjem til sig sammen med sønnedatteren. Marcus fortæller herom i sine erindringer: "Mine fejl var hende ikke indlysende nok, for da vi havde spist husets fortrinlige carryret, tog hun vore hænder, og smilede mildt og ligesom lidt lunt: Seid gut zu einander, Kinder, - setzt euch". De to unge holdt fast ved hinanden, selvom familien Kirschstein på mange måder forsøgte at skille det forelskede par.

Da Marcus i 1929 havde fået arbejde på en højskole i Odsherred, besluttede de at gifte sig.

Uden familiens vidende blev de viet hos sognefogeden i Lumsås.

Nytårsaften 1930 kom Marcus i tanker om, at han ville skrive en bog om Anschis farmor, og han skrev romanen "Og nu venter vi på skib" i løbet af foråret og sommeren 1931. Manuskriptet blev sendt til Reitzels Forlag, hvor han tidligere havde udgivet en digtsamling og to romaner. Reitzels Forlag returnerede manuskriptet, og konsulenten, Harald Nielsen, gav det en ublid medfart. Gyldendal udgav det samme efterår, og romanen blev den største litterære succes i mands minde. I løbet af et par måneder kom bogen i 50.000 eksemplarer, og den blev solgt til ti sprog.

Marcus og Anshi, der nu havde tre børn, kunne købe et lille, stråtekt hus i Løjt.

Marcus Lauesen var blevet anmeldernes yndling.

Marcus Lauesen med datteren Bodil

”Og nu venter vi på skib”

Romanen er inspireret af Anschis farmor, Lucie Sophie Kirschstein; hun er model for Juliane Hagemeyer, den absolutte hovedperson i den fortælling, der udspiller sig over et døgn med tilbageblik på det levede liv - og slutter med hendes død. Handlingen opleves gennem Juliane. Slægten Hagemeyer er i opløsning. De hårde, inflationsramte år i tyverne har gjort familierne fattige, og under krigen mister Juliane en stor del af sin formue. Her, i bogens begyndelse, skal hun en sidste gang mødes med sine to sønner, der kommer på sommervisit.

Men Karons båd venter ubarmhjertigt på hende.

Tilbage til familien Lauesen. Den store succes krævede en betaling i mere end én henseende af digteren. Skatten skulle betales bagud, og den rystede familielivet. Ydermere blev Lauesen i 1933 sortlistet af tyskerne og stemplet som anti-nazist i Sønderjylland, hvorfor den unge familie i 1940 måtte flytte til København. Efter den 29. august 1943 gik Marcus under jorden; Anschis arbejdede derefter for modstandsbevægelsen i sin fritid.

I årenes løb blev det sværere og sværere for Marcus Lauesen at møde forventningerne efter

den store succes. Alkohol og opgivelse bragte ham til Kirkens Korshær. Anschis flyttede til Sønderjylland, men ægtefællerne holdt alligevel sammen frem til Marcus' død i 1975. Digteren blev ved at skrive i de sidste, vanskelige år, og hans sidste fortælling, ”Kras” udkom i 1973, to år før hans død.

Bibliografi

Det blev til 21 romaner, fortællinger, novellesamlinger samt 6 digtsamlinger. Lauesen havde fået en ny stor succes med ”Den rige vandring” og ”Mor”, og sidstnævnte bog indbragte ham boghandlernes ”Gyldne Laurbær” og ”Kollegernes Ærespris”.

Senest har Løjts lokalhistoriske arkiv i år 2000 udgivet digte og salmer fra 1940-1975 med titlen ”Denne rigdom overgår alt”, og den 22. november 2007 udkom som nævnt Bjarne Nielsen Brovsts biografi om ”Lykkebarnet fra Løjt”.

Jeg var og er overrumplet over Marcus Lauesens digteriske format.

*

Birte Blønd. Født i 1932.

Siden 1957 gift med læge Søren Sørensen.

Bosat i Risskov ved Århus.

Lærer i Århus 1954.

Lægesekveter 1967.

Cand. phil. i tysk 1985.

Forfatter til grænselandstrilogien:

”Grænsegænger” 2001, ”Skillelinier” 2004 og

”Dansen kan begynde” 2006

Danfoss Universe

Af Ole Sønnichsen

Pak hverdagen ud

Der blev rystet på hovedet mange steder, da Jørgen Mads Clausen omkring årtusindeskiftet fødte ideen om at bygge en oplevelsespark for naturvidenskab og teknologi ved siden af hovedkvarteret i Nordborg. Men allerede tre år efter åbningen har Danfoss Universe vist sit værd med over 500.000 besøgende.

Jørgen Mads Clausen var vant til det.

Folk rystede opgivende på hovedet eller vendte tommelfingeren nedad, når han begyndte at tale om at bygge en oplevelsespark for naturvidenskab og teknologi ved siden af Danfoss' hovedkvarter på det nordlige Als.

Han følte, at der manglede opmærksomhed omkring naturvidenskab, at de unge ikke længere interesserede sig for fx at skille et vækkeur ad og se, hvad der får det til at tikke. Og han kunne se, at det blev sværere og sværere at få de samme unge til at vælge ingeniørvejen og være med til at skabe nogle af de ideer og produkter, der kan sikre Danmarks fremtid.

Derfor ville han bygge en park, hvor børn og unge kunne få begejstringen for teknikken tilbage ved at se, hvordan det virkede. Hvor han kunne være med til at videregive den lidenskab, der drev hans egen far Mads Clausen til at starte som iværksætter hjemme på forældrenes loft på fødegården.

Han havde drøftet det med sin hustru Anette. Hun var skeptisk. I hvert fald i starten. Senere blev hun en af de virkelig drivkræfter og var i en længere periode direktør for parken, mens de endelige ideer blev udviklet og designet, ligesom hun i dag er bestyrelsesformand for parken.

Og han havde luftet ideen over for sin mor Bitten. Hun var tvivlende.

En oplevelsespark? I Nordborg – så langt væk

Ole Sønnichsen

fra motorvejen? Bygget af en industrikoncern, hvis kompetencer lå inden for varme, kulde og bevægelse? Den idé kunne han godt parkere igen, mente de fleste. Men Jørgen Mads Clausen fik sin vilje. Og sin park.

Den beslutning kan man besigtige, hvis man kører bilen nogle få hundrede meter forbi Danfoss' hovedkvarter og drejer til højre. Her knejser oplevelsesparken Danfoss Universe, der åbnede den 5. maj 2005 – i 100-året for Mads Clausens fødsel på den gård, der i dag rent faktisk udgør en del af oplevelsesparken.

Jørgen Mads Clausen supplerer:

Indvielsen maj 2005

Selvfølgelig var det da en aparte beslutning i forhold til en industrikoncern som Danfoss, og bølgerne gik virkelig højt, når jeg talte om det de første mange gange. Folk mente, at det var fuldstændig vanvittigt, og de kunne ikke forstå, hvorfor jeg syntes, at det var en god idé. Men der var et eller andet inden i mig, der sagde, at det her var rigtigt – og derfor var jeg stærk nok i troen til at kunne overkomme al den kritik og modstand. Men jeg overvejede da mange gange at stoppe tankerne og skrinlægge parkplanen,” konstaterer Danfoss-direktøren.

Glæden ved at skille et vækkeur ad

Når han tænker tilbage på sin egen barndom, kan han sagtens huske, hvornår aha-oplevelsen i forhold til teknik og naturvidenskaben indtraf – og det er den samme fornemmelse, han gerne vil give parkens besøgende.

”Den største inspirationskilde for mig var, da jeg var 10 år gammel, og jeg fik et af de der store gamle vækkeure at lege med, fordi det var gået i stykker. Så tænkte jeg: Jeg kan lige så godt skille det ad. Så kiggede jeg ind og opdagede, hvordan den spiralformede fjeder fik det hele til at tikke præcist. Det var virkelig en aha-oplevelse, for det var jo i virkeligheden ganske simpelt. Og det er tydeligt, at det er sådan en wow-fornemmelse, der skal til for at få folk til at interessere sig for ting. Når børnene sidder i skolen og bare skal lytte, så skal der kun køre en bil forbi udenfor, før de mister interessen. Men hvis de kan få et sted, hvor de kan prøve at skille tingene ad og med egen krop fornemme, hvordan ting fungerer, så har vi deres opmærksomhed og koncentration. Sådan et sted skal Danfoss Universe være,” forklarer Jørgen Mads Clausen, der i høj grad er inspireret af legebarneret i sig selv.

”Jeg er stadigvæk et legebarn, og Danfoss Universe er helt klart en af mine legepladser. Jeg har altid kunnet lide at eksperimentere med ting, og det er ikke mere end 10-15 år siden, at jeg hver eneste sommer brugte meget tid på at lave kæmpestore drager med professionel sejldug og bagefter fløj med dem. Sådan gjorde jeg også som barn. Jeg har altid kunnet få noget ud af et lille rør og har altid været en af dem,

der skulle trykke på en masse knapper for at se, hvordan tingene virkede.”

Og Danfoss Universe er netop sådan et sted. Hele ideen er at tilbyde en park, hvor de besøgende kan pakke hverdagen ud og forstå, hvordan ting som køleskabe, fjernsyn og telefoner fungerer. På de 5 hektar jord får parkgæsterne således et indblik i naturens kræfter, teknologiens muligheder – og menneskets egne muligheder for at være kreativ.

Leg i Parken

”Det, der er problemet i dag, er, at folk ikke interesserer sig for natur og teknik, for de kan ikke se, hvordan ting virker. Hvem ved, hvordan en discman virker? Det er der ikke ret mange der gør, for man kan jo ikke skille den ad, og hvis man gør det alligevel, så går den i stykker - og indeni sidder der sådan nogle sorte klumper, som man alligevel ikke kan finde ud, hvordan virker. Jeg er af den klare opfattelse at dét, at man ikke kan se, hvordan teknikken virker, er et reelt problem, som gør at der bliver uddannet for få ingeniører. Og derfor er parken netop

tænkt som et sted, hvor man kan anskueliggøre teknikken. Vi skal have givet de unge mennesker en masse aha- og wow-oplevelser. Det er den måde, de lærer bedst. Vi kender allesammen wow-oplevelsen af pludselig at forstå eller kunne noget nyt. Det sætter sig rigtig fast i én og former resten af ens liv. Måske får man lyst at gå videre med naturvidenskab og blive ingeniør - eller måske gør man selv nogle opfindelser og starter sin egen virksomhed engang om nogle år. Danfoss Universe er ikke en forlystelsespark, men en læringspark, hvor det også skal være sjovt. Vi har lagt vægt på, at det er body-on, at børnene kan lære ved at bruge hele kroppen - og at det ikke kræver at man læser et skilt med forklaringer.

Body-on

Vi ved, at den aldersgruppe ikke vil stå og læse en tekst. De vil fare rundt og prøve først det ene og så fare hen til det næste. Det er ikke en systematisk uddannelse, og der er ikke skolepligt. Det er meningen, at de skal have en appetitvækker, som forhåbentlig giver dem lyst til at udforske videre derhjemme eller i skolen,” siger Jørgen Mads Clausen.

Danfoss Universe viser fremtidens læring

Med parken har Danfoss flyttet sig fra at have et lille firmamuseum med fokus på Mads Clausens opstart og de produkter, der fulgte efter, til at have et firkløver af tilbud – nemlig en oplevelsespark, et science center, et firmamuseum og en internetdel med eksperimenter og oplevelser. Inde i parken møder der blandt mange andre oplevelser gæsterne en sprudlende gejser, en iskold gletscher, eksperimenter med kulde og

varme, det digitale univers Bitland, gravemaskiner, gyngestativer på skinner og masser af aktiviteter med kreativitet og forskellige former for intelligens i det såkaldte Explorama. Over det hele kan gæsterne selv betjene maskiner og aktiviteter, så de oplever på egen krop, hvad naturvidenskaben og teknologien kan bruges til.

Eksperiment

Samtidig har parken siden åbningen fået en ekstra dimension, der handler om at skabe nye måder at lære og indlære på – både i forhold til undervisning i almindelighed og naturvidenskab i særdeleshed. Danfoss Universe har allerede i sin korte levetid haft besøg af over 50.000 skoleelever i skoletjenesten og er involveret i en lang række forskellige projekter omkring læring. Parken har fx fået ni millioner kroner til at arbejde med projektet om Fremtidens Undervisnings Faciliteter (FUF) og arbejder tæt sammen med udenlandske eksperter som professor Howard Gardner fra Harvard University og professor Svein Sjøberg fra Oslo Universitet omkring læringsteorier og undervisningsmuligheder.

Sammen med eksperterne har Danfoss Universe derfor opstillet en lang række af elementer, som bør indgå i naturvidenskabelig læring – og som i dag bliver forsøgt indarbejdet i de forskellige udstillinger, aktiviteter og undervisningsforløb, der er i parken.

Det handler bl.a. om, at leg og læring hænger tæt sammen, og at læring meget gerne må

være sjovt, overraskende og spændende, fordi fascination og nysgerrighed giver lyst til at vide mere. Samtidig sætter parkens læringsfilosofi fx fokus på, at læring ikke kun behøver at finde sted i skolens skemalagte rammer, men også i fx museer og oplevelsesparker, hvor der kan bygges bro til hverdagens genstande og andre praktiske og konkrete oplevelser af ting og fænomener. Her skal børnene kunne arbejde med tingene i praksis og udforske, eksperimentere og konstruere, så de får en anden forståelse af tingene, end hvis de blot fik det forklaret i et traditionelt klasselokale. Det skaber samtidig den selvstændige tænkning, der skal til, når fremtidens arbejde bliver mindre rutinepræget og mere innovativt, lyder tankegangen.

De mange intelligenser er i højsædet

I spidsen for parken og arbejdet med de mange sider af læring står Charlotte Sahl-Madsen, der kom til Danfoss Universe fra en stilling som direktør for LEGOs Visionlab.

”Ambitionen med Danfoss Universe er at skabe begejstring for naturvidenskab. Og ideen har hele tiden været at gøre det på en måde, så det blev et betydeligt og meget nødvendigt supplement til den undervisning, der foregår i folkeskolen. Det har været meget nødvendigt fra starten, at formidlingen skete ad nye kanaler. Og nye kanaler for os handler om at give en oplevelse af hands on. Det at skille ting ad og finde ud af, hvordan de fungerer. Det at prøve sig frem, og det at tage noget fra ét område og kombinere med noget fra et andet område. Vi skal være et sted, der plejer nysgerrigheden og giver noget, hvor man ikke bare sidder på skolebænken og lytter til læreren uden selv at være aktiv. Vi har været meget bevidste om, at man skal lære og have det sjovt samtidigt. Men vi har også været meget bevidste om, at det ikke må blive ren underholdning. Der var nogle forslag til parken meget tidligt i forløbet som simpelthen blev forkastet, fordi de var for passivt underholdende. Så læringsdimensionen har været der fra starten. Efterfølgende har vi puttet mere og mere teori ind i projektet, fordi det viste sig, at parken – og de ideer som Jørgen havde om den – passer ind i en masse forskning

og viden, der er om, hvordan børn lærer bedst. Derfor tager vi udgangspunkt i hverdagen og hjælper med at pakke den ud, så det, man lærer, refererer til noget, man kender,” forklarer Charlotte Sahl-Madsen.

Eksperiment

Haarder: Parken er en modelopstilling

Det er bl.a. det tætte bånd til udenlandske kapaciteter og det bevidste arbejde med læring på nye måder, der også har fået undervisningsminister Bertel Haarder til at besøge oplevelsesparken flere gange.

”Naturvidenskab og teknik er det ømmeste punkt i hele den danske undervisningssituation. Pisa-undersøgelserne viser, hvor tragisk elendige vores børn er i de fag. Og hvis vi ikke får interessen for naturvidenskaben tilbage, må vi til at importere arbejdskraft i den del af vores arbejdsmarked. Men det ville altså være lidt for fattigt. Vi er jo trods alt Niels Bohrs, Ole Rømers og H.C. Ørstedes fædreland, og det ville da være mærkeligt, hvis vi skulle opgive naturvidenskaben. Men vi er nede i en bølgedal i øjeblikket, og derfor er det dejligt at se forskellige initiativer rundt omkring. Og på den himmel lyser Danfoss Universe over hele landet, som et strålende eksempel,” mener Bertel Haarder.

”Danfoss Universe er for mig en modelopstilling, hvor man afprøver en masse ting i forhold til børn og lærere. Og jeg håber meget, at Danfoss Universe vil få indflydelse både på pædagogikken, lærebøgerne og ikke mindst det dårlige image, som naturvidenskaben har i dag. Enhver, der sammenligner parken med de forkølede forsøgsoptillinger en lærer har mulighed for at

lave i et klasselokale, kan jo se hvilket eldorado parken er, og når det så oven i købet ikke bare er en legestue som fx Experimentarium i København, men er opbygget på nogle pædagogiske ideer, så er det virkelig en gevinst for Danmark. Her kan børnene opleve og lege tingene, så det ikke bare bliver teoretisk. Når jeg tænker tilbage på min egen undervisning i gymnasiet, så havde vi fremragende lærere, men alligevel gik det aldrig op for mig, hvad jeg kunne bruge det til i praksis. Det er det, Danfoss Universe kan være med til at ændre. Parken tager udgangspunkt i virkeligheden og får det til at blive naturligt,” tilføjer ministeren.

Cumulusbygningen

Tre år med succes

Danfoss Universe har i dag eksisteret i tre år og haft over 500.000 gæster gennem tælleapparaterne. Parken fylder i dag 5 hektar, men der er plads til mindst dobbelt så meget på jorden bagved parken.

I maj 2007 åbnede således Danfoss Universes nye, spektakulære udstillingsbygning Cumulus. Den er skabt af den tyske arkitekt Jürgen Mayer og vækker med sine skæve flader opsigt alene på grund af sin udformning. Bygningen, der bliver på 1.000 kvadratmeter, skal huse skiftende udstillinger og konference-faciliteter, hvor ny teknologi og moderne multimedieværktøjer kombineres med parkens læringsfilosofier for at formidle den digitale tidsalder på en anderledes

måde. Cumulus har allerede vundet stor international anerkendelse.

Og i forbindelse med tre-års fødselsdagen i 2008 føjede Danfoss Universe en Segway-bane til attraktionerne. Her kan både børn og voksne prøve kræfter med et to-hjulet køretøj, der styres af personens bevægelser.

To-hjulet køretøj

På den måde er der stadig i høj grad fart på projektet om Danfoss Universe.

Ole Sømnichsen, født 1973, er journalist og forfatter. Teksten i denne artikel er baseret på kapitlet om Danfoss Universe i hans bog "Mulighedernes Mand – en bog om Jørgen Mads Clausen". Ole Sømnichsen var fra 2006-2008 brand- og kommunikationschef i Danfoss Universe. I dag er han tilknyttet parken som konsulent

Alsion

Af A.P. Hansen

Her i livet kan man være det forkerte sted på det forkerte tidspunkt, men man kan også være på det rigtige sted på det rigtige tidspunkt med de rigtige mennesker.

Hvornår man er hvad, bliver man som regel først klar over, når det er bagefter.

Men det rigtige sted var netop, hvad jeg var ca. et år efter jeg var blevet borgmester i Sønderborg. Helt nøjagtig den 8. april 1999 på Sdr. Hostrup Kro.

Daværende rektor for SDU, Henrik Tvarnø, og hans administrationschef, Thomas Møller Christensen, ville gerne have et møde angående bygningerne i den gamle Kløvermarksskole og deres manglende egnethed som UNIbygninger.

Det fik vi en aften til at gå med at snakke frem og tilbage om.

Hvordan får vi så et nyt og bedre UNI i Sønderborg, var til sidst mit spørgsmål.

"Hvis Du/Kommunen kommer med 40 mill, private kommer med 40 mill og Amtet kommer med 40 mill, så kommer vi med resten og Du får et nyt UNI i Sønderborg".

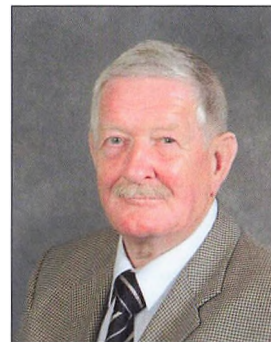
"Ja men det er da noget, jeg kan forstå. Det er simpel matematik".

De smilte godt nok begge "huldsaligt". Min opgave var derefter at overbevise byrådet om det rigtige i at gå ind i en sådan sag over en fem-årig periode, og det var der en helt enig opbakning for fra byrådet.

Det lyder meget enkelt. Det er bare ikke så enkelt, som det lyder, idet vi gik ind med kommunale midler og bevilligede penge til noget, der reelt er en statsopgave.

De fleste andre byråd/borgmestre ville givetvis stå af og sige, at det må staten selv klare.

De har naturligvis ret, men de får ikke ret. Når vi som Sønderborg ligger i "fodenden" af landet og for enden af en "gedesti", som vi kalder vejen til Aabenraa. Ja så er man pisket til at gøre noget utraditionelt, og det gjorde vi så.

A.P. Hansen

På den efterfølgende årsfest i Odense på SDU kunne rektor fortælle at i Sønderborg bidrog man med 1300,- kr/indbygger til UNI, underforstået hvad gjorde de andre UNIbyer Odense, Esbjerg og Kolding.

Man kan sige, at nu var projektet "snakket i gang". I politik betyder det, at nu er det for sent at stå af uden at tabe ansigt. Vel noget af det værste der kan ske i den verden.

Alsion

Da nu bolden var begyndt at rulle, kom en forskerpark hurtigt i spil, og "Danfoss" bidrog med 32 mill. Kr.

Ingen andre steder i Danmark har man en fysisk sammenbygning af undervisning og forskning med den deraf følgende synergieffekt,

hvor forskere og studerende kan være i daglig kontakt dels i kantinen og dels gennem opgaver.

Hvor skulle man bygge det nye UNI. Jeg har en forgænger i borgmesterstolen, Anders Andersen, der havde som valsprog: ”Der vil altid være en god grund til at have en god grund liggende ubebygget”. Det havde vi også i Sønderborg ude ved Ulkebøldam, men den var for langt fra bymidten. Vi kiggede på 5 til 6 forskellige lokaliteter og endte ved det gamle godsbaneterræn, der ikke havde været i brug i de sidste 8 – 10 år, 50.000 m² i alt.

De skulle købes af DSB, og det må siges at være til ”Tokyo”-priser: 1300,- kr/m² for én etage, 2600,- kr/m² for to etagers byggeri o.s.v. 32 mill i alt incl. forurening fra 100 års jernbanedrift.

Der skulle naturligvis også findes en arkitekt. I byggeudvalget inviterede vi 10 firmaer og de 8 af dem fremsendte et projekt. Det var en stor beslutningsproces.

Nogle var på forhånd sorteret fra, da man slet ikke havde øje for den unikke beliggenhed ned til Alssund. En topscorer var Henning Larsens Tegnestue i København, som havde ladet sig inspirere af det gamle baneterræn således, at man havde lagt to bygninger i et kryds over hinanden som ved et sporskifte. Alle var begejstrede, der var bare et MEN, når man befandt sig i enden af den ene gren og skulle ud i den anden, så skulle man gå hele veje ind til midten af krydset. En uhensigtsmæssig logistik når det nu netop var et ønske at have en tæt kontakt.

Et lige så godt projekt var det valgte, nemlig 3 x Nielsens projekt som udnyttede beliggenheden ved Alssund, og som havde tegnet et ”kompakt anlæg”.

I øvrigt det samme firma som har tegnet de berømte Skandinaviske Botschaften i Berlin.

Midt i hele handlingsforløbet kom Realdania ind i billedet, idet man på en rundrejse til de fire sønderjyske byer opfordrede til at fremkomme med forslag til projekter.

I Sønderborg er vi som bekendt hjemsted for Sønderjyllands Symfoniorkester bl.a. fordi det er grundlagt i byen.

Hvad var derfor mere naturligt end at foreslå et koncerthus. Sådan et forslag fik vi da også

fremstillet af en tegnestue i København. Det var bare vildt godt beliggende halvt ude i Alssund. Men det var også dyrt, mere end Realdania faldt for.

Realdania har i sin politik en målsætning om at modernisere ”havnebyrum”. Ud fra denne filosofi var der to medlemmer af byggeudvalget i København for at søge om penge til den nye havnefront ved Alsion. Det blev til en bevilling på 10 mill, og i samtalens løb kom man ind på koncertsalen. Samtalen faldt noget i retningen af: ”Hvis I får 50 mill til en koncertsal er det så nok”? Hvornår er nok nok? Det var måske lige lidt nok, på den ene side. På den anden side var det jo en ”netto” koncertsal, vi havde brug for - forstået på den måde at al service allerede var på plads. Såsom hovedindgang, café, garderobe, toiletter m.m..

På dette tidspunkt var byggeriet allerede så langt fremme på tegnebrættet, at man næsten kunne gå i gang. Det betød at man måtte klippe” tegningerne midt over og ”skubbe” en koncertsal ind imellem. Koncertsalen var også aktuel på en anden måde idet der i UNIplanerne indgik et ønske om et stort auditorium. Det betød at dette kunne kombineres.

Sønderjyllands Symfoniorkester er oprindelig grundlagt af private i Sønderborg for godt 40 år siden. På dette grundlag har man fra Sønderborgs side forpligtet sig til at være hjemsted for orkestret. D.v.s. stille øve- og administrationsfaciliteter til rådighed. Det gjorde man ved at bygge et musikhus på Skovvej i 1975. Dengang var orkestret på 43 medlemmer mod i dag på 67 medlemmer. Det betød, at pladsen forlængst var blevet for trang.

Orkesterpladserne

Altså kom det hurtigt ind i debatten, om man skulle flytte orkestret til nybyggeriet.

Det resulterede i en ekstraudgift på ca. 23 mill til Kommunen, men gav til gengæld orkestret helt unikt gode muligheder.

Når der til byggeriet i sin tid blev valgt netop den beliggenhed, var det fordi den lå helt ekstraordinært godt ned til Alssund, men samtidig lå der jo også en banegård som med tiden var blevet mere og mere til overs. Godset var for længst flyttet til Padborg. Overnatningsmuligheder for personalet var heller ikke i brug, godsterminalen havde ikke været i brug længe. o.s.v. Der var således basis for at nedrive hele den forholdsvis nye banegård, for så senere at flytte billet-aktiviteterne ind i det nye byggeri.

Alsion! Undervejs diskuterede vi om byggeriet skulle have et navn. For min part var det et spørgsmål om at komme udviklingen i forkøbet, så vi undgik et øgenavn, sådan som det er gået med operahuset, der af onde tunger kaldes "Brødristeren".

Vi blev enige om at udskrive en navnekonkurrence med en førstepræmie på 20.000,- kr. Den blev lagt ud på nettet, så alle kunne deltage. Det blev et brag af en succes. Helt nøjagtig 6182 forskellige besvarelser kom ind. Alle forskellige, idet computeren var programmeret til at afvise "dubletter".

Det var noget af en opgave at finde det helt rigtige navn. Valget faldt på ALSION indsendt af Elsebeth Christmas Møller fra Sønderborg. Med en målrettet kampagne er det da også lykkedes at slå navnet godt og grundigt fast.

Der kan nævnes uendeligt mange detaljer fra den lange proces undervejs til det færdige resultat. Undervejs var der bl.a. en skolemand, der sagde til mig: "Hvad vil Du med et nyt stort dyrt UNI, der er jo ingen der vil studere i Sønderborg?"

Det kan da godt være, men i det første år efter indvielsen kom der ca. 300 flere studerende end året før. Og tendensen ser ud til at fortsætte.

Indvielsen den 31. oktober 2007 blev en ubestridt succes. Der skete det helt usædvanlige, at både Dronning Margrethe, Kronprins Frederik og Kronprinsesse Mary kom til stede. Det er ikke almindeligt, at der kommer så mange kongelige på én gang.

Og hvad fik vi så? Hvad kom der ud af hele processen?

Det, som ingen af byggeudvalgsmedlemmerne eller Sønderborg Byråd kunne forudse da vi begyndte, skulle vise sig at blive noget helt unikt. Nemlig: fem funktioner i et byggeri.

Et UNI, en forskerpark, et hjemsted for Sønderjyllands Symfoniorkester, en koncertsal og en jernbanestation.

Alsion

Alsvion Koncertsal

Kunsten har også en fremtrædende plads i hele projektet. Den kendte Olafur Eliasson har som det første skabt en fantastisk væg ind til koncertsalen. Og udenfor på et plateau ud mod havnen kommer der en utrolig flot skulptur, "Volcano Pavillion", som bliver opstillet til foråret. Tanken bag det hele er, at Olafur Eliasson skal være "huskunstner" på Alsvion.

Når jeg til tider går rundt som "kustode", plejer jeg gerne at sige: "Sønderborg er det eneste sted i verden, hvor man bliver klog af at køre med toget". Man skal nemlig først gå på UNI og hente billetten.

Og hvad kostede det hele så - og hvad fik vi? De største bidragydere var Sønderborg gamle

Kommune med i alt 132 mill kr, Bitten og Mads Clausens fond med 90 mill kr. og Realdania med ca 70 mill kr. Den samlede pris blev 600 mill kr. med et samlet etageareal på 28.000 m².

Hvor heldig kan man være på det rigtige sted på det rigtige tidspunkt med de rigtige mennesker?

A.P. Hansen er født i 1930 i Stenstrup ved Næstved. Udlært kleinsmed. Maskiningeniør fra Odense Teknikum. Arb. forskellige steder heraf 4 år på JF fabrikken. Startet egen maskinfabrik i 1961. Medlem af Sønderborg Byråd i 23 år heraf 9 år som borgmester

Skamlingsbanken 1843-2008

Af Lorenz Asmussen

”Skamlingsbanken er og bliver symbolet på det danske sprogs skæbne og sprogkamp”. Således står der skrevet i bogen Skamlingsbanken 1843-1943. En bog der er skrevet til 100-års jubilæet for det første møde på banken og en bog, der fortæller historien om dette sted gennem 100 år. Da bogen blev skrevet, var Danmark besat af Tyskland.

Men lad os gå tilbage og se, hvorfor Skamlingsbanken blev dette symbol.

Vi er tilbage 1830-1840'erne. Danmark består bl.a. af et kongerige, medstifteren til de tre hertugdømmer Slesvig/Holsten og Lauenborg er tysk, men hjemmesprog, skolesprog og kirkesprog i den nordlige del af Slesvig er dansk. Det føles meget uretfærdigt af befolkningen, særligt når man skal have arvefæster, skøder og dokumenter udfærdiget og forhandlet på tysk, når man kun kunne dansk. Der blev derfor navnlig i Haderslev Østeramt indsamlet en protestliste til Kongen med ønsket om at få dette ændret.

Den 14. maj 1840 udstedte Kong Christian VIII et sprogeskript, der fastsatte at nu skal der ved regerings- og retssager bruges det danske sprog i de egne af Slesvig, hvor modersmålet er overvejende dansk. I skolerne skulle lærerne give tre timers tyskundervisning, når forældrene ønskede det.

Denne forordning vagte endeløs jubel og begejstring i den danske befolkning. Men der skulle gå lang tid inden man turde bruge dansk bl.a. i Stænderforsamlingen.

Det blev Peter Hiort Lorenzen, valgt af danskerne i Sønderborg, der først turde benytte det danske sprog i Stænderforsamlingen i Slesvig.

Den 11. november 1842 var der i forsamlingen forslag oppe om at fjerne ”Dansk ejendom” på skibene og forslag om at skibene i hertugdømmerne for fremtiden skulle føre Slesvigs landsflag i stedet for Dannebrog.

Lorenz Asmussen

”Bort med dette trældomsmærke” lød forslaget fra den tyske hr. Gülick.

Dette provokerede Peter Hiort Lorenzen til at protestere på dansk i Stænderforsamlingen. Hans tale fremkaldte en lammelse og forbitrelse, alle var klar over, at dette var en provokation. Formanden protesterede. Peter Hiort Lorenzen fastholdt, at han havde kongens ret til at tale dansk og han talte for over halvdelen af Slesvigs befolkning.

Dette var en enestående sejr for det danske sprog, hvilket gav genlyd i såvel hele Slesvig som i kongeriget.

Nu skulle Peter Hiort Lorenzen hyldes, når han vendte hjem fra Stænderforsamlingen. Han skulle hentes ved Hoptrup banke og føres i triumftog til Haderslev, hvor der skulle holdes en stor national hyldestfest for ham. Men ingen hotelvært eller krovært i Haderslev turde stille lokaler til rådighed for sådan en dansk hyldestfest, så i sidste øjeblik måtte festen aflyses.

Da var det, at kromanden i Sommersted, Poul Therkeldsen Samsø, sagde: Kom til Sommersted. Jeg river en væg ned, så der bliver plads til alle.

Den 21. februar 1843 kunne ca. 100 bønder stævne mod Sommersted. Her holdt man på

kroen den første danske nationale forsamling, som dannede indledning til skamlingsbanke-møderne. Vejret var tæt på snefog og begyndende uvejr med snestorm. Stemningen var helt euforisk. Der blev udbragt mangan skål under festmåltidet.

Her under rejste bonden fra Sommersted, Laurids Skau, sig med sin berømte skåltale kaldet "Løftets Bæger". Han sagde: "De gamle nordboer havde en skål, som de kaldte "Løftets Bæger", hvor man gjorde et løfte indenfor en lovet tid. Derfor faldt det mig ind, at vi mange her i dag, der har drukket så godt, kunne sammen tømme et "Løftets Bæger". Tag mod til jer, lad os vise hele verden, at vi har en fast vilje, som vi vil tømme "Løftets Bæger" på: At det ikke skal vare tre år, inden vi igen samles til et lignende gilde". Med jubel og begejstring tømte forsamlingen dette "Løftets Bæger". Den næste taler var Hans Iver Staal, mølleren fra Tørning, der til forsamlingens store overraskelse og begejstring oplyste forsamlingen om, at dette møde som foreslået under "Løftets Bæger" ikke skulle vente tre år, men skulle afholdes den 14. maj 1843, idet han og naboen, gårdejer Hansen havde købt det højst liggende punkt, Høj Skamling med de 7 tønder land. Det højeste punkt mellem Kongeåen og Ejderen. Hans Iver Staal håbede, at forsamlingen kunne bifalde dette og

Mindesmærket for Laurids Skau på 50 års dagen for det første møde. 18. maj 1893 holdt Gustav Johannsen afsløringstalen for mindesmærket for 7000 fremmødte

under endeløse og ubeskrivelige jubel- og hurra-råb blev denne skål tømt.

Den 18. maj 1843 kunne man holde den første folkefest på Skamling. 6000 var mødt op.

Laurids Skau var den første taler, en hyldest til retten til at tale dansk. Det var under denne tale han bl.a. sagde "Slesvigernes våben ikke er en abekat men en løve".

Næste taler var kammerråd Drewsen fra København, med en hyldest til Peter Hiort Lorenzen samt gaven et drikkehorn.

Peter Hiort Lorenzens Drikkehorn. Overrakt den 18. maj 1843 af kammerråd J.C. Drewsen til Hiort Lorenzen

Året efter besluttede man at holde festen ikke i maj, men den 14. juli 1844.

12.000 stævnedes til festpladsen. Bestyrelsen havde besluttet, at nu skulle det være de store talere: Første taler var igen Laurids Skau, noget mismodigt, da kongen nu havde bestemt at de medlemmer af Stænderforsamlingen, som var det tyske sprog mægtigt skulle tale tysk. De der ikke kunne tale tysk skulle meddele dette inden forsamlingens åbning og protokollen skulle føres på tysk. Det følte som et uretfærdigt tilbageslag.

Næste taler var Grundtvig: Med den berømte tale, som kaldes verdens første højskoles dåbsattest. Grundtvig sagde bl.a. "Slesvigske Dannemænd, fuldend standhaftigt hvad I kækt har begyndt. Rejs i jeres midte en højskole som er Skamlingsbanke, som er Danmark værdig,

en højskole hvis danskhed man kan se 100 mil borte”.

Verdens første højskole rejses samme år den 7. november 1844 i Rødding.

De følgende år var der også fest på Skamling, store talere som St. Blicher i 1845 til 9.000 deltagere.

Under krigen 1848 – 1850 blev der ikke afholdt fester på Skamling, men 1851 på Isted-dagen 25. juli holdt man igen fest, hvor man i ord hædrede den menige soldats indsats på Isted Hede.

*Skamlingsbankestøtten, rejst oktober 1863.
Består af 25 stene, dens højde er 16 meter*

Tanken om en støtte på Skamling var ikke ny. Iver Staal havde rejst forslaget allerede i 1845, men forslaget blev henlagt. Men den 31. december 1859 modtog selskabet et tilbud fra den nationale liberale Orla Lehmann om at bruge overskuddet fra den nationale indsamling til mindesmærker for de faldne i den første Slesvigske krig, det var jo blevet til bl.a. Isted-Løven og Den tapre landsoldat i Fredericia. Bissen havde lavet tegningerne til støtten, men den blev kasseret og i stedet blev det arkitekt Meldahls tegning, som blev godkendt. Stenhugger Kleving fra Flensborg fik overdraget arbejdet med støttets rejsning.

Stenene blev indkøbt i Sverige i Uddevalla. Den 5. september 1863 kunne transporten fra Kolding begynde. Den 10. oktober var alle sten på plads og nu kunne støtten rejses.

Indvielsen var planlagt til stævnet i 1864.

Men det blev der ikke noget af. November 1863 havde regeringen i København fremsat Novemberforfatningen, der skulle give Slesvig samme forfatning som Kongeriget. Dette gav stødet til krigen, idet Danmark nægtede at sløjfe forfatningen som Preusserne havde forlangt. Den ulykkelige krig startede 1. februar 1864. Dannevirke blev rømmet den 5. februar. Hæren stod nu ved Dybbøl. Den 17. februar var egnen omkring Skamling besat af Preusserne. Den 20. marts tog Feltmarskal Wrangel, der havde hovedkvarter på Koldinghus, beslutningen om at støtten skulle sprænges. Tidligt om morgenen den 21. marts kom preussiske ingeniørsoldater fra Kolding for at sprænge støtten. Stenene blev bortsolgt på en auktion den 16. april.

Bestyrelsens sekretær S. P. Raben kontaktede en del gode dansksindede mænd, der som stråmænd købte stenene for tilsammen 40 rigsdaler. Stenene blev rullet gennem hegnet. Hvor de på nabomarken blev liggende til støtten igen kunne rejses.

Støtten genrejses igen for en pris af 900 rigsdaler, maj 1866.

Men der skulle ingen fest holdes i den anledning, for nu kunne man fra støtten se ned på det tabte land, men støtten stod nu i et af de 8 sogne, som Danmark fik som erstatning for de kongerigske enklaver.

I perioden 1864-1884 blev der ikke holdt offentlige møder på Skamling, men den 4. juli 1884 blev mindestenen for Grundtvig rejst ved en højtidelighed hvor givnerne var de norske og svenske højskoler.

Den første mindestøtte på Skamling blev rejst den 4. juli 1884 for N.F.S. Grundtvig. Grundtvigs opfordring den dag til oprettelse af verdens første højskole bliver kaldt for højskolernes dåbsattest

1500 deltagere var tilstede. Dette var begyndelsen til at festerne igen tog til. Navnlig efter at den stramme køllerpolitik overfor de danske tog til. Nu stævnedes man mod Skamling, for der at mødes med danske, nord og syd for grænsen. Således gæstede Skamling som talere Gustav Johannsen 1893, H. P. Hanssen Aabenraa 1894 og igen 2. juli 1911. Bjørnstjerne Bjørnson talte den 4. juni 1906.

Under krigen 1914 – 1918 var der ingen møder. Men 27. juli 1919 stævnedes med 17.000 deltagere. Det var i forventningen om den forestående afstemning og genforening. Efter genforeningen tog antallet af deltagerne meget af. I 1927 var der således kun 50 deltagere. Til gengæld nævnte talere, at der på Knivsberg var flere tusinde til møde, hvilket skulle mane til eftertanke. 25. juli 1939 var der 500 deltagere, her talte Jacob Kronika om faren for trange tider i Tyskland.

24. juni 1934 Det unge Grænseværns stævne på Skamling med alene 500 sangere.

22. juni 1941 var der 6000 samlede. Taleren var Kaj Munk. Der var forbud mod friluftsmøder, derfor stod Kaj Munk inde i salen, men udenfor stod de 6000, der lyttede til højttalere.

Den 24. juni 1945 blev Skamlingsbanken rammen om et af de største friluftsmøder, der nogensinde har været afholdt i Danmark. Det var arrangeret af Modstandsbevægelsen og samlede mellem 80.000 og 100.000 mennesker. Ved denne lejlighed opstod tanken at rejse et mindesmærke for Modstandsbevægelsens faldne i region III, dvs. Sydjylland og Sønderjylland. Gennem en stor landsindsamling skaffede modstandskredse penge til at købe et areal på 7 tønder land, der grænsede op til Højskamling.

Klokkestablen rejst ved frivillige bidrag og indviet den 2. maj 1948

Her rejstes i 1948 et mindesmærke i form af et klokketårn. Gennem tiderne har kirkeklokker ikke blot skullet ringe til fredelige handlinger, men også kalde lokalbefolkningen til kamp. Derfor er valget af en klokkestabel som mindesmærke ikke overraskende, især ikke da tømrede klokkehuse og klokkestabler har været udbredt i Sønderjylland. I tårnet er ophængt fem klokker, der tre gange om dagen spiller de første toner af Prins Jørgens March, og en stor malmklokke afslutter med bedeslag. I læ under klokkestabellens tag er der tre mindeplader med navne på de i alt 83 faldne frihedskæmpere fra regionen. På den fjerde side er der en bronzeplyade med et digt af Poul Sørensen, som beskriver de fem jernvintre, der måtte gå før «april blev til vår». Det er et stilfærdigt og smukt krigsmindesmærke, som indgår i en naturlig landskabelig sammenhæng med Højskamling, men samtidig har det været med til at ændre karakteren af Skamlingsbanken. Stedet er ikke længere udelukkende et symbol på den civile kamp for Sønderjylland, men er efter 1945 også blevet nært sammenknyttet med den væbnede modstand. Skamlingsbanken afspejler herved helt forskellige faser af den dansk-tyske historie.

Efter 1945 blev der igen stille på Skamlingsbanken. Først da man skulle fejre 150-året for det første møde på Skamling, blev der igen store møder på Skamling.

Festtaleren den 18. maj 1993 på 150-årsdagen var Folketingets formand H. P. Clausen, festsangeren var Ove Verner Hansen, flere tusinde var samlet, hvor man i taler og sang mindedes den svundne tid. Under mødet kom der forslag om, at man fortsat skulle mødes hvert år til stævner på Skamling. Det blev vel modtaget og i årene frem til 1998 var der fortsat velbesøgte stævner på Skamling.

Det kgl. Teater opførte i august 1998 for første gang friluftopera på Skamling. Mere end 15.000 deltog, og det forløb så tilfredsstillende, at operafesten siden er blevet gentaget år for år uanset vejr og vind.

Den 17. august 2008 kan friluftoperaen på Skamling således fejre 10-års jubilæum, med meget stor publikumsdeltagelse hvert år. Festen starter hvert år klokken 15.00 efter at klokke-

spillet på klokkestabelen har lydt. Festen slutter klokken 18.00, hvor alle deltagere afslutter stående med afsyngelse af en af vore gode nationalsange.

Skamlings historie viser stedet, hvor kerne-danske mænd og kvinder gennem tiderne kæmpede for dansk kultur og sprog. Måtte støtten på toppen og klokkestabelen i dalen stå uskadt i fremtiden som vartegn for vore børn og kommende generationer.

L. C. Asmussen.

Major.

Født 8. september 1929.

Medstifter og medlem af præsidiet i FN-museet i Frøslev

Medstifter og æresmedlem af Genforenings-og

Grænsemuseet.

Tidligere landsformand for FN-soldaterforening i

Danmark

Broager i befrielsens tegn 1945

Af Kurt Müller Pawlowski

Når man er næsten 8 år – så kan man godt huske en del – og min otte års fødselsdags-gave er nok en af de allerbedste, man kunne få – nemlig Danmarks Befrielse den 5. maj 1945 – så pyntet med, at man først fyldte otte år den 8. maj. Tre dage fra eller til gør vel ikke det helt store!

Alle havde hørt det lykkelige frihedsbudskab fra London den 4. maj kl. 20.30, hvor vi fik at vide: "I dette øjeblik meddeles det, at Montgomery har meddelt, at de tyske tropper i Holland, Nordvesttyskland og Danmark har overgivet sig" – et øjeblik stilhed – så hørte man "Kong Christian stod ved højen mast" gennem æteren. Og havde man ikke selv hørt det lykkelige budskab – ja, så spredtes budskabet som en løbeild.

I løbet af denne dejlige majmorgen kom der liv og ikke mindst glade dage overalt. Jeg husker tydeligt, at min mor og far omfavnede hinanden i vort køkken – og så skulle jeg ellers af sted til skole – øv! – det behagede mig sandelig ikke – jeg suste af sted, alt det mine ben kunne holde – og ved Provstegården smed jeg den sidste bid franskbrød fra morgenmåltidet på fortovet. Fy – i grunden!!!

Vores skole var igen "fri" – selv om den havde været "besat" af tyske soldater over to omgange: første gang fra 5. nov. '43 til 10. feb. '44 – og anden gang: 21. nov. '44 til 31. dec. samme år. Så, da jeg startede i skolen første april 1944, var det i min gamle børnehave! Med absolut nødtørftig undervisning – frøken Hansen skrev dansk på den ene side af tavlen og lærer Jørgensen regneopgaver på den anden – så var det hjem og fortsætte deres forskrift indtil vi sås en uges tid efter! Jeg husker endnu, at det var hamrende koldt, så vi sad med overfrakker på.

Men soldater kan jo også kede sig – juleaften '44 havde en beruset tysk soldat moret sig med

Kurt Müller Pawlowski

at skyde efter juletræslykten – tre kugler gik gennem loftet op i pedellens bolig, han skulle bo på skolen med sin familie – heldigvis blev ingen ramt! Men de var trods alt noget chokerede!

Jeg kom selvfølgelig for sent – og hele skolen var "opmarcheret" – klar til afgang, alle skulle hen til provsteparret Rohleder for at ønske til lykke med deres sølvbryllup – frihed er som bekendt det bedste guld. Så også dette elskelige provstepar, Elisabeth og Harald, fik en dejlig gave på deres store dag – frie igen efter fem års besættelse. Hvor bl. a. deres provstegård også var taget, besat! Men vi unger havde leget der, og de tyske soldater var i grunden meget rare overfor os – og, jubi, deres erstatningsvarer – Ersatz-waren – var trods alt bedre end vore egne. Især chokoladen. Det sås tydeligt, at provsten ærgrede sig – men hans egne børn var ikke et hak bedre end vi andre. Vi så de mange våben, men nix-pille!

Vi var ikke rare

Vi var ikke rare – vi danske - nu, da vi var frie – vi marcherede gennem byen og gjorde holdt ud for hjemmetyskernes huse, hvor man sang "*I alle de riger og lande*" – og "*Kong Christian*" – ud for den tyske skole i Vestergade med sær-

ligt eftertryk "Ja, vi elsker dette landet". Men undertrykkelse skaber had – selv blandt såkaldt pæne og kultiverede mennesker!

Taler og sange afløste hinanden – frihedssangen "En vinter, lang og mørk og hård..." samt Tipperary m. fl. Aftenen før havde været den helt store sangaften – hvor unge som gamle havde travet gaderne tynde og sunget sang efter sang. Ja, nogle havde endog hejst Dannebrog kort efter friheds-budskabets modtagelse, men dog halet det behørigt ned ved 21-tiden, da solen gik til ro.

Lørdag den 5. maj

Frihedens store dag – et frit land, en fri by – gennem radioen hørte vi alle rådhus-klokkerne kl. 08.00 – flagene strøg til top – og selv om det regnede, lod vi os ikke mærke af det. Der gik rygter om, at englænderne ville komme til Sønderborg om formiddagen, vi hørte, at frihedskæmperne sås på gaderne i Sønderborg med de efterhånden nok så kendte armbind. Vi fik også at vide, at Kong Christian X samt statsministeren ville tale til folket i radioen kl. 12.00 – kongen var meget bevæget. Og Vilhelm Buhl lovede et snarligt retsopgør.

I Broager skete der en masse – og nu kom frihedskæmperne frem fra det skjulte, nu skulle de ikke gemme sig mere – men være aktive.

Sabotør/kunstmaler Viggo Kragh-Hansen

Jeg husker tydeligt, at en af dem malede en tysk, hugget stålhjelm hvid – og malede Dannebrog på den – "Nu er der ingen, der kan se, at det er tysk hjelm," smålo han. Selvfølgelig

kunne vi knægte da let se den typiske, tyske hjelmfacon! Alle myldrede hen til Forsamlingsgården, hvor skovfoged Trier-Mørk udstedte ordrer. En skare skulle til grænsen som bevogtningssmandskab – to lastbiler rullede af sted under vore høje hurraråb. Resten af formiddagen gik med nødvendige opgaver ledet af Trier-Mørk, dyrlæge Højlund-Carlsen og politibetjent Linnet – han sås endnu mest i civil. Ak! Denne travle mand. Om eftermiddagen begyndte folk at affinde sig med tingenes tilstand – men en del unge fik for meget at drikke, så man måtte indføre spiritus-forbud! Nogle frihedskæmpere fik til opgave at opsøge kroerne og indskærpe forbudet!

Troels Trier-Mørk og hustru Ruth

Arrestationer

Et par stålhjelmklædte politifolk fra Sønderborg dukkede op og fik gdr. Tøge Tychsen med som vejviser – alle tre havde maskinpistoler – nu skulle man finde arrestanterne og køre dem til afhøring i Sønderborg. De fleste gange gik det godt, så vidt jeg husker, og har læst mig til – men et enkelt sted kunne det let være gået rivende galt – i huset var der også to tyske soldater – den ene åbnede ild og sårede en modstandsmænd – til alt held, vel? – havde vore glemt at afsikre deres våben. Man undgik på den måde et mindre blodbad.

Marinefartøjer i Egersund

En uges tid før befrielsen havde en del tyske krigsskibe anløbet Egersund – ombord var der omkring 1.500 soldater og marinere. 150 unge officers-aspiranter var fanatiske nazister, de tog Egersund Skole og omdannede den til en veritabel fæstning. Og for dem gjaldt kapitulationen ikke: "Gilt nich für uns!" Var vi gået frem med hård hånd, så kunne ulykkerne sandelig have regnet ned over hele Broagerland! Mod øvede og trænede soldater er selv modstandsfolk for intet at regne. Fx stoppede de samme dag rutebilen fra Broager mod Gråsten og gik ombord – i Gråsten skød de to modstandsfolk og sårede en tredje på deres vagt foran den tyske skole dér! Men alt gik ikke helt roligt, arrestant efter arrestant blev ført til vores skoles gymnastiksal – hvor folk så hujede og skreg "føj, svinhund og morder" og den slags. En noget brøsig arrestant kikkede hånligt ud over alle os – men jeg skal love for, at man fik ham losset ind i salen! Man skulle også hente nogle i Nybøl – men vi hørte, at man aflyste, fordi man ikke turde risikere, at soldaterne i Egersund gik til angreb! Så vi kan godt sige: fred – men stadigvæk fare!

Søndag den 6. maj

Nu stillede sagerne sig ret så alvorligt, de tyske officerselever (kadetter) havde evakueret skolen og var rykket ind i Skodsbøl Skov, hvor de gravede skyttegrave og forskansede sig. Samme dag sejlede det store skib ud fra Egersund med kurs mod Brunsnæs – men ændrede så kurs mod Flensborg. Af og til hørtes dumpe brag ude fra Flensborg Fjord uden, at vi rigtigt vidste, hvad

det var. Om aftenen kom der en hel busfuld frigivene danske marinesoldater fra Frøslevlejren, de skulle indkvarteres i Broager – ikke på rekreation, men som vagter og strandpoliti forskellige steder Deres påklædning var ikke ligefrem aller-sidste mode. På flere rygge sås bogstaverne GF – *Gefangenelager Frøslev* – men én var da lidt galgenhumoristisk og fortalte, at det betød "*Gestapos Feriehjem*".

Mandag den 7. maj

De forskellige arrestationer fulgte – og lykkeligvis hørte vi gennem radioen, at nu var Norge også frit. Og senere, at de tyske styrker havde kapituleret betingelsesløst overalt. Det blev meddelt, at tirsdag og onsdag skulle være helligdage – torsdag var det automatisk, da den var Kristi Himmelfartsdag. Nede ved Brunsnæs snuppede man seks stikkere – de var kommet helt fra Kolding og havde regnet med at smutte over fjorden til *Das Vaterland!*

V-dag – tirsdag den 8. maj

Sikke en fødselsdag, ikke! Otte år og stadigvæk en masse hurlumhej – taler i radioen – men mange kørte eller *cyklede!* til Kruså for at opleve sceneriet dér – skulle man da ikke passe sit arbejde?

Pladsen ved grænsen i Kruså

Man blæste på arbejde og skole – nej, ud for at se og opleve. En lille spøjs oplevelse – en tysk, camoufleret bil ankom fra Krusaa til vores by med en højere officer. Han havde næsten ikke kunnet komme hertil pga. mangel på en bil. En engelsk officer havde lynhurtigt taget affære og stoppet en tysk bil med fire tyske of-

ficerer – "Out!" – og så blev bilen overladt til den danske officer. De fire "stakler" kunne så marchere "heim ins Reich" via apostlenes heste! Alle undrede sig, hvordan i al verden kunne vi pludselig se så mange benzindrevne biler – hvor pokker havde man al den benzin fra?! Der fandtes jo så at sige ingen benzindrevne biler – de få, der kørte, havde en gasgenerator som drivkraft – selv tyske køretøjer sås af og til med sådan et monstrum.

Onsdag den 9. maj

Jeg vil slutte med denne dag – noget af "en højtids-dag" for, da besatte vi den tyske skole.

Foran den tyske skole, bl.a. Trier-Mørk og datteren, Jette

Igen blev der holdt taler, sunget sange – råbt hurra og meget, meget mere. Pludselig så vi også flere af dem, der havde været noget blakkede og faktisk holdt med besættelses-magten. Nu havde de skiftet kulør og viftede med Dannebrog – og ville sandelig gerne flage som alle andre. Men det var sandelig ikke alle, som i mangel af en flagstang kunne købe en! Og hos nogle – såkaldt "uværdige til at flage med Dannebrog", savede man simpelthen flagstangen i stumper! Rundt omkring blev der malet sorte kors på de tyskvenliges huse – ja, sågar fik flere deres vinduer smadret. Tiden var ond – hadet flammede. Men den tyske skole var en sejr – nu omdannet til dansk hovedkvarter. Den tyske lærerinde og hendes mor var sandt for dyden ikke elskede – de gik førhen rundt og lurede ved alles vinduer, om man nu lyttede til BBC – også hos deres egne. Det var "am strengstens verboten" at lytte til sandheden. Snappede de

en hjemmetysker lyttende til engelsk radio – ja, så var straffen meget hård. I Tyskland kunne det medføre dødsstraf!

I min bog "En lille dreng under Besættelsen" har jeg tilladt mig at skrive, hvad vi snottede unger – for det var vi faktisk i vort pjaltede og hjemmegjorte tøj – gik og sang i de her hektiske dage:

*"Hvad gør vi ved Mutter W...,
når hun dør?"*

*Hvad gør vi ved Mutter W...,
når hun dør?"*

*Putter hende i en møgspand –
sender hende ned til Deutschland –
det gør vi ved Mutter W...*

når hun dør!"

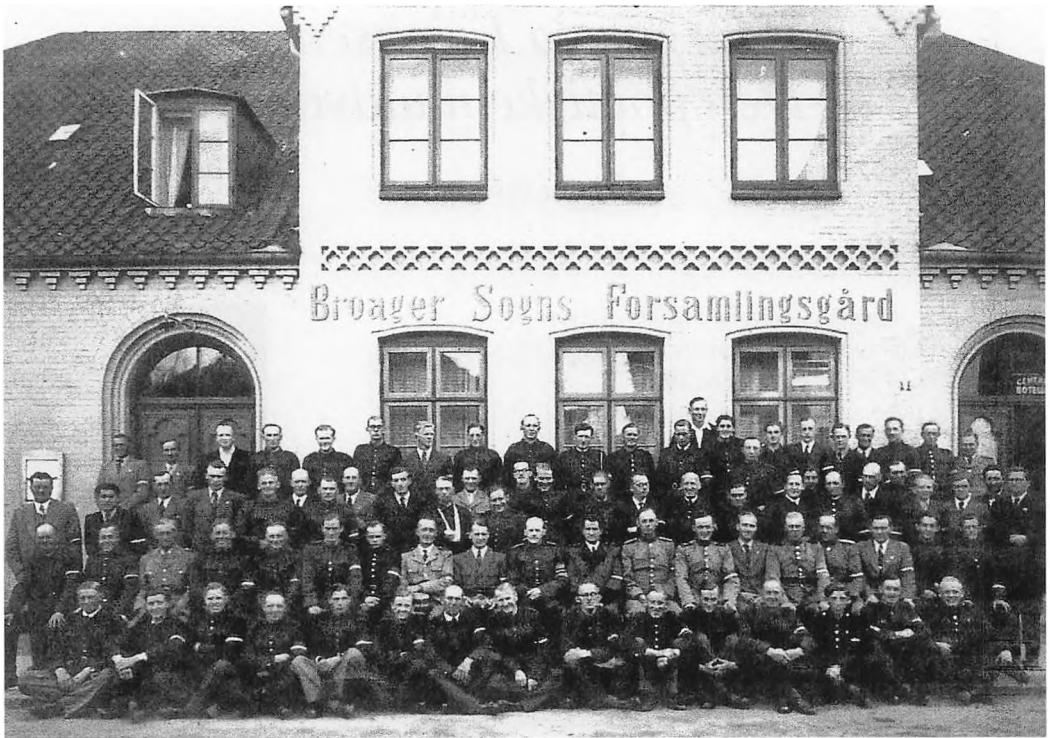
(Melodi: Der kom 24 lotter til vor lejr)

Nok ikke særlig høfligt – men absolut velment!

Endelig, endelig kom "tommy'erne" de engelske soldater, nogle af Montys ørkenrotter – de medbragte chokolade – ÆGTE – til vi unger – narv, hvor smagte det dog godt – vi unger kunne slet ikke huske, hvordan ægte chokolade smagte – min søster Rita fik ét stykke tyggegummi – Wrigleys – vi delte og lagde det i sukkervand hver nat – jeg tror, det holdt mindst 14 dage! Og smagte underligt nok stadigvæk lækkert! Det var afgjort ikke som det paraffin, vi købte for fem øre på apoteket – og så bare tygge, tygge, tygge – blandet op med sukker, kunne det lige gå an! Eller en håndfuld hvedekorn – først skylle for muselorte og så samme procedure.

Og så stjal de vores og mit "krigsbytte"

En venlig engelsk soldat holdt med sit køretøj ved Forsamlingsgården, det pansrede vindue foran føreren var næsten ikke til at kikke igennem efter en fuldtræffer – men hans pistolhylster så sandelig lokkende ud for vi knægte – vi pillede og anglede – endelig fik vi den drabelige pistol at se (som om vi ikke havde set våben nok!) – han tog magasinet med otte patroner ud og sandelig, om vi knægte ikke fik én hver! Vi var ikke til at styre på hele syv "tønder-Broueland" – men ak, vi blev afkrævet dette klenodie

Modstandsbevægelsen på Broagerland

alle sammen. For mit vedkommende – man fristes til at bruge Kim Larsens – ”Midt om natten” – jeg blev vækket af mine forældre – samt to af dem med armbind, de så bøse ud: ”Kurt, hit med den!” Stortudende måtte jeg aflevere mit krigsbytte!

Kurt Müller Pawlowski – født 8. maj 1937. Næsten seks år ved Forsvaret, hjemsendt som oversergent. Lærer fra Tønder Statsseminarium 1965, indtil 1998 ansat ved Løsning Folke- og Realskole. 1967-71 ungdomsskoleinspektør. 1975-97 leder af Hedensted-Løsning Aftenskole. 1975-2007 leder af Horsens-VUC Hedensted Afdelingen, ansvarsområde var disse kommuner: Brædstrup, Gedved, Juelsminde, Nr. Snede og Tørring-Uldum

Margareta Erichsen - Den poetiske muldvarp

Af Finn Slumstrup

”Tid til at mindes Margareta Erichsen” var titlen på en stor udstilling på Mikkkelberg i Hatsted fra 14. marts til 20. april 2008.

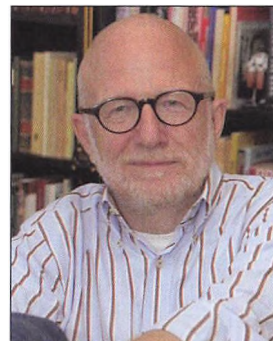
Samtidig udkom bogen ”Margareta Erichsen. Historiefortællersken i Husum”, udgivet af Mikkkelberg på Poul Kristensens Forlag. Det er en smukt udstyret bog med en lang række af kunstnerens tegninger og akvareller. Den ledsagende tekst er skrevet af undertegnede.

Det vil sige, at der i løbet af foråret blev afholdt den mindeudstilling over et langt og flittigt arbejdsliv, kunstneren havde fortjent – og for første gang kom der en bog om hende på dansk.

Margareta Erichsen

Margareta Erichsen (1916-2006) var et menneske, der var uegnet til at gøre reklame for sig selv. Hun var fra barnsben udstyret med en alvorlig ryglidelse og en meget kraftig nærsynethed, der gjorde det nødvendigt for hende at gå med stærke briller. Da hun som gammel for længst havde lært at leve med disse besværligheder, kunne man få en fornemmelse af, at hun

Finn Slumstrup

gennem de tykke glas så på verden med sine helt egne øjne. Og når man studerede alle de tegninger og akvareller, der kom ud af hendes studier i de landskaber, der nu engang blev hendes, så var det for mig nærliggende at beskrive Margareta Erichsen som *en poetisk muldvarp*.

Måske også et billede der hænger sammen med, at jeg for mit indre blik ser den gamle dames forsigtige bevægelsesmønster og husker hendes umiddelbart lidt sky og tilbageholdende væsen. Men man skulle ikke tage fejl. Enhver, der virkelig kiggede ind gennem fru Erichsens brilleglas, kunne nok fornemme personlighedens og viljens styrke. I samtale og betragtninger viste hun sig som en klog og levende kvinde med udblik langt hinsides den umiddelbare horisont.

I sit værk blev hun ellers knyttet intimt sammen med netop hjemstavnen. Det vil først og fremmest sige fødebyen Flensborg, hvor hun boede frem til 1964. Dog afbrudt af nogle perioder med husligt arbejde på gårde i Sydslesvig før krigen, og af mere eller mindre punkterede forsøg på at få en kunstnerisk uddannelse i Karlsruhe og München under krigen. Og det var netop de voldsomme begivenheder i 40'ernes

første halvdel, der medførte, at der ikke blev tale om et gennemført uddannelsesforløb.

Det blev der til gengæld efter det nazistiske sammenbrud, hvor Margareta Erichsen i årene 1947-50 var elev hos professor Aksel Jørgensen på Kunstakademiet i København. Hun var således 31 år før hun fik mulighed for at tage fat på et længere, sammenhængende uddannelsesforløb.

Studieårene på akademiet blev også på anden vis afgørende for Margareta Erichsen. Hun fik lejlighed til at foretage ekskursioner med skitseblok og blyant rundt i landet, og hun blev sig under opholdet bevidst, at der var rødder i hendes familie, der pegede mod nord. I et notat mange år senere formulerede hun det på denne måde: "Min hengivenhed og glæde ved det danske, bygningerne og landskabet, blev vakt i de tre semestre, opholdet på Kunstakademiet varede under professor Aksel Jørgensens ledelse. Det blev mig dengang også bevidst, at jeg rejste rundt i det land, hvor min tipoldefar kom fra".

Denne tipoldefar hed Asbjörn Erichsen. Han var udvandret fra Sverige til Danmark, og ernærede sig i en årrække som motivmaler på en fajancefabrik i St. Kongensgade i København, inden han drog videre til Slesvig. Her var han mester på fajancefabrikken fra 1761 til han døde i 1797. Men talentet levede videre i familien. Også Wilhelm Erichsen, Margaretas far, havde en tydelig kunstnerisk åre og var en dygtig tegner og maler i en lidt idylliserende, romantisk stil, som man kan se af de mange efterladte billeder fra faderens hånd, Margareta Erichsen opbevarede i sit værksted.

Wilhelm Erichsen døde i 1960. Tre et halvt år tidligere var han blevet enkemand, og først efter at have passet moderen og derefter faderen til det sidste, tillod datteren sig mere privat at følge sin egen vej.

Ved hjemkomsten fra Danmark i 1950 havde hun defineret sig selv som tilhørende det danske mindretal, og hun fik bl.a. free lance tilknytning til Flensborg Avis. Dér mødte hun den godt 30 år ældre frisiske journalist og forfatter Wilhelm Ludwig Andresen. De sluttede et venskab som gennem årene udviklede sig til betydeligt mere, og den 23. december 1963 giftede den 47-årige

Margareta Erichsen sig med den 78-årige W.L. Andresen. Efter traditionen tog bruden derefter mandens efternavn, men beholdt Erichsen som kunstnernavn.

Ægtemandens alder taget i betragtning kan man tage det som et bevis på tilværelsens uforudsigelighed, at deres gode tætte samliv som ægtefolk kom til at vare næsten 20 år!

Samlivet blev også et samarbejde. Fru Erichsen gik helhjertet ind i sin mands frisiske kulturverden, lærte sig sproget i tillæg til de adskillige hun mestrede i forvejen, og hun illustrerede ganske naturligt hans bøger. Ja, den sidste bog, "Tachendi Jor Arbeid", færdiggjorde hun efter hans død til udgivelse ved markeringen af Andresens 100 års dag den 16. maj 1985.

Begge var de urokkeligt placeret i det danske og frisiske mindretal, men de var på vagt over for den konstante fare for at mindretalenes cirkler kan blive for små og selvoptagede. Netop den stærke kulturelle forankring sikrede, at de begge ledsagede engagementet i lokalsamfundet med en udadvent holdning, hvor der var både udsyn og nysgerrighed.

Ægteskabet bevirkede også, at Margareta Erichsen nu - efter Flensborg - fik et nyt lokalområde som udgangspunkt for sit arbejde.

Hun havde allerede i flere år fulgt med W.L. Andresen på ekskursioner i det nordfrisiske landskab og specielt på Ejdersted, hvor Andresen stammede fra.

Nu besluttede de nygifte, at det ikke skulle blive ved ekskursionerne. De ville etablere sig i Husum, og indrettede deres første hjem i Süderstrasse 103. Et par år senere fik de mulighed for at erhverve det meget rummelige hus på Adolf Menge Strasse 21, hvor de kom til at bo resten af livet.

I en periode i 1970'erne brugte de dog megen tid på Ejdersted, hvor Andresen havde overtaget sit barndomshjem i Kating. Det blev dog i længden for besværligt at skulle tage hånd om to boliger, og de solgte ejendommen i 1976, men beholdt et betydeligt jordareal i tilknytning til Andresens fødegård.

Det var ikke tilfældigt, når Margareta Erichsen i det notat jeg citerede ovenstående omtalte "bygningerne og landskabet", som det hun kom

til at holde af i Danmark. På samme måde havde hun det nemlig, når hun tog tegneblokken eller akvarelpapiret frem i Sydslesvig. Ganske uanset om det var i Flensborg, eller i den senere fase i livet i Husum, på Ejdersted eller på Vadehavets øer og halliger.

Haubarg Rothelau, Ejdersteds ældste Haubarg. Står nu på Frilandsmuseet i Lyngby

Interiør fra Rothelau

Det skyldtes ikke, at hun var nødt til at vælge den motivverden fordi hun ikke magtede menneskeskildringen. Det viser de arbejder fra Kunstakademiet, hvor hun skulle arbejde med levende model, med al tydelighed. Men uvist af hvilken grund - måske på grund af træk i den poetiske muldvarps personlighed? - blev arbejdet med bygninger i et mennesketomt landskab det felt, hvor Margareta Erichsen kom til at lægge størsteparten af sit arbejde. Hun har derved gjort en betydningsfuld indsats – også historisk – fordi hun i mange tilfælde har fastholdt bylandskaber, der ikke eksisterer mere.

Samtidig er hun på en særegen måde i forbindelse med vor tids nyrealistiske, såkaldt forestillende maleri, hvor man nok bruger ganske andre teknikker end fru Erichsen gjorde – men hvor man altså er fælles om det mennesketømte billede, og de stemninger af ensomhed, isolation og vemod der vokser frem i beskuerens sind, når man står over for billederne.

En af Margareta Erichsens styrker var, at hun var i stand til at skabe det mennesketømte billede på en sådan måde, at jeg altså fandt det berettiget at give bogen om hende undertitlen ”Historiefortællersken i Husum”.

Hun lavede ikke bare dokumentation med sine ganske præcise tegninger og akvareller. Bygninger og landskaber er nemlig hele tiden oplevet gennem et kunstnerisk temperament. Derved sker der det forunderlige, at det mennesketomme billede giver sig til at leve i beskuerens sind.

Engel Mølle på Nordstrand

Når hun sidder en forårsdag i 1955 og laver en tegning af haubargen ”Stufhusen” kommer netop bygningens tillukkethed til at rejse spørgsmål. Man begynder at lave sin egen fortælling om det liv, der må foregå dér på stedet. For det kan da umuligt passe, at de to høns og den ene ged man kan se, er de eneste beboere i Westerhever.

Når man sidder med fru Erichsens tegning fra 1946 af gården i Mariegade 6 i Flensborg, slås

man igen af, hvordan hun med sikker sans vælger sit motiv, så det i sig selv bliver et landskab. Her et landskab af huse, som hun er kravlet til vejrs for at kunne overskue. Og i betragterens fantasi bliver denne gård i det gamle Flensborg for over 60 år siden til scenen for et skuespil af Ludvig Holberg. Gården vil om et øjeblik blive fyldt med myldrende liv, når Henrik og Pernille kommer løbende ude fra kulissen og ind på scenen.

Eller når man følger i Margareta Erichsens fodspor ned gennem Süderstrasse i Husum, som hun har ført til bogs hus for hus, ser man igen tydeligt, hvordan hun blev en stor fortællerske ved at skildre det man umiddelbart kan se på en sådan måde, at netop det man ikke kan se, men som ikke desto mindre er mærkbart til stede i billedets atmosfære, sætter beskuerens fantasi i gang.

Hus i Süderstrasse

Margareta Erichsens samlede livsværk er således blevet *historie*. Et vældigt bygningshistorisk værk, fordi præcisionen i tegningerne gør, at vi gennem hendes på én gang poetiske og nøgterne fastholden af de bygningsmæssige udtryk - med vedføjet omhyggelig angivelse af tid og sted for billedets tilblivelse - har en nøgle til verdener, der ellers ikke ville være så veldokumenteret.

Sideløbende har en meget stor del af hendes arbejder derudover de netop omtalte selvstændige kvaliteter, som gør at de hver for sig fortæller *historier*.

Margareta Erichsens bygningshistoriske indsats er på smukkeste vis ført til bogs takket

være Nordfriisk Instituut i Bredsted og forfatteren Gerd Künast. Tre fine værker er udgivet på instituttets forlag med forskellige sider af fru Erichsens indsats.

I 1988 var hun blevet tilknyttet instituttets bygningshistoriske projekt "Interessengemeinschaft Baupflege" med særligt henblik på, at hun skulle fastholde sidebygninger til forfaldne og forladte ejendomme. Hun udførte i de følgende to år med den flid og grundighed, der var karakteristisk for hende, en lang række tegninger og akvareller af smedjer, skure, vognskure samt lyst- og ovnhuse.

Smedieinteriør fra Oldersbek

Mange af disse billeder indgik i 1992 i bogen "Vergessene Häuser – Nebengebäude und Alltagskultur in Nordfriesland", redigeret af Ralf Kessenich og Erika Eifler.

Specielt har som nævnt Gerd Künast gjort en stor indsats for at fastholde kunstnerens arbejde i det vestlige Sydslesvig. I 1996 udsendte han bogen "Margareta Erichsen – Die Husumer Süderstrasse", og to år senere kom "Margareta Erichsen – Häuser und Höfe in Eiderstedt".

Det var oplagt, at der i forbindelse med mindeudstillingen på Mikkelsberg i foråret 2008 indgik et arrangement, hvor Gerd Künast den 11. april sammen med arkitekt Erika Eifler fortalte om samarbejdet med fru Erichsen. Ved samme lejlighed kunne publikum se nærmere på en række indrammede billeder fra en kunstmappe med titlen "Vergessene Häuser".

Den første bogudgivelse om Margareta Erichsen kom imidlertid før de her nævnte værker, men ligeledes på Verlag Nordfriisk Instituut. Det

var en bredere kunsthistorisk introduktion til hendes univers, skrevet af kunsthistorikeren Dr. Klaus-Ove Kahrmann. Bogen udkom i maj 1986 i forbindelse med en stor udstilling på Bymuseet i Flensborg. Udstilling og bog bar samme titel: "Margareta Erichsen. Bilder aus Flensburg und Nordfriesland".

I øvrigt skrev Dr. Kahrmann, som har et klart blik for betydningen af og kvaliteterne i kunstnerens indsats, også en kunsthistorisk introduktion til Margareta Erichsen ti år senere i den førnævnte bog med illustrationer fra Süderstrasse i Husum.

Det er altså værd at bemærke, at der findes fire fine udgivelser om Margareta Erichsen på tysk. Der er således rig lejlighed til at stifte bekendtskab med hendes indsats. Og at det blev Mikkelsberg, der her i foråret udgav den første bog om kunstneren på dansk, er ikke nogen tilfældighed.

Mindeudstillingen var nemlig den fjerde store Margareta Erichsen ophængning på Mikkelsberg. Henry Buhls optagethed af fru Erichsens billeder går tilbage til 1970'erne, og hendes første særudstilling på møllegalleriet i Hatsted fandt sted helt tilbage i 1979. "Wånringe öjn Nordfranschlöjn" eller "Vandringer på Nordfrisland" var udstillingens titel.

Klapbro over afvandingskanal

I forbindelse med ophængningen blev kontakten mellem Buhl og ægteparret i Adolf Menge Strasse i Husum til et venskab.

Fru Erichsens næste ophængning kunne ses i hele januar måned 1985. Den indeholdt

125 billeder fra "Det gamle Flensborg i årene 1945 til 1947", og den åbnede officielt den 29. december 1984, nærmere betegnet på Flensborgs 700 års jubilæumsdag.

Kort efter var fru Erichsen igen på Mikkelsberg, idet Henry Buhl arrangerede den tidligere omtalte mindesammenkomst ved W.L. Andre-sens 100 års dag i maj 1985.

I de følgende år var der omsider en hel del opmærksomhed omkring den gamle, stiltfærdige maler. Bogudgivelserne har været nævnt, hun afholdt adskillige udstillinger, og det var en stor glæde for hende, at hun i december 1996, kort efter 80 års fødselsdagen, ved en ceremoni blev indført i byen Husums "Goldene Buch".

Borgmester Cornelius Kohl skrev i begrundelsen til hende: "Med Deres tegninger og akvareller, som ikke blot er af høj kunstnerisk værdi, men også historisk særdeles betydningsfulde, har De glædet mange mennesker og byen Husum, som De har vist en særlig ære ved at gøre den til objekt for Deres kunst".

Sideløbende med den voksende anerkendelse noterede Henry Buhl imidlertid, at der manglede en virkelig dokumentation af fru Erichsens studieår ved akademiet i København. Derfor arrangerede han den store udstilling "Da jeg lærte Danmark at kende med blyant og akvarelfarve". Udstillingen kunne ses på Mikkelsberg fra 7. april 2000 og små tre måneder frem. Det var i forbindelse med denne ophængning, at Lars Ole Knippel fra Morgenavisen Jylland-Posten i en stor artikel præsenterede fru Erichsen under den rammende overskrift: "En verdensdame i Marsken".

Olufhof ved Katharinenheerd

Henry Buhl havde sørget for, at man i forbindelse med udstillingen ikke behøvede at savne de motiver Margareta Erichsen især var blevet kendt for. Mikkkelberg havde nemlig i samarbejde med Sydslesvigsk Museumsforening fået fremstillet en smuk mappe med ”8 litografier fra Ejdersted og det øvrige Nordfrisland”. Som en ekstra attraktion havde mappen et informativt tekstblad med Margareta Erichsens egne kommentarer til de motiver, hun havde udvalgt til mappen.

Den fjerde Erichsen udstilling på Mikkkelberg var berammet til at åbne i august 2006 for at festligholde kunstnerens 90 års fødselsdag. Men planerne stødte ind i livets ubønhørlighed. Tidligt på året var det ikke til at tage fejl af, at den gamle dame blev stadig svagere, og hun døde i begyndelsen af maj 2006.

”I hengivenhed og taknemmelighed” inviterede Mikkkelberg den 15. maj til en mindesammenkomst for Margareta Erichsen. Hendes kiste var smukt opstillet i møllens indgangsrum, og inde i den store sal samledes en kreds af mennesker til et samvær med gode mindeord, inden kisten blev kørt videre til Kating, hvor Margareta Erichsen blev stedt til hvile ved siden af W.L. Andresen.

Det var derefter planen at Mikkkelberg i efteråret ville lave den planlagte fødselsdagsophængning om til en ”Tid til at mindes...”

udstilling, som man tidligere havde givet andre af stedets nære kunstner venner som Sven Havsteen-Mikkelsen og Sven Dalsgaard.

Også den plan blev imidlertid forpurret. Fru Erichsens testamente afslørede nemlig, at hun ganske havde været klar over, hvem der var hendes ægte venner. Til Nordfriisk Instituut testamenterede hun alle W.L. Andresens papirer og rettigheder samt jordstykket i Kating. Til Mikkkelberg testamenterede hun alle sine egne værker og private papirer samt ejendommen på Adolf Menge Strasse. Kunstværker og salgsprovenu skulle indgå i ”Margareta Erichsens Arv og Samling”. Den gamle dame havde også bestemt, at ledelsen skulle varetages af en bestyrelse på seks personer, herunder at Henry Buhl skulle være den første formand.

Arven pålagde på denne måde Mikkkelberg et omfattende oprydning- og arkiveringsarbejde. Og således gik det til, at det blev april 2008 før det blev ”Tid til at mindes Margareta Erichsen”.

Finn Slumstrup er forfatter og formand for Grænseforeningen. Læreruddannet fra Århus Seminarium. Højskolelærer i Snoghøj og Askov samt forstander på Vallekilde Højskole, inden han i fem år var informationschef i Dansk Flygtningehjælp. 1991-2007 Danmarks Radio: 8 ½ år som chef for radioens P1, derefter som programmedarbejder i DR Kultur

For Sønderjylland i Europa

Af Anne E. Jensen
Medlem af Europa-Parlamentet for Venstre

Min livs første møde med Sønderjylland var frygtindgydende. Jeg var en lille pige uden fortænder iført moderigtige strutskrorter på rejse Jylland rundt med mine forældre. Det har været i slutningen af 50'erne. I Sønderjylland blev vi indkvarteret privat. Jeg husker tydeligt en trivelig, og meget venlig dame, som ledte mig til soveværelset og hjalp mig op i en barne-seng. Jeg sank dybt ned i madrasserne, hvorefter hun lagde en dyne så tung som en betonklods over mig. Så sagde hun en masse ting i et sjovt pludrende sprog, jeg absolut ikke forstod. Men jeg forstod at hun var omsorgsfuld og venlig og sikkert ønskede god nat. Der lå jeg. Om natten blev det et grueligt uvejr med torden og lynild – og jeg lå stift fastlåst under dynen uden at kunne røre mig eller komme i kontakt med omverdenen.

Om det var denne oplevelse, der ubevidst har betydet, at jeg altid har følt stor respekt for sønderjyder skal jeg ikke kunne sige. Men for en inkarneret sjællænder/københavnerv er der sider ved det sønderjyske, man ikke umiddelbart forstår, og som man heller ikke skal kloge sig på. Men samtidig har jeg som i barndommen altid oplevet mig omgivet af omsorg, imødekommethed og venlighed, når jeg mødtes med de sønderjyder, som hjalp mig frem som EU-politiker.

Opstilling

Det var i 1998 at jeg fik en henvendelse fra Venstre i Sønderjyllands og Århus amter. De søgte en kandidat til Europa-Parlamentsvalget året efter og ville høre om jeg var interesseret. Efter lidt betænkningstid sagde jeg ja. Jeg skulle så mødes med bestyrelserne fra de to amter, dels for at de kunne se hvem jeg var, dels for at jeg kunne høre hvad de forventede. Mødet mundede ud i at jeg stillede op som den ene af to kandidater. Valget mellem os foregik ved et dele-

Anne E. Jensen

retmøde på Folkehjem i Åbenrå. Vi skulle hver holde en tale og herefter blev der stemt. Når den ene kandidat talte, blev den anden sendt uden for døren. I et lokale ved siden af var en lokal landboforening i gang med et møde om sanering af so-besætninger. På den tid var svinepriserne nemlig i bund. Mens jeg ventede udenfor, kunne jeg følge forklaringerne, og tænkte som så, at blev jeg ikke opstillet, havde jeg dog alligevel lært noget og haft noget ud af aftenen.

EU i Sønderjylland

Nu lykkedes det at blive valgt. Og siden har jeg lært endnu mere. Som kandidat og siden medlem af Europa-Parlamentet har jeg været rundt og opleve mange sider af det sønderjyske. Det har især været på virksomhedsbesøg. EU-lovgivningen er jo i høj grad erhvervslovgivning. Det har ofte været med fokus på de særlige forhold i grænselandet, hvor fri bevægelighed for personer på tværs af grænser naturligt er et vitalt spørgsmål. Men også EU's retspolitik og Schengen-samarbejdets åbne grænser betyder noget helt særlig, som jeg har lært det ved møder med grænsepoliti, toldvæsen og baglands-patrolje.

Ofte er de problemer, man møder med

EU-lovgivning et resultat af den danske administration af lovgivningen. Det gælder EU's miljølovgivning og landbrugspolitikken, hvor de lokale prioriteter ikke altid harmonerer med, hvordan administrationen på Slotsholmen i København vil have det. I min første valgkamp var jeg således på besøg i marsklandet, hvor jeg fandt megen vrede mod embedsmænds skalten og valten under dække af miljøhensyn. Da det kom offentligt frem at en af disse embedsmænd havde forlangt en "Mickey Mouse"-version af et brev til borgerne i marsklandet, så de kunne forstå budskaberne, var reaktionen et skuldertræk. "Vi har hele tiden vidst at det er sådan de tænker om os", var svaret. Miljøet skal sikres, men er det virkelig nødvendigt at fornærme de mennesker, der i generationer har levet i pagt med naturen og naturens luner, og lært at der kontinuerligt skal vindes land, hvis ikke der skal tabes land.

Jeg besøgte en digegreve. På forhånd var jeg blevet advaret om, at jeg nok slet ikke ville kunne forstå hvad han sagde. Men det gik nu fint. Sønderjysk som sprog er mange forskellige ting, og for en sjællænder er det mærkeligt nok nemmere at forstå den vestlige version end den østlige. Digegreven talte blandt andet om problemerne med bortskaffelse af affald drevet i land. Efter alt værdifuldt var sorteret fra, plejede man at afbrænde resten. Men sidste gang var der blevet ringet til brandvæsenet, som fluks kom og slukkede ilden. "Så gik der jo mange uger inden det var tørt nok til at afbrænde igen".

Det er jo ikke nødvendigvis udtryk for manglende respekt for miljøet. Nok så meget er det udtryk for en protest mod overdrevne regler, der ikke betyder noget for miljøet i sidste ende. For er det mere miljørigtigt at læsse tingene på en lastbil og køre det langt væk til et forbrændingsanlæg og afbrænde det der?

Regionalstøtte

Regionalstøtten er gået til erhvervsudvikling i landdistrikterne. Jeg besøgte en møbelfabrik indrettet i en tidligere gård i en landsby. Den unge producent havde fået et tilskud på 200.000 kr., men når jeg så på fabrikken, kunne jeg regne ud, at han selv måtte have investeret mindst 10

millioner kr. "Behøvede du virkelig det tilskud på 200.000 kr. fra EU?", spurgte jeg. Og han svarede, at dette tilskud havde været helt afgørende. Før EU-tilskuddet kunne han hverken få realkreditlån eller banklån, men da han havde fået tilskuddet åbnede alle døre til kredit sig også. Det er ikke den eneste gang jeg har hørt denne historie. Måske er det fordi alle venter, at det er så svært at få tilskud fra EU, at det er en kvalitet i sig selv, at man evner at skaffe det.

En del af regionalstøtten gik til at udvikle landbruget. Sønderjylland blev den egn af Danmark, der havde flest økologiske landmænd hjulpet af EU-tilskuddene. Nye produktioner som strudsefarme og gårdbutikker blev også udviklet. Undertiden kunne jeg opleve at den nationale lovgivning modvirkede de intentioner som EU-støtten prøvede at fremme. Krav til indretning af toiletforhold for kunderne og bureaukratiske regler bærer så store omkostninger at selv ikke et EU-tilskud kunne opveje det.

Udblik

Forud for udvidelsen af EU fik jeg en henvendelse fra en gruppe sønderjyske landmænd, der havde et projekt i Letland. Efter murens fald havde de indsamlet gamle traktorer i Danmark, skilt dem ad og fået dem transporteret til Letland, hvor det var en stor hjælp. I den fattige vestlige del af Letland havde de sønderjyske landmænd desuden købt en gård, som de brugte som en slags højskole, hvor danske landmænd kunne møde lettiske landmænd. "De er meget skeptiske overfor EU. Du må tage over og fortælle dem hvordan de kan få indflydelse på EU, når de bliver medlem?" Så jeg pakkede kufferten og drog med mine sønderjyder til Jakopils, hvor vi holdt konference. Jeg blev desuden vist rundt i omegnen, så jeg kunne se den store fattigdom ikke mindst for de ældre. Det var en stor og til tider tung oplevelse og meget lærerig for en parlamentariker, vel også fordi man på sådan en tur får et mere usminket billede, end det vi ser på officielle ture.

Efter udvidelsen af EU og koncentration af EU-støtten til de nye fattige medlemslande er støtten fra EU til Sønderjylland tørret ud. Der er fortsat projekter, som kan få EU-støtte, men

det skal i højere grad være grænseoverskridende projekter som i Interreg-programmerne eller forsknings- og uddannelsesprogrammer. Hertil kommer at landbrugsstøtten bliver lagt om, så en del skal gå til udvikling af landdistrikter.

Vækst og arbejdskraft

Den nye situation er også et spejl af den gode økonomiske udvikling i Danmark, som også har præget udviklingen i Sønderjylland. Nye temaer kom på bordet. Den fri bevægelighed for arbejdskraften og sikring af sociale vilkår er vigtig, når de sønderjyske virksomheder skal tiltrække arbejdskraft fra udlandet, hvad enten det er arbejdskraft lige syd for grænsen, hvor arbejdsløsheden er meget højere eller det er arbejdskraft fra de nye medlemslande. I begyndelsen var der megen frygt for at import af arbejdskraft eller pendling over grænsen ville trykke lønnen for de danske lønmodtagere. Efterhånden som økonomien virkelig kom op i gear kunne man godt se, at det var bedre at få arbejdskraft fra udlandet, frem for at virksomheden rykkede ud af landet på grund af mangel på arbejdskraft. Jeg mærkede denne forandring i holdninger for alvor i løbet af 2006 og 2007. Et eksempel på, hvorledes importen af arbejdskraft kunne ske uden konflikter var på en virksomhed, der opkøbte en lignende produktion i Polen. Og når der var store ordrer og behov for mere faglært arbejdskraft hentede man arbejdskraften fra den polske virksomhed til Sønderjylland, hvor de arbejdede efter de danske overenskomster. De danske arbejdere var glade, for de kunne se det var godt for virksomheden og deres egen beskæftigelse. De polske arbejdere var glade, for de havde deres sikre job i Polen og tjente ekstra godt, når de var i Danmark.

Sønderjylland som udgangspunkt

Gennem mange besøg arrangeret af aktive Venstrefolk i Sønderjylland har jeg således kunnet få et indtryk af hvorledes EU-støtte og EU-love virker i praksis.

Da jeg var nyvalgt første gang sagde jeg: "Nu skal jeg se hvad jeg kan gøre for jer" til en af mine trofaste støtter, og han svarede: "Du skal bare arbejde for et liberalt Europa". Det synes

jeg var ret flot sagt. Samtidig var jeg bevidst om, at når netop sønderjyderne lægger megen vægt på at få et medlem valgt til Europa-Parlamentet, er det fordi man ønsker en aktiv kontakt i det europæiske og også forventer, at der kan komme praktiske politiske resultater af en sådan kontakt.

Europa-Parlamentet

Et af de største resultater jeg personligt har opnået har været i kampen for bedre forhold for eksportchaufførerne gennem etablering af et netværk af sikre rastepladser. Det er direkte et initiativ fra chaufførerne i Padborg, der startede dette arbejde. De var frustrerede over overfald på chauffører i andre lande, hvor de oplevede at italienske, spanske eller polske myndigheder slet ikke tog deres sager og bekymringer alvorligt. Sammen med en hollandsk konservativ kollega i Europa-Parlamentet lykkedes det mig at få skaffet opbakning til et pilotprojekt for sikre rastepladser. Da bevillingen var i hus etablerede jeg en baggrundsgruppe, der kunne støtte mig i arbejdet med at udvikle de sikre rastepladser. Det var min medarbejder i Sønderborg, Karsten Schøn, der sammen med fagforening, vognmandsorganisationer, politi, forsikringselskaber og Vejdirektoratet gik ind i dette arbejde – og igen var det i høj grad med et sønderjysk udgangspunkt. Det er nu lykkedes at få igangsat bygningen af fem sikre rastepladser i fire EU-lande (Tyskland, Frankrig, Belgien og UK), ligesom yderligere 50 rastepladser får tilskud til opgradering til status af sikker rasteplads. Hertil kommer at der bliver etableret faciliteter ved grænsen til Rusland i Finland, Estland og

Den første sikre rastesteds i Frankrig

Letland for at imødegå de store problemer med op til 50 km kø af ventende lastbiler ved den russiske grænse. Alt sammen på baggrund af initiativer og ideer udviklet i Padborg. Så sig ikke at EU ikke kan styres nedefra. Det kan det, men det kræver sejhed og vedholdenhed.

Når jeg er ude til møder om EU eller får besøgsgrupper i Bruxelles og Strasbourg får jeg ofte spørgsmål som "Er det ikke meget stort? Er det ikke meget bureaukratisk? Er det ikke meget fjært?" Og jo, på mange måder kan man sige det om EU. Men samtidig er EU meget nærværende, leverer løsninger på dagligdags problemer og er åbent overfor forandringer til det bedre. Netop derfor er det et stort privilegium at

være sønderjysk repræsentant i EU. For jeg har oplevet en lokal interesse for at påvirke udviklingen og stor bevidsthed om betydningen af at man klæder mig godt på som politiker, gennem opmærksomhed på, hvordan EU-lovgivningen udmønter sig i praksis. Den opmærksomhed tror jeg ikke man får på samme måde i nogen anden del af Danmark.

*Anne E. Jensen er 57 år, gift og har 2 børn.
Uddannet Cand. polit fra Københavns Universitet.
1985 - 94: Cheføkonom i daværende Unibank.
1994 - 96: Direktør for Dansk Arbejdsgiverforening.
1996 - 98: Chefredaktør på Berlingske Tidende.
Siden 1999 medlem af Europaparlamentet, hvor hun bl.a. er i budgetudvalget*

Efterskolen, plads til udfoldelse og udvikling samt rum til fordybelse og forandring

Glimt fra Skamlingsbanke Efterskole
Af Nana Therkelsen

Klokken nærmer sig 7.05, og jeg ved, jeg skal sidde i min bil om max 3 minutter for at kunne være på skolen 5 minutter før morgenmaden starter. Det er rart at være der bare lidt før, så kaffen kan få en tilforladelig temperatur.

I spisesalen er der mørkt og stille. Få elever sidder spredt rundt ved bordene med hver deres kop te. De er trætte, men det er jo også mandag. Morgenmaden er sat frem på buffeten, kaffe og tekander står på bordene – de røde til kaffe, de gule til te. Det gælder om at bryde farvekoderne.

Der lyder lavmælte "Godmorgen'er" og gab og hårløen blandes med stemmer, der er på vej fra opholdsstuen ned til dagens første måltid. Klokken 7.20 sidder næsten alle på deres faste pladser. Men det er klart, at der mangler et par stykker fra Vonsild og en huskammerat løber ned for at hente de sidste – der er ikke morgenmad før alle er til stede. Vores elever skal selv sørge for at komme op. Lige som vi ikke har klokker, der ringer, når timerne starter eller slutter, har vi heller ikke vækning af eleverne om morgenen. Det er en del af vores holdning til det, vi kalder frihed under ansvar: at eleverne selv sørger for at komme op i ordentlig tid, så de kan nå at komme i tøj og måske også et bad inden morgenmaden.

Dagens første måltid indtages i stilhed; men støjniveaue er ligefrem proportionalt med mængden af varme drikke og den mad der indtages, og snart er der livlig aktivitet ved bordene og snakken går. Hvor jeg dog elsker disse morgener ved min kontaktgruppes bord. Her sidder jeg sammen med 7 vidunderlige unge mennesker, som hver har deres at byde på. Tre drenge og fire piger, søde og rare at være sammen med, er de. Vi hygger os virkelig, når vi er

Nana Therkelsen

sammen. De har været på besøg hos mig, hvor vi lavede mad sammen til hele bofællesskabet, jeg bor i, og vi havde en utrolig dejlig dag. Jeg synes, det er vigtigt, de også oplever, jeg har et liv uden for skolen, og hvordan det kan se ud. Jeg oplever, at eleverne i langt højere grad kan forholde sig til, at vi også "bare" er almindelige mennesker og ikke bare skrappe lærere altid, hvis de ser, at vi jo også har en hel almindelig hverdag med tøj, der skal stryges, børn der skal passes, og mad der skal laves - nøjagtig lige som hjemme hos dem selv.

Skamlingsbanke Efterskole

Disse syv unge mennesker er mit ansvar - jeg er deres "gruppemor", som det hedder i efterskolemunde. Det er mig, der har kontakten med deres forældre omkring deres ve og vel, deres sociale liv på skolen og deres trivsel. Der ud over er det også mig, der ringer hjem, hvis der er noget der skal snakkes om - hvis nogen af dem f.eks. har brudt skolens regler. Vi smider ikke vores elever ud efter forgodtbefindende, men vi giver heller ikke vores elever flere chancer end andre steder, tror jeg. Vi sætter samtalen i højsæde, og har en elev forbrudt sig, synes vi, det er vigtigere, at eleven lærer af sine fejl, og at vi gennem samtale og gensidig respekt, taler os frem til en løsningsmodel frem for, at vi sender eleven hjem pr. omgående uden samtale og chance for forståelse. Når vi afbryder samarbejdet med elever, er det altid en ulykkelig situation, men det er ikke altid, det kan undgås. Vi bruger bare meget tid på samtalen, og vægter også denne utrolig højt med den enkelte elev og vedkommendes forældre. Dog skal det naturligvis nævnes, at hvis en elev begår en overtrædelse af grov karakter, kan vi godt beslutte at sende eleven hjem uden varsel. F.eks. tolererer vi ikke euforiserende stoffer, alkohol, mobning og trusler - og forekommer disse, kan det betyde hjemsendelse med det samme.

Da jeg siger velbekomme, defilerer flokken langsomt ud i husene, som skal ryddes op, så de er klar til dagen. På vejen kommer et par stykker forbi og vil lægge sig syge. "Jamen for søren, hvis I er så syge, skulle I da være blevet hjemme i går i stedet for at komme tilbage efter weekenden," siger jeg med et smil - et smil, jeg ved, eleverne finder irriterende, men som de også ved, de får, når de kommer og vil lægge sig syge. De skal tit lige i gang - og en tur på morgenmotionsruten, for at få blodet rundt i kroppen, er tit det, de har brug for. For ja, det kan da være meget fristende at gå tilbage i sin varme seng sådan en råkold mandag januarmorgen, hvor man vist oven i købet både skal have tysk og fysik, og vi kender efterhånden vores elever så godt, at vi ved, hvem der kommer med deres syge moster - omvendt ved vi også tit, hvem der reelt har brug for en dag eller to på langs.

Før timerne starter, tager jeg og min for-

stander en tur rundt i husene for at se til, at der bliver ryddet op. Her efter jul kører det på skinner - det gør det i det hele taget med de fleste af de ting, eleverne skal her - både skolearbejde, køkkentjanser, rengøring og almindelig social gøren og laden fungerer på dette tidspunkt af året rigtigt godt. Nu har de prøvet os af, og de er faldet til og ind i en rolle som elever - nu kan de være sig selv, og der er ingen grund til at spille "en anden" mere.

Min danskundervisning starter 8.35. Jeg er i Grønne Klasse, som hedder sådan, fordi vores lokale er grønt - meget originalt - men jeg er vild med det klasselokale, der er en god stemning.

Vi mangler Kasper, men han kommer nok - det er vist ved at blive en dårlig vane - han leder nok efter sin skoletaske, igen. Jeg havde ellers håbet på, at den reprimande, han fik ved forældresamtalerne i februar, havde hjulpet. Vores samarbejde med forældrene betyder meget for os. Vi bruger en del tid sammen med deres børn og for, at de får mest muligt ud af deres ophold på skolen, er det vigtigt, at forældrene på hjemmefronten bakker op om de beslutninger, vi tager, og projekter vi søsætter.

I Grønne Klasse mangler vi også Sanne og Troels; men de er i køkkenet og er lovligt undskyldt. Sådan er det hos os; vi kan ikke altid regne med alle eleverne er til stede, fordi de har køkkentjans ind i mellem, og er man i køkkenet, er man fritaget for undervisning, men man er som elev selv ansvarlig for at få lavet de ting og lektier, klassen har arbejdet med.

Der er en god stemning i Grønne Klasse - det er der som regel. Eleverne er blevet dygtige til at behandle hinanden ordentligt og med respekt. De accepterer hinandens holdninger og forstår, at de må lytte til hinanden for at blive klogere. Vi læser, snakker og lytter meget i dansk. Og måske er det som en af mine elever sagde, "fordi vi underviser dem, som dem de er, og ikke som endnu en mursten i væggen" at det bare kører på skinner, og at det er en fornøjelse hver dag at gå til undervisning - både for lærere og elever. Jeg tror ikke, vi underviser meget anderledes end i folkeskolen; men når vi har eleverne hos os både i og uden for skoletid, i

en fodboldkamp for sjov på en vagtaften, som makker i et spil trivial persuite, i en fritime eller en eftermiddag på et værelse med te, fordi kæresten er gået fra den pågældende elev, så får vi jo et andet og tættere forhold til vores elever. Jeg føler mig meget privilegeret, når jeg går på arbejde - både fordi jeg får så meget igen fra de unge mennesker, men især fordi jeg giver lidt af mig selv hver dag, og det bliver taget imod med kyshånd.

Kasper kommer dumpende ind, og jeg kan ikke undgå at blive irriteret. Jeg stiller høje krav til mine elever, men som et minimum skal de selvfølgelig være der til tiden og have deres ting i orden. Jeg prøver at undgå at gentage, hvad jeg lige har sagt til de elever, der var her til tiden, så undervisningen kan komme i gang. I dag arbejder eleverne primært i grupper om den bog, vi har læst. Jeg står foran tavlen og kikker ud over klassen med kridtet i hånden; snakken går livligt og diskussioner om tekstens indhold og temaer flyver gennem lokalet. Martin arbejder alene. Opgaven omkring sprog, billeder og analyse af teksten var der ingen, der var synderligt interesseret i at gå i dybden med, så nu sidder han med musik i ørerne og kører der ud af på egen hånd. Det er der ingen, der synes er underligt - jeg tror nærmere, de andre har stor respekt for det. Han tøvede heller ikke et sekund med at blive ved opgaven, da han fandt ud af, at end ikke hans bedste ven valgte samme emne - man kan godt være en del af fællesskabet og samtidig være alene. Der er ingen der tænker: "Nå, han er nok en outsider, eller hvor er han mærkelig, fordi han bliver ved opgaven, skønt alle andre vælger noget andet." Eleverne lærer, at de valg man træffer er ens egne og ikke bør være styret af, hvad ens bedste veninde eller hele grupper vælger.

Hvis vi havde haft en klokke, ville den have ringet og morgensamlingen er næste punkt på dagsordenen. Vi samles alle i vores rare lyse foredragssal og med højskolesangbogen i hånden, er både lærere og elever parate.

Vi synger med vores elever hver dag. Det gør vi af flere grunde - dels fordi det er meget fællesskabende at synge sammen, dels fordi meget af vores historie er gemt i sange - det er en god

Vi synger

måde at formidle den videre på og dels, fordi vi har en enorm sangskat gemt i bl.a. højskolesangbogen, som vi føler os forpligtet på at give videre. Når eleverne kommer hos os, er de til at starte meget generte, når det handler om at skulle synge. Man er nødt til at give lidt af sig selv og med 87 nye ansigter og stemmer omkring sig, kan det for mange være meget grænseoverskridende, især hvis de aldrig har sunget før, og det er der mange, der ikke har. Derfor skyder vi skoleåret i gang med to kordage i september, hvor hele skolen synger sammen, og vi tager på en lille turne rundt på skoler og ind til byen, hvor vi synger for forbipasserende. Det er en god måde at få eleverne til at føle sig som en del af et fællesskab på, og de oplever, at det at løfte i flok er en fortrinlig og positiv ting.

I det hele taget gør vi meget for at få vores elever til at føle, de er en del af en større sammenhæng, hvor hver enkelt er en vigtig brik. Hvert efterår afholder vi vores musical, hvor alle elever deltager. Vi arbejder benhårdt i en lille uge på - sammen at få et stort teaterstykke med musik, kulisser, kostumer, sminke og scenografi op at stå. Ingen kan undværes her, alle er vigtige og selvom man måske ikke selv står på scenen, har man måske sørget for, at scenen holder så skuespillerne ikke falder igennem den, eller man har haft ansvaret for, at hovedpersonen fik skiftet tøj og sminke, i de få minutter han eller hun er bag scenen. Om det er at se eleverne til sidst foran publikummer synge slutsangen med armene om hinanden, eller om det er, når de i samlet flok i takt går udmarch efter en vellykket, endt gymnastikopvisning, og

man fra omklædningsrummet kan høre jublen og de taktfaste sejrsråb over, at det gik så godt, så kan man som lærer næsten kun fælde en tåre og tænke: **"Det der, det er mine unger!"**

Langsomt, er det at synge, blevet til en naturlig del af hverdagen, og i foredragssalen har jeg ved skolens klaver lige overstået forspillet til "Kære Linedanser", og eleverne synger begejstret med. Hvert hold har deres yndlingsmelodi, og i år er det blevet den smukke og dejlige konfirmationssang om livet og alle dets vidunderlige begivenheder og alt det svære og ulykkelige, man også ind i mellem må opleve, fordi vi er mennesker. Eleverne befinder sig midt i alt det, sangen handler om, derfor er de så glade for den. Og denne formiddag er ingen undtagelse. Alle som en synger med af hjertets lyst, og det er en fornøjelse at se, de nyder det. Efter sangen gives enkelte meddelelser og eleverne får formiddagspause. En flok elever har ekstra travlt og skal i bad efter gymnastik, andre lunter stille og roligt ned i spisesalen til lidt formiddagsservering. Her sidder også lærerne samlet. Det er rart hver dag at kunne have en helt uforpligtende stund med sine kolleger. Vi hygger os og sludrer om løst og fast over den obligatoriske kop kaffe og ostemad.

Timerne går deres gang i løbet af dagen, men efter middagsmaden har vi også lærermøde i dag. Det har vi hver uge. Imens vi holder møde, gør eleverne rent i deres huse. De sørger selv for at holde deres værelser, bad og opholdstuer rene. Vi har ikke ansat rengøringspersonale, så eleverne klarer det hele selv. Også klasseværelser og fællesarealer står de for. Vi synes, det er en vigtig del af dét at være på efterskole – og på vej til at skulle flytte hjemmefra – at eleverne lærer at gøre rent og tage ansvar for det sted, de bor. Det gøres især ved, at de selv står for al rengøring og oprydning, og som regel er der blæst i husene efter endt lærermøde, så vi kan gå til husmøde. Til et husmøde tjekkes der rengøring, spises kage, hvilket naturligvis er et af højdepunkterne i løbet af en uge, og der snakkes om regler og evt. konflikter i huset. Det er klart, at det ikke nødvendigvis er uproblematisk at putte 12 piger eller drenge sammen i et hus. De skal have det til at fungere socialt og praktisk f.eks.

med baderummene – der er nemlig kun 2 og med 12 piger, der skal i bad efter gymnastik, er det klart, at det kan skabe visse problemer. Som oftest går der dog ikke lang tid, før eleverne tilpasser sig efter hinanden og en forholdsvis uproblematisk dagligdag sætter ind.

Men ind i mellem kan der være så store sociale problemer i et hus, at både huslærer, gruppelærer og i visse tilfælde også forstanderen må hjælpes ad med at løse de konflikter, der opstår. Vi har et hus i år, som fungerer meget dårligt, og drengene i det hus, er meget dårlige til at få snakket ud om tingene. De laver regler og retningslinier i huset for at alle skal kunne være der, men til trods for, at de selv har været med til at sætte dagsordenen, er det fortsat svært for dem at overholde de principper, de har stillet op, og det resulterer gang på gang i, at nogle bliver stødt og kede af det.

På lærermødet i dag laver vi en køreplan for, hvordan vi kan hjælpe huset til at blive et rart sted at være, det er ikke muligt at flytte elever over i andre huse p.t. da der ikke er pladser andre steder, og derfor må og skal problemet løses indefra, hvilket eleverne i langt de fleste tilfælde også lærer langt mere af, frem for at flytte problemet et andet sted hen. Dog har de kørt på hinanden meget længe, og det er nu, det også er tid at sætte dem stolen for døren: De skal have det til at fungere, de skal behandle hinanden ordentligt, tale pænt til hinanden, og de skal opføre sig anstændigt - ellers må vi afbryde samarbejdet.

Ved lærermødebordet vendes flere ting - bl.a. den kommende orienteringsdag for de elever, der skal starte her næste år. Jeg når lige at synke engang og tænke: "Er det virkelig allerede nu? De nuværende elever er jo næsten lige kommet." Det er benhårdt at være efterskolelærer, og at sige goddag og ikke mindst farvel hvert år følger med jobbet. Men man knytter sig til de unge mennesker - og de til os - og det bliver aldrig nemmere at sige farvel - heller ikke efter 35 år som en af mine kollegaer, der har været på skolen lige så længe, udtrykker det. Den sidste dag - og nat - er én stor seance, hvor der bliver skrevet i mindebøger, sunget sange, som har betydet meget for eleverne, givet knus og

holdt taler. Når eleverne skal rejse, stiller vi, de ansatte, os i en lang række og alle eleverne - og tit også deres forældre - kommer forbi og siger farvel. Det er aldrig uden tårer og lange knus, og det kan tage meget lang tid, før den sidste elev forlader matriklen. Men de nye elever kommer på søndag, og vores nuværende hold skal være værter sammen med os lærere. Eleverne nyder at vise de nye rundt, og de står altid klar i hallen lige for at se "giraffen", men når dagen slutter, synes de alligevel, at det var meget mærkeligt at se så mange mennesker og kommende elever på den skole, som de anser for at være deres. Og sådan skal det være. Hvis vores elever ikke synes, det er deres skole - hvert år - så er missionen ikke fuldført.

Lærermøde og husmøde kommer til en ende, men en efterskoleelevs dag er lang og slutter i mange tilfælde så sent som kl. 17. Vi skal også have liniefag i dag. Jeg er i musiklokalet med en flok entusiastiske unge musikere, som er vilde med musik. Nogle af dem har spillet i mange år, nogle har aldrig rørt et instrument før, og en større gruppe har beskæftiget sig lidt med musik, før de kom til os. Det er en udfordring, men en udfordring vi gerne tager op på Skamlingsbanke Efterskole. Det gælder også på de andre liniefag. Vi tilbyder syning, kunst, fodbold, drama og idrætscross ud over musik, og det betyder vi får en lang række af forskellige typer af elever. Det er en fornøjelse at se, hvordan de lærer at være sammen i det daglige, selv om de måske ikke har så mange interesser til fælles.

Musik og sang

Vi er to musklærere, og hos mig står den på britpop bandet Pulp. Mine elever er ikke så øvede, så det er altid en udfordring for dem at gå i gang med noget nyt. Men gå- på- mod- mangler der ikke i musiklokalet. De siger ja tak til stort set alt, jeg kommer med - og skønt det for nogle af dem er svært, så kaster de sig ud i det - og vigtigst af alt: De skaber musik. Vi har lige haft en koncert, hvor også flere valghold og fritidsbands optrådte for de andre elever, forældre og søskende. Det var en stor succes og en positiv overvindelse for mange elever, der aldrig før havde stået på en scene.

Jeg har overvejet, om jeg måske skulle gå i musik, med nogle elever igen på fredag aften, når jeg har vagt, men jeg har en stående udfordring i pool fra Jesper, som tabte til mig i sidste uge. Jeg tror ikke, han kan have siddende på sig, at han har tabt til en kvindelig lærer, så jeg må hellere tage udfordringen.

Aftensmaden nærmer sig, og køkkeneleverne er ved at være færdige med at spise. Sanne skal stå ved rullevoغن med de lune retter, og Troels i luen ved det kolde bord. Eleverne har ansvaret for hver deres afdeling, også opvask og at få ryddet maden væk, er en del af køkkentjansen. Resten af eleverne kommer dryssende lidt efter lidt og tager deres aftensmad, inden de skal være i husene til lektietimen.

Der er en time på skolen hvor der skal være ro til at få lavet lektier. Med en lang skoledag kan det være vanskeligt at få lavet de lektier der naturligvis også er hos os, og derfor har vi en time hvor der i hvert fald er ro til det. Nogle gange har eleverne mere at lave end de kan nå på en time, så må fritiden om aftenen eller i mellemtimer inddrages, andre dage har de ikke lektier der skal laves og så bruger de tiden med deres huskammerater.

I dag er det min tur til at gå rundt i husene. Der sidder altid en lærer i vores IT-lokale, som er der, så man kan få hjælp til sine lektier og den anden vagt tager en tur rundt til resten af eleverne. Der er livlig aktivitet i et af drengehuse- ne, og efter en mindre diskussion om hvem der skal tørre op efter vandkampen henter Jesper og Per en gulvklud og en spand. Det er i situationer som disse jeg bliver mindet om vores elever rent

faktisk kun er 15-16 år. I mange sammenhænge er de fornuftige, modne og velovervejede og andre gange, som f.eks. nu falder de igennem og får mig til at huske på, at de jo trods alt, er unge mennesker som stadig er i en proces.

Jeg fortsætter min hustur og i et pigehus bliver jeg budt på kage. Der er fødselsdag og

Glade piger

pigerne har lagt en lagkage sammen til fødselsdagsbarnet. Stemningen er god og pigerne er glade. Det er især pigehusene der er gode til at lave den slags ting for hinanden – og for lærerne. På min fødselsdag blev jeg inviteret på kage og te i mit hus, der var helt mørkt i huset men da jeg kom ind i opholdsstuen stod alle pigerne der med stearinlys og sang fødselsdags-sang for mig. De havde taget nogle billeder af hele huset til forskellige fester der havde været på skolen og rammet dem kreativt ind til mig. Det går lige i hjertet. Hvis man som lærer ikke bliver rørt i stjernestunder som denne så er man havnet i det forkerte job.

Hen på aftenen er der frivilligt spring i hallen med Lars som jeg er på vagt med. Selv er jeg i den fælles opholdsstue og spiller pool og Trivial med de elever der har lyst til det. Hver aften er der aktiviteter for eleverne. Nogle gange er de obligatoriske men som oftest er de frivillige. Jeg elsker at være sammen med de unge mennesker om aftenen. Selvom jeg er på arbejde og har det overordnede ansvar føler jeg det meget uforpligtende og afslappende. Vi hygger os over et spil eller en snak om et eller andet der interesserer

dem. Hvis man kan vinde deres respekt og fortrolighed i fritiden som f.eks. i aften eller på en weekendvagt hvor der måske kun er 15 elever på skolen og derfor også en tættere kontakt til den enkelte elev, så har man den også i timerne. Det er så vigtigt, for at få et godt samarbejde med eleverne, at der er forståelse for at læreren også bare er et almindeligt menneske, og det kan vi, som efterskolelærere, meget nemmere end andre lærere, fordi vi er sammen med vores elever på alle tider af døgnet – også når de i princippet ikke er vores elever, men nogle unge mennesker vi har det pædagogiske ansvar for som i f.eks. en fritids- eller ungdomsklub. Vinder man deres respekt i deres fritid kan man tage den med direkte ind i klasseværelset, og det er en kæmpe fordel. Desuden har vores elever selv valgt at gå hos os, og det giver naturligt et større engagement. De bør i al fald selv have valgt efterskoleopholdet - hvis det er forældrenes projekt at sende deres barn på efterskole er der én ting der er sikkert, og det er, at det er dødsdømt fra starten af, eleven skal selv ønske at komme af sted.

Men ind i mellem kan det også være svært at

Hygge

være på efterskole, også selvom man har valgt det selv. Jeg finder Trine på sit værelse, og hun er meget ked af det. Hun har hjemve og trænger meget til bare at komme hjem. Det kan være rigtig svært at være sammen med så mange mennesker altid, man har aldrig en chance for at være alene, og efter en snak med Trine foreslår jeg hende at gå en tur. Ned til stranden eller

en tur i skoven, bare for at være lidt alene. Det er benhårdt altid at være sammen med folk og aldrig have bare en halv time for sig selv. Ikke engang på sit værelse kan man være sig selv, for værelseskammeraten har naturligvis lige så meget ret til at være der. Derfor kan en tur ud i luften være en god midlertidig løsning, og så hjem i weekenden, så plejer det at hænge sammen – tingene kan ofte i teenageres hoveder være meget store uden det reelt er det. Det betyder ikke vi skal negligere det, tværtimod mener jeg vi skal tage vores unges følelser og tanker meget alvorligt. Mange af dem føler og mærker for første gang de store følelser, forelskelse, frustration og savn så de skal tages alvorligt for at lade dem mærke at vi forstår dem og respekterer dem. Men det er også vores, de voksnes, ansvar at fortælle eleverne og tale med dem om, at livet går videre efter kæresten er løbet med en anden pige, og at han eller hun bliver glad for at være på skolen igen og at vedkommende til skoleafslutningen bliver begejstret og stolt over at han/hun blev selvom det til tider var så hårdt at man havde lyst til at smide det hele på gulvet.

Trine smiler mellem tårerne og stearinlysskær og vi bliver enige om at en tur rundt på morgenmotionsruten for at få clearet tankerne, nok er en rigtig god idé inden aftensservering.

Efter endnu et tabt poolspil i opholdsstuen giver jeg op og går ned i køkkenet. Jeg skal mødes med de elever der skal sørge for aftensservering, ikke at de ikke kan klare det selv – det kan de sagtens. De ved nøjagtig hvor alting står og hvad de skal. Æbler og knækbrød frem på disken, saft i kanderne og te og kaffe frem ved siden af kopperne. De klarer det selv og har man tillid til de kan, så kan de. Jeg trisser bare ned i køkkenet for at låse op og hjælpe til. Det er naturligvis ikke noget de bare kan den første måned, men nu hvor alle rutiner er indarbejdet kan man roligt sende eleverne i køkkenet og bare lade dem arbejde uden at hænge dem over skuldrene for at tjekke at de gør det ordentligt - for det gør de. Støjniveauet stiger da eleverne nærmer sig spisesalen. Frida fortæller jublende at hun for første gang i aften til spring har klarat 2 flikflak i træk uden modtagning. De andre roser og Rune taler lidt for højt, synes jeg, om

at han har vundet over mig to gange i pool. Da æbler og knækbrød er konsumeret og eleverne defilerer op i opholdsstuen for at kramme godnat, låser jeg køkkenet af og genner de sidste elever ud af spisesalen. De skal være i deres huse kl. 22. Uden for et pigehus kan Rune og Anne-Mette ikke få kysset nok godnat og jeg råber drillende over græsplænen at nu må de få nysset af og rumle ind i deres huse. Vi har ikke faste sengetider, eleverne skal blot slukke for anlæg og computere kl. 22.30. De er velkomne til at drikke en kop kaffe og lige vende dagen med huset og så gå i seng når det passer dem – selvfølgelig hvis de vel og mærke ikke kommer for sent til morgenmad, er uoplagte eller falder i søvn i timerne – så indskrænker vi deres fritid og kan indføre faste sengetider – frihed under ansvar.

Tiden inden sengetid er næsten hellig for mig når jeg går rundt og siger godnat. Enkelte elever sover allerede men de fleste er vågne og har lyst til at sludre. De har ofte mange ting der lige skal vendes, problemer der skal tages op eller kærester der er søde eller åndssvage, som jeg lige skal høre om. Måske skal jeg lige høre noget musik eller hjælpe med en test fra Woman eller også skal vi bare lige snakke om den danske stil jeg gav dem for i forgårs. I aften har Kristian brug for at jeg hører noget musik han har skrevet og han vil gerne have noget teori omkring det han har lavet. Det kan godt trække ud så efter et stykke tid foreslår jeg at vi kikker på det dagen efter i den time vi begge har fri. Det synes han er en god idé så kan han også lige nå at komme i bad i aften – også i drengehusene kan der være trængsel om badene om morgenen. Jeg siger godnat til drengene, Per kommer futtende og vil gerne have et godnat knus – det får han og jeg låser døren i den frostklare nat og sætter mig ud i bilen. Jeg læner hovedet på hovedstøtten og smiler for mig selv: Hvor jeg da bare elsker mit job.

Det er så utrolig dejligt at kunne være sammen med eleverne både i undervisningen, men naturligvis også uden for klasselokalet. At have de unge mennesker i engelsktimen, ved midt-dagsbordet, over et spil pool og om aftenen på værelset, inden de børster tænder og kryber til

køjs, giver et helt specielt forhold. Gensidig respekt er måske i virkeligheden det, der beskriver det bedst. For nok er vi de voksne og ansvarlige, og nok er det os, der giver lektier for, stiller krav og taler om frihed under ansvar og om at give noget til fællesskabet, men eleverne ser på os med andre øjne end på mange af deres tidligere lærere. Og det gør de jo, fordi vi ikke kun er undervisere. At give en flok unge mennesker en oplevelse og et års skolegang, de aldrig glemmer, er et privilegium i sig selv. Jeg bliver stolt af mit arbejde, når forældre siger tak for, at vi har gjort deres barn til et dejligere menneske,

når elever kontakter mig efter året er slut for at høre, om de må besøge mig og hver dag, når jeg går på arbejde og ved, jeg gør en forskel for en gruppe elever. Der følger et stort pædagogisk arbejde med det at være efterskolelærer, for ikke at nævne de skæve arbejdstider og weekendvagter, aftenlærermøder og søndage, hvor der er skolegang. Men når vi ser, hvordan eleverne vokser med opgaven, bliver modne, ansvarsfulde og opbygger venskaber, der holder livet ud, så har det været det hele værd.

Nana Therkelsen

Et dansk-tysk verdensfirma i Nordfrisland

Af professor dr. Thomas Steensen

100 år med Wisby-Danisco

I det yderste nordvestlige hjørne af Forbundsstaten ligger byen Nibøl med sine 9.000 indbyggere. Den kan med rette kalde sig en kultur-hovedstad i Europa. Her tænkes ikke på det ypperste af malerkunst, af musik- eller teaterkultur, men på start- og beskyttelseskulturer. De dannede gennem det sidste århundrede grundlaget for firmaet Visby, der i 1998 indgik i den danske verdenskoncern Danisco.

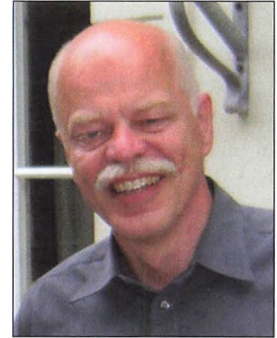
Hvilke kulturer drejer det sig da om? For almindelige mennesker har firmaet engang forklaret det sådan: Mælkeprodukter som ost og yoghurt, men også pølse eller 'Sauerkraut' udvikler hver deres egen smag, udseende og holdbarhed på grund af de mælkesyrebakterier, de bliver podet med.

Disse kulturer dyrkes og opformeres hos Danisco i Nibøl. I alt drejer det sig om flere end 150 bakteriestammer, altså en usædvanlig mangfoldighed af kulturer, "multikulti" i ordets bedste betydning. Fra Nordfrisland sendes de til næsten 100 lande over hele kloden. Selv italiensk gorgonzola, græsk feta og irsk cheddar har gjort bekendtskab med Nibøl-kulturer.

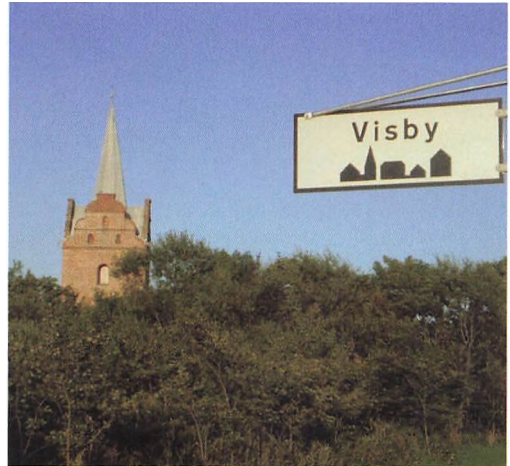
Kulturerne fra den frisiske by har derudover den virkning, at de i levnedsmidler modvirker fordærvelsesbakterier med sygdomsfremkaldende kim. Vi spiser næsten alle dagligt levnedsmidler, der er fremstillet ved hjælp af produkter fra Nibøl.

En genial opdagelse

I den lille landsby Visby, 13 kilometer nordvest for Tønder, grundlagde den 27-årige mejerist Eduard Busch i 1907 et lille laboratorium for mælkeprodukter. Han kom fra Kolsnap, lidt vest for Vojens, hans 4 år ældre kone Laura Margrethe, ligeledes mejerist, kom fra Fyn. I fortællingen om familien og firmaet Busch afspejler der sig en dansk-tysk grænselandshistorie.

Professor dr.
Thomas Steensen

Visby Kirke

Det nye firma handlede med en genial opdagelse. Øjensynligt havde Laura Margrethe taget den med til Visby og videreudviklet den her. Som mange andre geniale ideer er den særdeles enkel: Det, naturen har dannet, bliver optimeret. "Kulturen" til videreforarbejdning af mælk bliver på naturlig måde udvundet af kærnemælk, idet den traditionelt uopvarmede syrnede fløde, der er fri for sygdomskim, videreformerer i opvarmet skummetmælk.

Vel for første gang i Slesvig-Holsten og i hele Tyskland blev denne nye teknologi på basis af den udviklede renkultur indført indenfor mejerierhvervet i Visby.

Produktet "Probat", som sætter syreproduktionen i mælkeprodukter i gang, viste sig fra starten at være en strålende succes i mejerisektoren - og det var tidens løsen. Fra 1870'erne opførtes mange mejerier; indtil da var mælken blevet forarbejdet på de enkelte bondegårde. Ægteparret Busch' firma profiterede også af opsvinget, da det tyske kejserrige blev grundlagt i 1871. Meget hurtigt solgte de deres meget prisbelønnede produkter til det meste af Tyskland. I 1912 blev den blomstrende virksomhed flyttet til den nærliggende by Tønder. Firmaet vedblev dog at blive kaldt Visby, henholdsvis Wisby efter det oprindelige hjemsted. I 1990'erne blev navnet standardiseret til Wisby.

Tønder og Nibøl

Ved folkeafstemningen i 1920 blev Tønder dansk, skønt ca. tre fjerdedele af befolkningen her stemte for Tyskland. Ægteparret Busch støttede det danske kulturelle arbejde i Vidåbyen, bl.a. et forsamlingshus og en dansk børnehave. Laura Margrethe Busch blev i 1937 det første kvindelige byrådsmedlem i Tønder. Den nye grænse skilte dog firmaet fra dets kunder i Tyskland. Produktionen fortsatte fremdeles i Tønder, men man åbnede et kontor i Nibøl, da man havde brug for en postadresse i Tyskland. Dermed fik firmaet hjemsted på begge sider af grænsen, og sådan er det stadig.

På Markgade 2 i Tønder bliver der opbygget et laboratorium til analyse af korn, vand og jordprøver. Henry Busch indtræder som søn af grundlæggeren i firmaet i slutningen af 1920'erne. Han får stor indflydelse på den videnskabelig-professionelle retning.

Tyskland alene er ikke længere afsætningsområdet. På en reklametavle bruges billedet af markedspladsen med Kristkirken i Tønder, hvorfra der går linier til lande i Europa og Amerika. Teksten lyder: Probat fra Tønder By / Har skabt sig Verdensry. Eduard Busch dør i 1936, 56 år gammel, sønnen Henry dør i 1941, 41 år gammel. Laura Margrethe Busch fører virksomhe-

den videre som firmaets grand old lady sammen med datteren Anna og hendes mand Dücke Wilhelm Johannsen, en nordfriser, der er ansat som lærer ved den tyske mellemskole i Tønder.

Tyske troppers besættelse af Danmark i 1940 skaber krise i det dansk-tyske forhold. Den Anden Verdenskrig og dens følger bringer næsten virksomheden på fallittens rand. Afspændingen i grænselandet bliver til en opgangstid for firmaet. Det senere grænseoverskridende samarbejde indfører firmaet meget tidligt på deres område.

På vej til et verdensfirma

I begyndelsen af 50'erne bliver produktionen flyttet til Nibøl med en underafdeling i Tønder. Firmaet overtages i 1953 af den 24-årige Gert Busch Johannsen, den ældste søn af Anna Busch og Dücke Wilhelm Johannsen. Han omstrukturerer firmaet, så det vokser fra at være et familieforetagende til et verdensfirma. Gaden, hvor firmaet i dag har sit hovedkvarter, er opkaldt efter ham.

Gert Busch Johannsen dør i 1979, 50 år gammel. Hans yngre bror, kunstmaleren Dyke Johannsen, Tønder, bliver formynder for de tre børn, arvingerne Maren, Dyke og Gurli Busch Johannsen. Han fortsætter arbejdet i sin afdøde broders firma. Klaus Pallasdies og Claus-Dieter Grow er forretningsførere fra 1991 til 1999, derefter Dr. Charles Hall og Per Dedenroth Pedersen.

I 1980'erne og 1990'erne vokser Wisby som ingen anden virksomhed i mejeribranchen med gennemsnitligt 17 % pr. år. I globaliseringens tegn vinder firmaet stadig flere kunder i stadig flere lande. Wisby står for høj kvalitet. De "gamle" Probat-kulturer til smør og ost er stadig de vigtigste produkter. Men den største vækst ligger i kulturer til yoghurt. På dette område har firmaet arbejdet sig op til en andenplads på verdensmarkedet. På mælkekurområdet i almindelighed har firmaet tredjeplassen på verdensplan. Bag denne usædvanlige ekspansion står en meget internationalt sammensat stab af motiverede medarbejdere.

København og Paris

På dette tidspunkt beslutter de nu myndige ar-

vinger at sælge Wisby og alle datterselskaberne. I slutningen af 1998 overtages firmaet af den danske koncern Danisco. Den gennem mere end 90 år gamle internationalt arbejdende familievirksomhed bliver herefter en del af en verdenskoncern med hovedsæde i København. Danisco beskæftiger mere end 10.000 mennesker i mere end 40 lande og har en årlig omsætning på 2,3 mia. euro. Siden 2004 ligger centralen for kulturerne i Paris. I København og Paris, og ikke længere i Tønder og Nibøl, træffes nu de væsentlige afgørelser.

Danisco i Nibøl

Siden overtagelsen har Danisco Deutschland GmbH styrket produktionsstedet Nibøl. Med omkring 270 ansatte er firmaet byens største virksomhed. Men ikke kun kvantiteten er af betydning, men også kvaliteten. Ellers er der kun få arbejdspladser til akademikere og højt specialiserede fagfolk i Nibøl – og i Nordfrisland som helhed. For den landligt strukturerede region er Danisco af stor betydning. Firmaet i Nibøl hører til de ganske få virksomheder i Nordfrisland, der arbejder indenfor internationale rammer.

Det er ikke kun en af de største virksomheder i Nordfrisland, men er også blandt de ældste. Kun hvert halvtredsindstyvende firma i regionen kan se tilbage på at have bestået i mere end 100 år.

Fire begreber

Fire begreber kan opfattes som den røde tråd i firmaets 100-årige historie:

Initiativ fører til firmaets opståen. I datidens generation, hos Eduard Busch og hans kone Laura Margrethe, men også senere hos efterfølgerne i familien Busch Johannsen og hos deres medarbejdere findes stor virkelyst og stort mod.

Innovation, det konstante arbejde for sikring og forbedring af kvaliteten, præger firmaet gennem et århundrede. Tidligt tages moderne instrumenter til kvalitetskontrol og miljøsikring i brug.

Individualitet kendetegner firmaet på mange måder. Ikke kun var det enestående personligheder, der gennem årtier stod i spidsen for firmaet. Det har også altid været et mål gennem moderne metoder at fremme og styrke medarbejdernes individualitet, at udnytte firmaets "human resources". Og det gælder om at tage hensyn til kundernes individualitet. Aftager i et ørkenland stiller andre krav til kulturerne end kunder tæt ved polarkredsen.

Internationalitet ligger allerede i det dansk-tyske etableringskoncept. De nationale skyklapper, som ellers er så kendte i grænselandet, blev der fra begyndelsen taget afstand fra. I den friske by Nibøl sørgede Wisby, sørger Danisco for verdensomspændende kontakter. Mindst to gange om måneden flyver Site manager Bernd Kröger til Paris – han stammer fra Oldersbæk ved Husum, har lært sit håndværk i Witzwort og har siden 1977 arbejdet i firmaet. Koncernsproget er engelsk. Det, der startede i en lille landsby med 300 sjæle, er i dag en verdensomspændende virksomhed med kunder i de fleste af jordens lande.

Artikel fra tidsskriftet *Nordfrisland*, december 2007, oversat af Anders Scholtz og Signe Andersen

Uddrag af Sprogforeningens Årsberetning 2008

Af formand Ove Nissen

SPROGET FORBINDER

Traditionen tro, kan jeg igen meddele, at år 2007 har været et godt år for Sprogforeningen. Vort medlemskab er i rimelig vækst, og mange møder frem til vore arrangementer. Det er en god melding med et medlemstal på 1580 mod 1555 sidste år - en stigning på næsten 2 %. 70 nye navne og adresser til kartoteket fordelt med 33 fra Syd og 37 fra det øvrige land. Det er meget flot.

Vi modtager også meddelelse om, at enkelte ikke eksisterer mere; sådan er situationen for en forening af vores format. Nogle har været medlem i mange år, og alle har været en styrke for vores forening.

Vi bør nok forstå, at det nu må være os, der som rødder er forpligtet til at forny og sænke aldersfordelingen gennem orientering og oplysning om nødvendigheden af at bevare og styrke et rent og sobert dansk sprog.

I årets gang havde vi et stort besøg ved generalforsamlingen, 80 gæster. Vi fik en god oplevelse af Karen Margrethe Pedersen, der på en dejlig og frisk måde leverede den udvikling "Mojn" har gennemløbet. Hun gav en afklaring, som fritager nogen og hjælper andre fra den modstand, som man måske hidtil har haft over for ordet - med den lidt specielle tyske klang.

Vi tildelte K.M. Pedersen vores Sprog- og Kulturpris for et stort arbejde omkring forskning i sprog i vores dansk-tyske grænseregion. Hun mener helt klart, at vi bør gøre mere ud af vort nærmeste nabosprog, forbruge mere tid på tyskundervisning. Det vil være til gavn for kulturen.

Ved generalforsamlingen var der genvalg af Volker Bock og Lisbet Buhl fra syd samt af Inggolf Haase fra nord. Det får mig til som formand

at rette en stor tak til bestyrelsen for samarbejdet. Jeg vil ligeledes takke de kontaktpersoner, som har indvilget i at fortsætte. Bestyrelse og kontaktkreds har et solidt og godt arbejdsklima. Tak til alle, der virker for Sprogforeningen. "Vi snakker dansk, når vi mødes!" er fortsat grundstammen i vort arbejde.

Vore indtægter er renteaftast af værdipapirer og banker. Dertil kommer så heldigvis det livsvarige kontingent fra de 70 nye medlemmer. Det luner og kompenserer med 14.000 kr. til kassen.

Vi har i årets løb modtaget enkelte legater og tilskud samt gaver og bidrag fra egne rækker. Det kvitterer jeg for med en stor og hjertelig tak. Det har betydet, at vore muligheder ligger på samme niveau som tidligere.

Næsten 40.000 kr er anvendt som tilskud til bogindkøb til afgangselever ved de sydslesvigske skoler - dejligt at støtte dem. Det er i tråd med foreningens ånd fra 1880'erne, hvor kampen gik med ord og sprog. Gennem sognebiblioteker blev der uddelt dansk læsestof til venner syd for Kongeågrænsen. På den måde kunne man forsyne området med gode og læseværdige danske bøger.

Et blik rundt i Billedsalen viser datidens foregangsmænd og -kvinder - flot beskrevet i vores bog: "Det Nationale Portrætgalleri", som stadig kan leveres. Vi mener, at bogen er en fortrinlig gave.

Det er hvert år en festdag at repræsentere foreningen ved dimission på Duborgskolen. Vi bliver nævnt som en bidragyder, der tilgodeser alle elever - ikke kun de dygtige. Vi glæder os på elevernes vegne til et gymnasium i Slesvig. - Vi ønsker, det må gavne den sydslesvigske ungdom.

Vi støtter enkelte elever fra Danmark til ophold på Jaruplund Højskole. De kan være med til at styrke sproget på et hold - og skabe livsvarige kontakter. Ligeledes har Bennetgaard i Københoved samt Refugiet i Løgumkloster fået støtte til drift og til ophold for bl.a. ældre dansksindede borgere.

I Nordslesvig har vi yderligere støttet "Højt til Himlen", denne gang i Rudbøl-området - et godt folkeligt, kulturelt arrangement.

Foreningen har haft egne aktiviteter. Vi samler hvert år kontaktpersoner med invitation til en evt. fremtidig afløser til udflugt med efterfølgende samvær omkring foreningens ve og vel. Rosa Schmidt stillede op som guide på Rømø: Vi hørte om Kommandørgården og fik et godt og engageret oplæg om kirke og befolkning – om fortid og fremtid på øen. En tak til Rosa Schmidt for den hjælp. Mødet sluttede med midtvejs-evaluering på Slusekroen, hvor formanden fremkom med et lidt provokerende forslag om styrkelse af foreningens lokallister. Det har givet bonus. Der er ingen deadline, og målet er at bevare 2 %'s tilgangen – især ud fra, at "Unge er fremtidens råstof".

Afstemningsfester er forårets store nationale sammentræf. På Folkehjem stod Sprogforeningen for arrangementet. Vi samlede 130 gæster til et fint oplæg af Grænseforeningens formand – underholdning ved Canzone-koret.

I Løgumkloster næsten sprængtes rammerne med et tilsvarende deltagerantal og Frode Kristoffersen som taler.

Der har været gode møder rundt i landsdelen, men også i hele landet. Så længe der er den interesse, er det klart, at man fortsætter disse arrangementer.

På bestyrelsens vegne deltog vi i Grænseforeningens invitation til at oprette et netværk – orientere og oplyse hinanden om vore formålsbestemte opgaver. Vi fortalte ud fra vore portrætter i Billedsalen - om struktur mellem nord og syd. På samme måde hørte vi de øvrige deltageres beretninger. Vi har fået referat af indledningsoplæg, samt orientering om, at Grænseforeningen har "link" med detailoplysninger om os hver for sig. Sprogforeningen har sin egen hjemmeside – så vi er ikke så begejstrede for

bare at være et "side-klik". Vi ønsker at bygge på tillid.

Disse ord skal så være de sidste i denne årsberetning : I tillid til hinanden kan vi glæde os over at kunne anvende det danske sprog med alle dets nuancer.

Det har vort danske sprog fortjent.

Ove Nissen

Sydslesvig-afdelingen 2008

ved Sprogforeningens
næstformand Signe Andersen

I det forløbne år har vort danske sprog, brugen af vore danske sange og vores danske og dansk/sydslesvigske identitet igen - igen været til debat – og godt det samme. Kritiske læserbreve i vores Flensborg Avis kan til tider få blodtrykket til at stige, men er tegn på, at vore værdier er værd at beskæftige sig med, og at ligegyldighed overfor meninger og holdninger i vort danske mindretal ikke er normen. Der er mange, der holder øje med udviklingen og til tider bliver betænkelige. Så sættes meninger og holdninger på prøve, og forandringer og justeringer i arbejdet diskuteres. Men formålet at formidle dansk sprog og kultur og fokusere på danske værdier er det blivende grundlag for et levedygtigt mindretal i Sydslesvig.

I den sammenhæng er jeg glad for at kunne meddele, at vort medlemstal er forøget til 630 medlemmer. Et medlemskab i Sprogforeningen betyder, at man er sig det sproglige meget bevidst. Det er glædeligt, at vi har mange aktive medarbejdere til gavn for det danske sprog i Sydslesvig.

I 2007 inviterede Sprogforeningen til 5 møder i Sydslesvig med 180 deltagere. Møderne fandt sted i Kobbermølle (Doris og Niels-Ole Lindgaard: Eksempler på dansk litteratur), i Tarp (Jørgen Kühl: Dansk mindretal og identitet i Sydslesvig), i Skovby (Lisbet Imer: Runeindskrifter), i Moldened (Ejnar Stobbe: Karen Blixens Storme), og i Egernførde (Julefrokost og musikalsk underholdning). Desuden deltog medlemmer fra Sydslesvig i afstemningsfesten

den 10. februar og i Sprogforeningens generalforsamling i maj, begge gange på Folkehjem i Aabenraa.

Vi har vi været synlige med boder og udstillinger hele 10 gange i 2007 og kommer på den måde i kontakt med nye medlemmer. Sproghjørnet i Kontakt i Flensborg Avis er en anden mulighed for synliggørelse. Det er lykkedes at lave 6 sprogsider i 2007 – og efter 10 år på posten som ansvarlig for Sproghjørnet har jeg givet stafetten videre til Lisbet Buhl, som nu beredvilligt stiller sin tid og energi til rådighed.

Traditionen tro blev alle skoleelever i vore skoler efter sommerferien budt velkommen til et nyt skoleår med et skoleskema, igen med økonomisk støtte af Oberst H. Parkovs Mindefond. Tegneren Estrid Bøgh Rasmussen lod nogle insekter sige ”Dansk er vort hjertesprog”.

Arbejdet med at samle blivende lejligheds-sange har stået på gennem flere år, men endelig i november lå lejlighedssangbogen med 39 sange klar til fordeling. Det var en stor dag! Vi forærede et eksemplar til alle vore medlemmer i Sydslesvig og til alle bidragyderne. Lejligheds-sangbogen er blevet rigtig godt modtaget og sælges for 4 € / 30 kr. pr. stk.

I november startede vi et større projekt: ”Mit dejligste danske ord”. Vi indbød alle interesserede, det være sig medlemmer, ikke-medlemmer, voksne og børn, til at sende os et bud på et dansk ord, som på særlig måde betyder noget for én. Vi har modtaget 145 ord - et flot resultat! Ordene skal ses som en kærlighedserklæring fra Sydslesvig til det danske sprog.

Signe Andersen

Sønderjyds Skoleforening. Formandens beretning på årsmøde den 4. juni 2008

Af Peder Moltesen Ravn

Så er det igen tid til årsmøde med beretning som årets gang i Sønderjyds Skoleforening. Jeg vil i min beretning komme omkring foreningens økonomi i hovedtræk samt hvad der er uddelt af tilskud. Derefter en kort orientering om bestyrelsesarbejdet i det forløbne år. Desuden vil jeg informere om et nyoprettet netværksforum, som Skoleforeningen har tilsluttet sig. Afslutningsvis vil jeg knytte en kommentar til de frie skolers virke herunder specielt efterskolerne og elevtilgangen hertil.

Beretning

Året 2007-08 har været et fornuftigt år for Sønderjyds Skoleforening. Økonomisk er der i foreningen opnået et regnskabsresultat før uddelinger på 521.000 kr. Det er en nedgang på ca. 200.000 kr. fra forrige år som hovedsagelig kan forklares med at andre større bidrag og gaver er faldet med ca. 100.000 kr., og renteindtægter er faldet med 75.000 kr. Dette forhold kan forklares nærmere under regnskabet. Fra Købmand L. Sørensen og hustru's legat har vi sidste år modtaget 273.000 kr. Der skal her ved vores årsmøde lyde en stor tak for dette bidrag.

Af foreningens overskud har vi uddelt 585.000 kr. som fordeler sig med 525.000 kr. til efterskoleelever i alt 452 ansøgninger og 50.000 kr. til højskoleelever. Ansøgninger til efterskoleophold ligger stabilt medens ansøgninger til højskoleophold fortsat er faldende. Der er desuden uddelt 8.000 kr. i stipendier og et mindre beløb til Duborgskolen fra 2 små legater. Fra Ella og Holger Andersens Legat er der ydet 2.000 kr. til kulturelle formål.

De uddelte midler under et betyder, at foreningens årsresultat bliver på - 64.000 kr.

Peder Moltesen Ravn

Foreningens formue i det afsluttede regnskabsår er på trods af det negative resultat steget med 86.000 kr. og har nu igen rundet de 10 mill. kr. Dette skyldes positive kursreguleringer på vores formue, der hovedsagelig er opnået ved salg og genkøb af obligationer. Vi har i det forgangne år omlagt en del af foreningens obligations-beholdning til sikre investeringsbeviser i Sydinvest Fonde. En investeringsforening der er specielt godkendt af fondsmyndighederne til foreninger og legater. Vi opnår ved denne omlægning en optimering af vores renteaftast samtidig med en administrativ forenkling, som gerne skulle medføre en omkostningsbesparelse. Foreningens medlemstal ligger meget stabilt. Selv om der af naturlige årsager falder ældre medlemmer bort hvert år, har der i indeværende år været en pæn medlemstilgang på 436 livsvarige medlemmer. De mange nye medlemmer hænger sammen med krav om livsvarigt medlemskab af foreningen for at kunne søge tilskud til skoleophold.

Fra købmand af Nr. Hostrup Hans Jessen og hustru Kela Jessens studielegat er der uddelt

44.000 kr. til 34 ansøgere. Hermed fremkommer et mindre underskud på 6.000 kr., som overføres til den disponible kapital. Legatets egenkapital udgør 1.433.000 kr.

Fra Den Sønderjyske Fonds Legat for skolehjælp til danske syd for grænsen er der samlet uddelt 30.000 kr., der fordeler sig med støtte på 20.000 kr. til 10 studerende i Sydslesvig og 10.000 kr., der er tilgået Dansk Skoleforening for Sydslesvig til støtte for lejrskoler og unge sydslesvigeres ophold på efterskoler i Danmark.

Fonden har en egenkapital på 853.000 kr.

Samlet set er der igen i år uddelt et pænt bidrag fra Sønderjydsk Skoleforening. Vi er godt klar over, at tilskuddene for den enkelte er overskuelige, men vi håber og tror alligevel, at vores bidrag er til glæde og gavn for de unge mennesker.

Bestyrelsesmøder

Der har i det forløbne år været afholdt vores årlige studietur samt 4 bestyrelsesmøder.

Vores studietur var tilrettelagt af Anne Marie Christensen og Povl Chr. Callesen med ægtefæller. Turen gik først til Rønshoved højskole, hvor vi nød udsigten over Flensborg fjord. Dernæst gennem det smukke landskab til et besøg i Frøslev lejren og Frøslev-lejrens Efterskole, hvor forstanderen fortalte om skolen. Herefter var næste stop Kobbermølle, hvor vi havde et meget interessant besøg på Kobbermølle værkets museum.

Kobbermølle, Bodo Daetz fortæller

Vi sluttede dagen på en restaurant ved Flensborg fjord, hvor en meget vel tilrettelagt udflugt kunne afsluttes med en god middag og hyggeligt samvær.

En god tradition, hvor der indlægges besøg på en af landsdelens mange efterskoler og en passende måde, hvorpå der kan kvitteres overfor bestyrelsesmedlemmer og almanakudvalgsmedlemmer for den gode arbejdsindsats, der ydes til gavn for foreningen.

På vores novembermøde på Slogs Herreds Hus er der traditionelt en kort dagsorden. Det væsentligste punkt er på dette møde pakning af Sønderjysk Almanak. Der bliver denne dag pakket rigtig mange almanakker til distribution i den sønderjyske landsdel. Et stort fremmøde samt den store frivillige arbejdsindsats som udvalgs- og bestyrelsesmedlemmer lægger for dagen betyder, at almanakken igen i år har givet et pænt overskud. 16. årgang er ved at være klar til trykkeriet, og man satser igen i år på at kunne melde udsolgt. Der skal herfra lyde en tak til hele udvalget med vores ansvarshavende redaktør Hans-Jørgen Thomsen i spidsen for jeres store indsats.

Sønderjysk Almanak er en væsentlig del af skoleforeningens ansigt udadtil og bidrager samtidig med et pænt resultat i foreningens regnskab.

Bestyrelsesmødet sidst i januar er vores store bevillingsmøde, hvor der tildeles tilskud til efterskole- og højskoleelever. Der foreligger altid til dette møde et velforberedt materiale fra vores sekretær, hvilket fremmer behandlingen af de mange ansøgninger. På dette møde havde vi desuden en drøftelse om vores kritiske revisors opgaver i forlængelse af en henvendelse fra hende om dette spørgsmål. Desuden forelå der et udarbejdet diskussionsoplæg fra revisionsfirmaet Ernst & Young. Efter indstilling fra forretningsudvalget besluttede bestyrelsen, at der til dette årsmøde stilles forslag om ændring af foreningens vedtægter, således at valg af kritisk revisor udgår. Jeg vil komme med en mere uddybende forklaring under dette punkt på dagsordenen.

Vi har i bestyrelsen besluttet at fastholde et ekstra bestyrelsesmøde i marts måned som et

slags temamøde, hvor vi har mulighed for at tage særlige emner på dags-ordenen. I år havde vi inviteret formanden for Dansk Skoleforening for Sydslesvig, Lone Schuldt, til at fortælle om foreningens arbejde syd for grænsen. Vi blev her indviet i et meget bredt arbejdsfelt med en stor organisation, der varetager en meget stor opgave til gavn for det danske mindretal i Sydslesvig. Lone Schuldt kunne berette om, at der ligger store udfordringer forude med baggrund i strukturændringer, skolelovgivning og økonomi. Det var berigende at høre om arbejdet dernede. Jeg tror, at danske politikere kunne have glæde af at lægge øre til et sådant indlæg. Det kunne måske give dem svar på, hvor vigtigt det er, at Danmark fortsat støtter dette arbejde.

Vores regnskabsmøde holdes sidst i maj måned. På mødet fik vi som sædvanlig en god gennemgang af årsrapporterne af vores revisionsfirma Ernst & Young v/ Jan Wilhelmsen. Der var desuden som sidste punkt et indlæg fra investeringsrådgiver Bonnich Hansen, Sydbank. Et meget interessant indlæg, hvor han også var omkring fremtidig investeringspraksis vedrørende skoleforeningens midler. Han forudså et lidt højere afkast til næste år.

Hjemmeside

Sønderjydsk Skoleforening har nu som tidligere nævnt sin egen hjemmeside. Den findes under domænenavnet - www.sønderjydskskoleforening.dk. Desuden har almanakudvalget besluttet at etablere en særskilt hjemmeside vedrørende Sønderjysk Almanak. Disse 2 hjemmesider supplerer hinanden, således at man i princippet nu kan klikke sig ind på Sønderjydsk Skoleforening eller på Sønderjysk Almanak og ad denne vej komme ind på begge hjemmesider.

Der er for mig ingen tvivl om, at flere og flere vil finde frem til Sønderjydsk Skoleforening via nettet fremover.

Nationale foreningers netværk

På initiativ af Grænseforeningen blev der d. 2. april afholdt et møde på Folkehjem, hvortil alle nationale foreninger i Sønderjylland var inviteret. Fra Skoleforeningen deltog Henrik Nissen og undertegnede. Mødets formål var dels

at orientere hinanden om, hvem vi er, og hvad vi arbejder med i øjeblikket. Dernæst om der kunne være et ønske om at etablere et netværksforum foreningerne imellem. Dette med henblik på at skabe en tættere dialog til gavn for en fælles indsats i grænseregionen på områder med fælles interesse for dette.

Det blev på mødet besluttet at etablere et sådant netværk, der skal mødes et par gange om året efter ønske og behov. Grænseforeningen tilbød at være sekretariat for et sådant netværksforum.

Fra Sønderjydsk Skoleforening går vi positivt ind i et sådant forum. Vi deltager med afsæt i vores formål og virke og dertil ud fra en holdning om, at skal det grænseoverskridende samarbejde fremmes, kan dette alene ske via en koordineret indsats. Der er jo igangsat en række initiativer på det politiske plan for at forsøge at skabe bedre sammenhæng i vores grænseregion. Den overordnede politiske vilje på begge sider af grænsen synes at være til stede. Opgaven bliver at få denne vilje udmøntet i konkret handling. Netop på dette punkt ser jeg en opgave, hvor der bliver behov for at alle gode kræfter trækker i arbejdstøjet. Hvis vi fremover skal kunne fastholde unge dygtige mennesker i vores region, kræver det ikke mindst gode uddannelsesmuligheder og et velfungerende arbejdsmarked. Derfor bør der kigges på alle barrierer, der modvirker en sådan udvikling. Der vil således være nok at tage fat på.

Efterskoler – en succeshistorie

Elevtilgangen til efterskolerne har været stigende gennem de senere år. Skoleformen har succes. Det er mit indtryk, at man på flere skoler tænker meget over, hvordan man kan fastholde den positive udvikling. En ny trend er skarpere profilering for fortsat at tiltrække elever. Stigende omkostninger – mindre tilskud fra staten kan blive en udfordring for efterskolerne. Man har mulighed for at hæve elevbetalingen og måske tage flere elever ind, men sandsynligvis er der en balance mellem elevbetaling og elevtilgang. Ingen tvivl om, at der ligger en række udfordringer, der skal tages op for at sikre fremtidig elevtilgang til efterskolerne. Jeg

fornemmer dog, at man i efterskoleverdenen er meget bevidste om fremtidens udfordringer. Jeg tror på at skoleformen fortsat vil kunne tilpasse sig, så man lever op til myndighedernes krav samtidig med, at man formår at fastholde skoleformens helt særlige kendetegn, som er læring og oplevelser i et forpligtende fællesskab. Et helt enestående tilbud til unge mennesker, der for de fleste bliver en oplevelse for livet. Det er derfor at mange forældre tilmelder deres unge mennesker til et efterskoleophold i et eller to år. Det er derfor, at forældrene er villige til at investere en pæn sum penge i et efterskoleophold. Det er jo lidt tankevækkende, at tilslutningen til 10. klasse på efterskoler fortsat er stigende på trods af at regeringen, de højere læreanstalter og arbejdsgiverforeningen af al kraft forsøger at nedgøre 10.-klasseforløbet. Det hedder sig jo, at det alene er for unge mennesker med et særligt behov. For mig er det en kortsigtet og forfejlet tankegang. Man skal huske på, at vi lever i en tid, hvor der ikke alene stilles krav til faglige kompetencer, men absolut også til en række basale menneskelige kompetencer. Arbejdsmarkedet vil fremover som nu i den grad have brug for "det hele menneske". Derfor vil samfundet stå sig godt ved fortsat at investere i efterskoleformen, fordi skoleformen løser opgaven på bedste vis. På trods heraf har man politisk besluttet at reducere tilskuddet til efterskolerne med 500 – 1.000 kr. pr. elev over de næste 3 år.

Jeg mener, at vi fortsat har brug for 10. klasse. Måske skal man dog i højere grad målrette 10.-klasseforløbet mod arbejdsmarkedet og de videregående uddannelser. Jeg ved, at der på enkelte skoler er spændende tanker i gang om dette.

Som tidligere nævnt yder Sønderjydske Skoleforening samlet set et pænt tilskud til eftersko-

leophold. For den enkelte elev kan dette tilskud synes overskueligt. Dog ved jeg, at tilskuddet bliver hilst velkommen rundt omkring i de sønderjyske hjem. I forhold til efterskolerne er vi en regional forening, hvor forældre bosiddende i Sønderjylland kan søge støtte til deres børns ophold på disse. Derudover skal der ikke herske tvivl om, at Sønderjydske Skoleforening vil bakke skoleformen op ved at deltage i den løbende debat og ligeledes gerne via direkte politiske kontakter.

Jeg tillader mig at slutte min beretning med et citat taget fra bladet Efterskolen. Citatet er fra en artikel skrevet af unge efterskoleelever, der deltog i en workshop om efterskolernes kommunikation og profilering på efterskoleforeningens årsmøde.

Jeg citerer:

"Jeg vil rose det menneske, som jeg godt nok ikke har den mindste ide om, hvem er, men som jeg alligevel beundrer helt op til stjernerne og tilbage igen (ti gange). Nemlig det uovertrufne geni, der opfandt efterskolerne. Jeg kan ikke andet – og her taler jeg sikkert for samtlige efterskoleelever i Danmark – end at sige tak. Tusind tak, fordi du var med til at modne os som mennesker, og gøre os klar til at møde den farlige verden udenfor. Jeg bøjer mig ydmygt i støvet".

Med dette citat vil jeg slutte min årsberetning med at takke alle vores tillidsmænd for det store arbejde I udfører i foreningens tjeneste. Desuden tak til bestyrelsen for et godt samarbejde i det forgangne år. Sidst men ikke mindst tak til kassereren for solidt og veludført arbejde og tak til sekretæren for god bistand og godt samarbejde. I er begge foreningens omdrejningspunkt i hverdagen. Derfor skal ved denne lejlighed uddeles roser for jeres indsats!

MINDEORD

Jørgen Mågård

Smedeby/Bov
 † 29. 11. 2007
 * 15. 7. 1930

Forhenværende overbibliotekar Jørgen Mågård blev født den 15. juli 1930 i Havløkke på Lolland, og døde i Haderslev den 29. november 2007. Han var søn af førstelærer Niels Christian Larsen og Christine Mågård.

Jørgen Mågård kom til Sønderjylland i 1956, da han blev ansat på Det sønderjyske Landsbibliotek i Aabenraa. Han blev som 27-årig landets yngste biblioteksleder, da Bov Kommune oprettede et heltidsbibliotek i 1958. Her fungerede han som leder til han gik på efterløn i 1990.

Han var meget respekteret blandt sine kolleger rundt om i landet og holdt en tæt kontakt med mange af dem. Formidling af litteratur og biblioteket som kulturel base i lokalsamfundet interesserede ham meget.

Den nye teknik var han skeptisk overfor i de første år, men senere blev han en flittig bruger af både internet og mail.

Ved siden af sit arbejde var Jørgen Mågård kendt som en af sin tids væsentligste aktører i det sønderjyske kulturliv. En særlig plads i Mågård's hjerte havde billedkunsten. Han var i mange år en af drivkræfterne bag kunstudstillingen "Å-udstillingerne", og formand for Bov Kommunes kunstudvalg.

Mågård sad i hovedkomiteen for Å-udstillingerne, der i en årrække kunne ses i Århus, Ålborg og Aabenraa, ligesom han sad i indkøbsudvalget for Sønderjyllands Kunstmuseum i Tønder. Han sad også i bestyrelsen for Sydslesvigs danske Kunstvalg. Gennem dette virke knyttede Mågård gennem årene talrige kunstnerbeksntskaber.

Desuden var han en flittig foredragsholder – blandt andet fortalte han ofte om sønderjyske kunstnere som Franciska Clausen og Jeppe Madsen-Ohlsen.

Jørgen Mågård var blandt initiativtagerne til etableringen af Frøslevlejrens Museum. Han udgav i 1964 bogen "Frøslev, tysk fangelejr i Danmark". Bogen er siden kommet i flere oplag, senest er bogen genoptrykt i 2007. Han sad i mange år i kontaktudvalget for Frøslevlejren og i bestyrelsen for Frihedsmuseets Venner.

Også det nationale arbejde havde Mågård's bevgænhed. I mange år gjorde han et stort arbejde i Sprogforeningen, bl.a. var han i 10 år redaktør af Sprogforeningens Almanak, fra 1970-1980. Desuden var han formand for Sprogforeningen gennem 14 år. Mågård gjorde med held et stort arbejde for at støve den gamle forening af.

Han sad som Sprogforeningens repræsentant i bestyrelsen for Folkehjem i Aabenraa, og var formand for husets billedudvalg.

Jørgen Mågård har desuden været formand for H.V. Clausen og Johan Ottosens legat.

Til trods for det "fremmede blod" har Jørgen Mågård taget landsdelen til sig – og omvendt. Som få har Jørgen Mågård levet sig ind i landsdelens historie og har gennem årene i den grad taget landsdelen til sig, og hørte ved sin død til de absolut bedste kendere af grænselandets liv og rytme.

Sammen med hustruen Lis boede han i mange år i Smedeby tæt på Kruså.

Inggolf Haase

Astrid Trige

Øster Højst/Løgumkloster

† 07. 12. 2007

* 24. 07. 1931

Den 7. december døde Astrid Trige ved en uretmelig trafikulykke 76 år gammel.

Et meget virksomt liv fik en brat afslutning.

Astrid Trige blev født i Fynshav, men fik en del af sin barndom og ungdom sammen med sin tvillingsøster og brødre på Rens Efterskole, hvor hendes forældre Kristine og Godfred Hansen var forstanderpar. Opvæksten i skolemiljøet kom til at præge hendes livsførelse.

Tvillingsøstrene tog mellemskoleeksamen fra Tønder kommuneskole. Astrid var på Vallekilde Højskole og tog sin uddannelse på Frøbel Seminariet i København. Hun afprøvede sin uddannelse i en børnehave i København og senere i Herning, inden hun vendte tilbage til Sønderjylland.

I 1956 blev hun gift med førstelærer Jens Jørgen Trige, St. Jyndeved. Det blev til 12 gode år i Jyndeved, hvor deres tre piger voksede op. Astrid var i ordets bedste betydning førstelærerens kone, skolebørn og forældre kendte hende og kunne lide hende. Det var den gang, at forældre efter den såkaldte forårseksamen blev inviteret ind til frokost hos førstelæreren. Ægteparret Trige deltog i det folkelige og nationale arbejde på egnen og i Jyndeved Forsamlingshus, men Astrid gjorde mere end det, hun var den, der havde en føling med, når der var nogen der trængte til hjælp, det kunne være en samtale eller en hjælpende hånd med et eller andet, det fortsatte hun med, hvor hun siden kom hen.

Da St. Jyndeved Skole blev nedlagt i 1968,

fik Jens Jørgen Trige førstelærerembedet ved Øster Højst Skole, og familien flyttede ind i lærerboligen ved skolen. Det var kun 9 år, lærer Trige kom til at arbejde i Øster Højst, han døde i 1977. Det var et hårdt slag for den lille familie. Astrid sad nu tilbage med tre halv voksne børn. Det klarede hun med en beundringsværdig energi. Hun var med til at få oprettet børnehaveklassen ved Øster Højst Skole, vist nok den første i Sønderjylland. De tre børn blev uddannet og flyttede hjemmefra. Astrid deltog i sognets liv i forsamlingshus, kirke og skole og fik mange gode venner på egnen. Hun var med til at få startet en Volleyballklub med jævnaldrene koner, den nåede at holde 25 års jubilæum. Hun var i nogle år i bestyrelsen for H.P.Hanssens Mindefond. Da min kone, Karen blev syg, var hun initiativtageren til at få lavet en kaffeklub til støtte for hende.

I 2002 flyttede Astrid til en ny bolig i Sølstedgårdparken i Løgumkloster, det gav en ny vennekreds og en ny arbejdsopgave som frivillig hjælper på Refugiet.

En af hendes store interesser var sang, hun har deltaget i flere kor, og var indtil sin død med i koret i Løgumkloster.

Et rigt liv med sorger og glæder er slut. Vi er mange, der vil mindes Astrid Trige, som det livsglade og hjælpsomme menneske hun var.

Hardy Knudsen

Ernst Vollertsen

Slesvig - Vejle
 † 02. 01. 2008
 * 05. 12. 1931

Sydslesvigsk Forenings formand fra 1977 til 1987 og næstformand fra 1971 til 1977, Ernst Vollertsen, Bredballe ved Vejle, tidligere Lyrskov, døde den 2. januar i en alder af 76 år.

Ernst Vollertsen vil blive husket som en markant skikkelse igennem 30 år i det danske mindretal i Sydslesvig, men også som den stille slider, myreflittig og beskeden. Efter egen opfattelse var han ikke de store ords mand. Han var en handlingens mand, der overbeviste andre gennem argumenter og handlinger samt sit store organisations- og planlægningstalent.

Visioner gav han kun noget for, hvis der var mulighed for at realisere dem.

Ernst Vollertsen var lærer i Husum fra 1955, skoleleder i Mårkær i 1960 og skoleleder i Sønderbrarup fra 1961 og frem til 1970, hvor han også var formand for SdUs hovedkreds i Gottrup Amt. De sidste 22 år indtil pensioneringen i 1992 underviste han som overlærer på Hiort Lorenzen-Skolen i Slesvig.

Også voksenundervisningen byggede han op og som sekretær holdt han styr på den fra 1971 til 1992.

I Lyrskov Kommune engagerede Ernst Vollertsen sig kommunalpolitisk fra 1986 til 1997, da han og hustruen, Karen Margrethe, flyttede til Danmark, til hendes hjemby Vejle.

Ernst Vollertsen var medlem af amtsprogramrådet for Sønderjyllands Amt fra 1974 til 1997 og NDRs radioråd fra 1981 til 1986.

Alle steder virkede han samvittighedsfuldt og engageret i helhedens interesse men i særdeleshed også for det danske mindretals særlige behov.

Ernst Vollertsen har fået tildelt Sydslesvigsk Forenings sjældne udmærkelse, guldnålen. Han var Ridder af Dannebrog og havde fået Forbundsfortjenstmedaljen.

Trods de sidste 11 års afstand til Sydslesvig holdt Vollertsen altid kontakt med det danske mindretal. For eksempel deltog han altid i SSFs medarbejder-julefester, sidste gang så sent som den 20. december. Han forblev medlem af SSF-distriktet Lyrskov samt andre foreninger, fortsatte som kyndig guide især i Slesvig for Grænseforeningen og andre og engagerede sig i Grænseforeningen for Vejle Amt samt i Slesvigsk Samfund.

I Sydslesvigsk Forening vil Ernst Vollertsen blive husket som en retlinet, engageret dansk sydslesviger, der brugte endog særdeles mange kræfter til fordel for det danske mindretal i Sydslesvig. Som sådan vil vi huske ham.

Æret være Ernst Vollertsens minde.

*Dieter Paul Küssner,
 formand for Sydslesvigsk Forening,
 Jens A. Christiansen,
 generalsekretær i Sydslesvigsk Forening*

Agnete Nielsen

Højer

† 27. 01. 2008

* 17. 05. 1921

Den 27. januar 2008 døde Agnete Nielsen. Hun blev født i præstegården i Vedsted ved Vojens den 17. maj 1921 som datter af sognepræst N.P. Nielsen og hans hustru Cecilie. Sin skolegang fik hun i Vedsted samt i Haderslev Katedralskole og på Tønder Statsskole, hvor hun fik realeksamen i 1937. I 1935 flyttede familien til Højer, hvor N.P.Nielsen var dansk præst samtidig med, at han virkede i Burkal og Hostrup sogne, hvor der på den tid lige som i Højer var tysk sognepræst. Det gav ham tilnavnet "Grænsepræsten". Senere har Agnete været på Snoghøj Gymnastikhøjskole, Frederiksborg og Askov højskoler, og sin læreruddannelse fik hun på seminariet i Vejle.

I 1946 blev Agnete lærer i Højer. Det var i den meget brogede tid lige efter besættelsen, broget - ikke mindst på skolens område. I den danske skole i Højer havde vi fået 71 elever fra den nedlagte tyske kommuneskole, og de blev nu blandet med de 117, vi havde i forvejen. I den ældste klasse var der 55 elever, hvoraf halvdelen var fra den tyske skole. Det var bøvlet, og når det gik godt, var det ikke mindst på grund af Agnetes indsats, for også i de tyske børns hjerter gik hun lige ind med træsko på. I den følgende tid fik vi flere lærere, men året efter døde skolens dygtige leder, Thomas Solbeck. Det var et stort tab. På den tid var der lærermangel, og det var svært at få stillingerne besat så langt mod vest som i Højer. Men midt i alt besværet har jeg tit sagt: "Ja, ja, så længe vi har Agnete, kan det ikke gå helt galt!"

Hun var en sjælden god lærer, fagligt dygtig

og med en enestående evne til at vinde børnenes kærlighed og forældrenes tillid, og hun var en meget hjælpsom og værdsat kollega. Hendes fødselsdag var altid en festdag på skolen. Vi stillede et par baljer med vand ind på lærerværelset; mindre kunne ikke gøre det, når alle de blomster, børnene kom med, skulle i vand. Der var altid rift om at få lov til at gå med hende i hånden eller bære hendes taske, og gamle elever mindes stadig med stor glæde og taknemmelighed deres kære "Frk. Nielsen".

Ud over skolen tog Agnete meget virksomt del i det folkelige liv i forsamlingshuset, på idrætspladsen, i foreningerne, i kirken, og hvor danske mennesker i øvrigt mødtes. Også i Tønder Amts Idrætsforening ydede hun en god indsats. Hun var i bestyrelsen for Kirkeligt Samfund og en drivende kraft i tilrettelæggelsen af grænsesognenes årlige vintermøde i Burkal eller Hostrup sogne.

I slutningen af 60'erne blev Agnete syg, og det varede mange år, før man fandt ud af, hvordan man kunne hjælpe hende. Det medførte, at hun måtte opgive sit arbejde i skolen, og det var utrolig svært for hende. Først tog hun orlov, og senere måtte hun lade sig pensionere. Fra 1973 og til hendes fars død i 1982 holdt hun hus for ham i Sønderborg. De stod hinanden meget nær, og det blev på mange måder en rig tid for dem begge; men skolen og børnene savnede hun altid.

Årene i Sønderborg betød en lang afbrydelse, hvor vi savnede hende i Højer. Vi var glade, da hun kom tilbage og igen deltog i væsentlige

ting her, og når hun gik tur i byen sammen med Marie, var det altid en god oplevelse for de mennesker, de mødte og kom i snak med.

Agnete var et meget positivt menneske, altid parat til at se det bedste i andre og i de tilskikkelser, der mødte hende. Efter en kræftoperation har hun tit haft det meget dårligt, men hun klynkede aldrig. Det nærmeste hun kunne komme i den retning, når man beklagede hende, var: ”Ja, det er da godt nok træls”.

Det er en betydelig personlighed og et dejligt menneske, der nu er gået bort. Vi er mange, der mindes hende med taknemmelighed. Hun havde en sjælden evne til at sprede lys og glæde om sig, lattermild og glad for mennesker, som hun var. Vi vil savne hende.

Folmer Christiansen.

Frede Andersen

Ravsted

† 28. 02. 2008

* 11. 05. 1925

Frede Andersen blev født i Abild ved Tønder. Han kom som 12-årig ud og tjene hos landmænd. Han havde allerede den gang forretningsans. Han lejede jord og havde får, som han senere solgte. Det gav økonomi til, at han kunne komme på Bramminge Efterskole. Senere betalte han også selv sit højskoleophold på Rødding Højskole i 1941-42. På skolen tog han delingsførerruddannelse, den fik han ret hurtigt brug for som gymnastikleder i Ravsted. I forbindelse med sit foreningsarbejde traf han ("Dinne") Kathrine Fabricius fra Abildgård Mejeri. Hun havde været på Frederiksborg- og Snoghøj Højskoler. Det var to unge mennesker, der interesserede sig for det nationale og folkelige foreningsliv. De blev gift i 1945 og forpagtede "Sølvgård" i Løgumkloster og senere "Flæsborg".

I 1950 købte de gården i Knivsig, her voksede deres fire børn op.

Frede var i mange år formand for Ungdoms- og Idrætsforeningen i Ravsted. Han kom også hurtigt med i Slogs Herreds Landboforenings Ungdomsudvalg og senere med i landboforeningens bestyrelse. Han var en sikker kasserer, da Landboforeningerne gik sammen om at bygge Vestslesvigs Landbrugscenter.

Da Dinne og Frede syntes, der skulle generationsskifte til i Knivsig, købte de i 1971 et husmandssted i Korup. Medens de var i Korup var Frede i 10 år en kendt leder af Landboauktionerne i Gråsten.

I 1985 byggede Dinne og Frede hus på Rugtoft i Ravsted og flyttede dertil. Det blev et meget aktivt liv som aftægtsfolk. De var faste deltagere ved Højskoledagene i Bylderup. De havde allerede i 60-erne været på en del udenlandsrejser, nu fortsatte deres rejselev. Det blev til mange rejser med foreningen Norden og andre selskaber. De lavede lysbilleder fra deres rejser og var i mange forsamlingshuse med foredrag om rejserne.

Dinne og Frede nåede at holde diamantbryllup, inden Dine døde i 2006.

Frede måtte kæmpe med Parkinson sygdommen de sidste år, han levede.

Når man besøgte ham, beholdt han dog stadig sin humoristiske sans.

Et rigt liv er slut. Vi er mange, der vil mindes både Frede og Dinne Andersen, som de virksomme og glade mennesker de var.

Hardy Knudsen

Ernst August Meyer

Engelsby

† 08. 03. 2008

* 05. 06. 1926

Sydslesvigsk Forenings karismatiske formand i perioden 1965-77, Ernst Meyer, Flensborg-Engelsby, tidligere Medelby, døde lørdag den 8. marts, 81 år gammel.

Ernst var en formand og personlighed, der vil blive husket.

Stærkt udadventt stod han i 37 år for alt dansk arbejde på Medelby-egnen, hvor han var skoleleder.

Han var engageret i det lokale SSF-distrikt, i ungdomsforeningen, menigheden, i det politiske arbejde på kommunalt plan og på amtsplan.

Han udstrålede energi og havde sine meningers mod. Han var en dygtig debattør, en efterspurgt foredragsholder, og han var en populær guide i Sydslesvig.

Og han havde noget at fortælle: Fra at være tysk hele vejen igennem, valgte han i 1945 efter at have mødt den legendariske bibliotekar Poul Kürstein konsekvent den danske vej. Han drog på Uldum Højskole for at forbedre sine dansk-kundskaber, lærte her sin kommende hustru Annalise at kende, fuldendte sin læreruddannelse på Jelling Seminarium, vendte tilbage til Sydslesvig og blev af skoledirektør Bernhard Hansen sendt til Medelby, hvor ægteparret stortrivedes og deres børn ligeså.

Her var der noget at rive i, og her blev skolelederparret en afholdt del af det danske fællesskab, hvor også det sønderjyske trivedes endnu.

Der blev tillige tid til at engagere sig i det danske arbejde uden for Medelby og amtet:

Foruden at være formand for SSF i samfulde 12 år, var han næstformand i SSW. Det var i den tid, da SSFs formand pr. automatik også var næstformand i SSW.

Og ud over arbejdet i amtsrådet engagerede Ernst sig også i Flensborg Avis A/S' tilsynsråd samt i en lang række bestyrelser, blandt andre i bestyrelsen for Ejderlandets Samfund.

Så sent som sidste forår deltog Ernst sammen med sin Annalise i mindretalsunionen FUEVs årlige kongres. Som mangeårig vicepræsident og kasserer i FUEV var Ernst meget engageret i europæiske mindretals forhold. Navnlig de små mindretal lå hans hjerte nær. Han var den sydslesviger, der for alvor satte sit præg på FUEVs åbne og demokratiske engagement.

At han i sine sidste mange år sammen med Annalise var ankermand i - og ophavsmand til - Fælleslandboforeningens storslåede projekt "Christian Lassens Mindegård" i Jar(de) lund - og mindefonden bag - fyldte ham med glæde, energi og tilfredshed. Kun takket være sit personlige venskab med Christian Lassen var det lykkedes at redde gården og etablere fonden, mens tid var.

Her mødte han så atter alle de mange venner, han og hustruen havde i eksempelvis grænseforeningerne i Danmark og et mangetal af andre nysgerrige og interesserede. Her fortalte han og viste rundt. Her var han atter i sit es.

I Sydslesvigsk Forening vil Ernst blive husket som den stoute kæmpe, der med åbent sind og

dybfølt dansk overbevisning gjorde en bemærkelsesværdig indsats for det danske mindretal i Sydslesvig. Med hans død er mindretallet blevet en markant dansk personlighed i Sydslesvig fattigere.

Æret være Ernst Meyers minde.

*Dieter Küssner, formand for SSF
Jens A. Christiansen, generalsekretær i SSF*

Hans Christian Tygesen

Tønder

† 12. 03. 2008

* 27. 02. 1947

Hans Christinn Tygesen blev født i 1947 i Tønder, og døde i Haderslev 12. marts 2008. Han var søn af manufakturhandler Anton Tygesen.

Med "Kesse", som han blev kaldt af alle, har Tønder by mistet sin utrættelige inspirator, igangsætter og en personlighed ud over det sædvanlige.

Hans Chr. Tygesen var først og fremmest "købmand". Han tog HH eksamen fra Sønderborg Handelshøjskole i 1966I, handelsuddannelse i Magasin Jørgen Andersen, Sønderborg 1966-68 hvor han sideløbende tog merkonomuddannelse fra Sønderborg Handelshøjskole. I 1968-69 læste han Ledelse & Økonomi på Trinity University i Dublin – en by der fik en særlig plads i hans hjerte. Så sent som i oktober sidste år løb han et maratonløb i sin elskede by, Dublin. 1971 overtog han sammen med broderen, Jørgen Anton Tygesen, familiefirmaet Brd. Tygesen efter faderen. Ud over syv butikker i Tønder omfattede forretningsimperiet forretninger i Horsens, Holbæk, Slagelse, Hillerød og Svendborg.

Ved siden af udviklingen af sine egne forretninger, herunder også et større ejendomsselskab,

var Hans Chr. Tygesen gennem 15 år Tønder Handelsstandsforenings sprudlende og dynamiske formand.

Gennem alle Hans Chr. Tygesens aktiviteter afspejledes hans store kærlighed til sin fødeby, dens bymiljø og dens mennesker. Han satte i høj grad sit præg på den by og den egn, hans hjerte bankede for. Han var aktiv i den gamle Fonden til Bevarelse af gamle huse i Tønder, ligesom han var aktiv på sidelinjen i så godt som alle kulturaktiviteter med tilknytning til Tønder. Herudover indtog han en række tillidsposter i tilknytning til erhvervslivet – blandt andet som formand for Collection Gruppen (frivillig indkøbskæde i dametøj), medlem af bestyrelsen for forsikringsselskabet Købstæderne, medlem af lokalrådet for Danske Bank og Tygesen Company A/S (Vagabond).

Hans Christian Tygesens død er et stort tab for Tønder. Størst er tabet naturligvis for den nære familie.

Ingolf Haase

Poul Svensson

Frøslev

† 18. 03. 2008

* 05. 03. 1921

I mange år var Poul Svensson kunslærer på Duborg-Skolen i Flensborg, og han er forfatter til en lang række bøger. Men i de senere år huskes Poul Svensson nok mest for at være manden bag den sønderjyske folkegave til kronprins Frederik og kronprinsesse Mary i anledning af deres bryllup i 2004.

Gaven var en rekonstruktion af nationalklenodiet, det cirka 900 år gamle Frøslevskrin, som i 1872 blev fundet i Frøslev Mose, og som Poul Svensson i 1981 udgav en bog om - hans nok mest kendte værk blandt mange.

Blandt Poul Svenssons andre kendte udgivelser kan nævnes bøgerne om grænselandskunstnerne Sophie B. Jensen, Nikolaus Wehding og Holger Hattesen. I 1999 udsendte Poul Svensson den selvbiografiske bog "Glimt fra grænselandet", som satte hans egen oplevelse af adskillige misforhold i Sydslesvig på tryk.

Bogen blev af mange anset for at være mere kontroversiel end godt er, og den blev genstand for en del debat, som Poul Svensson dog tog med ophøjet ro. I et svar på et læserbrev fra daværende rektor på Duborg-Skolen, Erik Jensen, skrev Poul Svensson: "At tale er sølv - tavshed er underkastelse (...) Der er jo folk, der kun siger frem i garderober og korridorer i stedet for at vove sig ud, hvor det kan koste noget. Men et demokrati kan ikke leve af garderobesnak".

Udgivelserne strækker sig desuden over en lang række bøger om kunst, og Poul Svensson har på sit eget forlag også udsendt værker om sønderjysk kirkekunst i middelalderen.

Poul Svenssons interesse for kunst resulterede ikke udelukkende i undervisning og udgivelser om kunst. Han var meget engageret i at få de unges øjne åbnet for kunst, og han arrangerede i begyndelsen af 1970'erne blandt andet kunstworkshops efter skoletid og kunsthøjsninger med deltagelse af store kunstnernavne fra Danmark.

På samme tidspunkt stiftede han sammen med Helge Krempin og Leif Dahl "De unges Kunstkreds", der var en kunstforening for skoleelever og den første af sin art.

En af hans tidligere elever, afdelingsleder i Dansk Skoleforening, Olaf Runz, betegner sin tidligere lærer som "en mand med sine meningers mod", der samtidig formåede at åbne de unges øjne for kunst.

- Når han gik ind for noget, så gjorde han det med stor ildhu. Men lige så kontroversiel, stridslysten og provokerende, han kunne være, lige så god var han til at vække andres interesse for kunst og holde den i live, siger Olaf Runz.

Poul Svensson tog lærereksamen fra Haderslev Seminarium i 1944 og blev i 1949 ansat på Duborg-Skolen, hvor han blev frem til pensionen i 1978.

Poul Svensson blev i 1988 hædret af Foreningen for Boghåndværkets Fremme med F. Henriksen-Medaljen, og i 1997 fik han hædersgaven fra H.V. Clausens og Johan Ottosens Legat til danskhedens fremme i Sydslesvig.

Trine Flamming

Svend Irgens Hansen

Haderslev

† 21. 03. 2008

* 05. 01. 1911

Svend Irgens Hansen, Haderslev, 97 år gammel. Med ham døde den sidste redaktør af de to gamle danske sønderjyske kamp- og dagblade, Dannevirke-Heimdal. Svend Irgens Hansen blev født i landsbyen Næs på Sjælland, hvor faderen var enelærer ved den lille skole. Den gang hørte der lidt jord til de fleste landsbyskoler. Således også her og Svend Irgens fik som nr. 3 af en børneflokk på 4 lejlighed til som dreng, at stifte bekendtskab med det daglige landbrugsarbejde.

I sine erindringer "Fra Hækkerup til Haderslev" fortæller han levende, lunt og fornøjeligt om barndoms- og ungdomsår. Studentereksamen blev taget på det gamle ærværdige Sorø Akademi. De tre studieår gik som en leg. Således opfattes de i hvert fald mange år senere i erindringen. I 1931 fik Svend Irgens Hansen plads som yngste journalistelev ved Venstrebladet, Næstved Tidende. Herfra gik turen til Vejle Amts Folkeblad, hvor han fik ansættelse i 1933. Det var en bevæget tid. En mand ved navn Adolf Hitler opkastede sig samme år som diktator i Tyskland. Her i Danmark herskede landbrugskrisen og den store arbejdsløshed.

Efter interessante og udviklende arbejdsår fortsatte den unge journalist til Skive Folkeblad, hvor den navnkundige Eli Hansen var redaktør. Under den finsk-russiske vinterkrig 1939-40 opholdt Svend Irgens Hansen sig som korrespondent i Finland for sit blad. Udlængslen, som prægede den efterhånden erfarne journalist, førte ham allerede før verdenskrigens udbrud rundt i de fleste europæiske lande.

Da den store krig var forbi, førte rejselysten

ham atter rundt i en lang række stater for slutelig at ende på et fire måneders ophold i New Zealand og Australien. Sine mange indtryk fra rejsen samlede han efter hjemkomsten i sin bog, Verden har Vokseværk.

Efter et års ophold i England blev han ansat herhjemme ved Venstres Pressebureau og kom senere derfra til Landbrugsrådet som pressesekretær.

Det var her i Landbrugsrådet, at daværende folketingsmand, Jørgen Gram, henvendte sig med tilbud om at komme til Sønderjylland som redaktionssekretær ved de nyligt sammensluttede to gamle sønderjyske dagblade, Dannevirke-Modersmålet og Heimdal. En enig bestyrelse ansatte ham og i 1956 flyttede Irgens Hansen med sin kone, Jutta, og 4 børn til Haderslev, hvor de bosatte sig på Ejsbølvej nr. 10.

I 1962 overtog han så stillingen som chefredaktør ved Dannevirke-Heimdal. En ny tid havde så småt taget sin begyndelse.

Den gamle nationale kamptid var i løbet af årene efter verdenskrigens afslutning aftaget kendeligt. Bladet skulle nu i stigende grad finde sin plads i mængden af liberale venstreblade. Svend Irgens Hansen var med sin omfattende journalistuddannelse, sit gennem mange rejser i udlandet store kendskab til verden udenfor Danmark og sin frisindede liberale grundholdning velegnet til, som redaktør at betræde nye veje.

Det blev en vanskelig tid. De små provinsblades eksistensberettigelse og betydning var tilsyneladende forbi.

I 1972 fusionerede den sønderjyske avis med

MINDEORD

Berlingske Tidende og dette blads aflægger fra 1929 i den sønderjyske region, Jyske Tidende. Dannevirke-Heimdal fortsatte en række år i den nye bladsammenhæng med 2 sider, hvor Irgens Hansen sammen med Børge Larsen gennem daglige lederartikler, kronikker samt andet bladstof kunne fastholde lidt af ånden fra de gamle

sønderjyske aviser. Alt dette forsvandt med den nye bladkonstruktion, JydskeVestkysten.

Den gamle redaktør Svend Irgens Hansen døde i sit hjem efter nogle måneders svaghed, plejet og passet til det sidste af sin kone.

Niels Åge Madsen

Dr. jur. Helmuth Christensen

Flensborg

† 13. 04. 2008

* 05. 01. 1919

Med sorg modtog vi i Sydslesvigsk Forening det triste budskab, at endnu en af det danske mindretals markante frontfigurer igennem årtier, dr. jur. Helmuth Christensen, Vesterallé 17 i Flensborg, døde søndag den 13. april efter en periode med svagelighed og sygdom, 89 år gammel. Født og opvokset i Flensborg-bydelen Engelsby tog den unge Helmuth tysk studentereksamen i 1937, blev straks indkaldt til arbejds- og militærtjeneste og sendt i krig 1939-45. Siden læste han jura ved Kiel Universitet.

Temaet for hans doktordisputats i 1952 er blevet opfattet som hans søgen mod nye horisonter og en nyorientering i retning af det nordiske: "Dommerens uafhængighed i den moderne forfatningsstat - en sammenligning mellem tysk, angelsaksisk og skandinavisk forfatningsret".

Han arbejdede som sagfører i Flensborg fra 1953 og frem til 1956.

I 1951 var han blevet gift med den danske lærer Else Fonager, der døde fra ham for fem år siden. Helmuth Christensen havde lært dansk og engagerede sig i det danske mindretals arbejde, ikke mindst det politiske arbejde og SSW. Igenem mange år senere kom Helmuth Christensen til at sidde i SSWs landsstyrelse.

I 1956 valgtes han til borgmester, og den post forblev han på frem til pensioneringen i 1983.

Han var en retlinet og populær borgmester. Han sad eksempelvis på arbejdsgiversiden ved lønforhandlingerne i den tyske kommuneforening.

Men det var selvsagt som borgmester og

kæmner, han indlagde sig de største fortjenester for sin fødeby Flensborg: Helmuth Christensen var idémænden bag det grænseoverskridende samarbejde, der bl.a. resulterede i omkring 5.000 nye arbejdspladser. Han forhandlede sig frem til, at Danfoss, Sabroe og Storno oprettede fabrikker i Flensborg. Og det var ham, der var forkæmper for fjernvarmen i Flensborg, som også oplandskommunerne - inklusive danske Bov - kom til at nyde godt af. Men også det sociale boligbyggeri og brandværnet lå ham meget på sinde.

Hans brede engagement, hans energi, flid og dygtighed førte til en lang række meget forskellige bestyrelsesposter:

I Sydslesvigsk Forening var han et vellidt og respekteret foretningsudvalgs- og dermed også hovedstyrelsesmedlem fra 1987 til 1991, samt en lige så velforberejdet og grundig formand for regnskabs- og revisionsudvalget fra 1991 og ind i det nye årtusind. Og han rådgav gerne SSF i juridiske anliggender både dengang og siden.

Ligeledes repræsenterede han i en årrække SSF og SSW særdeles kompetent i bestyrelsen for den nyoprettede slesvig-holstenske radioanstalt ULR i Kiel.

I en årrække frem til 1985 var han formand for Union-Banks tilsynsråd. Han var bestyrelsesmedlem i Flensborgs frivillige brandværn og i den tyske byhistoriske forening.

Han var tilsynsførende med de danske krigergrave i Flensborg og omegn i over 25 år, hvilket resulterede i den for ikke-danske statsborgere

helt usædvanlige udmærkelse, nemlig tildelingen af det danske militærs hæderstegn for god tjeneste.

Også den danske brandværsorden modtog han - samt det slesvig-holstenske æreskors.

De blev båret, når lejlighed bød sig, side om side med Dannebrogssordenen og det tyske forbundsfortjenstkors.

Sydslesvigsk Forenings guldnål modtog Helmuth Christensen i 1991.

I de sidste leveår var der blevet stille omkring Helmuth Christensen. Bentøjjet ville ikke som han, så man sås ikke mere ved møderne. Men han fulgte med i alt gennem medierne, og det skete, at han ringede for at diskutere sine for-

friskende synspunkter. Og ind imellem modtog han også besøg.

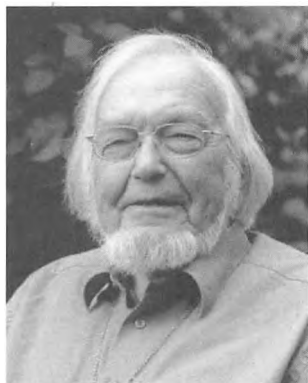
"Helle", som han blev kaldt af mange, vil blive savnet af sit store danske og tyske netværk. Hans retlinethed og humor, hans viden og klogskab, hans anekdoter og hans bestemthed, når det gjaldt.

Vor medfølelse gælder børnene med familierne samt alle andre pårørende.

Æret være Helmuth Christensens minde.

*Dieter Paul Küssner,
formand for Sydslesvigsk Forening.*

*Jens A. Christiansen,
generalsekretær i Sydslesvigsk Forening*

Arne Aabenhus

Gråsten

† 23. 06. 2008

* 18. 10. 1913

Arne Aabenhus var fiskersøn født i Fjellerup på Djursland. Han tog lærereksamen fra Nørre Nissum Seminarium i 1935 og blev lærer i Skjoldborg. I 1946 flyttede han til Træningsskolen under Koføeds Skole i København. I 1948 blev han inspektør på ungdomsskolen på Folkungshus (nuværende Gigthospital) i Gråsten, hvor Det unge Grænseværns formand, P. Marcussen, var forstander. I 1951 blev han lærer og senere viceskoleinspektør på Gråsten Skole, hvor han var til 1973 for derefter at være fuldtidssekretær hos DATS (Dansk Amatør Teater Samvirke) og leder af teaterforlaget DRAMA.

I sin tid i Thy var han med i det folkelige arbejde og blev kredsformand for gymnastikforeningerne i Thy og blev gift med Anna (f. Gisselbæk) i 1940. Han mødte i 1942 Just Thorning, amatørteatermanden, der rejste landet tyndt og satte forestillinger op. Han blev medlem af Modstandsbevægelsen i Thy og blev arresteret og indsat i Ålborg Arrest.

I 1948 var han med til at stifte DATS på Højskolehjemmet i Kolding og blev Samvirkets første sekretær og Gråsten blev centrum for amatørteaterarbejdet. Arne Aabenhus var inspiratoren, en dygtig organisator og i 1952 var han i Belgien, hvor man stiftede IATA (International Amateur Theatre Association) og på nordisk plan var han med til at stifte NAR i 1967 (Nordisk Amatør Teaterråd), som han i mange år var sekretær for. I Sønderjylland var han med til at stifte Sønderjydsk Forsøgsscene i 1959, Sønderjydsk Forsøgsscenes Kirkespilgruppe (1964 –

2001), Det lille Teater i Flensborg (1966) og Det lille Teater i Gråsten (1972). Arne Aabenhus var en meget brugt instruktør i forestillinger inden for kabaret, teater og kirkespil. Desuden var han medstifter af Samrådet for Amatørkor, -orkestre og teatre.

I de senere år tog han initiativ til adskillige egnsspil i Sønderjylland. Spillene på Cathrinesmindes Teglværk, Genforeningsspillene, Grundlovsspillet i Søgård. Disse spil har ofte været model for andre egnsspil. Spillene på det gamle teglværk, Cathrinesminde, blev den første lille spire til det museum, der er der i dag. Arne Aabenhus var initiativtager til støtteforeningen "Cathrinesmindes Venner" (1987) og i mange år var han formand for foreningen. Broager kommune hædrede ham og hængte et portræt af ham op i byrådssalen.

I 2001 blev Arne malet af kunstmaler Vibeke Fonnesberg og ophængt på Cathrinesmindes Teglværksmuseum.

Han tog initiativet til det grænseoverskridende projekt "Tegl og Sejl", hvor det ene kunstværk står på stranden i Westerholz og det andet i Brunsnæs.

I 2003 fyldte Arne Aabenhus 90 år og i den anledning hyldede man ham med en tre timers offentlig teaterfest på Gråsten Skole, hvor man viste nogle af de mange forestillinger, han havde iscenesat. Overskuddet gik til "Anna og Arne Aabenhus Fond", der hvert år uddeler en pris for en særlig indsats for amatørteatret. Fonden kan ikke søges, men man skal indstilles til den.

”Al kunst er henvendelse”, lød Arne Aabenhus’ formulering af amatørteatrets rolle i samfundet. ”Vi teateramatører mener ikke, vi er kunstnere, men vi er bevidste om, at vi arbejder indenfor kunstens område, at vi henvender os til hinanden og til publikum på en sådan måde, at ingen af os helt er den samme, når projektørerne

slukkes, som vi var, da vi mødtes. Engagement, den fælles oplevelse – henvendelse – gør forskellen!”

Arne Aabenhus’ urne er blevet nedsat på Fjellerup Kirkegård.

Tage Nielsen

Christian Tage Jørgensen

Lysabildskov, Sydals

† 19. 07. 2008

* 24. 05. 1939

Christian var først og fremmest bonde, men han var også meget aktiv og uafvendt og engagerede sig vidt og bredt i mange ting.

Mødte sin kone på Grundvigs højskole ved Frederiksborg.

I 10 år var de forpagtere på en gård nær Rønshoved, inden de overtog fødegården, Søgård ved Lysabildskov som niende generation.

I 23 år var han medlem af Sydals kommunalbestyrelse for Venstre. I alle årene var han formand for teknisk udvalg. Siden 2001, blev han medlem af Sønderjyllands amtsråd. Her følte han, at en ny og større verden åbnede sig med tillidsposter i Sønderjyllands symfoniorkester, Amts gymnasiet i Sønderborg og Tønder museum.

Som politiker havde han ry for at være god til at stille kritiske spørgsmål.

Christian Jørgensen var i mange år medlem af repræsentantskabet i Den Sydvestjyske Venstrepressen, DSV, der med dagbladet Vestkysten rykkede mod sydøst ind i Sønderjylland. I 1982

kom han i bestyrelsen, så han var velforberedt, da han i 2003 blev formand for både DSV og syddanske medier med flagskibet Jyskevestkysten, der i 1991 opstod ved en fusion af Jyske Tidende og Vestkysten.

Han var altid optaget af at sikre avisen som talerør for det sydlige Jylland, som det sted, hvor mennesker kan komme til orde og blive hørt.

Som højskolevenstremand og liberal var han anerkendt for at være åbent lyttende og positiv i forsøg på at finde konstruktive løsninger.

Altid foretrak han det gode humør, hvor det var på sin plads, og han havde sine klare politiske holdninger.

I 2002 flyttede Kirsten og Christian til Hørup for at næste generation kunne overtage gården i Lysabildskov. Christian efterlader 3 børn og 10 børnebørn.

Æret være Christian Tage Jørgensens minde.

Jes Simonsen

Grete Mikkelsen

Læk

† 26. 08. 2008

* 13. 08. 1932

En vaskeægte sydslesviger er død.

Grete Mikkelsen blev født i Århus som datter af en konditor og blev i første omgang kontoruddannet på Frichs Fabrikker i Århus. Men så bestemte hun sig for at blive lærer og søgte ind på seminariet i Tønder.

Her mødte hun sin senere mand, Johann Mikkelsen, som gik i årgangen over hende. Og selv om de to var meget forskellige: Storbypigen Grete og landsbydrengen Johann fra Medelby, fandt de sammen. For Johann var det helt klart, at han ville tilbage til Sydslesvig, parret blev gift, og mens Johann blev skoleleder på den danske skole i Hørnum, gjorde Grete sin uddannelse færdig i Tønder. Derefter flyttede også hun til Hørnum. I årene efter boede familien forskellige steder på den sydslesvigske vestkyst.

Grete Mikkelsen har været lærer i Vesterland, Husum og i Læk. Altid var hun meget aktiv i foreningsarbejdet. På Sild var hun spejderleder, og mange gange blev der holdt spejderlejr i familiens sommerhus i Egeskov ved Flensborg Fjord. Sommerhuset var hendes fristed, og hun nægtede at tage på ferie andre steder.

I Læk var hun i mange år engageret i ældrearbejdet, og organiserede ture og hyggeeftermiddage for dem, der boede i de danske ældreboliger i byen. Også i kvindeforeningen var hun aktiv. Og så var der ”Æ Amatører”, som

hun sammen med Johann var drivkraften i. Selv foretrak hun dog ikke at stå på scenen. Hun var den, der sørgede for, at det hele hang sammen, ikke mindst som suffløse.

Selv om Grete Mikkelsen kom fra Århus, tog hun det sydslesvigske og det sønderjyske til sig. Hun levede det og gik op i det. Grunden var nok hendes naturlige nysgerrighed overfor det ny. Også i de senere år, efter at hendes mand Johann døde for to år siden, holdt hun ikke op med at opsøge det nye. Hun flyttede væk fra vestkysten og til Flensborg for at være nærmere på familien. Her gik hun så i kirke og besøgte mindretalsarrangementer for at skabe sig en ny verden.

Hun kendte til sin sygdom i nogen tid, men nåede to ting, hun havde ønsket sig: Barnebarnets konfirmation og 50 års jubilæum for sin afgangsklasse på seminariet. En klasse, som har holdt kontakt i alle årene ved at lade en bog vandre omkring, hvori den enkelte skrev om sit liv. Grete Mikkelsen har været et muntert og åbent menneske. Hun har altid været en stor støtte for sin mand, Johann, i hans arbejde, blandt andet som SSFs amtsformand i Sydtønder. Hun var selv et menneske, som igennem gerninger og holdninger blev til en vaskeægte sydslesviger.

Daniel Dürkop

HÅNDBOG OG VEJVISER

Håndbog og vejviser-delen revideres på grundlag af returnerede spørgeskemaer
Redaktionen afsluttet den 15. september 2008

Det danske kongehus

Ifølge § 1 i tronfølge-loven af 27. marts 1953 nedarves tronen inden for Kong Christian X og Dronning Alexandrines efterslæggt

Margrethe II,

(Alexandrine Þorhildur Ingrid) Danmarks Dronning, født 16. april 1940 på Amalienborg, succederede 14. januar 1972, gift 10. juni 1967 i København med Prins Henrik af Danmark (født Henri-Marie-Jean-André greve de Laborde de Monpezat), født 11. juni 1934 i Talence, Gironde, Frankrig.

Sønner:

(1) Kronprins Frederik André Henrik Christian, født 26. maj 1968 i København, gift 14. maj 2004 i Vor Frue Kirke med Kronprinsesse Mary Elizabeth, grevinde af Monpezat, født Donaldson, født 5. februar 1972 i Hobart, Tasmanien.

Børn:

Prins Christian Valdemar Henri John, født 15. oktober 2005 i København.

Prinsesse Isabella Henrietta Ingrid Margrethe, født 21. april 2007 i København.

(2) Prins Joachim Holger Waldemar Christian, født 7. juni 1969 i København, gift 1. november 1995 i Frederiksborg Slotskirke med Alexandra Christina, grevinde af Frederiksborg, født Manley, født 30. juni 1964 i Hong Kong.

Børn:

Prins Nikolai William Alexander Frederik, født 28. august 1999 i København.

Prins Felix Henrik Valdemar Christian, født 22. juli 2002 i København.

Ægteskabet opløst 8. april 2005.

Gift 2. maj 2008 i Møgeltønder Kirke med Prinsesse Marie Agathe Odile, grevinde af Monpezat, født Cavallier, født 6. februar 1976 i Paris, Frankrig.

Dronningens søstre

Prinsesse Benedikte Astrid Ingeborg Ingrid, født 29. april 1944 på Amalienborg, gift 3. februar 1968 på Fredensborg Slot med Richard Casimir Karl August Konstantin Prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg, født 29. oktober 1934 på Berleburg.

Børn:

(1) Prins Gustav Frederik Philip Richard, født 12. januar 1969 i Frankfurt a.M.

(2) Prinsesse Alexandra Rosemarie Ingrid Benedikte, født 20. november 1970 i København, gift 6. juni 1998 i Gråsten Slotskirke med Jefferson-Friedrich Volker Benjamin Graf von Pfeil und Klein-Ellguth.

Børn:

Friedrich Richard Oscar Jefferson Graf von Pfeil und Klein-Ellguth, født 14. september 1999 i København.

Komtesse Ingrid Alexandra Irma Astrid Benedikte von Pfeil und Klein-Ellguth, født 16. august 2003 i København.

(3) Prinsesse Nathalie Xenia Margareta Benedikte, født 2. maj 1975 i København.

Prinsesse Anne-Marie Dagmar Ingrid, født 30. august 1946 på Amalienborg, gift 18. september 1964 i Athen med Konstantin II, fhv. Konge af Grækenland. Ved ægteskabets indgåelse er arveretten til Danmarks trone bortfaldet for prinsessen og de i ægteskabet fødte børn og disses afkom.

Dronningens farbroder

† Arveprins Knud Christian Frederik Michael, født 27. juli 1900 på Sorgenfri Slot, død 14. juni 1976 i Hellerup, gift 8. september 1933 på Fredensborg Slot med Arveprinsesse Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid, født Prinsesse til Danmark, født 27. april 1912 på Jægersborghus, død 14. december 1995.

Børn:

(1) Prinsesse Elisabeth Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margarethe Désirée, født 8. maj 1935 i København.

(2) Ingolf, Greve af Rosenborg.

(3) Christian, Greve af Rosenborg.

Regeringen Anders Fogh Rasmussen III

Udnævnt 23. november 2007

Statsminister · Anders Fogh Rasmussen (V)

Økonomi- og erhvervsminister · Lene Espersen (C)

Udenrigsminister · Per Stig Møller (C)

Finansminister · Lars Løkke Rasmussen (V)

Beskæftigelsesminister · Claus Hjort Frederiksen (V)

Justitsminister · Brian Mikkelsen (C)

Kulturminister · Carina Christensen (C)

Skatteminister · Kristian Jensen (V)

Undervisningsminister og minister for
nordisk samarbejde · Bertel Haarder (V)

Velfærdsminister og minister for
ligestilling · Karen Jespersen (V)

Minister for videnskab,
teknologi og udvikling · Helge Sander (V)

Minister for fødevarer, landbrug og fiskeri · Eva Kjer Hansen (V)

Minister for udviklingsbistand · Ulla Tørnæs (V)

Forsvarsminister · Søren Gade Jensen (V)

Klima- og energiminister · Connie Hedegaard (C)

Transportminister · Lars Barfoed (C)

Minister for sundhed og forebyggelse · Jakob Axel Nielsen (C)

Minister for flygtninge, indvandrere og
integration samt kirkeminister · Birthe Rønn Hornbech (V)

Miljøminister · Troels Lund Poulsen (V)

Valg i Sydslesvig

Danske stemmer ved kommunevalgene i Sydslesvig 1970-2008

Kredsresultater:

	FLENSBOG	SLESVIG- FLENSBOG	NORD- FRISLAND	RENDSBOG- EGERNFØRDE	KIEL	SAMLET
1970	10.055	6.005	4.346	1.294	103	21.803
1974	10.196	6.196	4.634	1.232	109	22.367
1978	10.447	8.116	4.144	1.558	115	24.380
1982	10.454	8.624	4.875	1.526	104	25.583
1986	8.918	7.860	4.997	1.503	138	23.416
1990	8.323	8.192	4.383	1.906	225	23.029
1994	11.091	13.398	7.415	4.978	1.043	37.925
1998	9.487	12.979	7.071	8.048	1.130	38.715
2003	6.924	10.830	5.888	6.160	684	30.486
2008	6.394	12.729	6.179	6.996	1.500	33.798

Antal kommunerådsmedlemmer

1990	94
1994	137
1998	137
2003	136
2008	195

Antal kredsmedlemmer

1990	15
1994	21
1998	24
2003	21
2008	26

Danske stemmer ved landdagsvalgene 1983-2005

1983	21.807
1987	23.316
1988	26.646
1992	28.245
1996	38.285
2000	60.367
2005	51.901

Antal landdagsmedlemmer

1983	1
1987	1
1988	1
1992	1
1996	2
2000	3
2005	2

5-mandsudvalget

*(Undervisningsministeriets udvalg
vedrørende danske kulturelle anliggender
i Sydslesvig)*

V MF, Kim Andersen (formand)
Skovbrynet 16, 8660 Skanderborg
tlf. 86 51 10 70
E-post: vkian@folketinget.dk
Christiansborg, tlf. 33 37 45 09

A MF, Lise von Seelen
Egeparken 75, 6230 Rødekro
tlf. 74 69 34 05
E-post: lise.seelen@ft.dk
Christiansborg, tlf. 33 37 40 57

C Fhv. minister og MF, Torben Rechendorff
Ørbækgårds Allé 623, 2970 Hørsholm
tlf./fax 45 86 29 08
E-post: tlrech@get2net.dk

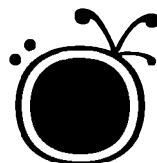
F Jørn Ulrik Larsen
Farverhus 112, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 62 23, mobil 25 61 08 27
E-post: 112jul@post.tele.dk

O MF, Søren Krarup
Toldbodgade 53, 1253 København K
tlf. 33 16 02 69
E-post: dfskra@ft.dk
Christiansborg, tlf. 33 89 27 31

Sekretær:
Chefkonsulent Johan Henrik Tauber
Undervisningsministeriet
Frederiksholms Kanal 26, 1220 København K
tlf. 33 92 53 79
E-post: henrik.tauber@uvm.dk

Syd- og Sønderjyllands landsdelsorkester

Se orkestrets program på
www.sdjsymfoni.dk
eller bestil orkestrets
sæsonprogram
på tlf. 65 50 88 00.

Sønderjyllands Symfoniorkester

Statsforvaltningen Syddanmark

Storetorv 10, 6200 Aabenraa
 tlf. 72 56 79 00, fax 74 62 84 09
 Hjemmeside: www.statsforvaltning.dk
 Direktør: Ninna Würtzen

Ekspeditionstid: Mandag - onsdag kl. 10-15,
 torsdag kl. 10-17, fredag kl. 10-13.

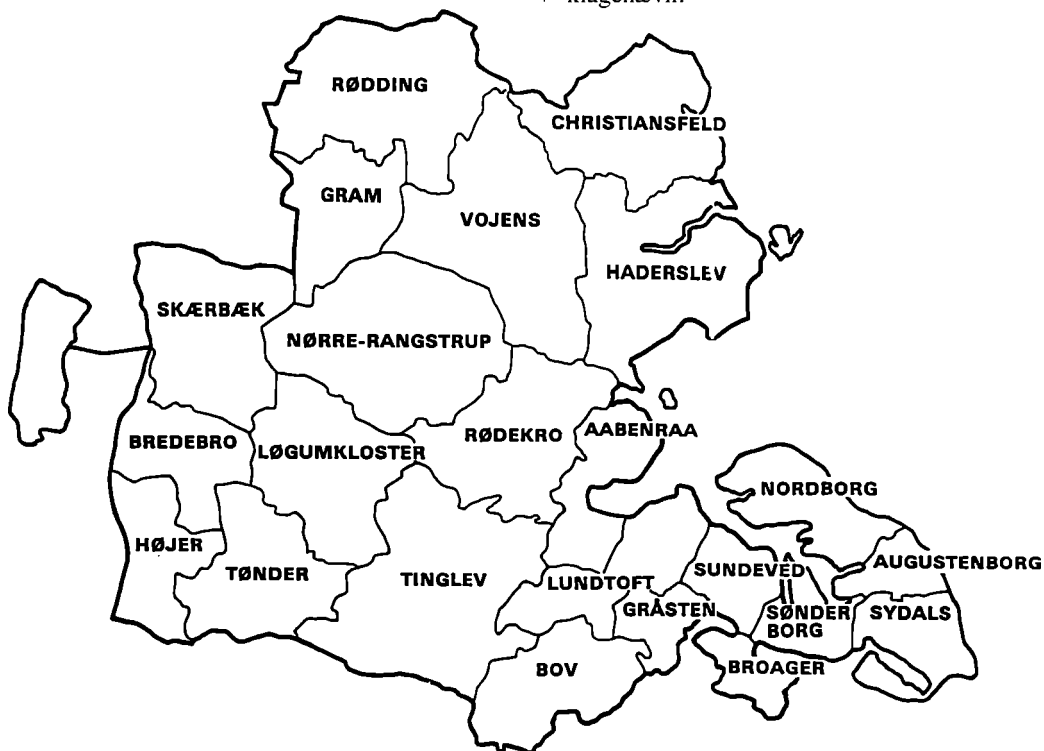
Telefontid: Mandag - onsdag kl. 10-15,
 fredag kl. 9-13, torsdag kl. 12-16.

Man kan desuden få nærmere oplysninger,
 blanketter m.v. på statsforvaltningernes
 hjemmeside: www.statsamt.dk

Der findes 5 statsforvaltninger i Danmark:

- Statsforvaltningen Sjælland med hovedsæde i Nykøbing Falster og afdelingskontor i Roskilde
- Statsforvaltningen Midtjylland med hovedsæde i Ringkøbing og afdelingskontor i Århus
- Statsforvaltningen Hovedstaden med hovedsæde i Storkøbenhavn og afdelingskontor på Bornholm
- Statsforvaltningen Nordjylland med hovedsæde i Aalborg
- Statsforvaltningen Syddanmark med hovedsæde i Aabenraa og afdelingskontor i Odense og Ribe.

Blandt opgaverne, der er mangeartede, kan nævnes ægteskabssager, bidrag, samvær, faderskabssager, adoption, værgemål, fri proces, navnesager, indfødsret, opholdsbevis til EU/EØS-statsborgere, session, byggelovklager, opholdstilladelser og tilsyn med kommunerne. Statsforvaltningerne er desuden sekretariat for det sociale nævn og for det psykiatriske patientklagenævn.

Kort over Sønderjyllands Amt

Region Syddanmark

Damhaven 12, 7100 Vejle
tlf. 76 63 10 00, fax 76 63 20 00
E-post: kontakt@regionsyddanmark.dk
Internet: www.regionsyddanmark.dk

Regionsrådsformand

Carl Holst

Adm. direktør

Kjeld Zacho

Sønderjyske regionsråds- medlemmer 2007-2009

pr. 1. januar 2007

- V Carl Holst, regionsrådsformand,
Nordhaven 5, 6630 Rødding
- V Jens Andresen,
Tingvej 2, 6535 Branderup
- A Andrea Terp Christensen,
Slotsgyden 4, 6200 Aabenraa
- L Anita Kjøng-Rasmussen
Sandbjergvej 12, 6400 Sønderborg
- O Jytte Gramstrup Lauridsen,
Frydendal 13, 6200 Aabenraa
- C Otto D. Lück,
Slotsgaden 20, 6270 Tønder
- A Bent Krogh Petersen
Pileløkke 36, 6310 Broager
- A Willy Sahl,
Arnbjergvej 18, 6430 Nordborg
- C John Lohff
Sundvænget 7, 6400 Sønderborg

TA' ET ÅR PÅ

AGERSKOV
UNGDOMSSKOLE

Gymnastik – Boldspil – Svømning
Mange spændende værkstedsfag
Boglig undervisning

*Prøv et år med nye kammerater
på en efterskole med masser af
muligheder og udfordringer!!*

Tlf. 74 83 33 15 · Fax 74 83 39 62
www.au-ung.dk · info@au-ung.dk

Forstander Lars Kristensen
Viceforstander Lars Hygum

Regionalforsamlingen for Region Sønderjylland-Schleswig

Til Regionalforsamlingen for Region Sønderjylland-Schleswig er der udpeget 11 medlemmer og 2 observatører fra hver side af landegrænsen.

Pr. 1. maj 2007

Repræsentere Region Syddanmark:

Regionsrådsmedlem Karsten Uno Petersen
Regionsrådsmedlem Jens Andresen

Repræsentere kommunerne i Sønderjylland:

Borgmester Hans Peter Geil
Borgmester Tove Larsen
Borgmester Vagn Therkel Petersen
Borgmester Jan Prokopek Jensen

Repræsentere arbejdsmarkedet:

Manager Kim Anker Hansen
Afdelingsformand Thorkild Jacobsen
Helmut Hartmann
Dirk Nicolaisen

Repræsentere universiteterne:

Prorektor Bjarne Graabech Sørensen
Prof. Dr. Heiner Dunckel

Repræsentere Kultur og Sprog:

Kulturudvalgsformand Stephan Kleinschmidt

Repræsentere Det tyske Mindretal:

Formand for BdN Hinrich C. Jürgensen

Repræsentere byrådet i Flensborg:

Overborgmester Klaus Tscheuschner
Byrådsmedlem Manfred Kühl

Repræsentere Slesvig-Flensborg Amt:

Amtspræsident Johannes Petersen
Landråd Bogislav-T. von Gerlach

Repræsentere Nordfriesland Amt:

Amtspræsident Helmut Wree
Landråd Dieter Harrsen

Repræsentere grænsekommunerne:

Borgmester Dr. Wolfgang Buschmann

Repræsentere Det danske Mindretal:

Formand Anke Spoorendonk

Observatører:

Instituttleder Elisabeth Vestergaard
Landdagsmedlem Susanne Herold
Statssekretær Dr. Eberhard Schmidt-Elsaesser

Regionskontor Sønderjylland

- Schleswig & Infocenter:

Lyren 1, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 05 01, fax 74 67 05 21.

E-post: region@sjsl.regionsyddanmark.dk

Internet: www.region.dk

www.region.de

www.pendlerinfo.com

Leder: Peter Hansen.

Kommuner i Sønderjylland

Aabenraa Kommune

Skelbækvej 2,
6200 Aabenraa
tlf. 73 76 76 76, fax 73 76 76 77
E-post: post@aabenraa.dk
Internet: www.aabenraa.dk
Borgmester: Tove Larsen
Kommunaldirektør: Niels Johannesen
Aabenraa Kommune er en sammenlægning af Bov, Lundtoft, Rødekro, Tinglev og Aabenraa kommuner

Haderslev Kommune

Gåskærgade 26-28,
6100 Haderslev
tlf. 74 34 34 34, fax 74 34 00 20
E-post: post@haderslev.dk
Internet: www.haderslev.dk
Borgmester: Hans Peter Geil
Kommunaldirektør: Poul Erik Graversen
Haderslev Kommune er en sammenlægning af Gram, Haderslev og Vojens kommuner samt Bjerning, Fjelstrup og Hjerndrup sogne (Christiansfeld Kommune) og Bevtoft sogn (Nørre Rangstrup Kommune)

Sønderborg Kommune

Rådhusstorvet 10,
6400 Sønderborg
tlf. 88 72 64 00, fax 88 72 64 02
E-post: post@sonderborg.dk
Internet: www.sonderborg.dk
Borgmester: Jan Prokopek Jensen
Kommunaldirektør: Alfred Holm-Petersen
Sønderborg Kommune er en sammenlægning af Augustenborg, Broager, Gråsten, Nordborg, Sundeved, Sydals og Sønderborg kommuner

Tønder Kommune

Kongevej 57,
6270 Tønder
tlf. 74 92 92 92, fax 74 92 96 78
E-post: toender@toender.dk

Internet: www.toender.dk
Borgmester: Vagn Therkel Pedersen
Kommunaldirektør: Thorkild Præstegaard
Tønder Kommune er en sammenlægning af Bredebro, Højer, Løgumkloster, Nr. Rangstrup (undtagen Bevtoft sogn), Skærbæk og Tønder kommuner

Kolding Kommune

Akseltorv 1,
6000 Kolding
tlf. 75 50 15 00, fax 79 79 20 33
E-post: kommunen@kolding.dk
Internet: www.koldingkommune.dk
Borgmester: Per Bødker Andersen
Kommunaldirektør: Ingemann Olsen
Kolding Kommune er en sammenlægning af Kolding, Lunderskov og Vamdrup kommuner samt Vester Nebel sogn (Egtved Kommune) og Christiansfeld Kommune undtagen Bjerning, Fjelstrup og Hjerndrup sogne

Vejen Kommune

Rådhuspassagen 3,
6600 Vejen
tlf. 79 96 50 00, fax 79 96 50 06
E-post: post@vejenkom.dk
Internet: www.vejenkom.dk
Borgmester: Egon Fræhr
Kommunaldirektør: Ole Slot
Vejen Kommune er en sammenlægning af Brørup, Holsted, Rødding og Vejen kommuner

SØNDERJYSK FORSIKRING

Hele familien Sønderjyllands sikkerhedsnet

Ulkebøldam 1, 6400 Sønderborg.
Tlf. 74 42 75 00 - www.soenderjysk.dk

Foreninger, organisationer, institutioner m.v.

Sønderjydsk Skoleforening

Formand: Peder Moltesen Ravn,
Harevej 22, Egebæk-Hviding, 6760 Ribe,
tlf. 75 44 54 33

Næstformand: Henrik Nissen, Surreroj 4,
Bylderup, 6372 Bylderup-Bov

Kasserer: Hanne Clausen,
Møllevvej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder

Sekretær: Inger Rahbek Andersen
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 40 81

Povl Callesen,
Varnæsvej 700, Varnæs, 6200 Aabenraa

Steffen Oxholm,
Bevtoftvej 28, Tirslund, 6541 Bevtoft

Ellen Christensen,
Nyrøjsvej 6, Lavensby, 6430 Nordborg

Hans Diderik Kloppenborg-Skrumsager,
Skomagergade 30, 6093 Sjølund

Uffe Bjerre,
Mølleparken 97, 6240 Løgumkloster

Kirsten Dahlmann,
Rønmøvej 5, 6780 Skærbæk

Ove Kirk Andersen,
Kelstrup Bygade 14, 6100 Haderslev

Povl Chr. Callesen,
Brobølvej 18, Brobøl, 6400 Sønderborg

Laura Skau Bjerregaard,
Fællesgade 20, Rise, 6230 Rødekro

Anne Marie Christensen,
Bygaden 18, Hønsnap, 6340 Kruså

Frode Rindom,
Mojbølvej 4, Mojbøl, 6630 Rødding

Jes Speggers Simonsen,
Mjang Bygade 11, Mjang, 6470 Sydals

Søren Wollesen,
Østermarkvej 14, 6230 Rødekro

Almanakudvalget

Ansvarshavende redaktør:

Hans-Jørgen Thomsen,
Nørregade 16, 6534 Agerskov
tlf. 74 83 34 77

E-post: almanak@dbmail.dk

Lisbet Skau,
Kløvervej 22, Sønder Nærrå, 5792 Årslev,

Lis Mikkelsen,
Gl. Ørderupvej 8, 6520 Toftlund,

Hans-Ole Mørk,
Farverhus 21, 6200 Aabenraa

Hanne Clausen,
Møllevvej 33, Møgeltønder, 6270 Tønder

Inger Rahbek Andersen,
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup

Uffe Bjerre,
Mølleparken 97, 6240 Løgumkloster

Andreas Andresen,
Tårnvej 5, 6520 Toftlund

Georg Bendix,
Hindballevej 8, Brændstrup, 6630 Rødding

Anders Schaltz Andersen,
Osterwung 5, D-25856 Hattstedt

Peder Moltesen Ravn
Harevej 22, Egebæk-Hviding, 6760 Ribe

Sprogforeningen

Folkehjem, Haderslevvej 7,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 11 50

Bestyrelse:

Formand: Skoleinspektør Ove Nissen,
Dalsmark 3, Rinkenæs, 6300 Gråsten,
tlf./fax 74 65 07 45
E-post: acon@mail.tele.dk

Ingolf Haase,
Slotsgaden 28, Møgeltønder, 6270 Tønder,
tlf. 74 73 85 69
E-post: ingolf@tf.dk

Lis Mikkelsen,
Gl. Ørderupvej 8, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 20 18
E-post: lsmik@mail.dk

Vandrelærer Volker Bock,
Meiereistrasse 7, D-24891 Schnarup-Thumby,
tlf. 0049 462 37 189

Gunnar Vind,
Skolegade 49, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 10 72
E-post: vind@post1.dknetdk

Lærer Signe Andersen,
Osterwung 5, D-25856 Hattstedt,
tlf. 0049 4846 590, fax 0049 4846 63948
E-post: signe_andersen@skoleforeningen.de

Lisbet Mikkelsen Buhl,
Süderfischerstr. 10, D-24937 Flensburg,
tlf. 0049 461 5057481
E-post: lisbet_buhl@skoleforeningen.de

Grænseforeningen

Kontor: Peder Skrams Gade 5,
Postboks 9074, 1022 København K,
tlf. 33 11 30 63, fax 33 32 73 76
E-post: info@graenseforeningen.dk
Internet: www.graenseforeningen.dk
Protektor: H.K.H. Prins Joachim
Formand: Forfatter Finn Slumstrup
Generalsekretær: Knud-Erik Therkelsen

Haderslev Østeramts Grænseforening

Formand: Erik Heissel, Venbjerg 33, Djernæs,
6100 Haderslev, tlf. 74 57 52 87

Haderslev Vesteramts Grænseforening

Formand: Sigrud Andersen,
Rangstrupvej 20, 6534 Agerskov, tlf. 74 83 31 56
E-post: sigridandersen@dbmail.dk

Sønderborg Kreds

Formand: Ivan Skjoldager,
Grundtvigs Allé 6, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 19 41
E-post: ivan@skjoldager.net

Tønder Kreds

Formand: Svend Kristiansen,
Østerbyvej 32, 6280 Højer,
tlf. 74 78 32 15
E-post: sv.kristiansen@mail.tele.dk

Aabenraa Kreds

Formand: Jørn Ulrik Larsen,
Farverhus 112, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 62 23
E-post: 112jul@webspeed.dk

Grænseforeningens Landbrugsudvalg

Formand: Forpagter Edmund Mogensen,
Rønshovedvej 2, 6340 Kruså, tlf. 74 60 84 94
E-post: em@aabenraa.dk

Slesvigsk Samfund

Formand: Fuldmægtig Lina Mønster,
Bymarken 12, 4130 Viby Sj.
tlf. 46 19 46 14
Kontor: Vagtelvej 65 ^{4. tv.}, 2000 Frederiksberg,
tlf. 38 88 80 04

Den Nordslesvigske Kvindeforening

Formand: Rita Jespersen,
Dimen 55, 6200 Aabenraa
Næstformand: Agnete Hansen,
Hørup Bygade 38, 6470 Sydals
Sekretær: Henriette Jessen,
Hjartbro Byvej 11, 6541 Bevtøft
Kasserer: Kirsten Nissen,
Sandemandsvej 3, Brøns, 6780 Skærbæk

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sekretariat og ekspedition:

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 46 83

E-post: hssdj@hssdj.dk

Internet: www.hssdj.dk

Åbningstider: Mandag-torsdag kl. 9-14

Forretningsudvalg:

Formand: Hans Schultz Hansen

Næstformand: Lars N. Henningsen

Kasserer: Henning Mathiesen

Kim Furdal

Axel Johnsen

Øvrige medlemmer af styrelsen:

Henrik Becker-Christensen

Elsemarie Dam-Jensen

Lennart S. Madsen

Henrik Skov Kristensen

Carsten Porskrog Rasmussen

Mogens Asmund

Lisbeth Binderup

Inge Adriansen

Finn Bach

Redaktionsadresser:

Sønderjyske Årbøger:

Axel Johnsen

Stjernevej 27, 6300 Gråsten

tlf. 76 54 20 22

Sønderjysk Månedsskrift:

Kim Furdal

Museum Sønderjylland, ISL - Lokalhistorie

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 58 60

Skriftrækken:

Henrik Skov Kristensen

Ørstedsgade 24

6400 Sønderborg

Kredsudvalgsformænd:

Karl Erik Olesen, Starup (Haderslev kreds)

Finn Clemmensen, Skærbæk (Tønder kreds)

Erling Madsen, Løjt (Aabenraa kreds)

Christian Bo Bojesen, Høruphav

(Sønderborg kreds)

Nils Vollertsen (Sydslesvig)

Historisk Samfund for Als og Sundeved

Formand: Provst Lorenz P. Christensen,

Stationsgade 1, Vester Sottrup,

6400 Sønderborg, tlf. 74 46 74 70

Sekretariat: Museet på Sønderborg Slot,

6400 Sønderborg, tlf. 74 42 25 39,

(bedst tirsdag kl. 13 - 16)

Landsforeningen

Danske Forsamlingshuse

Formand: Otto Hallberg,

Sidingevej 23, 4560 Vig, tlf. 59 31 65 85

E-post: ldf@pc.dk

Næstformand: Henrik Nielsen,

Guldbjergvej 5, Brændstrup, 6630 Rødding,

tlf. 74 82 06 01

Sønderjysk Forsamlingshusforening

Formand: Anders Sørensen, Åbenråvej 133,

Øster Gasse, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 22 73

Næstformand: Peter Stange

Bygade 6, Sønder Vilstrup, 6100 Haderslev,

tlf. 74 58 31 13

Kasserer: Peter Bonde,

Urnehovedvej 98, Uge, 6392 Bolderslev,

tlf. 74 64 69 80

Sekretær: Karsten Nybjørn,

Ladegårdvej 6, 6500 Vojens

tlf. 74 50 76 76

Syddansk Universitet

Institut for Grænseregionsforskning

Alsion 2, 6400 Sønderborg

tlf. 65 50 17 51 og 65 50 11 86

E-post: ifg@sam.sdu.dk

Internet: www.sdu.dk

Instituttleder/direktør

Elisabeth Vestergaard

Naturhistorisk Forening for Sønderjylland

Formand: Cand. scient. Vagn Heckmann,

Rosenbakken 109, 6100 Haderslev,

tlf. 74 52 27 65

DGI Sønderjylland

Øbeningvej 1, 6230 Rødekro,

tlf. 73 66 90 50, fax 74 66 96 42,

tlf.tid: Mandag kl. 10.00-16.00, tirsdag-torsdag

kl. 9.00-16.00, fredag kl. 9.00-12.30

Formand: Birgit Langelund
Stadionvej 13H, 6392 Bolderslev
tlf. 74 64 64 68

1. næstformand: Severin Sivesgaard,
Bjerndrup Bygade 32, Bjerndrup,
6200 Aabenraa, tlf. 74 64 37 97

2. næstformand: Kim Hahn,
Spurvevej 6, 6500 Vojens,
tlf. 74 59 07 69 og 26 22 07 69

DDS Sønderjylland:

Formand: Børge Paulsen,
Pileløkke 48, 6310 Broager

Løgumkloster Refugium

Refugievej 1, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 33 01, fax 74 74 33 25,
E-post: mail@loegumkloster-refugium.dk
Internet: www.loegumkloster-refugium.dk
Forstanderpar: Karen Margrethe og
Gunnar Kasper Hansen

Danmarkssamfundet

Formand for Sønderjyllandskredsen:
Helge Moosmann,
Louisevej 2A, 6100 Haderslev, tlf. 74 52 14 43

Amnesty International

Gammeltorv 8^S, 1457 København K,
tlf. 33 45 65 65, fax 33 45 65 66
E-post: amnesty@amnesty.dk
Internet: www.amnesty.dk

Foreningen »Venner af Rømø's natur«

Formand: Jørgen Kølle, Kap Farvel 7, 6792 Rømø

Foreningen Hjemmeværnsmuseets Venner

Formand: Oberstløjtnant Jørn Nielsen,
Hjemmeværnsdistrikt Sønderjylland,
Søgaardlejren, 6200 Aabenraa

Bund Deutscher Nordschleswiger

Deutsches Generalsekretariat, Vestergade 30,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 38 33
Formand: Gårdejer Hinrich Jürgensen,
Flensborg Landevej 71, Gårdeby,
6360 Tinglev, tlf. 74 64 36 44
Generalsekretær: Uwe Jessen

Deutscher Jugendverband für Nordschleswig

Vestergade 30, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 69 89 00, fax 73 69 89 78
E-post: info@djfn.dk
Internet: www.djfn.dk

Formand: Klaus Wittmann, Tørsbølvej 2B,
Hokkerup, 6340 Kruså, tlf. 74 60 87 05
Afdelingsleder: Lennart Nickelsen

Deutscher Schul- und Sprachverein für Nordschleswig

Vestergade 30, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 41 03, fax 74 62 73 61
Skolekonsulent: Claus Diedrichsen
Formand: Gårdejer Horst Leithoff,
"Holmgaard", Grøngårdvej 30, Grøngård Mark,
6270 Tønder, tlf. 74 73 45 62
E-post: leithoff@mail.dk

Stort udvalg i
sønderjysk litteratur

*Padborg
Boghandel* ApS.

Jan Svendsen - Nørregade 16 - 6330 Padborg
Telefon 74 67 31 08 - 74 67 10 59
Fax 74 67 57 16 - e-mail: 6980@bogpost.dk

Løgumkloster Refugium

Et sted til

oplevelser, ferie, studier og rekreation

- * Refugiedage med foredrag, fortælling, sang, koncerter og udflugter i grønselandskabet
- * Åbent hele året - perioder med pensionistrabat
- * Tæt ved byen, klosterkirken, eng og skov
- * Velegnet som kursussted for mindre grupper

Løgumkloster Refugium
6240 Løgumkloster

tlf. 74 74 33 01 - fax. 74 74 33 25
www.loegumkloster-refugium.dk
mail@loegumkloster-refugium.dk

Karen Margrethe og Gunnar Kasper Hansen

Kirkelige foreninger og organisationer

Den Sønderjydske Forening af Menighedsrådsmedlemmer

Formand: Fhv. viceskoleinspektør
Bent F. Petersen,
Parkvej 11, Brøns, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 34 39

Næstformand: Sognepræst Ole Werth Sørensen,
Præstegårdsvej 1, Oksbøl, 6430 Nordborg
Sekretær: Paul A. Martinussen,
Fasanvej 27, 6240 Løgumkloster

Danske Sømands- og Udlandskirker

Smallegade 47, 2000 Frederiksberg,
tlf. 70 26 18 28, fax 70 26 18 24
E-post: kontor@dsuk.dk · Internet: www.dsuk.dk
Giro 500-3660

Formand: Tidl. kirkeminister A. O. Andersen,
Poppelvej 8, 4690 Haslev, tlf. 56 31 35 22

Tilsynsførende biskopper:
Biskop Erik Normann Svendsen,
Nørregade 11¹, 1165 København K,
tlf. 33 47 65 00

Biskop Niels Henrik Arendt,
Ribe Landevej 37, 6100 Haderslev
tlf. 74 52 20 25

Biskop Steen Skovsgaard,
Østre Allé 2, 4800 Nykøbing F.
tlf. 54 85 02 11

Medlem af bestyrelsen:

Rektor Jørgen Kühl,
Achter de Möhl 51, D-24955 Harrislee,
tlf. 0049 - 461 7703043

Generalsekretær: Margith Pedersen,
Smallegade 47, 2000 Frederiksberg

Brødremenighedens Danske Mission (BDM)

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33, fax 74 56 13 34
E-post: bdm@dmr.org
Generalsekretær: Erik Baun

Dansk Ethioper Mission

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld, tlf. 74 56 22 33
E-post: info@dem-dk.dk
Internet: www.dem-dk.dk

Mission Afrika

Folkekirkelig Mission i Afrika

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 22 33, fax 74 56 13 34
E-post: sum@dmr.org
Internet: www.sudanmissionen.dk
Generalsekretær: Kristian R. Skovmose

Den Danske Israelmision

Nørregade 14, 6070 Christiansfeld, tlf. 74 56 22 33
E-post: kontor@israel.dk
Internet: www.israel.dk
Generalsekretær: Bodil F. Skjøtt

DANMISSION

Strandagervej 24, 2900 Hellerup, tlf. 39 62 99 11
Generalsekretær: Mogens Kjær
Formand: Lars Mandrup,
Skolevangs Alle 72, 8240 Risskov

Fonde

Dansk Kultursamfund af 1910

Formand: Fhv. minister J. K. Hansen,
Lerbjergparken 6 st. th.,
6400 Sønderborg
Sekretær: Jutta Petersen,
Farverhus 242, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 66 64

Fonden til bevarelse af gamle Rømhuse

Formand: Rosa Schmidt,
Ternevej 11, Havneby, 6792 Rømmø

H. P. Hanssens Mindefond

Formand: Margrethe Wind,
Dovervej 3, Hjerting,
6630 Rødding,
tlf. 74 84 14 66
Næstformand: Helge Jensen,
Landevejen 34, Døstrup,
6780 Skærbæk,

tlf. 74 75 43 24
Kasserer: Finn Dyhr,
H. P. Hanssensvej 23,
6100 Haderslev,
tlf. 74 52 00 53

Danske og frisiske foreninger og insti- tutioner i Sydslesvig

Sprogforeningen

Sydslesvigafdelingen
Formand: Signe Andersen, Osterw ung 5,
D-25856 Hattstedt, tlf./fax 04846/63948
E-post: signe_andersen@skolefor-ningen.de

Kgl. dansk Generalkonsulat

Generalkonsul: Henrik Becker-Christensen
Konsul: Hanne Eder
Nordergraben 19, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/144000, fax 0461/17928
E-post: flfgkl@um.dk
Internet: www.gkl-flensburg.de

Sydslesvigsk Forening (SSF)

Formand: Dieter Paul Küssner,
Jarplund Højskole, Lundweg 2,
D-24941 Jarplund-Weding,
tlf. 04630/343+344, fax 04630/690

Dansk Generalsekretariat

Flensborghus, Norderstrasse 76,
D-24939 Flensburg eller
Postfach 2664, D-24916 Flensburg,
tlf. 0461/144080, fax 0461/14408-130
E-post: info@syfo.de
Internet: www.syfo.de
Generalsekretær: Jens A. Christiansen
Regnskabsafdelingen: Jens Søren Jess
Kulturafdelingen: Fuldmægtig Marianne Wulff
Dansk postadresse: Box 369, 6330 Padborg

Flensburg by

Formand: Maren Schultz,
Stuhrsallee 19, D-24937 Flensburg,

tlf. 0461/51120
Sekretariat: Konsulent Viggo Petersen,
Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-125+126+127,
fax 0461/14408-128, e-post: flby@syfo.de

Flensburg amt

Formand: Peter Kreutzer, Kallhoi 6, Kupfer-
mühle, D-24955 Harrislee, tlf. 0461/75810
Sekretariat: Konsulent Tine Andresen,
Norderstrasse 74, D-24939 Flensburg, tlf.
0461/14408-155+156,
fax 0461/14408-157, E-post: flamt@syfo.de

Gottorp amt

Formand: Franz Dittrich,
Osterstr. 20, D-24850 Schuby,
tlf. 04621/949455, fax 04621/949405
Sekretariat: Konsulent Gudrun Petersen,
Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/23888, fax 04621/21105
E-post: gottorp@syfo.de

Husum amt

Formand: Lass Erhardtsen, Dörpumer Weg 75,
D-25821 Bredstedt, tlf. 04671/4227
Sekretariat: Konsulent Peter Johannsen,
Neustadt 95, D-25813 Husum,
tlf. 04841/2612, fax 04841/63618
E-post: husum@syfo.de

Ejdersted amt

Formand: Kristian Buhrkal,
Herzog-Phillipp-Allee 17, D-25832 Tönning
tlf. 04861/236
E-post: kristian_buhrkal@skoleforeningen.de
Sekretariat: Konsulent Jette Jochimsen, Am
Hafen 30, D-25832 Tönning,
tlf. 04861/5493, fax 04861/1607
E-post: ejdersted@syfo.de

Rendsborg/Egernførde amt

Formand: Anne Mette Jensen,
Lehberg 4, D-24357 Fleckeby,
tlf. 04354/8516, fax 04354/986944
E-post: lehberg4@aol.com
Sekretariat: Konsulent Nadine Schmidt,
H. C. Andersen-Weg 8, D-24340 Eckernförde,

tlf. 04351/2527, fax 04351/5183
E-post: rd-eck@syfo.de

Sydtønder amt

Formand: Inger Merete Hansen,
Lecker Strasse 42, D-25917 Achtrup,
tlf. 04662/2635
Sekretariat: Konsulent Lars Petersen,
Lorenz Jannsen Strasse 1, D-25899 Niebüll,
tlf. 04661/2755, fax 04661/2432
E-post: sydtoender@syfo.de

Aktivitetshuset

Norderstr. 49, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/150140, fax 0461/150420
E-post: info@aktivitetshuset.de
Internet: www.aktivitetshuset.de
Leder: Kathrine Hoop

A. P. Møller Skolen

Danziger Str. 16, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/4820-0
Privat dansk gymnasium
Rektor: Jørgen Kühl

»Christianslyst«

Lejrskole og kursushjem,
D-24392 Süderbrarup,
tlf. 04641/92229, fax 04641/92229
Forstander: Elly Andersen

Dansk Alderdomshjem

Nerongsallee 27, D-24943 Flensburg,
tlf. 0461/51311, fax 0461/582397
Forstander: Bodil Bjerregaard-Brocks

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Norderstrasse 59, D-24939 Flensburg,
Dansk postadresse:
Box 528, 6330 Padborg
tlf. 0461/86970, fax 0461/8697222
Åbent: Sommerhalvåret kl. 10-18,
lørdag kl. 9-13. Vinterhalvåret kl. 10-19,
lørdag kl. 9-13. Overgangsdatoer mellem halv-
årene meddeles i Flensburg Avis
Overbibliotekar: Alice Johansen
Studieafdelingen og arkivet:
Arkivar, dr. phil. Lars N. Henningsen

Dansk Erhvervsforening i Sydslesvig

Formand: Gerd Pickardt,
Annenweg 11, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/75900, fax 0461/78299

Dansk Gymnastikforening Flensburg

Formand: Reinhard Jacobsen,
Waldstr. 55, D-24939 Flensburg,
tl. 0461/57581, fax 0461/5700082
Klubhuset: Marienhölungsweg 62,
D-24939 Flensburg (Frueskovens Idrætspark),
tlf. 0461/5700477
E-post: vorstand@dgf-flensburg.de
Internet: www.dgf-flensburg.de

Dansk Kirke i Sydslesvig

Dansk Kirkekontor,
Wrangelstrasse 14, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/52925, fax 0461/9091596
E-post: kirken@foni.net
Internet: www.dks.folkekirken.dk
Provst: Viggo Jacobsen
Forretningsfører: Jytte Nickelsen

Dansk Lærerforening for Sydslesvig

Süderstr. 31, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/773230 · fax 0461/73073
E-post: dls@dls.dk
Formand: Niels Nielsen

Dansk Menighedspleje, Flensburg

v/ provst Viggo Jacobsen,
Wrangelstr. 14, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/52565, fax 9091598
E-post: provsten@foni.net
Internet: www.dks.folkekirken.dk/hellig

Dansk Menighedspleje, Slesvig

v/ pastor Morten Mortensen,
Bismarckstrasse 18A, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/25815
E-post: mortensen@foni.net
Internet: www.dks.folkekirken.dk/sl_ansga

Dansk Menighedspleje, Tønning

v/ pastor Mattias Skærved
Herrengården 3, D-25832 Tønning
tlf. 04861/453,

Internet: www.dks.folkekirken.dk/tonning

Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Formand: Lone Schuldt, Heidewinkel 1,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/74426
Skoledirektør: Anders Molt Ipsen
Kontor: Stuhrs Allee 22, D-24937 Flensburg
eller Postfach 1461, D-24904 Flensburg,
tlf. 0461/50470, fax 0461/5047137
Dansk postadresse: Box 389,
6330 Padborg
Børnehaveinspektørens kontor:
Stuhrs Allee 22, D-24937 Flensburg
tlf. 0461/503380, fax 0461/581816
Feriekontoret: Friedrichstal 17,
D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/56664, fax 0461/54372
Skolepsykologisk kontor:
Waldstrasse 43, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/570870, fax 0461/581816
Centralen for Undervisningsmidler:
Stuhrs Allee 33, D-24937 Flensburg eller
Postfach 1461, D-24904 Flensburg,
tlf. 0461/5047146, fax 0461/5047153

Dansk Spejderkorps Sydslesvig

Formand: Dieter Matthiesen,
Richard-Wagner-Strasse 17,
D-24943 Flensburg,
tlf. 0461/62788
Korpschef: Anne Margrethe Jessen,
Haferstiege 20, D-24941 Flensburg-Weiche,
tlf. 0461/8400724
E-post: anje@dot.com

Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Waldstrasse 45, D-24939 Flensburg
tlf. 0461/570580, fax 0461/5705888
E-post: info@dksund.de
Internet: www.dksund.de
Dansk postadresse: Box 119,
6330 Padborg
Formand for sundhedsrådet og
forretningsudvalget: Hans-Erik Hansen,
Fritz-Graeff-Weg 15, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/9091190
E-post: formand@dksund.de

Kontorchef: Georg Hanke
E-post: georg.hanke@dksund.de
Ledende sygeplejerske: Jochen Arndt,
tlf. 0461/57058-26

De Sydslesvigske Husmoderforeninger

Formand: Inge-Lise Møller, Toosbüstr. 7,
D-24939 Flensburg, tlf. 0461-26545

Den slesvigske Kvindeforening

Formand: Annemarie Erichsen,
Ulstrupfeld 5, D-24999 Wees, tlf. 04631/1478
E-post: k-h.erichsen@t-online.de

Det danske Bibliotek i Husum

Neustadt 81, D-25813 Husum, tlf. 04841/82280
E-post: husum@dcbib.dk
Leder: Bibliotekar Keld Klemith Madsen

Det danske Bibliotek i Slesvig

Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
tlf. 04621/988054
E-post: slesvig@dcbib.dk
Leder: Bibliotekar Carsten F. Reyhé

Det lille Teater

Hjemmet, Marienstr. 20, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/24835
Formand: Alexander von Oettingen,
Zum Dorfteich 7, D-24975 Husby,
tlf. 04634/9219
Sekretær: Svend Aage Wolff
Fjordkobbøl 17, Alnor, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 22 66, E-post: aase-aage@adr.dk

Det sydslesvigske Samråd

Formand: Peter Lynggaard Jacobsen,
Ballastkai 8, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/4308558, fax 0461/8697222
E-post: lynggaard@skoleforeningen.de
Sekretariat: Dansk Skoleforening for
Sydslesvig.
Stuhrs Allee 22, D-24937 Flensburg,
Postfach 1461, D-24904 Flensburg,
tlf. 0461/5047-0, fax 5047-137,
E-post: post@skoleforeningen.de
Internet: www.skoleforeningen.org
Dansk postadresse: Postboks 389, 6330 Padborg

Duborg-Samfundet

Formand: Elva Thorup Nielsen,
 Elisabeth-Oschatz-Dethleffsen-Str. 8,
 D-24939 Flensburg
 tlf. 0461/75668
 E-post: elva.thorup@T-online.de

Duborg-Skolen

Ritterstrasse 27, D-24939 Flensburg,
 tlf. 0461/144390, fax 0461/22430
 Dansk postadresse: Box 380, 6330 Padborg
 Privat dansk gymnasium
 Rektor: Ebbe Benedikt Rasmussen
 Pedel: Tlf. 0461/22282

Flensburg Avis

Hovedredaktion og lokalredaktion Flensburg
 Wittenberger Weg 19, D-24941 Flensburg
 tlf. 0461/50450, fax 0461/5045140
 E-post: redaktion@flensburg-avis.de
 Internet: www.flensburg-avis.de
 Chefredaktør: Bjarne Lønborg
 Direktion: Bjarne Lønborg
 Nibøl: Hauptstr. 46, D-25899 Niebüll,
 tlf. 4661/5904, fax 04661/2886
 Slesvig: Lollfuss 69, D-24837 Schleswig,
 tlf. 04621/28292, fax 04621/27976

Flensburg danske Journalistforening,

Formand: Hans Chr. Davidsen,
 Kleiner-Fuchs-Hof 5, D-24941 Flensburg,

tlf. 0461/91669

Flensburg Y's Men's Club

Præsident: Preben Kortnum Mogensen,
 Apenrader Str. 25, D-25939 Flensburg
 tl. 0461/43376
 E-post: kortnum@foni.net
 Internet: www.flensburg.ysmen.dk
 Mødested: Ansgar-Kirken,
 Apenrader Str. 25, D-25939 Flensburg

Friisk Foriining

(Friserforeningen)

Formand: Jörgen Jensen Hahn,
 Dorfstr. 91, D-25920 Risum-Lindholm,
 tlf. 04661/5620, fax 04661/6498
 E-post: joergen_jensen_hahn@
 skoleforeningen.de
 Sekretariat: Moose 4, D-25842 Bargum,
 tlf. 04672/77520, fax 04672/77521
 Sekretær: Manfred C. Nissen
 E-post: info@friiske.de
 Internet: www.friiske.de

Foreningen »Norden«, Sydslesvig afdeling

Formand: Lars Aagaard, Norderstr. 59,
 D-24939 Flensburg, tlf. 0461-86970
 Nordisk Informationskontor: Norderstrasse 76,
 D-24939 Flensburg,
 tlf. 0461/14408329, fax 0461/14408332
 E-post: aj@nordisk-info.de
 Internet: www.nordisk-info.de
 Forretningsfører: Anette Jensen

Frivilligt Dreng- og

Pigeforbund i Sydslesvig

Distriktsleder: Sten Andersen,
 Alt Frösleer Weg 8b, D-24955 Harrislee,
 tlf. 0461/7703047, fax 0461/9402858
 E-post: sten_andersen@skoleforeningen.de
Lejrskoler og hytter:
 »Trenhytten«, Harkielweg 2, D-24963 Tarp,
 tlf. 04638/527,
 udlejning v/Peter Hillebrecht, Heidewinkel 9,
 D-24955 Harrislee, tlf. 0461/7002923
 »Kongenshus«, D-25882 Tetenbüll,
 udlejning v/Ole Hübertz Knudsen,
 Yurian-Ovens-Str. 19,
 D-25832 Tönning, tlf. 04861/476

Gamles Værn

Formand: Svend Lekkat,
Mistelhof 11, D-24944 Flensburg,
tlf. 0461/315003

Hejmdal Blæseorkester

v/Ejnar Geipel, Industrieweg 47,
D-24955 Harrislee, tlf. 0461/75983

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sydslesvigs Amtskreds
Formand: Niels Vollertsen,
Hermann-Heiverg-Str. 1, D-24837 Schleswig
tlf. 04621/28968,

I. C. Møller-Fonden

v/ Henrik Geipel,
Osterlücken 13 A, D-24955 Harrislee,
tlf. 0461/71969

Idrætshallen

Moltkestrasse 20 C, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/5035021
Inspektør: Ullrich Schmitzkowski

Jarplund Højskole

Lundweg 2, D-24941 Jarplund-Weding,
tlf. 04630/343+344, fax 04630/690
Forstander: Dieter Paul Küssner

KFUM og KFUK i Sydslesvig

Formand: Preben Kortnum Mogensen,
Apenrader Str. 25, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/43376
E-post: kortnum@foni.net

Kunstkredsen, Flensburg

Formand: Hanne Bay Lührssen,
Bonhoeffer Str. 2, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/5700244

Ladelund Ungdomsskole

Karlumer Str. 1, D-25926 Ladelund,
tlf. 04666/714, elevtlf. 1200, fax 04666/853
Forstander: Hans Henning Heide Jochimsen

Landboforeninger

Fælleslandboforeningen for Sydslesvig

Kontor: Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461-14408-600, fax 14408-603

Formand: Bo Hallberg,
Kragstedtmoor 4, D-24997 Wanderup,
tlf. 04606/96337,

Sekretær: Joachim Spitz,
Inselblick 4, D-24944 Flensburg

E-post: j.spitz@t-online.de

Konsulenter: Jes Simonsen, Joachim Spitz og
Dirk Hansen,

Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/14408-600, fax 0461/14408-603

E-post: jes_simonsen@syfo.de

Landboforeningen for Flensburg og Omegn

Formand: Bo Hallberg,
Kragstedtmoor 4, D-24997 Wanderup,
tlf. 04606/96337

Landboforeningen for

Gottorp og Ejdersted amter

Formand: Preben Holl, Fleckebyer Landstr. 7,
Lehmrade, D-24811 Brekendorf,
tlf. 04353/581, fax 04353/584

Landboforeningen for Sydønder amt (Gest)

Formand: Frede Andresen,
Sprakebüller Str. 2, D-25917 Achtrup, tlf.
04662/4802

Den nordfrisiske Landboforening (Marsk)

Formand: Karl-Heinz Matthiesen, Dammhusum,
Bundesgarderweg 10, D-25927 Neukirchen,
tlf. 04664/815

Lejrskolehjemmet »Skipperhuset«

Am Hafen 30, D-25832 Tönning,
tlf. 04861/5493, fax 04861/1607

E-post: ejdersted@syfo.de

Internet: www.lejrskole.de

Bestyrerpar: Jette og Thomas Jochimsen

Nordfriisk Institut

Süderstrasse 30, D-25821 Bredstedt,
tlf. 04671/2081, fax 04671/1333

E-post: info@nordfriiskinstitut.de

Internet: www.nordfriiskinstitut.de

Instituttleder og direktør: Dr. Thomas Steensen

Sct. Georgs-Gildet

Gildemester: Helmuth Werth, Tydal 1, D-24852 Eggebek, tlf. 04609/91030, fax 04609/494

Sct. Knuds-Gildet

Oldermand: Karl Heinz Rudebeck, Fördebogen 33, D-24955 Harrislee, tlf. 0461/979393

Slesvigsk Kreditforening

Formand for tilsynsrådet:
Hans Uwe Harck, Alter Kupfermühlenweg 44b, D-24939 Flensburg, tlf. 0461/41774
Kontor: Süderstrasse 89, D-24955 Harrislee, tlf. 0461/71975, fax 0461/78617
Forretningsfører: Dirk von Heyer

Sydslslevigs danske Kunstforening

Formand: Hans Jessen, Holstengang 1, D-24937 Flensburg, tlf. 0461/13562

Sydslslevigs danske Ungdomsforeninger

Formand: Anne Kämper,
Kappellerstr. 22, D-24975 Husbyholz, tlf. 04634/346 fax 04634/9616
Dansk Ungdomssekretariat:
Norderstr. 76, D-24939 Flensburg, tlf. 0461/14408-0, fax 14408-222
E-post: kontoret@sdu.de · Internet: www.sdu.de
Forretningsfører: Horst Schneider

Sydslslevigs Museumsforening

Formand: Carsten Reyhé,
Winningmay 5, D-24882 Füsing-Schaalby, tlf. 04622/671
E-post: cr@dcbib.dk

Sydslslevigsk Pressetjeneste

Norderstrasse 76, D-24939 Flensburg, eller Postfach 2664, D-24916 Flensburg, tlf. 0461/14408-120+122, fax 0461/14408-131
E-post: spt@syfo.de. Internet: www.syfo.de
Pressesekretær: Bernd Engelbrecht

Sydslslevigsk Selvhjælp SSH

Formand: Anne Kathrine Terp, Mansteinstr. 9, D-24837 Schleswig, tlf. 0461/32566

Sydslslevigs Skakkreds

Formand: Egmont Herforth, Teichstr. 46, D24937 Flensburg, tlf. 0461/181972

Sydslslevigsk Vælgerforening (SSW)

Landsformand: Flemming Meyer,
Handewitt Busch 10, D-24983 Handewitt, tlf. 04608/6572
Landssekretariat: Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg, tlf. 0461/14408-310, fax 0461/14408-313
E-post: info@ssw-landesverband.de
Internet: www.ssw-landesverband.de
Landssekretær: Martin Lorenzen
SSW-Landdagsfraktionen i Flensburg:
Norderstr. 74, D-24939 Flensburg, tlf. 0461/14408-300, fax 0461/14408-305
SSW-Landdagsfraktionen i Kiel:
Schleswig-Holsteinischer Landtag, Düsternbrooker Weg 70, D-24105 Kiel, tlf. 0431/988-1380 eller 0431/988-1381, fax 0431/988-1382
Landdagsmedlemmer: Anke Sporendonk, Achter de Möhl 35, D-24955 Harrislee, tlf. 0461/73187, fax 0461/75398
Lars Harms, Herzog-Adolf-Str. 14, D-25813 Husum
tlf. 04841-9041578

Sydslslevigske Folkedansere Flensburg

Formand: Inge-Marie Christensen, Rudekamp 36, D-24960 Glücksburg, tlf. 04631/2800

Sønderjysk Arbejdsforening (SAF)

Formand: Rüdiger Schulze, Herwarthstrasse 6, D-24159 Kiel, tlf./fax 0431/361945
E-post: ruediger.f.m.schulze@t-online.de

Torsdagskoret

Formand: Kirsten Anthonisen,
Westerstr. 30B, D-24955 Harrislee, tlf. 0461/74102, fax 74103
E-post: kirsten-anthonisen@foni.net

»Tydal« Spejdgård

D-24852 Eggebek, tlf. 04609/91030, fax 04609/494
Bestyrer: Helmuth Werth

Ungdomskollegiet

Marienhölungsweg 66, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/52444, fax 0461/5002795

Forstander: Uwe Becher

Union-Bank A/S

Grosse Strasse 2, D-24937 Flensburg,

tlf. 0461/8414-0, fax 0461/8414-290

Süderstrasse 89, D-24955 Harrislee,

tlf. 0461/700320, fax 0461/7003232

Schleswiger Str. 85, D-24941 Flensburg,

tlf. 0461/902100, fax 0461/9021010

Direktion: Volker Andersen, Frank Baasch

tlf. 0461-14408-600, fax 14408-603

Dansk Voksenundervisning i Sydslesvig

Formand: Erik Jensen, Marienallee 10,

D-24939 Flensburg, tlf. 0461-9093257

Sekretær: Signe Andersen, Osterwung 5,

D-25856 Hattstedt, tlf./fax 04846/63948

E-post: signe_andersen@skoleforeningen.de

Internet: www.voksenundervisning.de

Æ' Amatører

v/Lone Krogh, Rapsbogen 2,

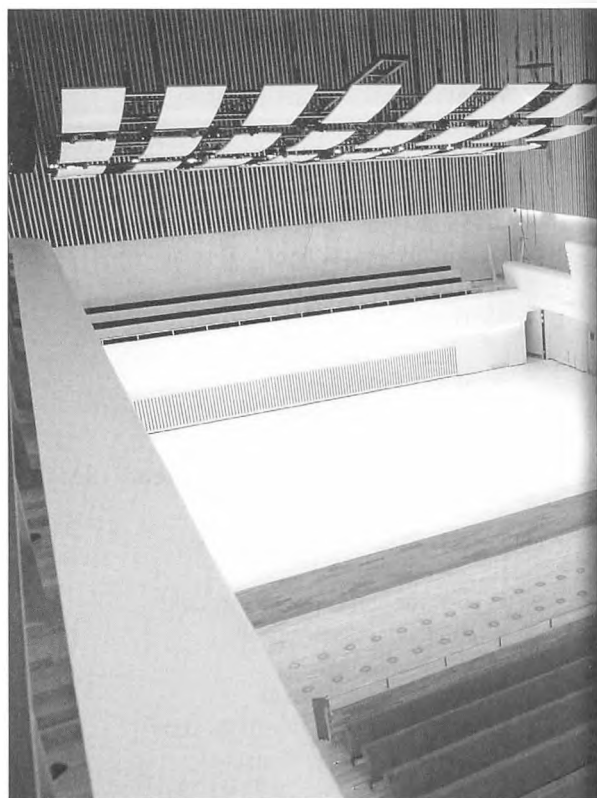
D-24941 Flensburg, tlf. 0461/8400933

Højer
Design
Efterskole

Telefon 73628900

E-mail: mail@hoejerdesignefterskole.dk

Alsion i Sønderborg

Sønderjyllands nye
viden og kulturcenter
i Sønderborg

Læs om masser af kulturoplevelser
i Koncertsalen Alsion på

www.alsion.dk

KONCERT
SALEN **Alsion**

Musik, teater og kunst

Sønderjyllands Symfoniorkester

Musikhuset, Skovvej 16,
6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 61 61, fax 74 42 61 06
E-post: info@sdjsymfoni.dk
Internet: www.sdjsymfoni.dk
Repræsentantskab:
Formand: Amtsrådsmedlem
Anna Margrethe Ikast
Bestyrelse:
Formand: Amtsrådsmedlem
Anna Margrethe Ikast
Orkesterchef:
Henrik Wenzel Andreasen

Der eksisterer mange private ensembler i Sønderjyllands Symfoniorkester, og man kan rette henvendelse til ensemblerne på nedenstående telefonnumre:

Den Danske Harpeduo

Benedikte Johansen, Torill Hald-Nielsen
Henv. tlf. 74 43 20 67

Fløjte og Harpeduo

Thomas Jensen, Benedikte Johansen
Henv. tlf. 74 40 75 18

Wiener Ensemblet

Atli Sigfusson, Eliane Karecki,
Jan Åkerlind, Finn Sigfusson
Henv. tlf. 74 42 42 52 og 74 41 62 22

Duo Virtuoso

Cello og kontrabas:
Anna Kristina Hindø, Jesper Hindø
Henv. tlf. 74 43 12 13

Symphonic Brass

Sønderjyllands Symfoniorkesters
Messingkvintet
Henv. John Frederiksen,
tlf. 74 43 74 37

2 Trompeter og Orgel

John Frederiksen, Bo Fuglsang, Helge Granum
Henv. tlf. 74 42 94 23

Strygetrio/kvartet

Lars Rimer, Johan Korsfeldt,
Henrik Steensgaard, Alexandru Radu
Henv. tlf. 74 42 93 55

Two Gents

Mogens Eskildsen,
Flemming Neergaard Pedersen
Henv. tlf. 74 43 37 13

Dream Band (selskabsmusik)

Henv. Jesper Hindø, tlf. 74 43 12 13/22 23 63 34

Trio Tre Træ

Bettina Zielke, fløjte,
Susanne Cornelius, klarinet,
Karen Andersen, fagot
Henv. Susanne Cornelius, tlf. 74 43 43 00

Plankeværks Ekvilibristerne

(vibrafon og marimba)
Henrik Thrane, Henrik Cornelius
Henv. 74 43 43 37

Slagkraft

(dynamisk underholdning på et hav af slagtøj)
Henrik Cornelius, Henrik Termansen,
Henrik Thrane, Bo Valbjørn
Henv. tlf. 74 43 43 37

Madsens Partyband

Henv. Lars Kristiansen, tlf. 74 40 36 94

Sønderjysk Amatørsymfoniorkester (SASO)

Claus Münchow,
Bjerggade 1, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 34 57
E-post: formanden@saso-sms.dk
Internet: www.saso-sms.dk

Slesvigske Musikkorps

Haderslev Kaserne, Postboks 1059
Louisevej 2A, 6100 Haderslev,
tlf. 74 22 47 15, fax 74 22 47 18

E-post: slmuk@mail.tele.dk
 Internet: www.slesvigskemusikorps.dk

Haderslev Musikforening af 1987

Formand: Gitte Hørup,
 Rolighedsvej 20, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 53 41 18

Midtlandets Musik- og Teaterforening

Karin Toft, Høllevang 51, 6520 Toftlund,
 tlf. 74 83 15 49 / 22 99 15 49

Nordschleswigsche Musikvereinigung

Marion Petersen, Arnkilgade 3,
 6400 Sønderborg, tlf. 74 48 70 74
 Musikkonsulent Peter von der Osten,
 Dyrhave 37, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 62 72 79, fax 74 62 24 47
 E-post: musikvereinigung@mail.dk
 Internet: www.musikvereinigung.dk

Sønderborg Musikforening

Sus Beckedorf,
 Rendbjergvej 21, 6320 Egersund,
 tlf./fax 74 44 04 23
 Internet: www.soenderborgmusikforening.dk

Tønderegnens Musikforening

Max Kjær Nielsen,
 Markgade 14, 6270 Tønder,
 tlf. 74 72 45 61
 Internet: www.temf.dk

Aabenraa Kunst- og Musikforening

Mogens Mølskov,
 Hipholm 2, Varnæs, 6200 Aabenraa
 tlf. 74 68 08 44

Sønderjydsk Teaterforening

Formand: Palle Guldbrandsen,
 Værftvej 15, 6270 Tønder,
 tlf. 74 72 53 80
 Sekretær: Peter Aldershaab,
 Nørregade 38, 6100 Haderslev,
 tlf. 74 52 27 34

Dansk Amatør Teater Samvirke

Landsformand: Lisbet Lautrup Knudsen,

Marselis Boulevard 28, 8, 8000 Århus C
 Generalsekretær: Kristian Hald Jensen
 Redaktør af »Rampelyset«: Kristian Hald Jensen
 Landssekretariat:
 Nygade 15, 6300 Gråsten,
 tlf. 74 65 11 03, fax 74 65 20 93
 E-post: dats@dats.dk
 Internet: http://www.dats.dk
 Teaterforlaget DRAMA:
 Nygade 15, 6300 Gråsten,
 tlf. 74 65 11 41, fax 74 65 20 93
 Internet: www.drama.dk

Sønderjydsk Forsøgsscene

Formand: Dorte Uth Brodersen,
 Ørsløvvej 14, Ll. Hellevad, 6230 Rødekro,
 tlf. 74 66 98 80
 Sekretær: Kirsen Løbner,
 Ved Dammen 14, 6240 Løgumkloster,
 tlf. 74 74 42 77

Forsøgsscenen, Haderslev

Formand: Leif Pedersen,
 Allégade 14, 3.th., 6100 Haderslev,
 tlf. 21 78 29 80

Det lille Teater, Gråsten

Formand: Ole Gaul Nilum,
 Smedebakken 2, Adsø, 6300 Gråsten,
 tlf. 74 65 37 67
 Internet: www.lilleteater.dk

Det lille Teater, Aabenraa

Formand: Lise Bekker,
 Toften 29, 6200 Aabenraa, tlf. 74 63 03 63
 E-post: kontakt@detlilleteater.com
 Internet: www.detlilleteater.com

Amatørteaterforeningen Stjernen

Formand: Per Mølgård,
 Digevej 9, Brøns, 6780 Skærbæk,
 tlf. 74 75 36 03

Teatergaleasen, Højer

Formand: Kai Kjær-Andersen,
 Strandvej 18, 6280 Højer, tlf. 74 78 92 41

Teatret Møllen

Møllepladsen 4, 6100 Haderslev
 Administrator: Jakob Højgård Jørgensen,
 tlf. 74 52 66 79 mellem kl. 10 og 15
 E-post: post@teatretmoellen.dk
 Internet: www.teatretmoellen.dk

Tønder Festival Fond

Vestergade 80, Postboks 113, 6270 Tønder,
 tlf. 74 72 46 10 - Information
 tlf. 74 72 10 00 - Billetsalg

Broagerlands Kunstforening

Mona Nielsen,
 Farverløkke 9, 6310 Broager,
 tlf. 74 44 20 82

Christiansfeld Kunst- og Museumsforening

Formand: Ilse Søgaard,
 Lystestøbervej 3, 6070 Christiansfeld,
 tlf. 74 56 16 73

Haderslev Kunstforening

Formand: Kirsten Bunkenborg,
 Æ Skovbryn 19, 6094 Hejls,
 tlf. 74 56 62 70

Kunstforeningen Vandtårnet

Formand: Karen Christensen,
 Torvegade 8, 6520 Toftlund
 tlf. 74 83 23 62

Lokalhistoriske foreninger, arkiver og samlinger

Landsarkivet for Sønderjylland

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 62 58 58, fax 74 62 32 88,
 E-post: mailbox@laa.sa.dk
 Internet: www.sa.dk
 Arkivchef: Steen Ousager

Lokalhistoriske Arkiver og Samlinger i Sønderjylland (LASS)

c/o Randi Helming,
 Mejerivej 9, 6310 Broager
 tlf. 74 44 18 84

Dansk Slægtsgaardsforening

Formand: Gdr. Peder Mouritsen,
 Sædding Storgaard, 6830 Nørre Nebel

Haderslevkredsen:

Formand: Elise Jensen,
 Højtoftgård, Gammelbyvej 40,
 6100 Haderslev,
 tlf. 74 56 63 16

Det sydlige Sønderjylland:

Formand: Gårdejer Chr. A Krogh,
 Majbølvej 17, 6470 Sydals,
 tlf. 74 41 53 12

Hjemmeværnsregion III's historiske udvalg

v/Mette M. Andersen,
 Pilehaven 36, 6520 Toftlund,
 tlf. 74 83 15 37

Slægtshistorisk Forening Sønderjylland

Formand: Nicolai Johannsen,
 Kystvej 9, 6320 Egersund, tlf. 74 44 23 83
 E-post: nic@egersund.dk

Esbjerg Kommune

Hviding Sognearkiv

Formand: Martin Jensen,
 Højvej 5, Hviding, 6760 Ribe
 tlf. 64 85 14 35
 Arkiv: Egecentret, Ribevej 2b, Egebæk,
 6760 Ribe.
 Åbent: 1. mandag i måneden, kl. 15-17, samt
 efter aftale.
 Leder: Anne Lorenzen, Hviding Kirkevej 22,
 6760 Ribe, tlf. 75 44 51 27

Spandet Sognearkiv

Arnumvej 9, Spandet, 6760 Ribe
 Åbent: 1. mandag i måneden kl. 19-20
 Leder: Jesper Olesen, Skolevænge 6a, 6760 Ribe,
 tlf. 74 86 71 36, E-post: jo-mo@mail.tele.dk

Haderslev Kommune

Lokalhistorisk forening for Bevtoft og Tirslund Sogne

Formand: Søren Kjær,
Bevtoftvej 27, Tirslund, 6541 Bevtoft,
tlf. 74 83 19 76

Arkiv: Bevtoft skole,
Krügersvej 45, 6541 Bevtoft
Åbent: Mandag kl. 14.30-16.30

Leder: Anni Huusmann,
Mergellandvej 11, 6541 Bevtoft,
tlf. 74 83 19 78

Fjelstrup Lokalhistoriske Forening

Formand: Anne-Kirsten Glumsø,
Fjelstrup Nørrevej 70, 6100 Haderslev,
tlf. 74 56 62 14

Arkiv: "Rosenvang", Avnøvej 7, Fjelstrup,
6100 Haderslev

Åbent: Efter aftale med formanden

Lokalhistorisk Arkiv for Gram og Omegn

v/ Gunnar Lundgaard,
Kirkeallé 16, 6510 Gram, tlf. 74 82 21 61

Arkiv: Slotsvej 9, 6510 Gram

Åbent: Sept.-april tirsdag kl. 9-11 og 1. mandag
i måneden kl. 19.30-21.30. Juni-august, lørdag
kl. 10-11.30 samt efter aftale

Haderslev Arkiv- og Museumsforening

Formand: Svend Åge Karup,
Hiort Lorezensvej 31, 6100 Haderslev,
tlf. 74 53 51 53

E-post: karup@privat.dk

Haderslev Slægtsforsknings Forening

Formand: Ejvind Lund Hansen,
Sandefjordvej 9, 6100 Haderslev,
tlf. 74 53 53 53

E-post: ejluha@mail.dk

Internet:

www.home3.inet.tele.dk/svmi/haderslev.htm

Historisk Arkiv for Haderslev Kommune

Bispebroen 3, 6100 Haderslev,
tlf. 74 34 78 00

E-post: arkiv@haderslev.dk

Internet: www.historiskarkiv.dk

Åbent: Mandag-torsdag kl. 10-16,
1. sept.-31. marts torsdag tillige kl. 16-18

Kontortider: Mandag-torsdag kl. 9-16,
fredag kl. 9-14

Leder: Bent Vedsted Rønne

Halk-Hejsager Lokalhistoriske Forening

Formand: Erik Snitkjær,
Brunbjerg 94, 6100 Haderslev, tlf. 74 57 11 86

Arkiv: Halk skole, Hejsagervej, 6100 Haderslev

Leder: Harald Schytt, Langgyde 5,
6100 Haderslev

Hoptrup sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Jens M. Knudsen, Kalmargårdparken
1, Marstrup, 6100 Haderslev, tlf. 74 57 51 65

Arkiv: Hoptrup Hovedgade 62, 6100 Haderslev
Åbent: Torsdag kl. 14-16 (ikke i skoleferier)

og efter aftale

Leder: Ove Ethelberg, Djernæsvej 131, Djernæs,
6100 Haderslev, tlf. 74 57 56 16

GF
FORSIKRING
MED OVERSKUD

Billigere bilforsikring til gode bilister

Ring på 70 13 80 80 og få
et godt tilbud eller find din pris
på billigere-bilforsikring.dk

GF - Grænsen · GF Sønderjylland

Højrup Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Andreas Petersen,
Kastrupvej 27, 6510 Gram, tlf. 74 82 63 74
Arkiv: Kongevej 248, Tiset, 6510 Gram
Åbent: I lige uger torsdag kl. 19.30-22
samt efter aftale
Leder: Agnes Trans, Kastrupvej 12, Arnum,
6510 Gram, tlf. 74 82 64 31

Lokalhistorisk Forening for Jegerup sogn

Formand: Mathias Nørregaard, Haderslevvej 2,
6500 Vojens, tlf. 74 50 61 84
Arkiv: Jegerup skole, Bygaden 16, Jegerup,
6500 Vojens
Åbent: 1. mandag i måneden kl. 19-21
Leder: Kaj Sandholdt, Kærager 8, Jegerup,
6500 Vojens, tlf. 74 54 29 80

Moltrup-Bjerning

Lokalhistoriske Forening

Formand: Karin Bonde,
Bramdrup Lillefort 5, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 23 98
Arkiv: Bramdrup Vestergade 7, 6100 Haderslev
Åbent: Efter aftale
Leder: Karin Bonde

Lokalhistorisk Forening for Oksenvad Sogn og Omegn

Formand: Ernst K. Svennesen, Vadstedvej 10,
Oksenvad, 6560 Sommersted, tlf. 74 50 43 05
E-post: eksvennesen@dbmail.dk
Arkiv: Øster Lindetvej 5, Oksenvad,
6560 Sommersted
Åbent: Efter aftale og 1. mandag i hver måned,
kl. 19-21.30
Leder: Ernst K. Svennesen

Starup sogns lokalhistoriske Arkivforening

Formand: Karl Erik Olesen, Starup Kirkevej 25,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 54 20
Arkiv: Starup skole, Starup Skolevej,
6100 Haderslev
Åbent: Medio september – ultimo april
hver anden torsdag (lige uger) kl. 19.30
efter aftale
Leder: N. P. Bladt, Bjørnøvej 3, Starup,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 41 95

Tiset Lokalhistoriske Forening

Formand: Niels Schmidt,
Gammel Kirkevej 3, Tiset, 6510 Gram,
tlf. 74 82 12 68
Arkiv: Kongevej 248, Tiset, 6510 Gram
Åbent: Første tirsdag i hver måned kl. 14-17 og
19-20.30 samt efter aftale
Leder: Niels Schmidt

Vilstrup Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Peter Jessen,
Nørre Vilstrup Bygade 12, Nørre Vilstrup,
6100 Haderslev, tlf. 74 58 21 48
E-post: jessen.fam@mail.dk
Arkiv: Vilstrup Skole, Kirkeløkke 15,
6100 Haderslev
E-post: vilstruplokalhistoriske@gmail.com
Åbent: Torsdag kl. 13-16 og efter aftale
Leder: Orla Iver Madsen,
Skovbrynet 15, 6100 Haderslev, tlf. 74 52 15 14
E-post: oim@get2net.dk

Lokalhistorisk Forening for Vojens-området

Formand: Preben F. Nørup, Kædevænget 1,
6500 Vojens, tlf. 74 54 16 02
E-post: noerup@privat.dk
Arkiv: Møllerens Hus, Tørning Mølle,
Tørningvej 7, Hammelev, 6500 Vojens,
tlf. 74 50 70 31
Åbent: Tirsdag kl. 19-21, torsdag kl. 14-16
og efter aftale
Leder: Agnes Svendsen, Jernhytvej 21,
6500 Vojens, tlf. 74 54 19 41
E-post: agnes_svendsen@mail.tele.dk

Lokalhistorisk Forening for Vonsbæk Sogn

Formand: Holger Eskildsen,
Kildager 30, Bæk, 6100 Haderslev,
tlf. 74 57 91 10. E-post: he@haderslev.dk
Arkiv: Vonsbæk skole, Vonsbækvej 88,
6100 Haderslev
Åbent: Tirsdag kl. 15.30-17 samt efter aftale
med arkivleder Irene Sørensen

Kolding Kommune

Christiansfeld lokalhistoriske forening

Formand: N. P. Wiborg,
Bojskov Byvej 25, 6070 Christiansfeld,

tlf. 74 56 35 07

Arkiv: Nørregade 1, 6070 Christiansfeld,

tlf. 74 56 25 98. Åbent: Fredag kl. 14-16

Leder: Jytte Ludvigsen,

Frederiksdalparken 23, 6070 Christiansfeld,

tlf. 74 56 24 73

**Lokalhistorisk Forening og
Arkiv for Hejls-Hejlsminde**

Formand: Gunnar M. Krag,

Trappendalvej 29, 6094 Hejls, tlf. 75 57 47 54

E-post: hejlsarkiv@hejlsnet.dk

Internet: www.lokalarkiver/hejlsarkivet.dk

Arkiv: Hejls Landevej 57, 6094 Hejls

Åbent: Hver onsdag kl. 15.30-17.30, dog 1.

onsdag i måneden kl. 19-21 hele året

undtagen i juli måned

Leder: Gunnar Krag

Vejstrup lokalhistoriske Forening og Arkiv

Formand: Johannes Larsen, Toldbakken 53,

6094 Hejls, tlf. 75 57 50 97

Arkiv: "Lærkebo", Sjølundgade 28,

6093 Sjølund

Åbent: 1. tirsdag i måneden kl. 19-21.30

og efter aftale

Leder: Jørgen Skeem, Grønninghovedvej 28,

6093 Sjølund, tlf. 75 57 46 53

Sønderborg Kommune

Lokalhistorisk Arkiv

for Augustenborg Kommune

Slotsallé 10, 6440 Augustenborg

tlf. 74 47 18 08

Formand: Paul Hartmann,

Vibevej 10, 6440 Augustenborg

tlf. 74 47 10 50

Åbent: Onsdag kl. 9-12 og 16-18

Arkivleder: Inga Petersen

Lokalhistorisk Forening for Broagerland

Formand: Christian Frederiksen,

RØDDING HØJSKOLE

Tag på Rødding Højskole i 2009. Vi har spændende kurser for både unge og ældre. Forår og efterår har vi lange kurser på 12, 16, 20 eller 24 uger hvor unge kan komme i dybden med design, journalistik, politik og musik og mere end 20 andre spændende fag. Løbende over året har vi også korte ugekurser med emner indenfor alt fra Sønderjylland og Vadehavet til musik, familiekursus eller litteratur. Der er noget for enhver.

Vi glæder os til at se dig på Rødding Højskole.

Rødding Højskole · 7484 2284 · kontor@rhskole.dk · www.rhskole.dk

rh.
RØDDING HØJSKOLE

Klør-Fire 20, 6310 Broager, tlf. 74 44 29 23

Broagerlands Lokalkriv:

Storegade 33, 6310 Broager,

tlf. 74 44 93 51

Åbent: Tirsdag kl. 15-17 og efter aftale

Leder: Randi Helming, Mejerivej 9,

6310 Broager, tlf. 74 44 18 84

Lokalhistorisk Forening for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Formand: Knud Erik Sørensen,

Skovbrynet 38, 6400 Sønderborg

Lokalhistorisk Arkiv

for Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Formand: Kai Viggo Jørgensen,

H. P. Hanssensvej 2, 6400 Sønderborg,

tlf. 74 42 61 19

Arkivafdeling: Asylvej 1, 6400 Sønderborg,

tlf. 74 43 27 10

Åbent: Mandag kl. 9-12, onsdag kl. 15-17

Leder: H. C. Carstensen,

Sundquistgade 7, 6400 Sønderborg,

tlf. 74 42 52 75

Arkivafdeling: Torvet 2, Ulkebøl,

6400 Sønderborg, tlf. 74 42 93 66

Åbent: Tirsdag kl. 10-12, onsdag kl. 19.30-21
og efter aftale

Leder: Sophie Rasmussen, Kløverholm 14,

Hørup, 6470 Sydals, tlf. 74 40 48 63

Egen Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Peter Petersen, Møllevvej 6,

6430 Nordborg, tlf. 74 45 82 36

Arkiv: Præstevænget 3E, Guderup,

6430 Nordborg, tlf. 74 45 93 01

Åbent: Torsdag kl. 16-18 og efter aftale

Leder: Peter Petersen

Historisk Forening for Gråsten By og Egn

Formand: Bodil Gregersen,

Klokkevej 2, Rinkenæs, 6300 Gråsten,

tlf. 74 65 31 81

Lokalhistorisk Arkiv for Graasten By og Egn

Ahlmannsparken, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 13 75

E-post: post@graastenarkiv.dk

Åbent: Mandag kl. 14-16, torsdag kl. 16-18 og

efter aftale

Leder: Else Egholm, Toldbodgade 6, st. tv.,

6300 Gråsten, tlf. 74 65 12 43

Lokalhistorisk Forening for Hørup sogn

Formand: Chresten A. Krogh,

Majbølvej 17, 6470 Sydals, tlf. 74 41 53 12

Arkiv: Hørup Centralskole, Vestervej 42,

Kirkehørup, 6470 Sydals

Åbent: Hver mandag eftermiddag i vinterhalv-
året og efter aftale med arkivlederen

Anna Kirstine Nielsen, Mjanghaij 11,

6470 Sydals, tlf. 74 41 52 65

Lokalhistorisk forening for Kegnæs sogn

Formand: Marie Mogensen, Vesterkobbel 13,

Kegnæs, 6470 Sydals, tlf. 74 40 53 14

Arkiv: Kegnæs Forsamlingshus, Nr. Landevej
59, Kegnæs, 6470 Sydals

Åbent: 1. mandag i månederne apr. - sept.

kl. 18-19.30, hver mandag i månederne

okt. - marts kl. 18-19.30 og efter aftale

Post til leder: Anna Hansen, Storetoft 25,

Kegnæs,

6470 Sydals, tlf. 74 40 51 85

Lysabild Sognehistoriske Forening

Formand: Jørn Lind, "Lindegården",

Lysabildgade 44, 6470 Sydals

tlf. 74 40 45 14

Arkiv: Lysabild skole, østfløjen,

Lysabildgade 2, Lysabild

Åbent: 1. torsdag i hver måned kl. 18-20 og

efter aftale med arkivlederen: Bent Bonefeld,

Mommarkvej 368, Mommark, 6470 Sydals,

tlf. 74 40 77 82

7 HOVEDFAG 30 SIDEFAG
STUDERENDE FRA 10 LANDE
STUDIEFORBEREDENDE HØJSKOLE

LØGUMKLOSTER HØJSKOLE

6240 Logumkloster · Tlf: 74 74 40 40 · www.lkhajskole.dk · info@lkhajskole.dk

Lokalhistorisk Forening for Nordborg Område

Formand: Nis Heesgaard Hoff,
Valmuevej 14, Havnbjerg, 6430 Nordborg,
tlf. 74 49 09 65. Arkiv: Løjtetoft 32,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 08 29
Åbent: Mandag kl. 10-17,
tirsdag og torsdag kl. 10-12

Selskabet for Nydamforskning

Formand: Vincent Jessen, Peberbjerg,
Skovbyvej 14, 6470 Sydals, tlf. 74 41 57 47
Arkiv: Truenbrovej 21A, Avnbøl,
6400 Sønderborg
Åbent: Efter aftale
Leder: Heddy Franke, Jomfrusti 11,
6400 Sønderborg, tlf. 74 42 63 82
Udstilling: Nydamhuset, Nydamvej 41,
Øster Sottrup, 6400 Sønderborg

Oksbøl Sogns Lokalhistoriske Arkiv

v/ Henning Wriberg, Apotekerhaven 1, 1. tv.,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 13 49

Historisk Forening for Sundeved

Formand: Carl Peter Møller, Guldtoft 4, Avnbøl,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 14 40
Arkiv: Truenbrovej 21 A, Avnbøl,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 61 05
Åbent: Mandag kl. 9-11, onsdag kl. 15-17
eller efter aftale. Juli og august lukket
Leder: Marie Hansen, Eckersbergvej 18, Blans,
6400 Sønderborg, tlf. 74 46 14 70

Lokalhistorisk Arkiv for Tandslet sogn

Formand: Kaj Jessen, Tandsbusk 39, Tandslet,
6470 Sydals, tlf. 74 40 77 49
E-post: kajjessen@bbsyd.dk
Arkiv: Tandslet Friskole, Ertebjergvej 2,
6470 Sydals. Åbent: Medio okt.-medio april
torsdag kl. 19-21,
2. torsdag i hver måned kl. 14-17
Desuden efter aftale med arkivleder Leif
Kristiansen, Kavsløkke 36, Høruphav,
6470 Sydals,
tlf. 74 40 74 11
E-post: lf.kristiansen@gmail.com

Tønder Kommune

Lokalhistoriske Forening for Agerskov Sogn

Formand: I. C. C. Paulsen,
Galstedvej 36, 6541 Bevtoft,
tlf. 74 51 93 93
Arkiv: Elvej 2A, 6534 Agerskov
Åbent: Tirsdag kl. 15-17 samt efter aftale
(lukket i juni, juli og august
Leder: Birthe Tygesen, tlf. 74 83 31 91

Lokalhistorisk Arkiv for Arrild Sogn

Formand: Inger Rahbek Andersen,
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 43 84
Arkiv: Skærbækvej 16, Arrild, 6520 Toftlund
Åbent: Efter aftale
Leder: Inger Rahbek Andersen

Branderup-Rurup Lokalhistoriske Arkiv

Formand: Flemming Petersen,
Engdraget 1, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 53 44
Arkiv: Friskjærvej 4a, 6535 Branderup
Åbent: 1. sept.-31. maj første onsdag i hver
måned samt efter aftale
Leder: Tage Willadsen, Branderup Mark 7,
6535 Branderup, tlf. 74 83 51 37

Historisk Forening i Bredebro

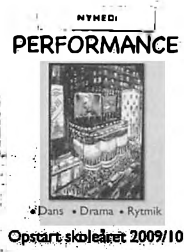
Kontaktperson: Ulla Jouttijärvi,
Stationsvej 3, 6261 Bredebro,
tlf. 74 71 04 02

Nordborg Slots Efterskole

Præsenterer

Ny 4. linje

Lokalhistorisk Arkiv i Bredebro

Arkivets adresse: Langagervej 64 (hallen),
6261 Bredebro

Åbent: Tirsdag kl. 13.30-16.30 og første tirsdag
i måneden kl. 18.30-20

Juli og aug. kun efter aftale

Arkivleder: Ulla Jouttijärvi, tlf. 74 71 04 02

E-post: lokalarkiv@msn.com

Historisk Samfund i Brøns

v/ Bente Andersen,

Virkelyst, Ribevej 66, 6780 Skærbæk

Døstrup Sogns Lokalhistoriske Forening

Formand: Lis Schulz,

Povlskrovej 13, 6780 Skærbæk,

tlf. 74 75 45 35

Højeregnens Lokalhistoriske Arkiv

Møllegade 12, 6280 Højer

Åbent: Mandag kl. 14.30-17 og efter aftale

Brevadresse: Lis Hindrichsen,

Uldgade 6, 6270 Tønder, tlf. 73 78 20 45

E-post: lishindrichsen@mail.dk

Højeregnens Lokalhistoriske Forening

Formand: Svend Kristiansen,

Østerbyvej 32, 6280 Højer, tlf. 74 78 32 15

E-post: sv.kristiansen@mail.tele.dk

Historisk forening

for Løgumkloster Kommune

Formand: Vagn Lauritzen,

Ved Dammen 56,

6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 43 03

Arkiv: Mellemgade 4 st., 6240 Løgumkloster

Åbent: Mandage kl. 19.30-21,

lørdage kl. 10-12 samt efter aftale

Leder: Frede Gotthardsen,

Ringgade 15, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 42 04

Rejsby-arkivet

Formand: Niels L. Petersen, Hovedvejen 33,
Kærbølling, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 33 64

Rømø lokalhistoriske Forening

Formand: Rosa Schmidt,

Ternevej 11, Havneby, 6792 Rømø,

tlf. 74 75 52 10

Arkivleder: Magnus Buch, Klitvejen 31,

6792 Rømø, tlf. 74 75 50 44

E-post: mbh@post.tdcadsl.dk

Historisk Forening for Skærbæk og Omegn

Formand: H. E. Sørensen, Melbyvej 27,

6780 Skærbæk, tlf. 74 75 17 04

Lokalhistorisk Arkiv for Skærbæk og omegn

Storegade 51, indgang B, 6780 Skærbæk

Formand: H.E. Sørensen

Leder: Bodil Bjerre, Tøndervej 13,

6780 Skærbæk, tlf. 74 75 14 10

Toftlund Lokalhistoriske Forening

Formand: Anne-Grethe Petersen,

Mariavænget 29, 6520 Toftlund,

tlf. 74 83 22 34

Arkiv: Søndergade 56, 6520 Toftlund

Åbent: mandag kl 16-18 eller efter aftale

Lokalhistorisk Forening

for Gl. - Tønder Kommune

Formand: Kaj Elkjær Larsen,

Grev Schacksvej 3, 6270 Tønder,

tlf. 74 72 20 20

Arkiv: Biblioteket,

Richtsensgade 10, 6270 Tønder,

tlf. 74 72 33 26

Åbent: Tirsdag kl. 13-18, onsdag-torsdag

kl. 13-17 og efter aftale (lukket i juli)

Leder: Birgitte Thomsen

TEATER • MUSIK • DANS • DESIGN • LYD/LYS • MEDIE

Frøslevlejrens Efterskole - en skole for livet

Se mere på: www.fle-skole.dk

Vejen Kommune

Brændstrup Hjemstavnsforening

Formand: Ruth Jepsen,
Bremvej 4, Brændstrup,
6630 Rødding,
tlf. 74 82 16 82

Arkiv: Brændstrup Hjemstavnsforening,
Brændstrup Røddingvej 5A, 6630 Rødding
Åbent: Efter aftale
Leder: Ruth Jepsen

Hjerting sogns historiske udvalg

Formand: Deth Block Jacobsen,
Trøksvej 1, Hjerting, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 13 63
Åbent: Efter aftale

Hygum lokalhistoriske Forening

Formand: Peter Fredslund,
Herredsfogedvej 13, Sdr. Hygum,
6630 Rødding, tlf. 74 84 53 05
Arkiv: Ribevej 61, Hygum,
6630 Rødding
Åbent:
Hver tirsdag 1. okt. – 30. april kl. 14-16
Leder: Frederik Olesen,
Grammingtoften 11, Sdr. Hygum,
6630 Rødding, tlf. 74 84 51 75

Lokalhistorisk forening for Jels sogn

Formand: Margit Falkenberg Ottosen,
Jelsvej 39, Grønnebæk, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 22 45
Arkiv: Jels Torvet 2, Jels, 6630 Rødding
Åbent: Efter aftale
Leder: Niels Clausen,
Jels Toftevej 6, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 30 50

Lintrup Sogns lokalhistoriske udvalg

v/ Mogens Lorentzen,
Grønsevej 1, Foldingbro, 6660 Lintrup,
tlf. 74 85 53 45
Arkiv: Lintrup skole, Kirkepladsen 1,
6660 Lintrup
Åbent: 1. og 3. tirsdag i måneden kl. 16-18
og efter aftale
Leder: Mogens Lorentzen

Rødding lokalhistoriske Arkiv

Søndergyden 15, 6630 Rødding,
tlf. 73 84 54 34
Åbent: Tirsdag kl. 9-12 og torsdag kl. 14.30-17
og efter aftale
Leder: Hans Carlo Jensen

Skodborg Hjemstavnsforening

Formand: Kirsten Fynbo,
Københoved Skovvej 1, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 81 48
Arkiv: Søndergade 2, Skodborg,
6630 Rødding, tlf. 74 85 01 04
Åbent: Mandag kl 16-18.30, onsdag kl. 9.30-12
og efter aftale
Leder: Kristian Jørgensen, Engvej 21A,
Skodborg, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 81 11
E-post: skodborg-hjemstavnsarkiv@mail.tele.dk

Skrave Hjemstavnsforening

Formand: Peder Dall Jørgensen,
Københovedvej 26, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 72 05
Arkiv: Skrave skole
Åbent: Sept. – maj onsdag kl. 14.30-16.30
eller efter aftale

Lokalhistorisk Forening for Øster Lindet Sogn

Formand: Kaj Morten Frandsen,
Villavej 13, Ø. Lindet, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 61 06
Arkiv: Stadionvej 5, Øster Lindet,
6630 Rødding
Åbent: Onsdag kl. 14-16 i vinterhalvåret og
efter aftale
Leder: Jacob Holst, Terpvej 57, Ø. Lindet,
6630 Rødding, tlf. 74 84 64 20

Aabenraa Kommune

Bov lokalarkiv

Bov Bibliotek, Bovvej 4, 6330 Padborg,
tlf. 73 67 89 89, fax 74 67 34 88
E-post: hav@aabenraa.dk
Åbent: Mandag-fredag i bibliotekets
åbningstider og gerne efter aftale

Historisk Sogneforening for Bovrup og Varnæs

Formand: Anne Marie Jensen, Stenagervej 1B,
Bovrup, 6200 Aabenraa, tlf. 74 68 03 17
Arkiv: Bovrup Aktivcenter, Bytoften 13,
Bovrup, 6200 Aabenraa
Åbent: Efter aftale
Leder: Knud Krog,
Blansvej 28, Bovrup, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 00 37

Ensted sogns lokalhistoriske forening

Formand: Niels H. Rossen,
Sdr. Hostrup Bygade 64, 6200 Aabenraa
Arkiv: Dybkærvej 2, Stubbæk, 6200 Aabenraa
Åbent: Torsdag kl. 14-16 og efter aftale
Leder: Frederik Daabeck, Ågade 12, Klipleve,
6200 Aabenraa, tlf. 74 68 81 25

Historisk Forening for Felsted Sogn

Formand: Andreas Asmussen,
Kirkevej 2, Felsted, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 53 30 og 40 10 51 23
Arkiv: "Patsches Hus", Præstegårdsvej 4,
Felsted, 6200 Aabenraa
Åbent: Onsdag kl. 15-17 (ikke i skoleferier)
eller efter aftale
Leder: Ellen Jensen,
Gråstenvej 16, Felsted, 6200 Aabenraa
tlf. 74 68 50 02

Lokalhistorisk Forening for Klipleve Sogn

Formand: Kaj Lassen,
Holmvej 15, Klipleve, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 74 62
Arkiv: "Straagaards Smedie", Skolegade 4,
Klipleve, 6200 Aabenraa
Åbent: 1. juni - 1. oktober: Tirsdag og fredag
kl. 15-17 og efter aftale
Leder: Jørgen Hansen

Løjt lokalhistoriske Forening

Formand: Erling Madsen, Dybvighoved Møl-
levej 1, 6200 Aabenraa, tlf. 74 61 78 04
Foreningens billedarkiv er åbent efter aftale med
formanden.
Arkiv og lokalmuseum: Rundemølle
Henv. Erling Madsen, tlf. 74 61 78 04 eller

Jacob Holdt, tlf. 74 61 77 90

Lokalhistorisk Forening for Rødekre Kommune

Formand: Ellen Jensen, Stationsvej 36,
Hovslund, 6230 Rødekre, tlf. 74 66 44 04
Arkiv: Borgerhuset, Østergade 40C,
6230 Rødekre
Åbent: Hver mandag kl. 15-17 og efter aftale
Leder: Ingrid Nissen, Overtoften 4, Genner,
6230 Rødekre, tlf. 74 69 85 50

Lokalhistorisk Arkiv for Tingleve Kommune

Tingleve Midt 2, 6360 Tingleve, tlf. 73 76 72 97
Åbent: Mandag-torsdag kl. 12-18, fredag og
lørdag kl. 10-13 (lørdag kun 1. sept.-30. april)
Leder: Hanne Iversen

Lokalhistorisk Forening for Tingleve Kommune

Formand: Bent Pawlowski,
Nørreagervej 2, 6360 Tingleve
tlf. 74 64 45 51

Historisk Forening for Vis Herred

v/ J. Lorens Wortmann,
Vestergade 33, Frøslev, 6330 Padborg

Aabenraa Byhistoriske Forening

Formand: Carlo Daus-Petersen, Kaholt 12,
6200 Aabenraa, tlf. 74 62 23 17

JARUPLUND HØJSKOLE

Den danske højskole syd for grænsen

Lundweg 2, D-24976 Handewitt
Postboks 55, DK-6330 Padborg
Tlf. +49 4630 969140
kontoret@jaruplund.de

www.jaruplund.de

Biblioteker

Haderslev Kommune

Haderslev Bibliotekerne

Gram afdeling

Østergade 10, 6510 Gram
tlf. 74 34 77 40, fax 74 34 77 34
E-post: grambib@haderslev.dk

Haderslev afdeling

Bispebroen 3, 6100 Haderslev
tlf. 74 34 77 77, fax 74 34 77 70
E-post: haderslevbib@haderslev.dk

Vojens afdeling

Rådhuscentret 5, 6500 Vojens
tlf. 74 34 77 00, fax 74 34 77 10
E-post: vojensbib@haderslev.dk
Fælles internet: www.haderslevbibliotekerne.dk

Kolding Kommune

Christiansfeld Bibliotek

Nørregade 12, 6070 Christiansfeld
tlf. 74 56 18 37

Sønderborg Kommune

Gråsten Bibliotek

6300 Gråsten, tlf. 88 72 42 02, fax 74 65 03 95
E-post: biblioteket@sonderborg.dk
Internet: www.biblioteket.sonderborg.dk

Biblioteket

Kongevej 19, 6400 Sønderborg,
tlf. 88 72 42 00, fax 88 72 64 43
E-post: biblioteket@sonderborg.dk
Internet: www.biblioteket.sonderborg.dk

Tønder Kommune

Bredebro Bibliotek

Langagervej 64, 6261 Bredebro, tlf. 74 92 98 15
E-post: biblioteket@toender.dk
Internet: www.tbib.dk

Højer Bibliotek

Digeskolen, Nørrevej 80, 6280 Højer,
tlf. 74 78 26 86
Internet: www.tbib.dk

Løgumkloster Bibliotek

Storegade 16, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 30 42, fax 74 74 30 57
E-post: bibliotek@loegumkloster.dk
Internet: www.tbib.dk

Skærbæk Bibliotek

Jernbanegade 2,
6780 Skærbæk, tlf. 74 92 98 13
E-post: skaerbaekbib@toender.dk
Internet: www.tbib.dk

Toftlund Bibliotek

Toldbodgade 8, 6520 Toftlund, tlf. 74 92 98 09

Tønder Bibliotek

Richtsensgade 10, 6270 Tønder,
tlf. 74 92 98 40, fax 74 72 33 21
E-post: biblioteket@toender.dk
Internet: www.tbib.dk

Vejen Kommune

Rødding Bibliotek

Søndergyden 15,
6630 Rødding, tlf. 73 84 54 44
E-post: roedbib@vejenkom.dk
Internet: www.vejbib.dk
Afdelingen i Jels
Søndergade 25, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 23 96

Aabenraa Kommune

Aabenraa Bibliotekerne

Aabenraa Bibliotek

Haderslevvej 3, 6200 Aabenraa
tlf. 73 76 80 80, fax 74 62 14 80

Bov Bibliotek

Bovvej 4, 6330 Padborg,
tlf. 73 76 80 90, fax 74 67 34 88

Felsted Bibliotek

Gråstenvej 1, Felsted, 6200 Aabenraa
tlf. 73 76 78 24

Rødekro Bibliotek

Vestergade 20, 6230 Rødekro,

tlf. 73 76 80 40, fax 74 66 26 93

Tinglev Bibliotek og Turistinformation

Tinglev Midt, 6360 Tinglev,

tlf. 73 76 72 97

Fælles e-post: aabenraabib@aabenraa.dk

Fælles internet: www.aabenraabib.dk

Tyske biblioteker

Aabenraa

Deutsche Zentralbücherei Apenrade,

Vestergade 30, 6200 Aabenraa,

tlf. 74 62 11 58, fax 73 62 07 36

E-post: zentral@buecherei.dk

Internet: www.buecherei.dk

Åbent: Man. og tirs. kl. 10–18, ons. kl. 13–18,

tors. og fre. kl. 10–18, lør. kl. 10–13.

Desuden 2 bogbusser.

Haderslev

Deutsche Bücherei Hadersleben,

Åstrupvej 9, 6100 Haderslev,

tlf. 74 52 15 29, fax 74 52 15 28,

E-post: hadersleben@buecherei.dk

Internet: www.buecherei.dk

Åbent: Mandag, tirsdag og fredag

kl. 10–12 og 14–17, torsdag kl. 10–12

og 14–18, 1. lørdag i måneden kl. 10–13

Sønderborg

Deutsche Bücherei Sønderburg,

Rønhaveplads 12, 6400 Sønderborg,

tlf. 74 42 57 65

E-post: sonderburg@buecherei.dk

Internet: www.buecherei.dk

Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 9.30–13

og 15–17, torsdag kl. 9.30–13 og 15–18,

1. lørdag i måneden kl. 10–13

Tinglev

Deutsche Bücherei Tingleff,

Hovedgaden 100, 6360 Tinglev

tlf. 74 64 35 77, fax 74 64 38 77

E-post: tingleff@buecherei.dk

Internet: www.buecherei.dk

Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 10–12

og 13.30–17, torsdag kl. 10–12 og 13.30–18,

1. lørdag i måneden kl. 10–13

Tønder

Deutsche Bücherei Tøndern,

Popsensgade 6, 6270 Tønder,

tlf. 74 72 33 59

Åbent: Mandag, tirsdag og fredag kl. 10–12

og 13.30–17, torsdag kl. 10–12 og 13.30–18,

1. lørdag i måneden kl. 10–13

Sundeved Efterskole

8. – 9. og 10. klasse – et år med fællesskab og udfordringer i de boglige fag.

Meget idræt og gymnastik.

Bovrup Storegade 5
6200 Aabenraa

www.sundeved-efterskole.dk
kontor@sundeved-efterskole.dk

Sundeved
EFTERSKOLE

74680311

Frie skoler

Ungdoms- og efterskoler

Efterskoleforeningen

Sekretariat: Vartov, Farvergade 27, opg. H,
1463 København K,
tlf. 33 12 86 80, fax 33 93 80 94
E-post: info@efterskole.dk
Formand: Troels Borring,
Torpegårdsvej 19, Sdr. Nærå,
5792 Årslev, tlf. 65 99 22 75

Adventure Efterskolen

Dyntvej 113, 6310 Broager, tlf. 74 44 27 62
Oprettet 1992
Forstander: Jacob Hansen

Agerskov Ungdomsskole

Vellerupvej 25, 6534 Agerskov,
tlf. 74 83 33 15, fax 74 83 39 62
E-post: info@au-ung.dk
Internet: www.agerskov-ungdomsskole.dk
Oprettet 1919 (hvilende 1930-42)
Forstander: Lars Kristensen

Deutsche Nachschule Tingleff

Grønnevej 51, 6360 Tinglev,
tlf. 74 64 48 20, fax 74 64 48 79
E-post: nachschule@tingleff.dk
Internet: www.nachschule.dk
Oprettet 1951
Forstander: Jørm Warm

Dybbøl Efterskole

Ragebølskovvej 3, 6400 Sønderborg
tlf. 74 48 70 80, fax 74 48 70 81
Oprettet 1992
Forstander: Evelyn og Erik Rosenbæk Bollerslev

Efterskolen Strand på Danebod

Færgevej 5, Fynshav,
6440 Augustenborg
tlf. 74 42 21 60
Oprettet 2001
Forstander: Birgitte Bang Schmidt

Emmerske Efterskole

Åbenråvej 14, St. Emmerske, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 44 33
Internet: www.emmerskeefterskole.dk
Oprettet 1978
Forstanderpar: Mette og Niels Johansen

Frøslevlejrens Efterskole

Lejrvejen 85, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 66 44, fax 74 67 67 94
E-post: post@fle-skole.dk
Internet: www.fle-skole.dk
Oprettet 1996
Forstander: Bjarne Flyman

Gram Efterskole

Slotsvej 19-21, 6510 Gram,
tlf. 74 82 04 82, fax 74 82 03 94
Oprettet 1998
Forstander: Kirsten Kjær Buur

Hoptrup Efterskole

Hoptrup Hovedgade 11,
6100 Haderslev, tlf. 74 57 10 14
E-post: mail@hoptrupefterskole.dk
Oprettet 2006.
Forstander: Ken Petersen

Højer Design Efterskole

Søndergade 21, 6280 Højer,
tlf. 73 62 89 00, fax 74 78 92 25
E-post: mail@hoejerdesignefterskole.dk
Internet: www.hoejerdesignefterskole.dk
Oprettet 2007
Forstandere: Åse-Lene Madsen og
Kirsten Boyschau

Sommersted Efterskole
www.sommerstedefterskole.dk

Ta' på efterskole!

- stof og design
- sport, klatret og fritidsliv
- musik og kor
- it og medie
- nye venner - godt kristent fællesskab

Kontakt os for yderligere info:
TLF.: 73 50 40 40
E-mail: ses@sommerstedefterskole.dk

Højer Ungdomsskole

Nørrevej 68, 6280 Højer,
tlf. 74 78 21 40, fax 74 33 21 49
Oprettet 1951
Forstanderpar: Lone og Palle Pors

Kongeådalens Efterskole

Foldingbrovej 19, Dover, 6660 Lintrup,
tlf. 74 85 53 33, fax 74 85 50 00
E-post: info@keskole.dk
Internet: www.kongeaadalens-efterskole.dk
Oprettet 1979, Forstander: Jes Imer

Løgumkloster Efterskole

Tønder Landevej 6, 6240 Løgumkloster
tlf. 74 74 36 52
Oprettet 1951
Forstanderpar: Marianne og Ivan Jacobsen

Musik og Sang-Efterskolen i Uge

Uge Allégade 3-9, 6360 Tinglev,
tlf. 74 64 60 00
E-post: musa-uge@musikogsangefterskolen.dk
Oprettet 2008
Forstander: Dorthe Vilbæk

Nordborg Slots Efterskole

6430 Nordborg, tlf. 74 45 15 28, fax 74 49 11 51
E-post: henrik.thorsted@nordborg-slot.dk
Oprettet 1922
Forstander: Rune R. Madsen

Rejsby Europæiske Efterskole

Kogsvej 3, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 36 22, fax 74 75 30 04
Internet: www.rejsby-efterskole.dk
Oprettet 1994
Forstander: Brian O. Bastiansen

Rens Ungdomsskole

Pebersmarkvej 21, Rens, 6372 Bylderup-Bov,
tlf. 74 64 83 70
Oprettet 1921
Forstander: Olav Velds

Rinkenæs Efterskole

Sejrsvej 100, Rinkenæs, 6300 Gråsten
tlf. 74 65 13 08, fax 74 65 36 08

E-post: post@rinkenaes.dk
Internet: www.rinkenaes.dk
Oprettet 1952
Forstanderpar: Lis og John Østergaard

Skamlingsbanke Efterskole

Gl. Skamlingvej 1, 6093 Sjølund, tlf. 75 57 40 26
Internet: www.skamling.dk
Oprettet 1955
Forstander: Ole-Kristian Warthoe

Sommersted Efterskole

Talind 2, 6560 Sommersted,
tlf. 73 50 40 40, fax 74 50 49 55
E-post: ses@sommerstedefterskole.dk
Internet: www.sommerstedefterskole.dk
Oprettet 1951
Forstander: Christel Aagaard

Sundeved Efterskole

Storegade 5, Bovrup, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 68 03 11
Internet: www.sundeved-ungdomsskole.dk
Oprettet 1957
Forstander: Bjarne Ebbesen

Sportsefterskolen SINE

Idrætsvej 23, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 49 90, fax 74 74 59 90
E-post: sine@sine.dk - Internet: www.sine.dk
Oprettet 1997
Forstander: René Jacobsen

Vojens Gymnastik- og Idrætsefterskole

Ungdomsskolevej 8, 6500 Vojens,
tlf. 74 54 11 29, fax 73 20 22 09
E-post: vgje@vgje.dk
Internet: www.vgje.dk
Oprettet 1939
Forstander: Tommy Mikkelsen

Aabæk Efterskole

Jørgensgård Skovvej 101, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 50 63
Internet: www.aabaek.dk
Oprettet 1970
Forstander: Thomas Frickmann

TØNDER KOMMUNE

Kommunalbestyrelsen 2006 - 2009

Venstre

**Borgmester
Vagn Therkel
Pedersen
Bredebro**

**Ole Østvig
Nissen
Toftlund**

**Svend Ole
Gammelgård
Frifelt**

**Hans L.
Hansen
Abild**

**2. vice-
borgmester
Jens
Andersen
Branderup**

**Bente Koudal
Sørensen
Ellum**

**Stig Bæk
Andersen
Agerskov**

**Birthe Haag
Frikke
Arrild**

Venstre

**Christian
Christensen
Bedsted**

**Kirsten
Rasmussen
Rømø**

**Bo
Jessen
Randerup**

**Laurids
Rudebeck
Tønder**

**Johann F.
Sørensen
Øster Højst**

**Preben
Linnert
Daler**

**Kirsten
Dahlmann
Skærbæk**

**Jens
Møller
Løgum-
kloster**

Socialdemokraterne

**1. vice-
borgmester
Peter
Christensen
Højer**

**Johan
Kristensen
Skærbæk**

**Henrik
Mehlsen
Brøns**

**Ib
Lindegaard
Bredebro**

**Frede
Jensen
Toftlund**

**Eike
Albrechtsen
Tønder**

**Povl R.
Thude
Løgumgårde**

**Kim Printz
Ringbæk
Toftlund**

Det Konservative Folkeparti

**Henning
Schmidt
Skærbæk**

**Rudi
Jensen
Tønder**

**Niels
Malling
Tønder**

**Søren
Ebbesen
Skov
Tønder**

Kristen- demokraterne

**Viggo
Stidsen
Toftlund**

**Bent
Paulsen
Skærbæk**

Slesvigsk Parti

**Carsten
Dinsen
Andersen
Tønder**

TØNDER KOMMUNE • Kongevej 57 • 6270 Tønder • Tlf. 74 92 92 92
E-mail: toender@toender.dk • www.toender.dk

Højskoler

Løgumkloster Højskole

Brorsonsvej 2, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 40 40, fax 74 74 45 51
E-post: info@lkhojskole.dk
Internet: www.lkhojskole.dk
Oprettet 1960
Forstandere: Vita og Bent Andreassen

Rødding Højskole

Flors Allé 1, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 22 84
Internet: www.rhscole.dk
Oprettet 1844
Forstanderpar: Mads og Anja Rykind-Eriksen

Rønshoved Højskole

Højskolevej 4, Rønshoved, 6340 Kruså,
tlf. 74 60 83 18, fax 74 60 85 46
E-post: info@ronshoved.dk
Internet: www.ronshoved.dk
Oprettet 1921
Forstanderpar: Thue og Nina Kjærhus

Idrætshøjskolen i Sønderborg

Frihedsallé 42, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 18 48, fax 73 42 23 89
E-post: admin@ihs.dk
Internet: www.ihs.dk
Oprettet 1952
Forstander: Søren Stein Brinck

Musik og Teaterhøjskolen

Herredstedgade 6-8, 6520 Toftlund,
tlf. 74 83 01 04
E-post: kontor@musikogteater.dk
Internet: www.musikogteater.dk
Oprettet 1984
Forstander: Karsten Biering Dressø

Højskolen Østersøen

Flensborgvej 48-50, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 47 00, fax 74 62 47 01
E-post: adm@hojoster.dk
Internet: www.hojoster.dk
Oprettet 1993
Forstander: Peter Buhrmann

Husholdningsskoler og håndarbejdsskoler

Kost & Tekstilskolen

Præstegårdvej 11, 6630 Rødding
tlf. 74 84 25 00, fax 74 84 25 08
E-post: mail@kostogtekstilskolen.dk
Internet: www.kostogtekstilskolen.dk
Oprettet 1981
Forstander: Jette Christensen

Kirkemusikskoler

Løgumkloster Kirkemusikskole

Vestergade 9-13, 6240 Løgumkloster
tlf. 74 74 40 70, fax 74 74 53 11
E-post: lkms@km.dk
Internet: www.kirkemusikskole.dk
eller www.locus-dei.dk
Telefontid: Mandag-torsdag kl. 8.30-12.30 samt
tirsdag, onsdag og torsdag kl. 13.30-15.30
Rektor: Peter Langberg
Horsens, Odense, Tarm, Flensborg og
Klokkenistafdeling, tlf. 74 74 40 70

Erhvervsskoler

BUSINESS COLLEGE SYD

Mommark Handelskostskole Sønderborg Handelsskole

Sdr. Landevej 30, 6400 Sønderborg,
tlf. 73 42 55 25. Direktør: Jens Schultz
Afdelingsforstander: Anna-Lise Foverskov
Uddannelseschef: Inga Haase
Økonomi- og administrationschef:
Bente E. Jensen
Uddannelseschef: Hanne Toft

EUC SYD

→ Grundtvigs Allé 88, 6400 Sønderborg
tlf. 74 12 42 42, fax 74 12 42 00
Internet: www.eucsyd.dk
Med uddannelsessteder i Aabenraa, Tønder,
Haderslev og Sønderborg
Direktør: Finn Karlsen

Gråsten Landbrugsskole

Fiskbækvej 15, 6300 Gråsten
tlf. 74 65 10 24, fax 74 65 06 24

E-post: adm@graastenls.dk

Internet: www.gl.dk

Oprettet 1924

Forstander: Peder Damgaard

IBC International Business College

– Aabenraa

Dronning Margrethesvej 6-12, 6200 Aabenraa

Dagskolen: Tlf. 72 24 16 60

Kursus Center: Tlf. 72 24 17 60

Fax 72 24 16 07

Afdelingsleder: Poul-Flemming Øgendahl

Social- og Sundhedsskolen Syd

Postboks 120, Bjerggade 4M, 6200 Aabenraa,

tlf. 73 33 43 00, fax 73 33 43 01

E-post: sosu@sosu-syd.dk

Internet: www.sosu-syd.dk

Tønder Handelsskole

Martin Hammerichsvej 2, 6270 Tønder

tlf. 74 72 43 53, fax 74 72 05 84

E-post: toha@toha.dk

Internet: www.toha.dk

Gymnasier og voksen- uddannelsescentre

Gymnasier

Alssundgymnasiet Sønderborg

Grundtvigs Allé 86, 6400 Sønderborg

tlf. 74 42 05 01, fax 74 43 32 38

E-post: ags@ags.dk

Internet: www.ags.dk

Rektor: Birgitte Vedersø

Deutsches Gymnasium

für Nordschleswig

Svinget 26-28, 6200 Aabenraa,

tlf. 74 62 26 36, fax 74 62 76 60

Rektor: Ilse Friis

Haderslev Katedralskole

Christiansfeldvej 31,

6100 Haderslev,

tlf. 74 52 27 21, fax 74 53 46 27

E-post: adm@haderslev-gym.dk

Internet: www.haderslev-katedralskole.dk

Rektor: Lars Kofoed-Jensen

Studenterkurset og

Kostskolen i Sønderjylland

Vestergade 8, 6520 Toftlund

tlf. 74 83 20 62, fax 74 83 20 63

Rektor: Niels Leth Sørensen

Sønderborg Statsskole og HF-kursus

Kongevej 37, 6400 Sønderborg

tlf. 74 42 34 27, fax 74 42 80 27

E-post: post@statsskolen.dk

Internet: www.statsskolen.dk

Rektor: Karl Kristian Højberg

Tønder Gymnasium

Astronom Hansens Gade 9, Postboks 143,

6270 Tønder, tlf. 74 72 10 28

Rektor: Jens Gade

Aabenraa Statsskole

Forstallé 14, Postboks 50, 6200 Aabenraa

tlf. 74 62 23 11, fax 74 62 33 24

E-post: aabenraa@statsskole.dk

Internet: www.statsskole.dk

Rektor: Ole Daneved

Få luft under vingerne

Vi giver dig styrke,
selvtillid og et lækkert år!

DYBBØL LÆFTERSKOLE

www.dybboelefterskole.dk

Voksenuddannelsescentre

VUC Sønderjylland, Hovedkontoret

Simmerstedvej 1, 2.sal, 6100 Haderslev,
tlf. 73 61 33 33, fax 73 61 33 99

E-post: post@vucsyd.dk

Forstander: Hans Jørgen Hansen

VUC Sønderjylland, Tønder afdeling

Richtsensgade 12, 6270 Tønder.
tlf. 73 61 33 35, fax 73 61 33 97

E-post: toender@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Gram afdeling

Åvej 3, 6510 Gram, tlf. 73 61 33 31,
fax 73 61 33 94, E-post: gram@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Haderslev afdeling HF

Christiansfeldvej 31D, 6100 Haderslev
tlf. 73 61 33 32, fax 73 61 33 95

E-post: haderslev@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Haderslev afdeling AVU m.m.

Simmerstedvej 1, 1. sal, 6100 Haderslev
tlf. 73 61 33 37, fax 73 61 33 99

E-post: schaumann@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Sønderborg afdeling

Asylvej 16-18,
6400 Sønderborg, tlf. 73 61 33 34, fax 73 61 33 96
E-post: soenderborg@vucsyd.dk

VUC Sønderjylland, Aabenraa afdeling

Nygade 20, 6200 Aabenraa
tlf. 73 61 33 36, fax 73 61 33 98

E-post: aabenraa@vucsyd.dk

Videregående uddannelser

University College Syd, Haderslev

Lembckesvej 3-7, 6100 Haderslev,
tlf. 73 22 24 00, fax 73 22 24 44

E-post: haderslev@ucsyd.dk

Internet: www.ucsyd.dk

Professionsbacheloruddannelser:

Lærer

Pædagog

Sygeplejerske

Ernæring og Sundhed

Grafisk Kommunikation

Socialrådgiver

Derudover:

Efter- og Videreuddannelse

Udvikling og Forskning

Projekt- og konsulentafdeling

>

University College Syd, Sønderborg

Agervang 2, 6400 Sønderborg
tlf. 73 42 92 00, fax 73 42 92 40

E-post: sonderborg@ucsyd.dk

University College Syd, Aabenraa

Dr. Margrethesvej 11-13, 6200 Aabenraa
tlf. 74 22 77 70, fax 74 22 77 69

E-post: aabenraa@ucsyd.dk

University College Syd, Kolding

Dyrehavevej 116, 6000 Kolding
tlf. 75 53 02 33, fax 76 34 49 79

E-post: kolding@ucsyd.dk

Turistforeninger

Samvirkende danske Turistforeninger

Formand: Bjarne Kock,
Haderslevvej 24A, st.tv.,
6200 Aabenraa
tlf. 74 62 86 84

Internet: www.sdt.dk

Sekretariat: Skeelslund, 9440 Aabybro
tlf. 98 24 47 33

Turistforeningen for Christiansfeld og Omegn

Formand: Charlotte Szocska,
Frørupvej 15, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 80 00

Bureau: Kongensgade 9A, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 16 30, fax 74 56 32 18

E-post: turist@christiansfeld.dk
 Internet: www.christiansfeld.com

Gram Turistinformation

Østergade 10, 6510 Gram,
 Leder: Lisbeth Bløde,
 tlf. 74 34 77 25, fax 74 34 77 34
 E-post: visitgram@haderslev.dk

Haderslev Turistråd

Formand: Flemming Hansen, Kreditbanken,
 Nørregade 13, 6100 Haderslev
 Bureau: Nørregade 52, 6100 Haderslev,
 tlf. 73 54 56 31
 Turistchef: Kerstin Petersen

Rømø-Tønder Turistforening

Formand: Erik Nielsen, Gl. Skolevej 17,
 6792 Rømø,
 tlf. 74 75 53 24
 Bureau: Havnebyvej 30, Tvismark,
 6792 Rømø, tlf. 74 75 51 30
 E-post: romo@romo.dk
 Turist- og udviklingschef: Bodil Glistrup,
 Havnebyvej 30, 6792 Rømø, tlf. 74 75 51 30
 E-post: bodil@romo.dk

Ferieregion Sønderborg

Sønderborg Turistbureau
 Rådhusstorvet 7, 6400 Sønderborg,
 tlf. 74 42 35 55, fax 74 42 57 47
 E-post: info@visitsonderborg.com

Rønshoved
 H Ø J S K O L E

Højskolen ved Flensborg Fjord
 Højskolevej 4 · 6340 Kruså
 Tlf. 74 60 83 18 · Fax 74 60 85 46
 E-mail: info@ronshoved.dk
 www.ronshoved.dk

Internet: www.visitsonderborg.com
 Turistudviklingschef: Lisbet Holm Møller

Vojens Turistinformation

Stadionallé 10, 6500 Vojens,
 tlf. 74 34 82 20
 E-post: turist@vojens.dk
 Internet: www.vojens.dk
 Leder: Bent Lausen

Turistforeningen for Aabenraa og Omegn

Formand: Bjarne Kock, tlf. 74 62 86 84
 Bureau: H. P. Hanssens Gade 5,
 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 62 35 00
 Turistchef: William Klinker

Vandrerhjem

Danhostel Enderupskov Vandrerhjem

Ribelandsvej 30, 6510 Gram
 tlf. 74 82 17 11, fax 74 82 07 82

Danhostel Haderslev Vandrerhjem

Erlevvej 34, 6100 Haderslev
 tlf. 74 52 13 47, fax 74 52 13 64
 E-post: haderslev@danhostel.dk

Danhostel Rudbøl Vandrerhjem

Rudbølvej 21, Rudbøl, 6280 Højer
 tlf. 74 73 82 98, fax 74 73 80 35
 E-post: danhostelrudb@mail.tele.dk
 Internet: www.danhostel.dk/rudboel

GRIB CHANCEN...

Vælg 9. eller 10. klasse på en europæisk boglig orienteret skole

www.rejsby-efterskole.dk

- med oplevelser, 3 udenlandsrejser, samfundsfag, sprog,
 faglige udfordringer, IT, idræt og musik.

Rejsby Europæiske

Efterskole

Hogsvej 3 - 6780 Skærbæk - tlf. 7475 3622

Danhostel Sønderborg Vandrerhjem

Kærvej 70, 6400 Sønderborg
 tlf. 74 42 31 12, fax 74 42 56 31
 E-post: sonderborg@danhostel.dk
 Internet: www.danhostel.dk/sonderborg

Danhostel Tønder Vandrerhjem

»Kogsgården«, Sønderport 4, 6270 Tønder
 tlf. 74 72 35 00, fax 74 72 35 05
 E-post: info@sydvest.dk
 Internet: www.sydvest.dk

Danhostel Sønderborg/Vollerup

»Abildgården«, Mommarkvej 17 og 22,
 6400 Sønderborg,
 tlf. 74 42 39 90, fax 74 42 43 96
 E-post: vollerop@c.dk
 Internet: www.visit-sonderborg.dk

Danhostel Aabenraa "Fjordlyst"

Sønderskovvej 100, 6200 Aabenraa
 tlf. 74 62 26 99, fax 74 62 29 39

Museer m.v.

Augustenborg Slot

Slotskirken, slotsparken og minimuseet er åbent året rundt i dagtimerne. Guidede rundvisninger for grupper
 Henv. til Sønderborg Turistbureau, Rådhusortvet 7, 6400 Sønderborg, tlf. 74 42 35 55

Banegården Kunst & Kultur

Jernbanegade 2, 6200 Aabenraa,
 tlf. 74 62 74 20
 Internet: www.banegaarden.dk

Bevandingmøller

Ballum Enge, 6261 Bredebro
 Udstilling 1. maj - 1. okt. Altid åbent
 tlf. 74 75 18 06 eller 74 71 62 68

Bov Museum

„Oldemorstof“, Bovvej 2A, 6330 Padborg,
 tlf. 74 67 51 50

Åbent: 1. april-31. okt. tirsdag-fredag kl. 10-16, lørdag-søndag og helligdage kl. 14-17
 Besøg uden for disse tider modtages efter aftale

Bronzealderhuset

Syd for Brdr. Grams Fabrikker, 6500 Vojens

Brødremenighedens Museum

Enkehuset, Nørregade 16, 6070 Christiansfeld.
 Åbent: 1. juni-31. aug. tirsdag-søndag kl. 13-16
 Besøg uden for disse tider efter aftale med Ella de Molade,
 Lindegade 3, 6070 Christiansfeld,
 tlf. 74 56 12 37

Brødrene Grams Arkiv og Museum

Danmarksgade 16, 6500 Vojens
 Åbent: mandag og tirsdag kl. 9-12,
 Rundvisning efter aftale på
 tlf. 74 52 57 90 eller 74 54 17 65

Christiansdal Vandkraftanlæg

Christiansdalvej, Hammelev, 6500 Vojens

Christiansfeld Apoteker Have

Lindegade 21, 6070 Christiansfeld,
 tlf. 74 56 13 14

Danfoss Universe

Mads Patentvej 1, 6430 Nordborg,
 tlf. 74 88 95 00, fax 74 88 95 01
 Information, booking af guidede ture
 tlf. 74 88 74 88

www.gram-efterskole.dk

Lær en masse og hav det godt

8. / 9. og 10. klasse!

Folkeskolens afgangsprøver + en række linjefag: Bl.a. idræt, musik, drama, kreativ, medie

Mere information på:

hjemmesiden eller via tlf. 74 82 04 82

Gram Efterskole, Slotsvej 19, 6510 Gram

E-post: info@danfossuniverse.com
Internet: www.danfossuniverse.com
Åbent: Okt.-apr. kl. 10-16, i weekenden
kl. 10-17, maj og sept. kl. 10-17 i weekenden
kl. 10-18, juni-aug. kl. 10-18 hele ugen.

Dansk Klokkemuseum

Over Lerte Kirke, Farrisvej 12,
6560 Sommersted,
tlf. 62 21 39 68 eller 75 42 38 73
Åbent: 1. maj-23. okt. onsdag-søndag kl. 13-17

Deutsches Museum Nordschleswig

Rønhave Plads 12, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 43 54 23 eller 74 44 14 58 (C.J. Bock)
E-post: info@deutsches-museum.dk
Åbent: tirsdag kl. 14.00-16.00 og
fredag kl. 10.00-12.00
Museet viser den tyske befolkningsdels historie
i Sønderjylland

Deutsches Schulmuseum Nordschleswig

Jørgensgård 5, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 03 31
E-post: dsmn@mail.dk
Åbent: tirsdag og torsdag kl. 15-18 eller efter
aftale med museumslederen tlf. 74 62 17 79

Dybbøl Mølle

Dybbøl Banke 7, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 48 90 00, fax 74 48 99 22
E-post: historiecenter@1864.dk
Åbent: I påsken, 18. april - 30. april og
1. okt. - 12. okt. kl. 11-16, 1. maj - 30. sept.
og 13. okt. - 21. okt. kl. 10-17

Egns- og Landbrugsmuseet i Egen

Sebbelundvej 26, Egen,
6430 Nordborg, tlf. 74 45 89 19

Oplevelser for hele familien

Smuk natur, byliv og aktive landsbymiljøer, kultur og historie. Aabenraa Kommune byder på oplevelser for hele familien.

Bakker, skov og vand

Den enestående og varierede natur med bakker, skove, fjorde og vandløb indbyder til udendørs aktiviteter for hele familien. Kysten og strandene er et besøg værd, hvad enten der står strand- og gåture eller sejlsport på programmet.

Nyt og gammelt

Overalt i kommunen finder du gode overnatningsmuligheder og indbydende specialbutikker. Aabenraa by har sin egen særlige atmosfære med en blanding af moderne byliv og gamle brostensbelagte gader.

Aabenraa
Kommune

Læs mere på www.aabenraa.dk

Elstrup Møllemuseum

Fynshavvej 12, Elstrup, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 89 89
E-post: linow@post7.tele.dk

FN-Museet

Frøslevlejren, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 68 55
Åbent: 1. april-31. okt. daglig kl. 9-17

Frøslevlejrens Museum

Lejrvej 83, Frøslev, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 65 57, fax 74 67 60 77
E-post: froeslevlejrensmuseum@mail.tele.dk
Åbent: tirsdag-fredag kl. 9-16,
lørdag-søndag og helligdage kl. 10-17,
18. juni-10. aug. hver dag kl. 10-17
December og januar lukket

Genforenings- og Grænsemuseet

Koldingvej 52, Frederikshøj,
Postboks 58, 6070 Christiansfeld,
tlf. 75 57 30 03
E-post: info@genforeningsmuseet.dk
Internet: www.genforeningsmuseet.dk
Åbent: 1. juni-31. aug. tirsdag-søndag kl. 10-17

Haderslev Domkirke

Domkirkepladsen, 6100 Haderslev,
tlf. 73 52 36 45

Hjemmeværnsmuseet

Barak H2, Lejrvej 101, Frøslevlejren,
6330 Padborg, tlf. 74 67 68 38,
fax 74 67 60 17
E-post: museet@hjev.dk
Internet: www.hjemmevaernsmuseet.dk
Åbent: 1. marts-30. nov. alle dage kl. 9-17
Rundvisning og foredrag aftales på
tlf. 74 67 68 38 eller 74 67 65 58

Hjemsted Oldtidspark

Museum samt aktivitets- og oplevelsespark
Hjemstedvej 60, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 08 00, fax 74 75 08 42
E-post: oldtidspark@hjemsted.dk
Internet: www.hjemsted.dk

Den levende Landsby

Hygum Hjemstavsgård

Ribevej 74, Sdr. Hygum, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 55 66, fax 74 84 55 66
Åbent: medio juni-ultimo aug. tirsdag-søndag
kl. 11-16.30 og efter aftale. Mandag lukket.

Jels Mølle

Jels Møllegade 5, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 21 10

Jørgen Riecks Arkæologiske Samling

Egebjergvej, Svenstrup, 6430 Nordborg,
tlf. 74 45 05 92

Klosterkirkegården

Præstegade, 6100 Haderslev

Landbrugsmuseet

Kalvetofte 1, Ullerup, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 46 11 04

Lorenzens Gård

Nørrevej 29, Bådsbøl-Ballum, 6261 Bredebro,
tlf. 74 71 61 11
Åbent: Hver dag i juli måned kl. 14-18

Løgumkloster Kirke og Kloster

Slotsgade 11, 6240 Løgumkloster, tlf. 74 74 52 40
E-post: locusdei@post.dk

Museet Holmen

Østergade 13, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 41 65, fax 74 74 41 22
E-post: info@museetholmen.com

Kongeådalens Efterskole – alsidig efterskole

- Trininddeling i de boglige fag
- Mange faglinjer
- Ture til København, Tyskland og Sydfrankrig/Kroatien
- Bo på 2-mands-værelser i mindre lejligheder
- Bliv dygtigere, mere selvstændig og oplev fællesskabet.

WWW.KESKOLE.DK · INFO@KESKOLE.DK · TLF 74 85 53 33
DOVERVEJ 19, 6660 LINTRUP

Internet: www.museetholmen.com
Skiftende kunst- og kulturhistoriske udstillinger

Museum Sønderjylland
Naturhistorie – palæontologi
Gram Lergrav

Lergravsvej 2, 6510 Gram,
tlf. 74 82 10 00, fax 73 82 09 00
E-post: gram@museum-sonderjylland.dk
Internet: www.grammus.dk
Åbent: 1. maj-31. aug. alle dage kl. 10-17,
1.sept.-30.april alle dage kl. 13-16

Museum Sønderjylland
Arkæologi Haderslev

Dalgade 7, 6100 Haderslev,
tlf. 74 52 75 66, fax 74 53 40 14
E-post: haderslev@museum-sonderjylland.dk
Internet: www.museum-sonderjylland.dk
Åbent: 1.juni-31.aug. tirsdag-søndag kl. 10-16
1.sept.-31.maj tirsdag-søndag kl. 13-16
Åben for skoler ved henvendelse

Museum Sønderjylland
Ehlers Lertøjssamling og Haderslev
Bymuseum

Slotsgade 20-22, 6100 Haderslev,
tlf. 74 53 08 58
Åbent: 1. juni-31. aug. tirs.-fre. kl. 10-17,
lør.-søn. kl. 13-17, 1. sept.-31. maj, tirs.-søn. og
helligdage kl. 13-17. Mandage lukket
Besøg eller studier herudover kan aftales

Museum Sønderjylland
Slesvigske Vognsamling

Simmerstedvej 1, 6100 Haderslev
tlf. 73 52 07 07
E-post: vognsamlingen@museum-sonderjylland.dk
Internet: www.museum-sonderjylland.dk
Åbent: 1. juni - 31. aug. tirs. - fre. kl. 10-16,
lør. - søn. kl. 13-16, man. lukket.
1. sept. - 31. okt. og 1. marts - 31. maj, tirs. -
søn. kl. 13-16, man. lukket.
Nov., dec., jan. og febr. lukket.

Museum Sønderjylland
Cathrinesminde Teglværk

Illerstrandvej 7, 6310 Broager,
tlf. 74 44 94 74, fax 74 44 17 20
E-post: cathrinesminde@museum-sonderjylland.dk
Åbent: 30. marts-30. apr. kl. 10-16,
1. maj-31. aug. kl. 10-17, 1. sept.-26. okt..
kl. 10-16, mandag lukket
Rundvisninger kan bestilles, minimum en uge
i forvejen

Museum Sønderjylland
Historiecenter Dybbøl Banke

Dybbøl Banke 16, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 48 90 00, fax 74 48 99 22
E-post: historiecenter@1864.dk
Internet: www.1864.dk
Åbent:
I påsken kl. 10-17, 18. april - 19. okt. kl. 10-17

Museum Sønderjylland
Kulturhistorie Sønderborg

Sønderborg Slot,
Sønderbro 1, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 25 39, fax 74 43 06 55
E-post: sonderborg@museum-sonderjylland.dk
Kontortid: Mandag-torsdag kl. 8-15,
fredag kl. 8-13
Åbent: 1.apr.-30.apr. kl. 10-16, mandage lukket
1.maj-30.sept. alle dage kl. 10-17, 1.okt.-31.mar.
tirs.-søn. kl. 13-16, mandage lukket.
I ferier og helligdage ekstra åbent.

Museum Sønderjylland
Højer Mølle- og marskmuseum

Emmerske Efterskole

Vi er en efterskole for helt almindelige unge, der har læse- og
stavevanskeligheder. Derfor er vores tilbud:

10 dansktimer og 4 matematiktimer på små hold
Sprogundervisning
Idræt
Masser af valgfag.

Vi har gode værksteds- og idrætsfaciliteter.
Besøg vore hjemmeside www.emmerskeefterskole.dk.

Emmerske Efterskole.
Aabenraavej 14
6270 Tønder 74724433

Møllegade 13, 6280 Højer,
tlf. 74 78 29 11
E-post: hoejer@museum-sonderjylland.dk
Åbent: 1. april-31. okt. kl. 10-16
Lejrskole- og gruppebesøg uden for
åbningstiden kun efter aftale på
tlf. 74 78 29 11

**Museum Sønderjylland
Skærbæk Museum**

Storegade 47, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 20 52/28 95 10 96
Åbent: 18. maj-21. okt. tirs.-fre. kl. 10-16,
1. weekend i hver måned kl. 14-16

**Museum Sønderjylland
Drøshes Hus**

Storegade 14, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 49 90,
Internet: www.museum-sonderjylland.dk
Åbent: 1. april - 31. dec.
mandag - fredag, kl. 10-17, lørdag kl. 10-14,

**Museum Sønderjylland
Kunstmuseet i Tønder**

Kongevej 51, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 89 89, fax 74 72 89 80
E-post: kunsttoender@museum-sonderjylland.dk
Internet: www.museum-sonderjylland.dk
Åbent: 1.juni-31.aug. alle dage kl. 10-17,
1.sept.-31.maj tirsdag-søndag kl. 10-17

**Museum Sønderjylland
Kulturhistorie Tønder**

Kongevej 51, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 89 89, fax 74 72 89 80
E-post: toender@museum-sonderjylland.dk
Internet: museum-sonderjylland.dk
Åbent: 1.juni-31.aug. alle dage kl. 10-17,
1.sept.-31.maj tirsdag-søndag kl. 10-17

**Museum Sønderjylland
Brundlund Slot**

6200 Aabenraa,
tlf. 74 63 36 49
E-post: brundlund@museum-sonderjylland.dk
Internet: museum-sonderjylland.dk
Åbent: Tirsdag-søndag kl. 11-17

Museum Sønderjylland

ISL - Lokalhistorie

Billed- og lydarkiv

Haderslevvej 45, 6200 Aabenraa
tlf. 74 62 58 60
E-post: www.museum-sonderjylland.dk
Internet: www.isl.dk
Leder: Kim Furdal

Museum Sønderjylland

Jacob Michelsens Gård i Kolstrup

H. P. Hanssensgade 33, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 26 45
Åbent: Ved bageweekender og
efter aftale med Museum Sønderjylland,
Kulturhistorie Aabenraa,
tlf. 74 62 26 45

Museum Sønderjylland

Kulturhistorie Aabenraa

H. P. Hanssens Gade 33, 6200 Aabenraa,
tlf. 74 62 26 45
Åbent: 1.juni-31.aug. tirsdag-søndag kl. 10-16,
1.sept.-31.maj tirsdag-søndag kl. 13-16

Nationalmuseets Kommandørgård

Juvrevej 60, Toftum, 6792 Rønmø, tlf. 74 75 52 76
Åbent: Påskeåbent fra palmesøndag til lørdag
efter påskedag kl. 10-15, 1. maj-30. sept.
kl. 10-18, 1.-31. okt. kl. 10-15. Mandage lukket

Naturcentret Tønnisgård

Havnebyvej 30, Tvismark, 6792 Rønmø,
tlf. 74 75 52 57
E-post: info@tonnisgaard.dk
Internet: www.tonnisgaard.dk

Orion Planetarium

Søvej 36, Jels, 6630 Rødding, tlf. 74 55 24 00
Internet: www.orionplanetarium.dk

Rønmø Minimuseum

Havnebyvej 30, Tvismark, 6792 Rønmø
tlf. 74 75 52 57

Sønderjydsk Brandværnsmuseum

Fabriksvej 5, 6510 Gram, tlf. 74 82 24 95
Internet: www.museumsvenner.dk

Åbent: 1. maj-31. aug. søndag-fredag kl. 10-16,
lørdag efter aftale
Post til formand Henry H. Nielsen,
Winthersvej 10, 6510 Gram,
tlf. 74 82 21 47 eller 40 17 31 47
E-post: henryhof@post11.tele.dk

Sønderjysk Skolemuseum
Over Lerte Gamle Skole,
Farrisvej 10, Over Lerte,
6560 Sommersted

Tørning Mølle
Tørningvej, Hammelev, 6500 Vojens,
tlf. 74 50 76 57

Vibæk Vandmølle
Vibæk Mølle 3, 6470 Sydals

Wellings Landsbymuseum
Mejlbyvej 10, 6660 Lintrup,
tlf. 74 85 52 86
Internet: www.wellings.dk

Zeppelin Museet
Gasværkvej 1, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 72 54, fax 74 72 72 55
E-post: zeppelin@zeppelin-museum.dk
Internet: www.zeppelin-museum.dk
Åbent: maj - okt. lørdag-søndag kl. 11-16

Museer m.v. i Sydslesvig

BREDSTED
Naturzentrum Nordfrisland
Bahnhofstr. 23, D-25321 Bredstedt,
tlf. 04671/4555, fax 04671/933516
E-post: service@naturzentrum-nf.de
Internet: www.naturzentrum-nf.de
Åbent: 1. maj-31 okt. dagligt kl. 10-17

DANEVIRKE
Danevirke Museum
Ochsenweg 5, D-24867 Dannewerk,
tlf. 04621/37814, fax 04621/31025
E-post: danevirke@syfo.de
Åbent: 15. febr.-25. marts og
26. okt.-30. nov. tirsdag-søndag kl. 10-16,
26. marts-25. okt. tirsdag-fredag kl. 9-17,
lørdag-søndag og helligdage kl. 10-17.
Mandag lukket. 1. dec.-14. febr. vinterlukket

EGERNFØRDE
Det gamle rådhus
Rathausmarkt 8, D-24340 Eckernförde,
tlf. 04351/712547 + 48, fax 04351/712549
E-post: museum-eckernfoerde@gmx.de
Internet:
www.eckernfoerde.net/museum/index.html
Åbent: maj-okt. tirsdag-lørdag kl. 10-12.30
og 14.30-17, søndag kl. 11-17,
helligdage kl. 14.30-17. Nov.-april

Sydbank

Hvad kan vi gøre for dig

tirsdag-lørdag kl. 14.30-17, søndag kl. 11-17,
helligdage kl. 14.30-17. 1. maj lukket

FLENSBORG

„Museumsbjerg“

Museumsberg 1, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/852956, fax /852993
E-post: museumsberg@flensburg.de
Internet: www.museumsberg.flensburg.de
Åbent: Nov.-marts tirsdag-søndag kl. 10-16,
apr.-okt. tirsdag-søndag kl. 10-17, mandag lukket

Naturvidenskabeligt Museum

Museumsberg 1, D-24937 Flensburg,
tlf. 0461/852504, fax 0461/852159
Internet: www.museen-sh.de/inst.phd?inst=93
Åbent: Apr.-okt. tirsdag-søndag kl. 10-17,
nov.-marts tirsdag-søndag kl. 10-16

Phänomena

Norderstrasse 159-163, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/144490, fax /1444920
E-post: science@phaenomena.com
Internet: www.phaenomena.com
Åbent: Okt.-maj man.-fre. kl. 9-17,
juni-sept. man.-fre. kl. 10-18,
lørdage, søn- og helligdage kl. 11-18 hele året

Søfartsmuseum

Schiffbrücke 39, D-24939 Flensburg,
tlf. 0461/852970, fax /851665
E-post: schiffahrtsmuseum@flensburg.de
Internet: www.schiffahrtsmuseum.flensburg.de
Åbent: apr.-okt. tirsdag-søndag kl. 10-17,
nov.-marts tirsdag-søndag kl. 10-16.

FREDERIKSSTAD

Museet „Gammel Mønt“

Am Mittelburgwall 23,
D-25840 Friedrichstadt,
Am Markt 9 (kontor)
tlf. 04881/939315
E-post: c.thomsen@museum-friedrichstadt.de
Internet: www.museum-friedrichstadt.de
Åbent: påske-14. maj og okt. lørdag,
søndag og helligdage kl. 13-17,
tirsdag-fredag kl. 15-17,
15. maj-30. sept. tirsdag-søndag kl. 11-17

GARDING

Mindeværelse for historikeren

Theodor Mommsen

„Præsteboligen“, D-25836 Garding,
tlf. 04862/100310, fax 04862/100348
E-post: kk.sekretariat@t-online.dk
Internet: www.garding.de/mommsen
Åbent: tirsdag-fredag kl. 14-17 og efter aftale

HALLIG HOOGE

Kongepeselen

Hanswarft 11,
D-25859 Hooge, tlf. 04849/219, fax 04849/337
Internet: www.hooge.de/
sehenswuerdigkeiten18.0.html
Åbent: daglig efter skibenes ankomst
eller efter aftale

HALLIG LANGENÆS

Friserstue, Honkenswarft

D-25863 Langeness (Hallig)
tlf. 04684/235, fax 04684/215
E-post: info@langeness.de
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=49
Åbent: Dagligt kl. 10-19, grupper efter aftale

Kaptajn Tadsen museet, Ketelswarft

D-25863 Langeness (Hallig),
tlf. 04684/217, fax 04684/289
E-post: info@langeness.de
Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=50
Åbent: fra påske til okt. mandag-lørdag
kl. 13.30 og 15.30 og efter aftale

Efterskole
– fuld af sang og musik

- Flerstemmig sang for alle
- Mini-kor for dig, der vil mere
- Mulighed for soloundervisning i sang og musikinstrument
- Veludstyret musiklokale

Få mere at vide på:
www.rinkenaes.dk

RINKENÆS
EFTERSKOLE

HATSTED

**Mikkelberg, Nordisk center
for kunst & cricket**

v/Henry Buhl, D-25856 Hattstedt,
tlf. 04846/6604, fax /1790

E-post: mikkelberg@foni.net

Åbent: fredag, lørdag og søndag kl. 14-18
eller efter aftale

HUSUM

Nissenhaus - Nordfrisisk Museum

Herzog Adolf-Str. 25, D-25813 Husum,
tlf. 04841/2545, fax /63280

E-post: nf-museum.nissenhaus@gmx.de

Internet: www.nissenhaus.de

Åbent: april-okt. daglig kl. 10-17, nov.-marts,
tirsdag-søndag kl. 11-17,
grupper efter aftale

Ostenfeldhuset

Nordhusumer Str. 13, D-25813 Husum,
tlf. 04841/4334, fax /8973120

E-post: nf-museum.nissenhaus@gmx.de

Internet: www.nissenhaus.de

Åbent: apr.-okt. tirsdag, onsdag og torsdag kl.
13.30-17, grupper efter aftale (tlf. 04841/2545)
Lukket nov.-marts

Nordfrislands Skibsfartsmuseum

Am Zingel 15, D-25813 Husum, tlf. 04841/5257
fax 04841-880-299

E-post: schiffahrtsmuseum-nf@t-online.de

Internet: schiffahrtsmuseum-nf.de

Åbent hele året kl. 10-17

Grupper efter aftale

Husum Slot

König Friedrich-V.-Allee,

D-25813 Husum,

tlf. 04841/8973130, fax 04841/63280

E-post: nf-museum.nissenhaus@gmx.de

Internet: www.nissenhaus.de

Åbent: marts-okt. dagligt kl. 11-17,

mandag lukket,

nov.-febr. lørdag og søndag kl. 11-17

Theodor Storm-Huset

Wasserreihe 31, D-25813 Husum,

tlf. 04841/8038630, fax 04841/8038632

E-post: info@storm-gesellschaft.de

Internet: storm-gesellschaft.de

Åbent: apr.-okt. tirsdag-fredag kl. 10-17, lørdag

kl. 11-17, søndag-mandag kl. 14-17, nov.-marts

tirsdag, torsdag og lørdag kl. 14-17

ISTED

Isted-mindehallen

D-24879 Idstedt üb. Schleswig,

tlf. 04621/87352

E-post: kreis@schleswig-flensburg.de

Internet:

www.museen-sh.de/inst.php?inst=10010001541

Åbent: april-sept. tirsdag-søndag kl. 8-18,

okt.-marts søndag-fredag kl. 9-17

Grupper efter aftale

Bliv medlem af

Sprogforeningen

Stiftet 1880

Formål:

"– at gavne det danske sprog og den danske kultur i Sønderjylland."

Medlemskab af Sprogforeningen er "livsvarigt", der betales 200 kr. én gang for alle.

Yderligere oplysninger kan fås ved henvendelse til Sprogforeningens kontor.

Sprogforeningen · Folkehjem · Haderslevvej 7 · 6200 Aabenraa · Tlf. 74 62 11 50

JARDELUND

Christian Lassens Mindemuseum

Kupfermühlenweg 4,

D-24994 Jardelund,

tlf. 04605/188759

Åbent: tors. kl. 9-12 og efter aftale

Henvendelse til Jes Simonsen,

Schiffbrücke 42, D-24939 Flensburg,

tlf. 0461/14408-600, fax 603

E-post: jes_simonsen@syfo.de

KAPPEL

Sli-museet

Mittelstr. 7-8, D-24376 Kappeln,

tlf. 04642/1428

E-post: erne@gmx.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=6

Åbent: medio marts-okt. tirsdag-lørdag

kl. 10-12.30 og 13.30-17, nov.-medio marts
efter aftale

Møllen „Amanda“

Schleswiger Str. 1, D-24376 Kappeln,

tlf. 04642/920102

E-post: stadt@kappeln.de

Internet: museen-sh.de/inst.php?inst=7

Åbent: 1. maj-31. okt. man.-tors. kl. 10-12 og
13-17, søn- og helligdage kl. 10-12 og 14-16,

rundvisning efter aftale

Angel Museumsjernbane mellem

Kappel og Sønderbrarup

tlf. 04631/2095

E-post: info@angelner-dampfisenbahn.de

Internet: www.angelner-dampfisenbahn.de

Køreplan fås ved henvendelse

KEJTUM/SILD

Det frisiske Hus

Am Kliff 13, D-25980 Keitum/Sylt,

tlf. 04651/31101

Internet: www.soelring-foriining.de/

altfriesisches_haus.htm

Åbent: april-okt. man.-fre. kl. 10-17, lør.- søn-

og helligdage kl. 11-17, nov.-marts tirs.-fre.

kl. 13-16

Hjemstavns museet på Sild

Am Kliff 19, D-25980 Keitum/Sylt,

tlf. 04651/31669, fax 04651/32884

E-post: soelring-foriining@t-online.de

Internet: www.soelring-foriining.de

Åbent: april-okt. man.-fre. kl. 10- 17,

lør., søn. og helligdage kl. 11-17,

nov.-marts man.-fre. kl. 13-16

KOBBERMØLLE

Kobbermøllesamlingen

v/Bodo Daetz, Zur Kupfermühle 14,

D-24955 Harrislee, tlf. 0461/7935

Åbent: hver tirsdag kl. 14.30-17 og efter aftale

LADELUND

KZ-mindelund ved den

evangelisk-lutherske kirke St. Petri

Raiffeisenstr. 3, D-25926 Ladeland,

Leder: Karin Penno-Burmeister

tlf. 04666-449, fax 04666-989537

E-post: k.penno@kz-gedenkstaette-ladelund.de

Internet: www.kz-gedenkstaette-ladelund.de

Åbent: tirsdag-fredag kl. 10-16, lørdag-søndag

kl. 14-16 og efter aftale.

LYKSBORG

Lyksborg Slot

Grosse Strasse,

D-24960 Glücksburg,

tlf. 04631/442330, fax 04631/4423329

E-post: info@schloss-gluecksburg.de

Internet: www.schloss-gluecksburg.de

Åbent: 1. maj-30. sept. kl. 10-18,

okt. tirs.-søn. kl. 10-18,

1. nov.-30. apr. lør. og søn. kl. 11-16

NEBEL/AMROM

Hjemstavns museum

Valjaat 4,

D-25946 Nebel/Amrum,

tlf. 04682/872, fax 04682/962274

E-post: harkthomsen@t-online.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=85

Åbent: forår-efterår mandag-lørdag kl. 10-12 og

14.30-17, søndag kl. 14-17

NIBÜL

Naturhistorisk Museum

Hauptstr. 108, D-25899 Niebüll,

tlf. 04661/5691, fax 902719

E-post: info@nkm-niebuell.de

Internet: www.nkm-niebuell.de

Åbent: 1. apr.-31. okt. tirs.-søn. kl. 14-17.30,

hele året også mandag efter aftale.

Frisisk Hjemstavnsmuseum

Osterweg 76, D-25899 Niebüll,

E-post: museum@stadt-niebuell.de

Internet: www.friesisches-museum.de

Åbent: juni-sept. dagligt kl. 14-16

og efter aftale på tlf. 0049-175/4146185

Richard-Haizmann-museet

Rathausplatz 2, D-25899 Niebüll,

tlf. 04661/1010, fax /60166

Internet: museen-sh.de/inst.php?inst=99

Åbent: tirsdag-fredag kl. 11.00-16.30,

lørdag kl. 10-12, søndag kl. 14-17

OEVENUM/FØR

Oevenum-museet

Buurnstraat 48, D-25938 Oevenum/Föhr,

tlf. 04681/2673

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=104

Åbent: tirsdag-søndag kl. 14-17,

mandag formiddag samt i vintermånederne efter aftale

PELLWORM

Ø-museet

Uthlandstr. 2, D-25849 Pellworm,

tlf. 04844-18935

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=106

Åbent: Vinter mandag-torsdag kl. 8-12 og

kl. 14-16, fredag kl. 8-12, sommer mandag-

torsdag kl. 8-12 og 14-18, fredag kl. 8-12

RENDSBURG

Historisk museum og

Det nordtyske Trykkerimuseum

Arsenalstr. 2-10, D-24768 Rendsburg,

tlf. 04331/331336, fax 04331/27687

E-post: museenrendsburg@web.de

Internet:

www.rendsburg.de/kultur-sport/museen.html

Åbent: tirsdag-fredag kl. 10-12 og 15-18,

lørdag-søndag kl. 10-13 og 14-17. Mandag lukket

Elektromuseum Eon-Hanse AG

Stormstrasse 1, D-24768 Rendsburg,

tlf. 04331/182464, fax 04331/182685

E-post: elektromuseum@eon-hanse.com

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=155

Åbent: Tirsdag kl. 10-12 og 14-16

Grupper efter aftale

Jødisk museum - galleri for billeder

Dr. Bamberger-Haus

Prinzessinstr. 7-8, D-24768 Rendsburg,

tlf. 04331/25262, fax /24714

E-post: info@juedisches-museum-rendsburg.

via.t-online.de

Internet: www.juedisches-museum-rendsburg.de

Åbent: Dagligt kl. 12-17, mandag lukket, grup-

per efter aftale

Kunststøberimuseet

Glück-Auf-Allee 4,

D-24782 Rendsburg-Büdeltsdorf,

tlf. 04331-38711 eller 04621-813-222,

fax 04621/813/555

E-post: info@schloss-gottorf.de

Internet: www.schloss-gottorf.de/eisenkunst/

frameset.htm

Åbent: tirsdag-lørdag kl. 15-18, onsdag kl. 9-12

og 15-18, søndag kl. 10-12 og efter aftale

SKT. PETER-ORDING

Ejdersted Hjemstavnsmuseum

Haus Jensen,

Olsdorfer Str. 6, D-25826 St. Peter-Ording,

tlf. 04863/1226, fax 04863/703337

E-post: info@museum-landschaft-eiderstedt.de

Internet: www.museum-landschaft-eiderstedt.de

Åbent: Tirs.-lør. kl. 10-17, søn. kl. 10-13, rund-

visning ons. kl. 15. Mandag lukket

SLESVIG

Det slesvig-holstenske Landsmuseum for for-
historie samt for kunst- og kulturhistorie

Schloss Gottorf, D-24837 Schleswig,

tlf. 04621-8130, inf.: 04621/813222,

fax /813555

E-post: info@schloss-gottorf.de

Internet: www.schloss-gottorf.de

Åbent: april-okt. dagligt kl. 10-18, nov.-marts tirs.-fre. kl. 10-16, lør., søn.- og helligdage kl. 10-17

Arkæologisk Landsmuseum

Schloss Gottorf, D-24837 Schleswig,

tlf. 04621/813-0; fax 04621/813-555

E-post: info@schloss-gottorf.de

Internet: www.schloss-gottorf.de/alm/frameset.htm

Åbent: april-okt. dagligt kl. 10-18, nov.-marts tirs.-fre. kl. 10-16, lør., søn.- og helligdage kl. 10-17

Holm-museet

Süderholmstr. 2, D-24837 Schleswig,

tlf. 04621/936820

Internet: www.schleswig.de

Åbent: kl. 10-18 hele året

Slesvig Bymuseum

Friederichstr. 9-11, D-24837 Schleswig,

tlf. 04621/936820, fax 04621/936899

E-post: stadtmuseum@kultur-schleswig.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=164

Åbent: apr.-okt. daglig kl. 10-17, nov.-marts tirs.-lør. kl. 10-17, man. kun åbent på helligdage. Lukket 24., 25., 31. dec. og 1. jan.

Slesvig-Holstenske landsarkiv

Prinzenpalais, Gottorfstr. 6, D-24837 Schleswig,

tlf. 04621/861800, fax /861801

E-post: landesarchiv@la.landsh.de

Søger du og har du lyst til

- Faglige udfordringer
- Fællesskab
- Oplevelser
- Nye venner

Et år med fordybelse i ét af vores 5 liniefag

- Fodbold / Idrætssport
- Kreativ
- Musik / teater

samt mange valgfag, gymnastik og en solid boglig undervisning.

www.skamling.dk

Skamlingsbanke Efterskole

Gl. Skamlingvej 1, 6093 Sjølund Tlf. 7557 4026

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=163

Åbent: mandag-fredag kl. 8.30-17

Vikingsmuseet Hedeby

Haddeby ved D-24837 Schleswig,

postadr. Schloss Gottorf,

tlf. 04621/813-222, fax 04621/813-555

E-post: info@schloss-gottorf.de

Internet:

www.schloss-gottorf.de/haithabu/frameset.htm

Åbent: april-okt. daglig kl. 9-17, nov.-marts

tirsdag-søndag kl. 10-16

SATRUP

Landsbymuseet „Satruphuus“

Flensburger Str. 8, D-24986 Satrup,

tlf. 04633/7122, fax 04633/967677

E-post: jansen-satrup@t-online.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=208

Åbent: maj-sept. mandag-tirsdag og torsdag-fredag kl. 10-12 og 16-30-17.30, onsdag kl. 10-12,

lørdag kl. 11-12 og 16-18, søndag kl. 10.30-12,

okt.-apr. søndag kl. 10.30-12 eller efter aftale

SVAVSTED

Sognets hjemstavnhistoriske samling

Kurgæstehuset/Treenehaus,

D-25876 Schwabstedt, tlf. 04884/420

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=171

Åbent: marts-okt. kl. 9-18

Rundvisning efter aftale

SØBØL

Nolde-museet

Neukirchen, D-25927 Seebüll,

tlf. 04664/364, fax /1475

E-post: info@nolde-stiftung.de

Internet: www.nolde-stiftung.de

Åbent: 4. marts-30. nov. kl. 10-18,

torsdag kl. 10-20

TETENBØL

„Haus Peters“

Dörpstraat 16, Eiderstedt, D-25882 Tetenbüll,

tlf. 04862/681, fax /103028

E-post: seidel.pellworm@t-online.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=185

Åbent: tirsdag-søndag kl. 14-18

1. juni-30. sept. kl. 11-18 Rundvisning efter aftale

TYDAL

Tydal Spejdermuseum

Beliggende på Spejdgården Tydal, D-24852

Eggebek, tlf. 04609/263 eller /91030

Formand: Torben Kvist, Marienallee 49,

D-24937 Flensburg, tlf. 0461/51673

Åbent: efter aftale med bestyreren

TØNNING

Historisk pakhuis ved havnen

Herrengården 1, D-25832 Tønning,

tlf. 04861/6750

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=187

Åbent: maj-sept. tirsdag-søndag kl. 14.30-17.30

Multimar Wattforum

Am Robbenberg, D-25832 Tønning,

tlf./fax 04861/9620

E-post: info@multimar-wattforum.de

Internet: www.multimar-wattforum.de

Åbent: 1. apr.-31. okt. kl. 9-19,

1. nov.-31. mar. kl. 10-17. Lukket 24. dec.

UNDEVAD

Museumslandsby

Unewatter Strasse 1a, D-24977 Langballig,

tlf. 04636/1021, fax 04636/8226

E-post: museum-unewatt@schleswig-flensburg.de

Internet: www.museen-sh.de/inst.php?inst=125

Åbent: maj-sept. tirsdag-søndag kl. 10-17,

apr. og okt. fredag-søndag kl. 10-17. Nov.-marts

lukket. Grupper og rundvisning efter aftale

VYK/FØR

Haeblerlin-museet

Rebbelstieg 34, D-25938 Wyk/Föhr,

tlf. 04681/2571, fax 04681/748420

E-post: info@friesen-museum.de

Internet: www.friesen-museum.de

Åbent: 16. marts-31. okt. tirsdag-søndag

kl. 10-17, juli-aug. dagligt kl 10-17,

nov.- 15. marts tirsdag-søndag kl. 14-17

WITZWORT

Roter Haubarg

Sand 5, D-25889 Witzwort, tlf. 04864/845

fax 04864/271941

E-post: k.reck@roterhaubarg.de

Internet: www.roter-haubarg.de

Åbent: tirsdag-søndag kl.11-22

Forbruger- organisationer

Familie og Samfund Sønderjylland

Regionsformand: Kristine Justesen,

Korup Markvej 27, 6372 Bylderup-Bov,

tlf. 74 64 72 32

Næstformand: Astrid Raun, Nr. Hjarupvej 3,
6230 Rødebro

Kasserer: Anette Laasholdt, Bovvej 32,
6534 Agerskov

Lokalforeningsformænd:

Haderslev: Johanne Petersen, Højgårdhøve 10,
6100 Haderslev, tlf. 74 52 99 29

Toftlund: Sonja Keller, Gestrupvej 27,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 22 00

Agerskov: Alice Jessen, Lillebjergvej 1A,
6534 Agerskov, tlf. 74 51 92 75

Egvad: Inger Sørensen, Nr. Hostrupvej 44,
6230 Rødebro, tlf. 74 69 33 39

Hovslund: Astrid Raun, Nr. Hjarupvej 3,
6230 Rødebro, tlf. 74 66 41 07

Egvad/Hjordkær: Marie Wollesen,
Nr. Hostrupvej 19, 6230 Rødebro

Kassø: Jytte Katborg,
Kassøvej 46, 6230 Rødebro

Husholdningsforeninger

Aktive Kvinder, Rødding

Formand: Aase Caroline Ravn,
Bakkegårdsparken 122H, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 22 00
Sekretær: Ingrid Nielsen,
Galgetoftens 15, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 17 01

Aktive Kvinder, Skodborg

Formand: Ulla Boe Nielsen,
Trøjborgvej 12, Skodborg, 6630 Rødding,
tlf. 74 84 86 68

Jels og Omegns Husholdningsforening

Formand: Anna-Marie Bertelsen,
Søndermarken 5, Jels, 6630 Rødding,
tlf. 74 55 21 76

Kegnæs Husholdningsforening

Formand: Ingrid Fritsche,
Nørre Landevej 9, 6470 Sydals,
tlf. 74 40 51 84

Sundeved Husholdningsforening

Formand: Ulla Johannsen,
Nordvesthavnen, Jagten 1.st., 6400 Sønderborg

Landboforeninger

Dansk Landbrug

Kontor: Axelborg, Vesterbrogade 4A, 4. sal,
1620 København V,
tlf. 33 39 46 00, fax 33 39 46 06
E-post: dl@danskladbrug.dk

Formandskab:

Formand: Gårdejer Peter Gæmelke,
Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89
Viceformand: Cand.agro. Michael Brocken-

huus-Schack,
Giesegaard, Giesegaardvej 72, 4100 Ringsted,
tlf. 57 66 26 00, fax 57 66 26 01
Viceformand: Gårdejer Gert Karkov,
Hærvejen 14, Immervad, 6500 Vojens,
tlf. 74 66 46 36, fax 74 66 46 39
Viceformand: Husmand Ib W. Jensen,
Koppenbjergvej 16, 5620 Glamsbjerg,
tlf. 64 72 31 72

Foreningen af jydsk Landboforeninger

Kontor: Udkærsvvej 15, 8200 Århus N,
tlf. 87 40 55 40

Formand: Gårdejer Peter Gæmelke,
Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gårdejer Henrik Frandsen, Ulleruplund,
Rømmøvej 88, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 20 89, fax 74 75 20 86

Fælleslandboforeningen for Nordslesvig

Formand: Henrik Frandsen, Ulleruplund,
Rømmøvej 88, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 20 89, fax 74 75 20 86

Regionssekretær: Helge Petersen, Billundvej 3,
6500 Vojens, tlf. 73 20 26 42, fax 73 20 26 05

Sønderjysk Landboforening

Billundvej 3, 6500 Vojens, tlf. 73 20 26 00,
fax 73 20 26 05

Aabenraavej 22, 6240 Løgumkloster,
tlf. 73 74 23 00, fax 73 74 23 05

Bestyrelse:

Formand: Henrik Frandsen, Ulleruplund,
Rømmøvej 88, 6780 Skærbæk,
tlf. 74 75 20 89, fax 74 75 20 86

Næstformand: Hans Petersen Schmidt,
Vestergade 55, Arnum, 6510 Gram,
tlf. 74 82 63 21, fax 74 82 64 21

Jørn Ebbesen, Strandelhjørnvej 4,
Strandelhjørn, 6500 Vojens, tlf. 74 51 90 20
Søren Laustsen, Djernæsvej 102, Djernæs,
6100 Haderslev, tlf. 74 57 63 33

Christian Ravn, Gl. Brøstrupvej 7, Brøstrup,
6630 Rødding, tlf. 74 84 59 65
Esben Skøtt, Brabækvej 3, Brabæk,
6070 Christiansfeld,

tlf. 74 56 11 55

Jørgen Gram, Gabøl Byvej 11, 6500 Vojens,

tlf. 74 87 16 18, fax 74 87 16 11

Christian Lund, Skodborg Søndergade 50, 6630

Rødding, tlf. 74 84 84 04, fax 74 84 80 99

Arne Christensen, Abterp 26, Abterp, 6261

Bredebro, tlf. 74 71 03 22

Jette Jacobsen, Ribevej 75, Gabøl, 6500 Vojens

tlf. 74 87 12 17

Jørgen Jensen, Sdr. Vilstrup Bygade 54, Sdr.

Vilstrup, 6100 Haderslev, tlf. 74 58 22 42

Johan Schmidt, Kastvråvej 9, Kastvrå, 6560

Sommersted, tlf. 74 50 61 71

Sønderjysk Landboforening er en fusion af Haderslev Amts Landboforening, Den nordslaviske Landboforening, Nr. Rangstrup Herreds Landboforening og Landboforeningen for Vestslesvig

LandboSyd

Peberlyk 2, 6200 Aabenraa, tlf. 74 36 50 00

Formand: Gårdejer Henrik J. Enderlein, Bjerggaard, Osmark 5, 6400 Sønderborg,

tlf. 74 46 72 92

Sekretær: Direktør Gunnar Fink,

LandboSyd, Peberlyk 2, 6200 Aabenraa,

tlf. 74 36 50 00

LHN

Formand: Jørgen Popp Petersen,

Solderupvej 49, Søvang, 6240 Løgumkloster,

tlf. 74 77 51 70

Industriparken 1, Postboks 61, 6360 Tinglev

Sønderjyllands Landboudom

Kontor: Landboudomscentret, Billundvej 3,

6500 Vojens, tlf. 73 20 26 50, fax 73 20 26 05

Formand: Thue Rode Andersen

Familielandbrug

Dansk Familielandbrug

Kontor: Axelborg, Vesterbrogade 4A, 4. sal,

1620 København V, tlf. 33 39 46 00

Formand: Husmand Ib W. Jensen,

Koppenbjergvej 16, 5620 Glamsbjerg,

tlf. 64 72 31 72

Sønderjyder i bestyrelsen:

Erik Obling Petersen, "Barsbølgård",

Barsbølvej 1, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 12 90

Sønderjysk Familielandbrug

DSH Faglige Center,

Guldagervej 2, 6240 Løgumkloster,

tlf. 73 74 20 20, fax 73 74 20 22

E-post: dsh@dsh.dk

Centerleder: Mogens W. Birch

Formand: Erik Obling Petersen, "Barsbølgård",

Barsbølvej 1, 6780 Skærbæk, tlf. 74 75 12 90

Haderslev Østeramts Familielandbrug

Formand: Preben Hansen, Gl. Skovbyvej 2,

Skovby, 6500 Vojens, tlf. 74 54 55 36

Sekretær og kasserer: Jørgen Peter Sørensen,

Godthåbsvej 19, 6100 Haderslev,

tlf. 73 52 07 97

Haderslev Vesteramts Familielandbrug

Formand: Antoni Stenger, Ribevej 99, Harreby,

6510 Gram, tlf. 74 84 54 02

Sekretær: Egon Schmidt, Tøndervej 15, Roost,

6520 Toftlund, tlf. 74 83 45 19

Familiebruget Als og Sundeved

Formand: Niels Iwang,

Smøl 24, 6310 Broager

Tønder Amts Familielandbrug

Formand: Henrik Petersen, Tørvebjergvej 2,

6240 Løgumkloster

Aabenraa Amts Familielandbrug

Formand: Knud Strøm, Øster Løgumvej 63,

Genner, 6230 Rødekro, tlf. 74 69 87 41

Land- og skovbrug

Det danske Hedeselskab

Hovedkontor: Klostermarken 12, postboks 91,

8800 Viborg, tlf. 87 28 11 33

Internet: www.hedeselskabet.dk

Direktion: Ove Kloch, adm. direktør,
koncernchef
Formand: Kammerherre, hofjægermester Frants
lensgreve Bernstorff-Gyldensteen,
Buurskovvej 2, 5400 Børgense

Direktoratet for Fødevarerhverv

Nyropsgade 30, 1780 København V,
tlf. 33 95 80 00, fax 33 95 80 80
Direktør: Arent B. Josefsen
Kontor i Tønder: Pioner Allé 9, 6270 Tønder,
tlf. 33 95 80 00, fax 74 72 19 80

Jordbrugskommissionen for Region Syddanmark Vest

Formand: Kontorchef Anne Rasmussen,
Statsforvaltningen Syddanmark,
Storetorv 10, 6200 Aabenraa,
tlf. 72 56 79 42

Dansk Landbrug
Sven-Åge Steenholdt,
Farrisvej 50, 6580 Vamdrup,
tlf. 74 55 12 27

Dansk Landbrug
Hans Pedersen Schmidt,
Vestergade 55, Arnum, 6510 Gram,
tlf. 74 82 63 21

Friluftsrådet
Peder Rasmussen,
Calvinsvej 53, 7000 Fredericia,
tlf. 75 93 20 54

Danmarks Naturfredningsforening:
Flemming Nissen,
Simmersted Byvej 11, 6500 Vojens

Dansk Gartneri
Christian Christensen,
Seggelundvej 31, 6070 Christiansfeld,
tlf. 74 56 15 75

Landbrugsraadet

Kontor: Axelborg, Axeltorv 3,
1609 København V, tlf. 33 39 40 00,
fax 33 39 41 41
E-post: landbrugsraadet@landbrug.dk
Præsident: Gårdejer Peter Gæmelke,
Røjgård, Egholtvej 38, 6600 Vejen,
tlf. 75 55 52 87, fax 75 55 50 89

Adm. direktør: Freddy Svane

Det Kgl. Danske Landhusholdningsselskab
Axelborg, Axeltorv 3, 1. sal, 1609 København V
Præsident: Proprietær Per Bach Laursen,
Lundgaard, Bjørnsholmvej 69, 9670 Løgstør

Skovdyrkerforeningen Syd

Formand: K. Sejer Sørensen, Bramdrupgård,
Bramdrupgårdsvej 3, 6580 Vamdrup,
tlf. 75 59 82 38
Konsulent: Henning Nielsen,
Billundvej 3, 6500 Vojens,
tlf. 73 20 28 00, fax 73 20 28 09

*Skovdyrkerforeningen Syd dækker hele Sønder-
jyllands Amt og den sydlige del af Ribe og Vejle
Amter*

Haveselskaber

Haveselskabet

Sønderjylland afdeling

Formand: Anders Fogh, Hasselhaven 19,

**ADVENTURE
EFTERSKOLEN**

Sønderjylland

Vi skaber eventyret

Adventure Efterskolen Sønderjylland - den aktive skole.

- Obligatorisk gymnastik 5 timer om ugen
- Adventure Outdoor (GPS, sejlsads, dykning, klatring, førstehjælp, teambuilding, kajak m.m.)
- Adventure Sport (Softball, Rugby og vandpolo)
- Adventure Creative (Design, udvikling, støbning, smedning, tegning, glaskunst)
- Bogligt højt niveau
- Boldgrenene: Fodbold, volley, håndbold og badminton
- 100% regfri efterskole

Læs mere om os på www.adventure-efterskolen.dk
eller ring på 74 44 27 62.

6330 Padborg, tlf. 74 67 11 75

Konsulenthjælp i området:

tlf. 86 49 17 34

Kredse/Formænd:

Aabenraa: Kirsten Boisen, Årupgade 14, Årup,

6200 Aabenraa, tlf. 74 61 31 63

Christiansfeld: Mette R. Nørrelykke,

Hejls Landevej 63, 6094 Hejls,

tlf. 76 99 10 95

Føvling-Holsted-Gørding: Kirsten Lauridsen,

Lourupvej 22, 6690 Gørding, tlf. 75 17 84 29

Gråsten og Fjordeggen: Per Bangsgård, Sund-

kobbel 11, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 09 01

Haderslev: Mads Sand, Thurøvej 69, Starup,

6100 Haderslev, tlf. 74 57 56 14

Jels-Oksenvad-Sommersted: Nis Thomsen, Hel-

letvej 4, Grønnebæk, 6630 Rødding,

tlf. 74 55 29 50

Nordals: Willy Nielsen, Dyssevænget 31, Gude-

rup, 6430 Nordborg, tlf. 74 45 90 33

Padborg: Elin Fischer, Nygade 74,

6330 Padborg, tlf. 74 67 21 61

Ribe: Lone Pedersen, Seminarievej 119,

6760 Ribe, tlf. 75 42 23 85

Rødding: Inge R. Andersen, Københovedvej 54,

Københoved, 6630 Rødding, tlf. 74 84 71 05

Rødekre: Karen M. Jakobsen, Skovvænget 9,

6230 Rødekre, tlf. 74 66 16 05

Sønderborg: Birthe Jørgensen, Illervej 43,

6310 Broager, tlf. 74 44 90 99

Toftlund: Anne-Grethe Petersen,

Mariavænget 29, 6520 Toftlund, tlf. 74 83 22 34

Tønder: Lene Alsing, Jernbanegade 12,

6270 Tønder, tlf. 74 72 32 98

Vamdrup: Britta Bregnhøj, Østerbyvej 2,

6580 Vamdrup, tlf. 75 58 10 98

Vestslesvigs Havekreds: Hans Andersen,

Søndervang 33, 6261 Bredebro, tlf. 74 71 19 53

Vojens-Skrydstrup: Jane Gabrielsen, Violvej 12,

Nustrup, 6500 Vojens, tlf. 74 87 16 37

Husdyrbrugs- organisationer

Sønderjyds Avlsforening

SDM Dansk Holstein

Formand: Carsten Port,

Bjørnkærvej 5, Arrild, 6520 Toftlund

Avlsforeningen Den jyske Hest

Formand: Kresten Møller,

Nedre Vej 77, Ålbæk, 8900 Randers

Sekretær: Grethe Busk,

Kolstrupvej 4,

8581 Nimtofte

Bestyrelsesmedlemmer fra Sønderjylland:

Birgit Jørgensen, Nørrevang 8,

6230 Rødekre

Kontaktperson:

Birgit Jørgensen,

Nørrevang 8, 6230 Rødekre

Syddansk Kvæg

Kontor: Billundvej 3, 6500 Vojens,

tlf. 73 20 26 00, fax 73 20 26 05

Formand: Christian Lund,

Søndergade 50 C, Skodborg, 6630 Rødding,

tlf. 74 84 84 04

Dansk Landbrugsrådgivning

Landscentret, Fjerkræ, Udkærsvvej 15,

8200 Århus N, tlf. 87 40 50 00, fax 87 40 50 10

Mejeriforeningen Danish Dairy Board

Kontor: Frederiks Allé 22, 8000 Århus C,

tlf. 87 31 20 00

Formand: Gårdejer Bent Juul Sørensen,

Direktør: Michael Stevns (adm.)

Slagterier

Danish Meat Association

Axelborg, Axeltorv 3, 1609 København V

tlf. 33 73 25 00

Formand: Gårdejer Bent Claudi Lassen,

Båring Lykkegård, Lykkegårdsvej 2, 5466
Asperup,
tlf. 64 48 16 17
Adm. direktør: Christina Hvid,
Glahns Allé 15, 2000 Frederiksberg,
tlf. 36 17 20 63

Danish Crown AmbA

Formand: Niels Mikkelsen,
Volstrupvej 2, 7560 Hjerm
Hovedkontor: Marsvej 43,
8900 Randers
Adm. direktør:
Kjeld Johannesen
Afdelinger i Sønderjylland:
Blans/Sønderborg, tlf. 73 16 43 00,
fax 73 16 45 30
Skærbæk, Aabenraaavej 11, 6780 Skærbæk,
tlf. 89 19 23 30, fax 73 95 37 66
Vojens, Trekanten 23, 6500 Vojens,
tlf. 89 19 20 60, fax 89 19 28 43
Rødding, Gl. Hygumvej 3, 6630 Rødding,
tlf. 89 19 22 40, fax 89 19 22 55
Tønder, Vidtingherredsgade 26 A, 6270 Tønder,
tlf. 89 19 32 70, fax 89 19 32 80

Handel

Brugsforeningsbevægelsen

FDB, Ragnesminde, Vallensbæk Torvevej 9,
2620 Albertslund

Det danske Handelskammer

Formand: Adm. direktør Bent Larsen,
København, tlf. 33 95 05 00
Sekretariat: Børsen, 1217 København K,
tlf. 33 95 05 00
Lokalkontorer:
Ny Banegårdsgade 45, 8100 Århus C,
tlf. 86 13 53 55
Boulevarden 20, 9000 Aalborg,
tlf. 98 16 06 00
Albani Torv 4, 5000 Odense C, tlf. 66 14 47 14
Madevej 9, 6200 Aabenraa, tlf. 74 62 49 62

Indkøbsforeninger

Dansk Landbrugs Grovvarerelskab

Hovedkontor: Axelborg, 1503 København V
tlf. 33 15 11 13
Formand: Gårdejer Niels Skadhauge
Sønderjyske medlemmer af repræsentantskabet:
Gårdejer Jens Bonde, Sømosegård,
Tirslundvej 2, 6541 Bevtøft,
tlf. 74 83 19 79
Gårdejer Tage Petersen, Raaholt,
Goldbækvej 6, Øbening,
6230 Rødekro,
tlf. 74 66 92 11
Gårdejer Bent Villadsen,
Ørbygård, Sillerup Møllevej 70, Ørby, 6100
Haderslev,
tlf. 74 57 92 08
Gårdejer Peter Fallesen Ravn,
Østerløgumvej 73, Øster Løgum,
6230 Rødekro, tlf. 74 66 44 33
Gårdejer Niels Frederik Jensen,
Gammelmark 12, Dynt, 6310 Broager,
tlf. 74 44 00 43
Gårdejer Bjarne Skou,
Midtervej 10, Stenderup,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 20 26
Gårdejer Jens Lorenzen,
Hviding Kirkevej 22,
Gl. Hviding, 6760 Ribe,
tlf. 75 44 51 27
Hans Iversen, Nørremark 18, Ulkebølsten, 6400
Sønderborg, tlf. 74 43 36 60

Handelsstandsforeninger

Graasten Handelsstandsforening
Erling Kjær, Hotel Egely

Haderslev Handelsråd

Sekretariat: UdviklingsCenter Haderslev,
Nørregade 52, 6100 Haderslev,
tlf. 74 53 00 53, fax 74 53 46 67
E-post: sekretariat@uch.dk
Internet: www.haderslev-butikker.dk

Toftlund Handels- og Håndværkerforening

Formand: Leif S. Warberg, Rolighedsvej 5B,
6520 Toftlund, tlf. 74 83 06 64, fax 74 83 06 74

Vojens Handelsstandsforening

Formand: Bjarne Johansen, Aktiv Super Vojens,
tlf. 74 54 30 57

Erhvervsråd og håndværker- og industriforeninger

Center for Erhvervsudvikling

Alsion 2, 6400 Sønderborg,
tlf. 65 50 81 90, fax 65 50 81 93
E-post: cfe@cfe.dk Internet: www.cfe.dk

Christiansfeld Udviklingsråd

Finn Johannsen, sekretariatsleder,
Postboks 15, 6070 Christiansfeld,
tlf. 73 56 13 01, fax 74 56 32 18

E-post: udviklingsraadet@christiansfeld.dk
Internet: www.christiansfeld.dk

Erhvervsrådet for Tinglev Kommune

Tinglev Rådhus, Tinglev Midt 2, 6360 Tinglev,
tlf. 73 34 35 39, fax 74 64 20 24
E-post: adn@tinglev-kommune.dk
Erhvervschef: Alice Damm

Gråsten Håndværkerforening

Formand: Vognmand Hans-Uwe Jochimsen,
Egenæs 7, 6300 Gråsten,
tlf. 74 65 04 92

Håndværksrådet

Organisation for små og mellemstore virksomheder i Danmark. Islands Brygge 26, 2300 København S, tlf. 33 93 20 00
E-post: hvr@hvr.dk. Internet: <http://www.hvr.dk>
Formand: Niels Erik Lundvig, Galten

Haderslev Erhvervsråd

Nørregade 52, 1,
6100 Haderslev,
tlf. 73 54 56 21

Løgumkloster Handels- og Håndværkerforening

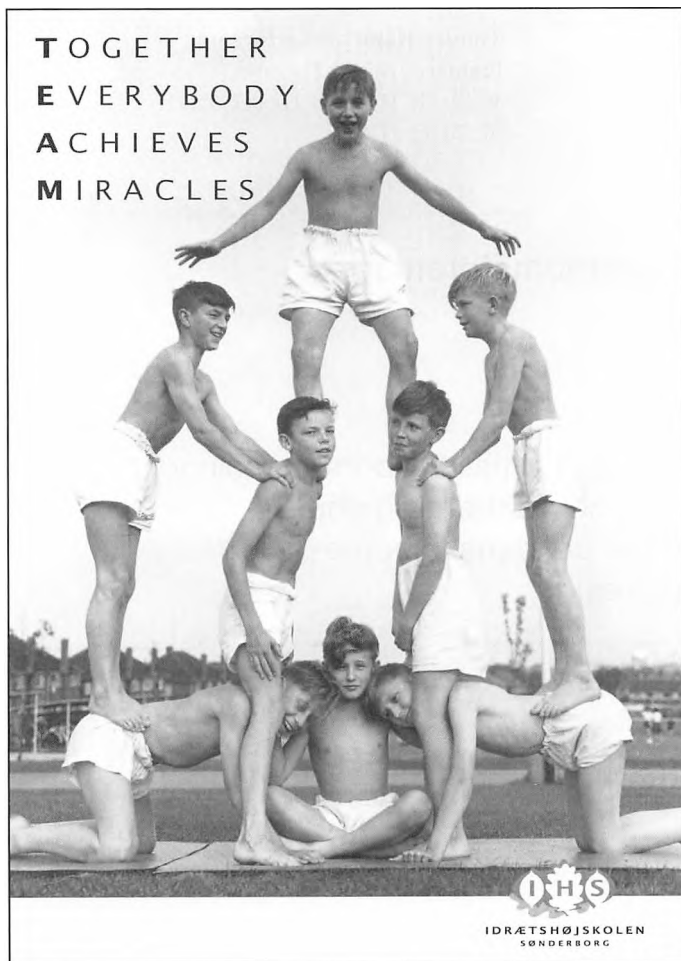
Formand: Jan Muus,
Win-Door Aps,
Teglårdsvej 1,
6240 Løgumkloster,
tlf. 74 74 36 49

Padborg Udviklingscenter

Sekretariat: Erhvervenes Hus Aabenraa,
Bjerggade 4, Postboks 42,
6200 Aabenraa
tlf. 74 67 27 02, fax 74 67 40 23
Formand: Filialdirektør Bjarne Axelsen

Rødekro Erhvervsråd

C/O Erhvervenes Hus Aabenraa,
Bjerggade 4K, 6200 Aabenraa,

tlf. 73 62 20 20, fax 73 62 20 21
Internet: <http://www.rodekro-erhverv.dk>

Sønderborg Handel

Formand: Claus Plum
Sekretariat: Sekretariatschef
Tina Karger Jespersen,,
Rådhusstorvet 7, 1. sal, 6400 Sønderborg,
tlf. 74 42 18 00

Sønderjyllands ErhvervsCenter

Bjerggade 4C, 6200 Aabenraa,
tlf. 73 62 10 10, fax 73 62 10 11
Formand: Direktør Mogens Therkelsen,
H. P. Therkelsen A/S, Eksporthvej 1,
6330 Padborg
Kontorchef Ebbe Jensen,
Sønderjyllands Amt,
Skelbækvej 2, 6200 Aabenraa
Adm. dir. Peter Christian Petersen,
Delfi Electronics A/S, Holtvej 2, Høruphav,
6400 Sønderborg

Formand Thorkild Jacobsen, Bispevænget 33,
Nybøl, 6400 Sønderborg

Formand Poul Erik Henriksen, Dansk Metal,
Møllegade 64, 6400 Sønderborg
Willy Sahl, Arnbjergvej 18, 6430 Nordborg
Direktør Henrik Hersbøll, Alu Hightech,
Håndværkervej 5, 6270 Tønder
Adm. dir. Poul Davidsen, Davidsen Tømmer-
handel, Fabrikvej 7, Skrydstrup, 6500 Vojens
Direktør for Sønderjyllands ErhvervsCenter:
Kaj Grünfelt
Euro Info Center:
Afdelingsleder Egon Sveistrup

Tønder Erhvervsforum

Att: Niels Dahlmann, Bredebro Sparekasse,
Storegade 25, 6261 Bredebro, tlf. 74 71 15 41

Tønder Håndværkerforening

Formand: Bjarne Pekruhn,
Vidågade 10, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 37 45

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

SdU

er en sammenslutning af ungdoms- og idrætsforeninger
samt landsdelsorganisationer for børn og unge.
SdU's formål er at fremme det danske børne- og
ungdomsarbejde i Sydslesvig.

www.sdu.de

Dansk Ungdomssekretariat, Norderstr. 76, D-24939 Flensburg · tlf. +49 (0)461-144 08-0

Finansiering

DLR Kredit A/S

Nyropsgade 21, 1780 København V,
tlf. 70 10 00 90
E-post: dlr@dlr.dk, Internet: www.dlr.dk
Direktion: Adm. direktør Bent Andersen
Formand for bestyrelsen: Sparekassedirektør
Svend Jørgensen, Sparekassen Himmerland A/S

Foreningen Landeværnet

Kontor: Jernbanegade 4, 6360 Tinglev
tlf. 74 64 40 54
Formand: Gårdejer Jørgen Rode Andersen,
Ribelandevej 79, Abild, 6270 Tønder,
tlf. 74 72 33 89
Næstformand: Gårdejer Jørgen Jacobsen,
Busholmvej 7, Øster Højst, 6240 Løgumkloster,
tlf. 74 77 54 70
Sekretær: Gårdejer Regnar Jensen,
Kværsløkke 18, 6300 Gråsten, tlf. 74 65 94 82
Forretningsfører: Eigil Marquardsen,
Vestermarken 45, 6360 Tinglev, tlf. 74 64 22 29
Foreningen Landeværnet administrerer tillige:
Lånefonden for Sønderjylland

Realkredit Danmark

Erhvervscenter Esbjerg,
Strandbygade 2, 6700 Esbjerg,
tlf. 45 12 58 20
Erhvervscenterdirektør: Kurt Knudsen
Souschef: Heinrich Jensen

» Viljen til at ville - giver evnen til at kunne «

Højer Ungdomsskole

- Vi er en boglig skole for de aktive.
- Vi er en moderne skole i porten til Europa.
- Vi har gymnastik, 7 linjefag og masser af valgfag.

HØJER UNGDOMSSKOLE

Nørrevej 68 · 6280 Højer
tlf. 7478 2140 · www.h-us.dk

Sønderjyllands Investeringsfond

Essen 27B, 6000 Kolding,
tlf. 76 32 00 30, fax 76 32 00 31
Formand: Direktør Oskar Tygesen,
Sydbank, Jernbanegade 35, 6400 Sønderborg
Sparekassedirektør John Kristensen,
Sparekassen Bredebro,
Storegade 25, 6261 Bredebro
Filioldirektør Ernst Frederiksen, Danske Bank,
Storegade 3, 6200 Aabenraa
Forretningsfører Arne Lunding,
Højskolevej 2, 6360 Tinglev
Adm. direktør Thomas Jørgensen Bjerrum,
Dansani A/S, Finlandsvej 8, 6100 Haderslev
Forretningsfører: Lars M. Clausen

Jagt- og vildtforvaltning m.v.

Administration

Skov- og Naturstyrelsen,
Naturområdet
Haraldsgade 53, 2100 København Ø,
tlf. 72 54 20 00, fax 39 27 98 99

Miljøministeriet

Skov- og Naturstyrelsen
Jagttegnsekspeditionen
Haraldsgade 53, 1., 2100 København Ø,
tlf. 72 54 24 24 (kl. 9-12), fax 39 27 39 29
E-post: jagttegn@sns.dk

Danmarks Miljøundersøgelser

Afdeling for Vildtbiologi og Biodiversitet
Grenåvej 14, Kalø, 8410 Rønne,
tlf. 89 20 17 00, fax 89 20 15 14

Dansk Jagtforsikring A/S

Frederiksberggade 16, 1459 København K,
tlf. 33 11 07 47, fax 33 11 80 81

Dansk Land- og Strandjagt af 1991

Formand: Finn Madsen, Vestergade 44,
9900 Frederikshavn, tlf. 61 60 92 92

E-post: formand@dls-jagt.dk
 Internet: www.dls-jagt.dk
 Medlemsblad: Jagt

Danmarks Jægerforbund

Hovedkontor: Højnæsvej 56, 2610 Rødovre,
 tlf. 36 73 05 00

E-post: info@jaegerne.dk
 Internet: www.jaegerforbundet.dk
 Formand: Ole Roed Jakobsen
 Konst. direktør: Stig T. Møller
 Medlemsblad: Jæger

Vildtforvaltnings- områder og vildtkonsulenter i Sønderjylland

Vildtforvaltningsopgaverne sorteres under statsskovdistrikterne og varetages primært af vildtkonsulenterne.

Vildtkonsulenterne varetager bl.a. jagtprøverne, vildtplantninger, dispensation til skadevoldende vildt, vildtreservater og rådgivning generelt om jagtloven.

Henvendelse med spørgsmål om skov, jagt og vildt kan ske til de lokale statsskovdistrikter på disse adresser og telefonnumre:

Skov- og Naturstyrelsen, Vadehavet

Skovridervej 3, Arnum, 6510 Gram,
 tlf. 74 82 61 05, fax 74 82 61 22
 Vildtkonsulent Svend Hansen, tlf. 20 98 35 80

Skov- og Naturstyrelsen, Sønderjylland

Egene, Felstedvej 14, 6300 Gråsten,
 tlf. 74 65 14 64
 E-post: soenderjylland@sns.dk

Uddrag af Lov om jagt- og vildtforvaltning

Miljø- og Energiministeriets lovbekendtgørelse nr. 114 af 28. januar 1997.

Kapitel 4

Jagttettens udøvelse

§ 22. Ingen må jage på en måde, der

- 1) udsætter vildtet for unødige lidelser,
- 2) skader personer, husdyr eller genstande eller udsætter personer for nærliggende fare for at blive skadet eller
- 3) medfører haglnedfald på anden persons bolig, have eller gårdsplads.

Stk. 2. Personer under 18 år, der har gyldigt jagttegn, må kun udøve jagt i følge med en person over 18 år, der også har gyldigt jagttegn.

§ 23. Nedlæggelse eller ombringelse af vildt må kun finde sted med skydevåben.

Stk. 2. Rovfugle og ugler må ikke anvendes til jagt.

Stk. 3. Jagt må ikke finde sted ved anvendelse af levende lokkedyr.

Stk. 4. Miljø- og Energiministeren fastsætter nærmere regler om, hvilke typer våben og ammunition der må anvendes, herunder regler om

LØGUMKLOSTER EFTERSKOLE

Tønder Landevej 6
 6240 Løgumkloster
 tlf. 74743652 - mail: ime@ime.dk

På Løgumkloster Efterskole tilbydes vi undervisning i almindelige skolefag, derudover har vi 4 hovedlinjer:

Lederlinje • Idrætslinje
 Musik- og dramalinje • Integrationslinje

- Herudover tilbyder vi undervisning i en lang række tilvalgsfag
- Skolen har trådløst netværk og satser meget på digitalisering af undervisningen.
- Skolen er en kristen efterskole og det kristne menneskesyn er et vigtigt fundament for al aktivitet på skolen
- Besøg vores hjemmeside www.ime.dk eller kom forbi og se skolen - det er et besøg værd.

salg af visse typer ammunition og regler om, at visse typer ammunition ikke må medtages på jagt.

Stk. 5. Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om anvendelse af hjælpemidler, lokkemidler og lignende til jagt, herunder forbud mod at anvende visse midler.

§ 24. Ved jagt med glatløbet haglgevær på ikke-klobbærende vildt på og fra landarealer og i rør- og sivbevoksninger skal egnet apporтерende hund medbringes.

§ 25. Jagt må ikke finde sted fra motordrevet køretøj og luftfartøj.

§ 26. Jagt fra motordrevet fartøj må ikke finde sted på søer og andre ferske vande.

§ 27. Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om jagt på fiskeriterritoriet, herunder forbyde særlige jagtformer inden for bestemte områder.

§ 28. Udfodring af vildt med jagt for øje må ikke finde sted. Vildt må ikke beskydes på jorden eller på vandet i umiddelbar nærhed af foderplads.

§ 29. Miljø- og Energiministeren kan fastsætte regler om jagt fra platforme og andre kunstige skjul, herunder regler om forbud mod at medtage jagtvåben på platforme og i andre kunstige skjul.

§ 30. Hegn, der tillader passage af vildt, skal indrettes således, at vildtets mulighed for passage er ens fra begge sider af hegnet.

Stk. 2. Undtaget fra reglen i stk. 1 er

- 1) hegn, der er etableret i forbindelse med udsætningspladser for vildt,
- 2) hegn, der har til formål at hindre vildtets adgang til skovkulturer, og
- 3) hegn langs veje og jernbaner.

§ 31. Uvedkommende må ikke færdes med skydevåben eller fangstredskaber på en anden persons jagtgrund uden for de veje og stier, der er åbne for almindelig færdsel. I skove er

færdsel med skydevåben eller fangstredskaber dog kun tilladt på de offentlige veje, der fører gennem skoven.

Stk. 2. Reglerne i naturbeskyttelsesloven om offentlighedens adgang til naturen giver ikke adgang til at medbringe skydevåben eller fangstredskaber.

§ 32. Den jagtberettigede er beføjet til selv eller ved sine folk at anholde enhver, der overtræder § 13, og føre den pågældende til politiet. Samme beføjelse tilkommer brugeren af arealet, selvom denne ikke har jagtret. Brugeren skal underrette den jagtberettigede om den skete anholdelse.

Stk. 2. Den anholdte kan fratages skydevåben og andre jagtredskaber samt skudt eller fanget vildt, som den pågældende er i besiddelse af ved anholdelsen. De nævnte genstande skal straks afleveres til politiet, der foranlediger, at der træffes afgørelse om eventuel beslaglæggelse.

EFTERSKOLEN

Strand

PÅ DANEBOD

- Mulighed for at aflægge Folkeskolens Afgangsprøve i alle fag
- Mulighed for meritgivende brobygning
- Mange dansk- og matematiktimer på mindre hold
- Vælgfag: Drama, musik, udeliv, billedkunst, trædrejning, smedie m.m.
- Idræt: Kajakroning, surf, rapelling, fodbold, volley og meget andet
- Fællesovelsler med emneuger og skolerejser i Danmark eller udlandet.

En efterskole på Als for normalt begavede unge, der har svært ved at læse og stave, og som har lyst til at komme på efterskole for at lære mere!

Efterskolen Strand
 på Danebod
 Færgevej 5, Fynshav
 6440 Augustenborg
 Tlf. 74422160
info@efterskolenstrand.dk
www.efterskolenstrand.dk

Jagttider og fredningsbestemmelser

Miljø- og Energiministeriets bekendtgørelse nr. 152 af 20. februar 2004 om jagttid for visse pattedyr og fugle m.v. (Gældende fra 1. april 2004)

I medfør af § 3, stk. 2 og 3, § 4, stk. 2, § 7, stk. 1, § 20, stk. 4, § 49, stk. 3 og § 54, stk. 3, i lovekendtgørelse nr. 114 af 28. januar 1997 om jagt og vildtforvaltning fastsættes:

Kapitel 1

Generelle jagttider

■ § 1. Følgende jagttider gælder for de vildtarter, der er nævnt nedenfor.

1) Hovdyr:

Kronhjort	01.09-31.01
Kronhind og kalv	01.10-31.01
Dåhjort	01.09-31.01
Då og kalv	01.10-31.01
Sikahjort	01.09-31.01
Sikahind og kalv	01.10-31.01
Råbuk	16.05-15.07 og 01.10-15.01
Rå og lam	01.10-15.01
Mufionvædder	01.09-31.01
Mufionfår og lam	01.10-31.01
Vildsvin, orne	01.09-31.01
Vildsvin, so og grise	01.10-31.01

2) Rovdyr:

Ræv	01.09-31.01
Husmår	01.09-31.01

3) Gnave:

Hare	01.10-15.12
Vildkanin	01.09-31.01

4) Andefugle:

Grågås	01.09-31.12
Blisgås	01.09-31.12
Sædgås	01.09-31.12

Kortnæbbet gås	01.09-31.12
Gråand	01.09-31.12
Atlingand	01.09-31.12
Krikand	01.09-31.12
Spidsand	01.09-31.12
Pibeand	01.09-31.12
Skeand	01.09-31.12
Knarand	01.09-31.12
Ovenstående andefugle på fiskeriterritoriet desuden	01.01-15.01
Canadagås	01.09-31.12
Canadagås udenfor EF-fuglebeskyttelsesområderne desuden	01.01-31.01
Taffeland	01.10-31.01
Troldand	01.10-31.01
Bjergand	01.10-31.01
Hvinand	01.10-31.01
Havlit	01.10-31.01
Havlit på fiskeriterritoriet udenfor EF-fuglebeskyttelsesområderne desuden	01.02-15.02
Ederfugl hun	01.10-15.01
Ederfugl han	01.10-31.01
Ederfugl han på fiskeriterritoriet udenfor EF-fuglebeskyttelsesområderne ..	01.02-15.02
Sortand	01.10-31.01
Sortand på fiskeriterritoriet udenfor EF-fuglebeskyttelsesområderne desuden	01.02-15.02
Fløjlsand	01.10-31.01
Fløjlsand på fiskeriterritoriet udenfor EF-fuglebeskyttelsesområderne desuden	01.02-15.02
Stor skallesluger	01.10-31.01
Toppet skallesluger	01.10-31.01

5) Hønefugle:

Agerhøne	16.09-31.10
Fasanhane	01.10-15.01
Fasanhøne	16.10-31.12

6) Vandhøns:

Blishøne	01.09-31.01

7) Vadefugle:

Dobbeltbekkasin	01.09-31.12
Skovsneppe	01.10-15.01

8) Mågefugle:
 Sildemåge 01.09-31.01
 Sølvmåge 01.09-31.01
 Svartbag 01.09-31.01

9) Duer:
 Ringdue 01.09-31.01
 Tyrkerdue 01.10-30.11

10) Kragefugle:
 Husskade 01.09-31.01
 Krage 01.09-31.01

Kapitel 2

Lokale jagttider

■ § 2. Uanset bestemmelsen i § 1 gælder følgende jagttider for visse vildtarter i de områder, der er nævnt nedenfor:
 Stor skallesluger ingen jagttid

1) Den del af fiskeriterritoriet, der ligger syd for breddegraden 55° 40':
 Toppet skallesluger ingen jagttid
 Sildemåge 01.10-31.01
 Sølvmåge 01.10-31.01
 Svartbag 01.10-31.01

2) Frederiksborg Amt:
 Kronhjort, kronhind og kalv 15.11-30.11

3) Vestsjællands Amt:
Øen Sejerø:
 Råbuk 16.05-15.06
 og 16.12-15.01
 Rå og lam 16.12-15.01
 Hare 01.11-15.12
 Agerhøne 16.10-31.10
 Fasanhane 01.11-15.01
 Fasanhøne 16.11-30.11

4) Storstrøms Amt:
 Stor skallesluger ingen jagttid
 Toppet skallesluger ingen jagttid
 Sildemåge 01.10-31.01
 Sølvmåge 01.10-31.01
 Svartbag 01.10-31.01

Øen Fejø:
 Hare 16.10-15.12
 Fasanhane 16.10-30.11
 Fasanhøne 16.10-31.10

Øen Femø:
 Hare 01.11-15.12
 Fasanhane 16.10-31.12
 Fasanhøne 01.11-02.11
 Agerhøne ingen jagttid

Øen Nyord:
 Råbuk, rå og lam ingen jagttid
 Hare 16.10-31.10
 Agerhøne 16.10-31.10
 Fasanhane 16.10-31.12
 Fasanhøne 16.10-31.10

5) Bornholms Amt:

Ræv ingen jagttid
 Stor skallesluger ingen jagttid
 Toppet skallesluger ingen jagttid
 Sildemåge 01.10-31.01
 Sølvmåge 01.10-31.01
 Svartbag 01.10-31.01

6) Fyns Amt:

Stor skallesluger ingen jagttid
 Toppet skallesluger ingen jagttid

Øen Langeland:

Dåhjort 01.12-31.01
 Då 01.01-31.01

Øen Lyø:

Råbuk, rå og lam 01.10-15.10

Øen Strynø:

Hare ingen jagttid
 Fasanhane 1. og 2. lørdag i oktober,
 1. og 2. lørdag i november
 samt alle lørdage i december
 Fasanhøne 1. og 2. lørdag i november

Øen Ærø:

Råbuk 16.06-30.06
 og 01.11-07.11
 Rå og lam 01.11-07.11
 Hare 01.10-31.10
 Fasanhøne 16.10-31.10

Bogense kommune samt den del af fiskeriterritoriet, der indgår i EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 76, Nordfyn:

Blisgås ingen jagttid

7) Sønderjyllands Amt:

Stor skallesluger ingen jagttid
 Toppet skallesluger ingen jagttid

Øen Als:

Råbuk 16.05-15.07
 og 01.11-31.12

Rå og lam 01.11-31.12

Hare 01.11-15.12

Fasanhane 01.11-31.12

Fasanhøne 01.11-31.12

Halvøen Kegnæs:

Som for øen Als,
 dog råbuk, rå og lam ingen jagttid

Øen Rømø:

Kronhjort, kronhind og kalv ingen jagttid

8) Ribe Amt:

Øen Mandø:

Råbuk ingen jagttid

Rå og lam ingen jagttid

Agerhøne ingen jagttid

9) Vejle Amt:

Øen Endelave:

Råbuk 01.10-08.10

Rå og lam ingen jagttid

Hare ingen jagttid

Agerhøne ingen jagttid

10) Viborg Amt:

Sædgås ingen jagttid

Den del af amtet, der ligger nord for Limfjorden:

Kronhjort, kronhind og kalv 01.11-31.01

11) Nordjyllands Amt:

Sædgås ingen jagttid

Den del af amtet, der ligger nord for Limfjorden og vest for hovedvejen mellem Ålborg og Løkken:

Kronhjort, kronhind og kalv 01.11-31.01

Den del af amtet, der ligger nord for Limfjorden og øst for hovedvejen mellem Ålborg og Løkken:

Kronhjort, kronhind og kalv 01.12-15.12

Kapitel 3

Andre bestemmelser

■ § 3. Jagt må kun finde sted i tiden mellem solopgang og solnedgang. Ænder og gæs må dog jages i tiden fra 1 1/2 time før solopgang til 1 1/2 time efter solnedgang.

■ § 4. Reder og ynglesteder med æg eller yngel må ikke ødelægges. Æg må ikke ødelægges.

■ § 5. Kolonirugende fugles redetræer må ikke fældes i tiden 1. februar - 31. juli.

Stk. 2. Rovfugles og uglers redetræer må ikke fældes i tiden 1. februar - 31. august.

Stk. 3. Ørnes, sort storks og rød glentes redetræer må ikke fældes.

Stk. 4. Hule træer og træer med spættehuller må ikke fældes i tiden 1. november - 31. august.

Stk. 5. Digesvalereder må ikke ødelægges i tiden 1. april-31. august.

■ § 6. Grundejeren må ikke overdrage retten til at jage ande- og vadefugle, bortset fra skovsnep- per og opdrættede gråænder, til andre for en periode, der er mindre end 1 år.

■ § 7. Skov- og Naturstyrelsen kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra reglerne i §§ 1-5.

Stk. 2. Skov- og Naturstyrelsens afgørelser efter stk. 1 kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Den obligatoriske jagtprøve og riffelprøve

Tilmelding til jagtprøven, der afholdes i 2 perioder hvert år, sker ved indbetaling af et af Miljø- og Energiministeriet fastsat gebyr til Skov- og Naturstyrelsen.

Indbetaling skal ske ved anvendelse af særlige giroindbetalingskort, der fås ved henvendelse til Skov- og Naturstyrelsen, herunder statsskovdistrikterne.

Ønskes prøven aflagt i årets første prøveperiode (1. april - 30. juni), skal tilmelding ske inden udgangen af februar måned.

Ønskes prøven aflagt i årets anden prøveperiode

(1. september - 31. oktober), skal tilmelding ske inden udgangen af juli måned.

Jagt med jagtriffel må kun udøves af personer, der har bestået riffelprøve, og som har påtegning på jagttegnet om tilladelse til jagt med jagtriffel. Riffelprøven afvikles af Danmarks Jægerforbund.

Tid og sted for riffelprøverne annonceres i dagspressen.

Tilmelding sker ved indbetaling af et af Miljø- og Energiministeriet fastsat gebyr til Skov- og Naturstyrelsen. Også her sker indbetaling på særligt girokort, som fås enten hos Danmarks Jægerforbund eller samme steder som indbetalingskort til obligatorisk jagtprøve.

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig m.v.

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig i 2009, fastlandet

Forårsferie6. april - 20. april
Sommerferie 20. juli - 28. august
Efterårsferie.....12. oktober - 23. oktober
Juleferie21. december - 1. januar 2010
Sidste skoledag før hver ferie er en hel skoledag

Danske helligdage i 2009, som er hverdage i Sydslesvig

9. aprilSkærtorsdag
8. maj..... St. Bededag

Sydslesvigske fest- og helligdage i 2009, som er hverdage i Danmark

1. maj..... Maj-festdag
3. oktober Tysk enhedsdag

Flagregler

Flaget hejses ved solopgang, dog tidligst kl. 8.00, og nedhales ved solnedgang.

Ved flagning på halv stang hejses flaget først til top, forbliver der nogle sekunder, hvorefter det sænkes til halv. Den korrekte position er, når

flagets underkant befinder sig ud for midten af flagstangen. Flaget nedtages ved først at lade flaget gå til tops, hvor det forbliver nogle sekunder, derefter hales det langsomt ned.

Hejsning og nedhaling af flaget bør altid foregå langsomt.

Ophalerlinen skal være stram, nedhalerlinen skal være løs (slæk) så flaget vajer frit ud fra stangen - det skåner flaget i stærk blæst.

Bortset fra de nordiske flag, FN-flaget, og EU-flaget, der frit kan benyttes sammen med eller uden Dannebrog, består der et almindeligt forbud mod at flage med fremmede nationers flag på dansk territorium. Tilladelse skal i hvert tilfælde indhentes hos den lokale politimyndighed.

Ved flagning med Dannebrog i forbindelse med andre nationers flag skal Dannebrog hejses først og have den fornemste plads.

Ved ulige antal stænger er den fornemste plads i midten. Ved 2 stænger skal Dannebrog være til venstre for beskueren (set forfra). De fremmede nationers flag må ikke være større end Dannebrog.

Rul aldrig et vådt flag sammen.

Et flag med itublæste hjørner bør repareres hurtigst muligt.

Flagets højde skal være 1/5 af stangens længde.

AABÆK EFTERSKOLE

Jørgensgård Skovvej 101,
6200 Aabenraa.

tlf 7462 5063

e-mail: aabaek@post5.tele.dk

www.aabaek.dk

Forstander Thomas Frickmann

Officielle civile flagdage 2009

(som fastsat af Justitsministeriet)

1. januar - Nytårsdag

5. februar - Kronprinsesse Mary

6. februar - Prinsesse Marie

9. april - Danmarks besættelse 1940

(halv stang til kl. 12, derefter på hel stang)

10. april - Langfredag

(halv stang til solnedgang)

12. april - Påskedag

16. april - Dronning Margrethe II

29. april - Prinsesse Benedikte

5. maj - Danmarks befrielse 1945

21. maj - Kr. Himmelfartsdag

26. maj - Kronprins Frederik

31. maj - Pinsedag

5. juni - Grundlovsdag

7. juni - Prins Joachim

11. juni - Prins Henrik

15. juni - Valdemarsdag

- Genforeningsdag

25. december - Juledag

SØNDERJYDSK SKOLEFORENING

oprettet 1892

Sønderjyds Skoleforening yder sønderjysk ungdom - nord og syd for grænsen - hjælp til skoleophold og støtter folkeoplysende arbejde i Sønderjylland.

Der kan søges tilskud til ophold på de frie efterskoler i 8., 9. og 10. skoleår, samt til ophold på højskoler og husholdningsskoler af mindst 3 måneders varighed, hvortil der kan opnås statstilskud.

Sønderjyds Skoleforening bestyrer en række legatmidler, som kan søges af studerende på videregående uddannelser.

I det første studieår kan medlemmer søge stipendium fra Sønderjyds Skoleforening.

Forældre, der er medlemmer, kan søge tilskud til deres børn, indtil børnene er 20 år. Ansøgere over 20 år skal selv være medlem.

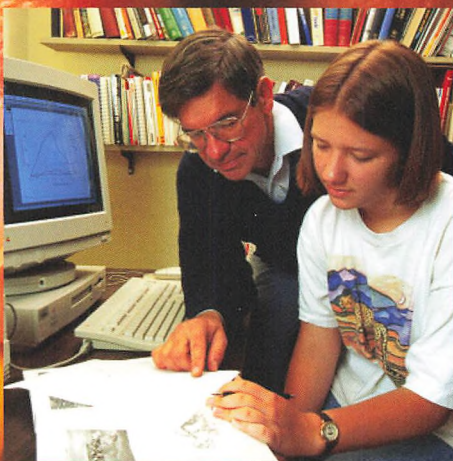
Spredt ud over landsdelen har Sønderjyds Skoleforening en stor kreds af lokale tillidsmænd. De tegner foreningens medlemmer samt udleverer og modtager ansøgningskemaer.

Bliv medlem af Sønderjyds Skoleforening.

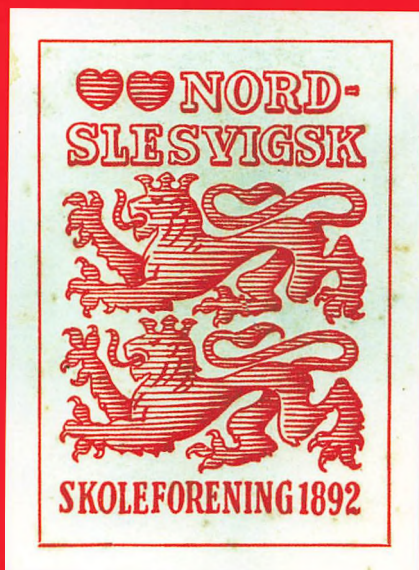
Formand: Peder Moltesen Ravn, Harevej 22, Egebæk-Hviding, 6760 Ribe, tlf. 75 44 54 33.

Sønderjyds Skoleforenings kontor:
Sekretær: Inger Rahbek Andersen
Roostvej 3, Roost, 6535 Branderup,
tlf. 74 83 40 81

Se også foreningens årsberetning andet sted i Almanakken.

Sønderjyds Skoleforening udgiver »SØNDERJYSK ALMANAK«

Sønderjysk Almanak 2009
16. årgang

Udgivet af Sønderjydsk Skoleforening ©

ISBN-nr. 87-988609-4-1